

**T. C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI
TÜRK MUSİKİSİ PROGRAMI**

**TRAKYA YÖRESİ TEKİRDAĞ İLİ
ÇİNGENELERİNİN KÜLTÜRLERİNİN,
MÜZİKLERİNİN, MÜZİK KÜLTÜRLERİNİN
MÜZİKAL ÖĞRETME VE ÖĞRENME
SÜREÇLERİNİN ARAŞTIRILMASI VE
GELİŞTİRİLMESİ ÖNERİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Zeynep ÖZVER**

**Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Şirin KARADENİZ GÜNEY**

İstanbul - 2015

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Müzikli Anabilim/Anasanat Dalı Türk Müzikli Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi Zeynep Özver tarafından hazırlanan
“Trakya Yöresi Tekirdağ İli Çingenelelerinin Kültürlerinin
Müziklerinin Müzik Kültürlerinin Müzik Öğretme ve Öğrenme
Süreçlerinin Araştırılması ve Geliştirilmesi Önerileri”
adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : 30.1.2015

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: Yrd.Doc.Dr.Sarın Koradeniz...

Danışman: Halig.....Üniv.^{Türk}Müzikli ASD/ ABD Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd.Doc.Naci Madenoğlu...

Halig.....Üniv.^{Türk}Müzikli ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Öğr. Gör. Tolgahan Ünküder U

Halig.....Üniv.^{Türk}Müzikli ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi:

.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi:

.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

.....
.....
.....

ÖNSÖZ

“Trakya Yöresi Tekirdağ İli Çingenerinin Kültürlerinin, Müziklerinin, Müzik Kültürlerinin ve müzikal öğretme-öğrenme süreçlerinin araştırılması ve geliştirilmesi önerileri” adlı çalışma T. C. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk musikisi Ana sanat Dalı Yüksek Lisans Program’ında tez olarak hazırlanmıştır.

Bu araştırma, Trakya Tekirdağ yöresi Çingene müzik kültürünün ve formal eğitimin dışında Çingene ustaların çıraklarına verdikleri informal eğitimde kuşaktan kuşağa kullandıkları kendi aile gelenekleri olan öğretim yöntemlerinin tespit edilmesi ve karşılaşılan eğitim problemlerinin giderilmesi amacıyla öneriler getirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın her aşamasında yardımlarını ve desteklerini benden esirgemeyen her sorumu yanıtlayan ve bana yol gösteren danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Şirin Karadeniz Güney’e, hayatımın her döneminde yanımda olan ve bana güç veren aileme, biricik babam Zeki Özver’e, değerli dostum İnci Şanel’e, Tekirdağ Aydoğdu Mahallesi sakinlerine, 13 Kasım İlköğretim Okulu Müdür yardımcısı Ajlan Erbil’e, Sınıf öğretmeni Özlem Onay’a, Rehber öğretmen Mehmet Osman Çetiner’e. Manevi desteğinden dolayı öğrencim Enes Kara’ya. Aydoğdu Mahallesi Muhtarı Sayın Hasan Kubilay’a. Bize “sofrasını ve evini” açan, dostluğunu paylaşan Sayın Kemal Karacan’a. Her türlü yardımları için Aydoğdu mahalle sakinlerinden Sinan Yalçın’a, Metin Kavak’a, Sarı Nejdet’e, klarnet ustası Vasıf Aldanmaz’a, Okan Aldanmaz’a, kanun ustası Ahmet Gümüş’e, klarnet ustası Cihan Satılmış’a ve çocuk müzisyenler Hasan, Mehmet, Cihan, Baran, Faruk, Kaan, Ali, Emre ve bize evlerini açan ailelerine sonsuz teşekkür ederim.

Tekirdağ 2015

Zeynep ÖZVER

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
KISALTMALAR	IV
TABLO LİSTESİ	V
ŞEKİL LİSTESİ.....	VI
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
1. GİRİŞ.....	1
2. ÇİNGENELERİN KİMLİĞİNE TARİHSEL BAKIŞ.....	3
2.1. Çingenerin Kimliği ve Anavatanları	4
2.2. Çingenerin Genel Göçü	5
2.2.1. Çingenerin Göç Yolları ve Buldukları Ülkeler.....	6
2.3. Çingenerin Trakya ve Balkanlara Göçü	16
2.3.1. Trakya'daki Yerleşim Bölgeleri	19
2.3.2. Tekirdağ Merkez Aydoğdu Mahallesi Romanlarına Ait İstatiksel Veriler	21
3. TEKİRDAĞ ÇİNGENELERİNİN KÜLTÜREL YAPISI	23
3.1. Sosyal Yapıları	24
3.1.1. Aşiret Yapıları ve İsimleri	28
3.1.2. Aile Yapıları	30
3.1.3. Dilleri.....	31
3.1.4. Gelenek Görenek	32
3.1.5. Evlilik Kız İsteme Nişan Düğün.....	32
3.1.6. Sünnet Düğünü	33
3.1.7. Asker Uğurlama.....	35
3.1.8. Tekirdağ Çingenerinin Repertuarı	36
3.1.8.1. Düğün Repertuarı	38
3.1.8.2. Gündelik Repertuar	40
3.1.9. Düğünde, Orkestra Grupları, Sahne ve Müzik Terimleri	46
3.2. İnanç Dünyaları.....	49
4. TEKİRDAĞ'DA YAŞAYAN ÇİNGENE MÜZİSYENLERİN MÜZİKAL YAŞANTILARINDA MÜZİĞİ ÖĞRETME VE ÖĞRENME SÜREÇLERİ.....	52
4.1. Müzikal Yeteneğin Oluşumunda Etkili Olan Faktörler	54
4.1.1. Genetik Faktörler	55
4.1.2. Çevresel Faktörler.....	55

4.2. Çingene Çocukların Müzik Kültürüne Girişleri.....	56
4.2.1. Erken Çocukluk Dönemi (2-6 yaş) İlk Müzik Eğitimi	57
4.2.2. Son Çocukluk Dönemi (6- 12 yaş) Müzik Eğitimi ve Çalgı Seçimi	59
4.2.3. Ergenlik Dönemi (12- 18 yaş) ve Baba Mesleğini Devam Ettirme Geleneği.....	59
4.3. Aydoğdu Mahallesinde Yapılan Gözlemler Neticesinde Tespit Edilen Müzik Eğitim Yöntemleri	60
4.3.1. Çingene Müzik Eğitiminde Usta Çırak İlişkisi ve Müzikal Öğretme Yöntemleri	62
4.3.2. Çocukların Akran ve Grup Arkadaşlığına Dayalı Kendi Aralarında Birbirlerine Öğretme Metodları.....	68
4.4. Çırağın Başarısını Etkileyen Faktörler.....	69
4.5. Çingene Çocuklarının Müzik Eğitiminde Cinsiyetin Belirleyiciliği.....	70
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	72
6. KAYNAKLAR.....	74
7. EKLER.....	75
8. ÖZGEÇMİŞ	153

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
G.S.L.	: Güzel Sanatlar Lisesi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
T. C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.R.T.	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
Yrd. Doç. Dr.	: Yardımcı Doçent Doktor

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 3.1: Düğün Repertuarları	38
Tablo 3.2: Gündelik Yaşamlarında Dinledikleri Şarkılar	40

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 2.1:	Ganj'dan Thames'e uzanan "Büyük Yürüyüş" güzergâhının görüldüğü harita	8
Şekil 2.2:	Avrupa'da, yaşayan Çingelerin toplam sayısı (tahmini olarak).....	11
Şekil 2.3:	AB'ye üye 27 ülkede, Çingelerin toplam sayıları (tahmini olarak)	12
Şekil 2.4:	Avrupa ülkeleri'nde yaşayan Çingelerin toplam sayısı ve bu sayı içinde "Romani" dilini konuşanların oranı	13
Şekil 2.5:	Türkiye'deki Çingelerin, sayısal olarak yerleşim birimlerine göre dağılımı (tahmini olarak)	15
Şekil 2.6:	Jat ve Sindhi'lerin anayurdu.	16
Şekil 2.7:	Aydoğdu Mahallesi Muhtarı'nın Tekirdağ Valiliğini Bilgilendirme Formu	21
Şekil 3.1:	Mangosar Çadırları	26
Şekil 3.2:	Mahalle çocuklarıyla gezinti	27
Şekil 3.3:	Mahallenin resmi aracı atlar	27
Şekil 3.4:	Davetiye.	34
Şekil 3.5:	Sünnet annesi ve çocukları	34
Şekil 3.6:	Gökhan'ın Sünnet Düğün Hatırası ben ve çocuklar.	35
Şekil 3.7:	Aydoğdu mahallesi asker eğlencesi.	36
Şekil 3.8:	Sali Okka Aydoğdu Mahallesi Düğünden bir kesit.	37
Şekil 3.9:	Sokakta sahne.....	48
Şekil 3.10:	Sokakta sahne.....	49
Şekil 3.11:	Sokakta sahne.....	49
Şekil 3.12:	Zilan Tarikatı Cemaatı Aydoğdu Mahallesi.....	50
Şekil 3.13:	Erkek bebeğin müzisyen geleneğini sürdürmesi temennisi gösterir fotoğraf.....	71
Şekil 4.1:	Erken Çocukluk İlk Müzik Eğitimi.....	58
Şekil 4.2:	Çırağın düğünde iş içinde öğrenme örneği düğünde usta ve çırak.	68
Şekil 4.3:	Çocuk müzik grubu ve küçük dansöz kız.	69

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Zeynep ÖZVER
Anasanat Dalı : Sosyal Bilimler
Programı : Türk Musikisi
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Şirin Karadeniz GÜNEY
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans Tezi - Ocak 2015
Anahtar Kelimeler : Tekirdağ, Müzik, Eğitim, Çingene, Aydoğdu, Kültür, Müzik Kültürü

TRAKYA YÖRESİ TEKİRDAĞ İLİ ÇİNGENELERİNİN KÜLTÜRLERİNİN, MÜZİKLERİNİN, MÜZİK KÜLTÜRLERİNİN MÜZİKAL ÖĞRETME VE ÖĞRENME SÜREÇLERİNİN ARAŞTIRILMASI VE GELİŞTİRİLMESİ ÖNERİLERİ

ÖZET

Toplumların, sahip olduğu kültürel birikim onların müzikal yaşantısına, müzik eğitimine ve müzik kültürlerine doğrudan etki eder. Bu araştırma dışı kapalı toplum ve müzik eğitim yapılarıyla Tekirdağ Çingenesinin kültürlerini, müziklerini, müzik kültürlerini ve aile içi müzik eğitim geleneği olarak, kendi içlerinde usta – çırak ilişkisi ile devam eden müzikal öğretim ve öğrenme süreçlerinin incelenmesini içerir. Elde edilen veriler Tekirdağ Aydoğdu Mahallesinde yapılan alan çalışmaları ile tespit edilmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Zeynep ÖZVER
Department : Social Science
Program : Turkish Music
Thesis Advisor : Yrd. Doç. Dr. Şirin Karadeniz GÜNEY
Thesis Type and Date : Master Thesis - January 2015
Key Words : Tekirdağ, Music, Education, Gypsy, Aydoğdu, Culture, Musical Culture

THE SUGGESTIONS ON THE RESEARCH AND DEVELOPMENT OF THE GYPSIES IN TEKİRDAĞ IN THRACE REGION, THEIR CULTURES, MUSIC, MUSICAL CULTURE AND THE PROCESS OF THEIR TEACHING AND LEARNING MUSIC

ABSTRACT

The cultural accumulation of societies affects their musical lives, musical education and their musical cultures directly. This research involves the gypsies in Tekirdağ with their closed society structure and musical education structure. Also it involves their cultures, music, musical culture and their musical learning and teaching process which continues as a master-apprentice relation.

The verifications found were determined with the help of the researches conducted in Aydoğdu neighbourhood in Tekirdağ.

1. GİRİŞ

Bu çalışma, Çingenerin, kültürünü, müziğini, müzik kültürünü, müziği öğretme ve öğrenme süreçlerini anlamak, tespit etmek ve geliştirme önerilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çingene toplumunu yakından ve daha iyi tanıyabilmek çalışmamızı daha sağlıklı yürütebilmek için, Tekirdağ ili Aydoğdu mahallesine gidilerek, önce onların ruh halleri, toplumsal karakterleri, tahlil edilmeye, kültürleri tanınmaya çalışılmıştır. Tezin alan araştırmaları kısmı yarı yapılandırılmış röportajlar ve çekimlerle gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamız 5 ana bölümden oluşmaktadır. 1.Bölümde Giriş, çalışmanın amacı yöntemi, 2. Bölüm'de Çingenerin Kimliğine Tarihsel Bakış, 3. Bölümde Tekirdağ Çingenerinin Kültürel Yapısı'nın İncelenmesi, 4. Bölümde Tekirdağ Aydoğdu Mahallesiinde yaşayan Çingene Müzisyenlerin Müzikal Yaşantılarında Müzik Öğretme ve Öğrenme Süreçlerinin İncelenmesi, 5. Bölümde ise alan araştırmaları sonucunda elde edilmiş sonuç ve öneri kısmı bulunmaktadır.

Çingener kimdir? Sorusuyla aralarına katıldığınızda bu özgün özgürlük kahramanlarının lakapları veya topluluklarının ismi olan Çingene kelimesinin, ne zaman, nerede, kimin tarafından verildiği tespiti mümkün olmayan bir husustur. Bu insanların içinden, herhangi birisine Çingene kimdir? Diye sorduğunuzda, size bir sürü hayalî masalımsı anlatımlarla cevap verecektirler. Birçok ülkede, iskân olan bu insanlar o milletlerin fikir dağarcığında da bu anlatımlara yakın, farklı isimlerle küçük küçük topluluklar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Onlar, ötekiler (gacolar*) ve gacoların gözünde ki onlar, dünyanın hiçbir ülkesinde veyahut bölgesinde millet olamamış bu aşiret vari toplulukların duygu ve düşüncelerini, antropoloji, sosyoloji, psikoloji bilimleri açısından açıklanmasıyla çözümlenmesi mümkündür. Bu topluluk gerçek yaşamı, kendi içlerinde zıtlığı ve sürekli devingen bir enerjiyi ifade etmektedir. Söndürülemeyecek bir yaşam enerjisi onca olumsuzluğa rağmen, yüzlerinden eksik olmayan gülümsemeleriyle, her daim

* **Gaco:** Çingene olmayan herkes anlamına gelir

hayata sınıksız tutunup pes etmeden savaşmaya ve varlık m¼cadelelerini s¼rd¼rmeye devam etmektedirler.

Y¼zyıllar boyunca atalarından aldıkları zanaatlarını profesyonel ve dalının en iyisi olarak kullanma yeteneklerini g¼n¼m¼zde de kaybetmeden s¼rd¼rmeye devam eden ingene toplumu, mesleklerinde en iyi birer usta, en iyi bir kalaycı, en iyi bir sepetçi, en iyi bir m¼zisyen, en iyi bir boyacı, en iyi bir hamal olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Asırlar öncesinden itibaren, tabiatla iç içe olan ve bu kodlarını hiç kaybetmeyen Çingeneleler, yerleşik düzende bile hâlâ doğa insanı olarak yaşamaya devam ederek aslında yaşam kültürlerini bizlere özg¼r ruhlarıyla sergilemektedirler. Yaşam kültürleri ve onların ürettiği her bir zanaat ürünü köklerini, bu özg¼r ruhtan alarak beslenmektedir. Yapılan alan araştırmalarında, gözlenen en önemli ayrıntı ve çalışmanın amacını oluşturan bu bilgi, bu toplumun iyi bir taşıyıcı olabilme yeteneğine sahip oldukları, yani edindikleri bilgileri, gündelik yaşamda bol bol tekrar ederek kuşaktan kuşaağa aktardıkları ve bilgiyi işlemede yöntem olarak sözel kültür¼ benimsmeleri tespit edilmiştir. Bu çalışma, Tekirdağ Yöresindeki ingenelelerin sosyal yapılarını, yaşam kültürlerini, m¼zik kültürlerini ve yaşamın içindeki bilgilerin sahibi ustaların, çıraklarına verdikleri m¼zik eğitimi ve informal olarak gerçekleşen ingene m¼zik öğretim yöntemlerini tespit edebilmek ve aynı zamanda formal eğitimde kullanılan genel ve özel m¼zik öğretim yöntemlerine benzer noktaları ingene m¼zik öğretim yöntemlerinde tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çingene m¼zik öğretim yöntemleri, formal m¼zik eğitime alternatif bir eğitim olarak, topluluğun kuşaklar boyu aile içi eğitim geleneği olarak kullanmış olduğu yöntemlerdir. Tekirdağ yöresinde yapılan bu araştırmanın, m¼zik eğitimi ve yörem adına hizmet etmesini, alternatif bir eğitim olan ingene m¼zik eğitiminin öğretim yöntemlerine farklı bir açıdan bakmayı sağlamasını temenni ediyorum.

2. ÇİNGENELERİN KİMLİĞİNE TARİHSEL BAKIŞ

Tarihin derinliklerinde, Çingene kavimlerinin izini sürmemize yarayacak çok az belge vardır.

Çingenelerin, gerçek kökenini araştırabilmek için büyük bir bilgin Alexandre Paspati'nin *Edutes sur les Tchinghamianes* adlı eserinde; “Çingene soyunun, gerçek tarihi, dillerini araştırmada yatmaktadır”, diye açıklamıştır. (Fraser, 2005: 20)

Paspati, kendini dış dünyadan tecrit etmiş bir bilim adamı değildi. Çingene dilinin bizzat çadırda incelenmesi gerektiğinin üzerinde duran, bunu yaptığı içinde Çingenelerin yakın dostu olmuş biriydi. Paspati yaptığı incelemeler sonucunda, kitabında kaydettiği lehçeye, “Yunan romanisi” denmektedir. Romani'nin, okur-yazar olmayan bir halkın dili olup, onu yazıya dökülecek ortak tek bir girişimde bulunulmamış olmasında yatmaktadır. (Fraser, 2005: 21)

Karşılaştırmalı dil bilim, bize lehçelerin geçirdiği aşamalarla ilgili bir hayli bilgi sağlar. Söz dağarcığının bazı Hint dilleriyle benzerliğinden ötürü, Romani'nin Hint kökenli olması gerektiği, 200 yıl önce fark edilmiş bir olgudur. (Fraser, 2005: 22)

Dil bilimsel sonuçlara dayanan, dilin üç ana yönü ses yapı ve kelime dağarcığı esas alınarak, karşılaştırmalı dil biliminin, teknikleri araştırıldığında bu mantıkla yakın akraba iki dilin, benzer çok sayıda kelimesi olacağı açıktır. Fakat göz önüne alınacak temel faktör miktar değildir. Buradaki esas kelime haznesinin, değişmez öğeleri arasında, şahıs zamirleri (ben, sen gibi), filler (içmek, görmek, uyumak), sıfatlar (büyük, sıcak gibi) veya (su, insan) vücut uzuvları (saç kafa burun), yakın akraba ilişkilerini (kardeş, baba, kız gibi) temsil edilen isimler bulunduğu, evrimsel ilişkiler üzerine kurulu üç test (temel söz dağarcığı ortaklığı, dil bilimsel yapının benzerliği ve ses benzerliğinin düzeni) Romani ile bazı Hint dillerine uyguladığımızda, çıkan her sonuç ortak bir kökten geldiklerini gösterir. (Fraser, 2005: 23)

Temel sözcüklerden oluşan örneklerde Sanskritçe, Hindi ve Romani arasındaki benzerlik çok nettir. Seçilmiş Romani lehçelerinin her üçünde Hint kökenli olduğu belirlenmiş 500’ü aşkın kelime vardır. (Fraser, 2005: 24)

Buradan, Çingenerin Orta Asyalı Hint kavimlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Bu kavmi antropolojik, etnolojik açıdan bilimsel bir şekilde inceleyerek, tarihteki yerlerini belirleyebiliriz.

2.1. Çingenerin Kimliği ve Anavatanları

Bir halkın ve bir milletin kimliğinin incelenmesinde konumuzun kahramanları olan Çingeneri, dil bilimi tarihi, ilk Romani konuşanların sosyal ve etnik kökenlerini belirleyemez. Dil ile soy arasında temel veya zaruri bir bağlantı yoktur. Yani sırf birbirleriyle akraba diller konuştukları gerçeğine dayanarak, bir etnik grubun aynı soydan geldiği var sayılamaz. Birçok etnik grup vardır ki zaman içinde, birçok nedenlerden dolayı dillerini tamamıyla değiştirmişlerdir. Bu noktada, fiziksel antropoloji, dil biliminden kalan boşlukları doldurur. Fiziksel antropoloji uzmanı Profesör Eugene Pittard tarafından, Çingenerler üzerine yapılmış en kapsamlı araştırmanın sonuçları (“Lesviraïs Tziganes”) diye nitelendirdiği bir grup hakkında bilgi sağlaması umuduyla, Balkanlardaki Çingenerler üzerine yoğunlaşmıştır.

Çalışmanın neticesinde, tipik Çingene halkının bedenlerine göre, oldukça uzun bacakları ile ortalama Avrupa halkından biraz daha uzun olduğu sonucuna varmıştır. (Fraser, 2005: 28)

Başları, büyük ölçüde dolikosefal (“uzun kafalı”, yani oldukça uzun ve dar) siyah saçlar, küçük kulaklar, koyu renkli geniş gözler ve uzun dar düz burunlara sahiptirler. (Fraser, 2005: 29)

Kısa bir antropolojik bilimi dâhilinde incelenen, bu Hint kökenli halk, çeşitli Hintli etnik grupların ölçüm sonuçlarıyla, Çingenerin karmaşık kökenlerine işaret edilebilir sonucuna varılmıştır. Son zamanlarda, kan gruplarının incelenmesi insanları sınıflandırmak adına alternatif bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalarda, Çingene nüfusunun Avrupa kısmında yoğun bir şekilde ‘B’ grubu taşıdığı görülmüştür. Hint Yarımadasında bölgeler birbirlerinden farklılık gösterdiyse bile Avrupa’dakinden iki kat fazla ‘B’ genine rastlanmıştır.

Sözün kıyası, fiziksel antropoloji ve nüfus genetiği açısından, sonuca ulaşılamasa bile, dil ile onu ilk konuşanlar arasındaki Hint bağlantısı kesin olarak saptanmıştır. Her ikisinin de kökeninin Hint Yarımadasında aranması gerektiği konusunda, dil bilimcilerin asla emin olamayacağı kadar kesin sonuçlar vermiştir. (Fraser, 2005: 30)

Her şeye rağmen, lisandan çıkarılabilecek etnik bir sonuç vardır. Bu Çingenerin, kendi erkekleri ve ırkları için seçtiği Avrupa Romani'sinde rom; Ermeni Romani'sinde lom, Süryani ile İran Romani'sinde dom şeklinde yaygın olarak kullanılan isimden ileri gelir.

Bu üç isimde, (Ermeni ve Avrupa Romani'sinde meydana gelmiş ses değişikliklerini göz önünde bulundurularak) Sanskritçe'de domba, modern Hintçe de ise dom veya dum kelimeleriyle fonetik açıdan benzer olduğu bir gerçektir. Domların müzisyen olduğu anlamına gelmektedir. Modern Hint lehçelerinde ise aynı kelimenin benzer birçok anlamı vardır. Örneğin, “gezgin müzisyenler kastı.” Domlar'ın, Hindistan'ın diğer göçmen halkları gibi, Dravit kökenli olma ihtimali yüksektir. Bunlar, günümüzde hala gezgin kabileler şeklinde varlıklarını sürdürüp, sepetçi, eskici, ozan, müzisyen, nalbant olarak çalışarak geçimlerini sağlamaktadır. Domların göç edenlerin en azından çoğunluğunu oluşturduğu akla yakın bir hipotezdir. Göçün sebeplerine gelince, belki kıtlık ya da bir savaşta bize ancak tahmin yürütmek kalmaktadır. (Fraser, 2005: 31)

2.2. Çingenerin Genel Göçü

Çingenerin, atalarının yurdu Hindistan'dan ayrılma nedenlerine gelince; yola çıkış tarihleri ve Avrupa'ya göçleri hâlâ yanıtsız kalmış sorularla karşı karşıyadır. Çingenerin dünyaya dağılmasına ilişkin tarihler Hindistan'dan göçün başlangıcı, 5 ila 15. yüzyıl gibi hayli geniş bir zaman aralığında değişir. İranlı ozan Firdevsi dayanak alınarak, İran şahı Behram Gur'a (420 – 38) bir Hint kralının büyük bir müzisyen topluluğunu (Zotti ve Luri) aileleriyle birlikte, şaha gönderdiği söylenir. Bunların çoğu, ileriki tarihte ülkeyi terk ederek bütün dünyayı dolaşacaklardır. Bu Çingenerin ilk göçüdür. Bu topluluğun arkasından küçük gruplar halinde, Çingenerler Avrupa yoluna koyulmuşlardır. 5 ve 6. yüzyıllarda, Ak Hunlar'ın (Eftalit'ler) Orta Asya'dan akınlarıyla ivme kazandığı ve bu akınların kentlerin çözülmesi, tarımın gerilemesi, kıtlık ve salgın hastalıkların baş

göstermesinin yanı sıra Gupta hanedanlığının çökmesi ve imparatorluğun dağılması da dahil olmak üzere Hint toplumunda büyük bir krize yol açtığı düşünülmüştür. (Marushiakova ve Popov, 2006: 13)

Hindistan'ın (özellikle Sind bölgesinin) 7. ve 8. yüzyıllarda Araplar tarafından istila edilmesi, kitlesel göçlerle sonuçlanan derin bir toplumsal ve ekonomik krizle eş zamanlı gerçekleşmişti. Bazı yazarlar, Gazneli Mahmud (11. yüzyıl), Muhammed Guri (12. yüzyıl) ve hatta Timurlenk (15. Yüzyıl başları) gibi sonraki yabancı akıncıların da Çingenerin atalarının göçlerine ivme kazandırdıklarını ileri sürerlerse de bu akınlar fazlasıyla geç tarihidir. Zira, bu tarihlere gelindiğinde, Çingenerin adı çoktan Bizans ve Avrupa'nın tarihsel kayıtlarında geçmeye başlamıştı. 17. ve 18. yüzyıllarda Hissarsky Pariah diye anılan bir topluluğun göçü buna bir örnek olarak verilebilir. Orta Asya'ya yerleşmiş olan bu topluluk günümüzde yarı çingenemsi olarak değerlendirilir. (Marushiakova ve Popov, 2006: 14)

Başka bir görüş ise: Çingener, 9. yüzyıldan sonra Kuzey – Batı Hindistan'ı çeşitli nedenlerden dolayı terk ederek 950 yılında İran'ın İsfahan kentine kadar gelmişlerdir. Çingene uzmanı Jan Kochanowski'ye göre, anavatanları Kuzey – Batı Hindistan'ı terk eden “Romane Chave (Rama oğlu)” adı verilen ve Rajputs'dan gelen bir grup Çingene; Afganistan üzerinden Avrupa'ya geçerken 300 bin atlı süvari askerin başında bulunan Mohammed Ghori tarafından 12. yüzyılda katliama uğramıştır. Bu olay sonunda, yüz binlerce Çingene yaşamını yitirmiştir. Bunun yanında, Kuzey –Batı Hindistan'ın Sind ve Tafta bölgelerinden gelen Çingener; Anadolu ve İstanbul üzerinden geçerek ilk önce Yunanistan'a ve oradan da Avrupa'nın değişik ülkelerine varmıştır. (Arayıcı, 2008: 28)

2.2.1. Çingenerin Göç Yolları ve Buldukları Ülkeler

Çingenerin göçlerinin tam bir dökümünü yapmak Hindistan'dan yola çıktıklarında, izledikleri güzergâhları ayrıntılı olarak yeniden çizmek olanaksızdır. Araştırmacılar bu konuda daha çok, dil bilimsel çalışmaların sonuçlarını temel alırlar. Dildeki değişimler, ancak ana güzergâhları ve göçün evrelerinin belirlenmesine yarayabilir. Dil bilimcilere göre, Çingene dilinin 6. ve 7. yüzyıllarda oluşmaya başladığı konusunda hem fikirdirler.

Çingenerler, birkaç yüzyıl boyunca, günümüz Pakistan, Afganistan ve İran topraklarında dolaştıktan sonra, kavim olarak (ve dilleri) iki ayrı kola ayrıldılar. (“ben” ve “phen” diye anılan ve kendi değişleriyle “kardeş” olarak sınıflandırılan lehçeler). Bu, Çingene dilinin ve genel olarak Çingene cemaatinin gelişiminde, önemli bir evredir. Çingenerler 10. yüzyıl sonuna doğru ve 11. yüzyıl başlarında Kuzey Mezapotamya’ya ve Bizans İmparatorluğu’nun doğu sınırına ulaştıklarında üç ana göçmen topluluğa bölündüler; Ben lehçesini konuşan Dom’lar (güney güzergâhını izlediler ve Orta Doğuda kaldılar) ve Phen lehçesini konuşan diğer iki topluluk, yani Lom’lar (kuzey güzergâhını izlediler) ve Rom’lar (batı güzergâhını izlediler). (Marushiakova ve Popov, 2006: 14)

İlk Çingene topluluğu, Güneybatıya yönelerek zamanla Suriye ve Filistin’e yerleştiler. Bir bölümü buradan Mısır’a ve Kuzey Afrika’ya geçti. Bu topluluktan olan Çingenerlerin, İber yarımadasında Arapların egemen olduğu dönemde, Kuzey Afrika güzergâhı olarak anılan yolu izleyerek bu bölgeye ulaşmış ve İspanya’ya kuzeyden gelen diğer Çingene topluluklarıyla karışmış olmaları, her ne kadar çoğu yazar bu göç güzergâhına itirazında inandırıcı olsa da, bu göç akla yatkındır.

İkinci Çingene topluluğu, kuzeye yönelerek Kafkaslar’ın güneyindeki topraklara yerleşti (başta günümüz Ermenistan ve Gürcistan toprakları). Bazı varsayımlara göre, bu topluluğun üyeleri, kuzey güzergâhı diye anılan bu yolda ilerleyerek (Kafkas Dağları’ndan ve Karadeniz’in kuzey kıyılarından geçerek) günümüz Romanya, Balkanlar, Orta ve Batı Avrupa topraklarına ulaştı. Ne var ki çoğu yazar, inandırıcı tarihsel ve dil bilimsel verilerden yoksun olduğumuz için, bu sava kuşkuyla yaklaşır.

Üçüncü ve en büyük Çingene göçmen topluluğu (Phen lehçesini konuşan Rom’lar) batıya, Küçük Asya ve Balkanlar’a yöneldi ve zaman içinde buradan Orta ve Batı Avrupa’ya gitti. Bu Çingenerler yüzlerce yıl, bu dönemde Küçük Asya ve Balkanlar’ın büyük bölümünü kapsayan Bizans İmparatorluğu’nun sınırları içerisinde iskân edildiler. (Marushiakova ve Popov, 2006: 15)

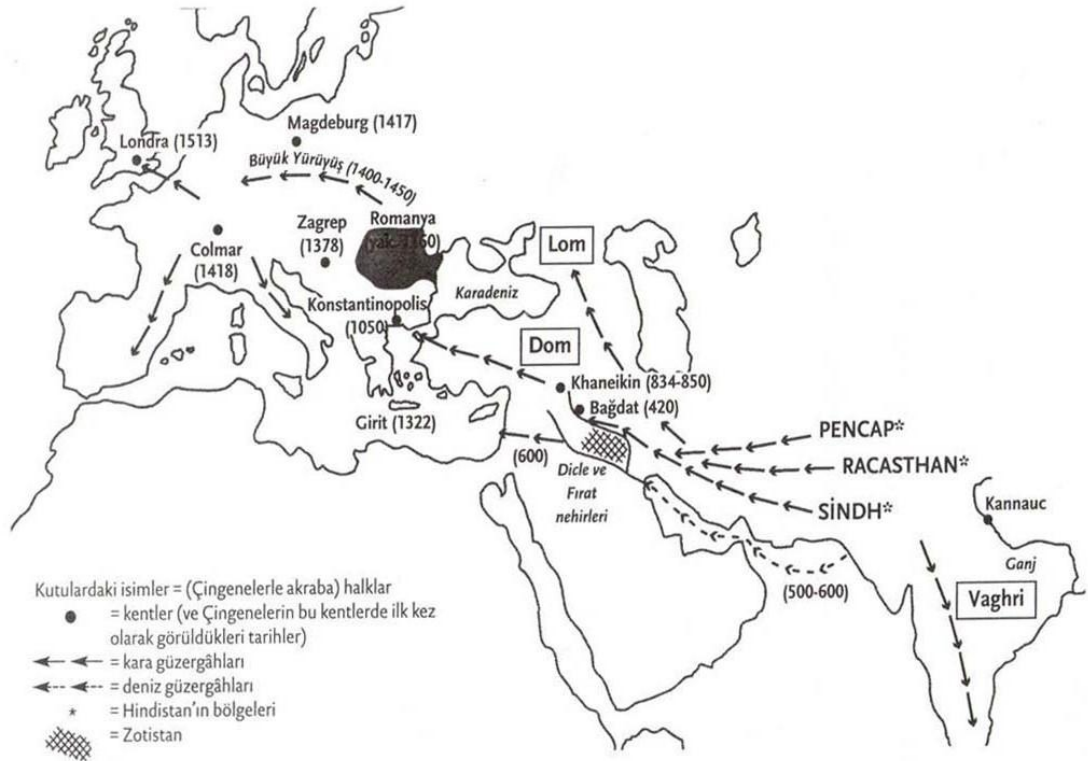
Çingenerlerin Göç Yollarını incelediğimizde, çeşitli zamanlarda haritada görüleceği üzere hangi bölgelerden gelerek göç yollarını takip ettiklerini görebiliriz.

Haritada, öncelikle Çingenerlerin atalarının Hindistan’ın hangi bölgelerinden geldikleri görülmektedir; Pencap, Racasthan ve Sindh. Birçoğu buralardan yola çıktı ve kıyı yolunu izleyerek İran içlerine gitti. Bir bölümü daha sonra Bağdat’a geçerek

yaşamını burada sürdürdü. Vaghri'ler, batı yerine güneye göç edenlerle benzer bir hayat tarzına sahip olan bir kabiledir.

Bazıları tüccar olarak denize açıldılar veya Araplar tarafından deniz üzerinden zorla bugünkü Güney Irak'a, Dicle'yle Fırat arasındaki bölgeye götürüldüler. Burada kısa ömürlü bir cumhuriyet bölgenin yeni Arap hükümdarları tarafından yıkıldı ve tutsak alınan halkının büyük bölümü Khaneikin'e gönderildi. Bir kısmı (Lom'lar) Arap egemenliği altındaki İran'dan kuzeyde Ermenistan'a yönelirken bir kısmı da (Dom'lar) Ortadoğu'da kaldı. Khaneikin ise belki de Çingenerlerin Bizans ve Konstantinopolis'e göç etmeden önce toplandıkları bir odaktı.

Avrupa'ya gelişlerinden sonra Romanya'da köle uygulamasına maruz kalan Çingenerler bulunduğunu ama büyük bir topluluğun batı yönünde bir büyük yürüyüş gerçekleştirmeyi seçtiğini görüyoruz. Haritada ulaştıkları ilk kentlerden ikisi (Colmar ve Magdeburg) görülmektedir. İtalya ve İspanya'ya da akınlar olmuş, maceraperest bir aile ise Manş Denizi'ni geçerek Calais'den İngiltere'ye gitmişti. (Kenrick, 2006: 52)

Şekil 2.1: Ganj'dan Thames'e uzanan "Büyük Yürüyüş" güzergâhının görüldüğü harita

Kaynak: Kenrick, 2006: 53.

Göç yollarını incelediğimiz haritada Çingenerin Orta Asya'dan sürülmelerinde en etkili karakterin Gazneli Mahmud olduğu görülmektedir. Bu sürgün hayatı çeşitli ülkelerde çeşitli zamanlarda görülmüştür.

Gazneli Mahmud milattan sonra Aralık 1018 de Ganj kıyısındaki Kannauç kentine (Çingene halkının ana yurdu) düzenlediği saldırı sonucu, kent yağmalanmış, halkı da Afganistan'a sürülmüştür. (Kenrick, 2006: 122)

Küçük bir kısmı Rusya'ya oradan da Sibiry'a göç ederken büyük bir kısmı ise, Kafkaslardan, Ermenistan ve Güneydoğu Anadolu üzerinden iki kola ayrılarak, Avrupa'nın çeşitli ülkelerine göç etmişlerdir. Bu yolu takip edenler 1150 yılında İstanbul'a gelmişlerdir. Bir kısmı İstanbul'da kalmış kalmayanlar ise, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Macaristan olmak üzere Avrupa'nın diğer değişik ülkelerine dağılmışlardır. Diğer ikinci kolu takip edenler ise, Suriye Filistin'i geçerek, Kuzey Afrika'nın çeşitli ülkelerine dağılmışlardır. (Arayıcı, 2008: 29)

15. yüzyılın ilk çeyreğinde, Çingener Avrupa'ya ayak basmışlardır.

“ Çingener; ilk kez 1407 yılında Almanya'ya, 1418'de İsviçre'ye, 1419'da Fransa'ya, 1420'de Hollanda'ya, 1422'de İtalya'ya, 1425'de İspanya'ya, 1425'te Portekiz'e ve 1428'de ise Polonya'ya gelmişlerdir. Bu insanların Kuzey Avrupa'nın çeşitli ülkelerine göçleri ise, 16. yüzyılın ilk yarısından itibaren başlamaktadır. 1505 yılında İrlanda ve Danimarka'ya; 1515'de İsveç'e, 1514'de İngiltere'ye ve 1540'ta ise Norveç'e; 1515 yılında Finlandiya'ya ve Estonya'ya göç etmişlerdir. Çingener'in, başta Rusya olmak üzere eski SSCB ülkelerine yerleşmeleri konusuna gelince; birlik içindeki ülkelere ve Rusya'nın Güney kesimine 1501'de, Rusya'nın Kuzey kesimine ve özellikle de Sibiry'a'ya 1721 yılında gelerek yerleşmişlerdir.” (Arayıcı, 2008: 30)

“Avrupa'nın pek çok ülkesinde olduğu gibi, Afrika'nın, Güney ve Kuzey Amerika'nın birçok ülkesi de doğal olarak Çingene göçünden etkilenmiştir. Buralara göç eden Çingener, genellikle Portekiz devleti tarafından sınırışı edilen ve toplumsal yapıda dışlanan Çingenerlerdir. Bu koşullarda bulunan ya da yaşayan Çingener'in önemli bir kesimi ise, Brezilya'ya yerleşmiştir. Bunları, ilk önce 17. yüzyılda İspanya'dan sınırışı edilen ve dışlanan Çingenerler, daha sonra ise İngiltere ve Fransa'da dışlanan Çingener'in bu kıtalara göçü izlemiştir. Burada, özel olarak ABD ve Kanada'nın; Avrupa'nın değişik ülkelerinden dalgalar halinde gelen Çingene göçünü kabul eden ülkeler arasında bulunmakta olduğu gerçeğini anımsatmakta yarar vardır.” (Arayıcı, 2008: 30)

İşte, yüzyıllardan beri, asimilasyona tabi tutulmuş, sürülmüş, her türlü baskıyla sindirilmiş, ulusal ve kültürel kimliklerinden mahrum bırakılmış olan Çingenerin, dünyadaki toplam sayısı konusunda kesin bir rakam verilemez. Günümüzde Çingenerin tahminen nüfusları 30-40 milyon arasında değişmektedir. Hindistan dışındaki dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan Çingenerin toplam sayısı, bazı uzmanlara ve Çingene ileri gelenlerine göre 15 milyon civarındadır. Söz konusu sayısal veriler tahmin edilen verilerdir. Bu veriler artabilir ve değişebilir. Ancak Avrupa ülkelerindeki resmi rakamlar, amaçlı olarak Çingenerin toplam sayısını çok düşük göstermektedir. Fakat, Çingener'in toplam sayısı konusundaki gerçek rakamlar bu sayıların çok üzerindedir. (Arayıcı, 2008: 34)

Ülkeler	En az	En fazla
Arnavutluk	90.000	100.000
Almanya	150.000	200.000
Avusturya	20.000	25.000
Belçika	25.000	30.000
Beyaz-Rusya	10.000	15.000
Bosna-Hersek	30.000	40.000
Bulgaristan	700.000	800.000
Çek Cumhuriyeti	250.000	300.000
Danimarka	1.500	2.000
Estonya	1.000	1.500
Finlandiya	8.000	10.000
Fransa	280.000	340.000
Hırvatistan	20.000	30.000
Hollanda	35.000	40.000
İngiltere	90.000	120.000
İsveç	30.000	40.000
İsviçre	30.000	35.000
İrlanda	25.000	35.000
İspanya	700.000	800.000
İtalya	90.000	110.000
Kıbrıs	500	1.000
Letonya	5.000	7.000
Litvanya	2.500	3.000
Lüksemburg	100	150
Macaristan	550.000	600.000
Makedonya	120.000	160.000
Moldavya	20.000	25.000
Norveç	2.000	3.000
Polonya	40.000	50.000
Portekiz	40.000	50.000
Romanya	1.800.000	2.500.000
Rusya	300.000	400.000
Slovakya	480.000	520.000
Slovenya	8.000	10.000
Türkiye	400.000	500.000
Ukrayna	50.000	60.000
Yugoslavya	400.000	450.000 (Sırp ve Montenegro)
Yunanistan	200.000	300.000
Toplam	7.003.000	8.712.650
Kaynak: Jean-Pierre Liégeois, "Les Roms au coeur de l'Europe". Le Courrier des pays de l'Est, n° 1052, Paris, La documentation Française, Kasım-Aralık2005, s. 21.		

Şekil 2.2: Avrupa'da, yaşayan Çingelerin toplam sayısı (tahmini olarak)

Kaynak: Arayıcı, 2008: 36.

Ülkeler	En az	En fazla
Romanya	1.800.000	2.500.000
Bulgaristan	700.000	800.000
İspanya	650.000	800.000
Macaristan	550.000	600.000
Slovakya	480.000	520.000
Fransa	280.000	340.000
Çek Cumhuriyeti	250.000	300.000
Yunanistan	140.000	150.000
Almanya	110.000	130.000
İtalya	90.000	110.000
İngiltere	90.000	110.000
Polonya	40.000	60.000
Portekiz	40.000	50.000
Hollanda	35.000	40.000
İrlanda	22.000	28.000
Avusturya	20.000	25.000
İsveç	15.000	20.000
Belçika	10.000	15.000
Slovenya	8.000	10.000
Finlandiya	7.000	9.000
Litvanya	3.000	4.000
Letonya	2.300	5.000
Danimarka	1.500	2.000
Estonya	1.100	1.500
Kıbrıs	500	1.000
Lüksemburg	100	150
Malta	?	?

* AB üyesi 27 ülke dışında, Sırbistan ve Makedonya gibi Balkan Ülkeleri'nde yaşayan Çingenerin toplam sayısı 800-900 bin; BDT (Bağımsız Devletler Topluluğu) Ülkeleri'nde (özellikle Rusya'da), 350-550 bin ve Türkiye'de 450-550 bin arasında değişmektedir. Kaynak: "ABC", Avrupa Konseyi. "Tsiganes". Courrier International, n° 662, 10-16 Temmuz 2003, s. 30.

Şekil 2.3: AB'ye üye 27 ülkede, Çingenerin toplam sayıları (tahmini olarak)

Kaynak: Arayıcı, 2008: 38.

Ülkeler	Çingenerin sayısı	Romani dilini konuşanlar %	Buldukları ülkelerin toplam nüfusu	Bu nüfus içinde Çingenerler %
Arnavutluk	100.000	95	3.300.000	3.03
Almanya(1)	20.000	40 (1)	81.000.000	0.15
Avusturya	25.000	50 (1)	8.000.000	0.31
Belçika	20.000	?	10.000.000	0.20
Bosna-Hersek	30.000	60	4.400.000	0.68
Bulgaristan	850.000	90	9.400.000	9.04
Hırvatistan	30.000	70	4.700.000	0.64
Danimarka	4.000	?	5.200.000	0.08
İspanya	740.000	00 (2)	40.000.000	1.85
Estonya	500	40	1.600.000	0.03
Finlandiya (3)	9.000	20	5.000.000	0.18
Fransa	260.000	40 (1)	57.000.000	0.46
Yunanistan	340.000	95	10.400.000	3.24
Macaristan	560.000	40	10.600.000	5.28
İrlanda (4)	18.000	00	3.500.000	0.51
İtalya	100.000	40 (1)	58.000.000	0.17
Letonya	800	30	2.700.000	0.03
Litvanya	3.000	30	3.800.000	0.08
Makedonya	240.000	95	2.200.000	10.90
Norveç	5.000	?	4.300.000	0.12
Hollanda	40.000	?	15.000.000	0.26
Polonya (5)	60.000	60	38.500.000	0.16
Portekiz	100.000	00 (6)	10.700.000	0.93
İngiltere	90.000	5 (?)	58.000.000	0.16
Romanya	2.400.000	40	24.400.000	9.84
Slovenya	8.000	50	2.000.000	0.40
İsveç	15.000	20	8.700.000	0.17
İsviçre	40.000	?	7.000.000	0.57
Çekoslavakya (7)	650.000	65	15.900.000	4.09
Eski-SSCB (8)	600.000	35	283.000.000	0.21
Yugoslavya (9)	440.000	85	10.500.000	4.19
Türkiye	540.000	?	69.000.000	0.78
AVRUPA(10)	7.298.300 (11)	37 (10)	515.300.000	1.42

Şekil 2.4: Avrupa ülkeleri'nde yaşayan Çingelerin toplam sayısı ve bu sayı içinde "Romani" dilini konuşanların oranı

Kaynak: Arayıcı, 2008: 54-55

- (1) Romani dilini ve Sinto-Manuş karışımı bir dili konuşanlar.
- (2) Büyük bir kesimi Kalo (Calo) dilini konuşanlar.
- (3) Bu sayının üçte biri olan 9.000 kişi sürekli İsveç'te yaşamaktadır (İsveç'te yaşayan Çingenerler bu sayıya dahil değildir).
- (4) Söz konusu edilen Tinkerler (Shelta, Gammon gibi dilleri konuşan eski göçebe toplulukları).
- (5) Yarıdan fazlası sürekli yabancı ülkelerde yaşamaktadır (Özellikle de, Almanya ve İsveç'te yaşayan Çingenerler bu sayıya dahil değildir).
- (6) Fakat, Kalo (Calo) dilini konuşanların varlığını kabul etmek gerekir.
- (7) Çekoslovakya'daki Romlar'ın % 80'i Slovakya'da yaşamaktadır. Çek Cumhuriyeti'nde yaşayan Çingenerlerin aslı da Slovakyalı'dır.
- (8) Balık denizi çevresinde bulunan ülkelerde yaşayan Çingenerler bu sayı içinde değildir.
- (9) Yugoslavya, Sırbistan ve Montenegro devletlerin birleşmesinden oluşmaktadır. Rom'ların büyük bir çoğunluğu Sırbistan'ın güneyinde Niş, Kosova (Cossovie), Voyvodina (Voivodine) kentlerinde yaşamaktadır. Çok az bir kısmı ise, Montenegro devletinde yaşamaktadır. Bunların da asıl kökenleri Kosovalı'dır.
- (10) Eski-SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) ve Türkiye'nin dışındakiler.
- (11) Çingenerlerin sayısal olarak artması çeşitli bölgelerde çok sınırlı kalmıştır. Geolinguistic Handbook'un (Stockholm 1991) verilerine göre, yaklaşık 3.000.000 Çingene aşağıdaki bölgelerde yaşamaktadır. Bunların sayısını yüzdeler olarak ele alırsak örneğin: % 61'si Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri'nde, % 64'ü Balkan ülkeleri'nde ya da % 88'si Romanya'da yaşamaktadır.

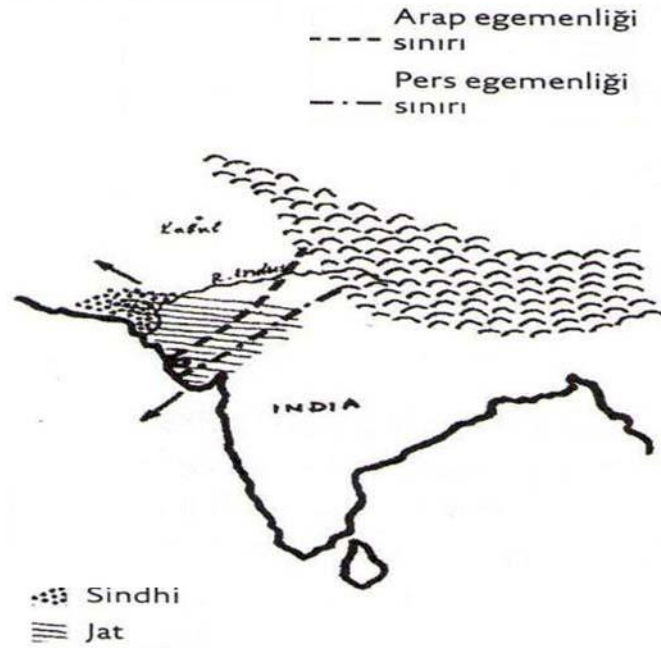
Kaynak: Patrick Williams, "Terre d'asile, terre d'exil: l'Europe tsigane". Ethnies, n°: 15, 1993.

Şekil 2.4 (devam): Avrupa ülkeleri'nde yaşayan Çingelerin toplam sayısı ve bu sayı içinde "Romani" dilini konuşanların oranı

Yerleşim yerleri	En az	En Fazla
İstanbul	100.000	120.000
Edirne	60.000	70.000
İzmir	55.000	70.000
Bursa	30.000	40.000
Balıkesir	20.000	30.000
Eskişehir	25.000	30.000
Ankara	15.000	25.000
Mugla	15.000	20.000
Adana	10.000	15.000
Antalya	11.000	15.000
Tekirdağ	7.000	11.000
Çanakkale	7.000	11.000
Adapazarı	8.000	10.000
Aydın	7.000	10.000
Konya	7.000	10.000
Erzurum	9.000	10.000
Samsun	6.000	8.000
Zonguldak	6.000	8.000
Kayseri	4.000	6.000
Kahramanmaraş	5.000	6.000
İzmit	5.000	5.000
Çankırı	3.000	5.000
Manisa	4.000	5.000
Osmaniye	4.000	5.000
Çorum	3.000	4.000
Sivas	3.000	4.000
Erzincan	3.000	4.000
Van	3.000	4.000
Malatya	3.000	4.000
Gaziantep	3.000	4.000
Artvin	2.000	3.000
Elazığ	2.000	3.000
Hatay	2.000	3.000
Tokat	2.000	3.000
Trabzon	2.000	3.000
Bayburt	1.000	2.000
Ordu	1.000	2.000
Denizli	1.000	1.000
Kırşehir	1.000	1.000
Diğer iller	95.000	110.000
Toplam	550.000	700.000
* Tablo'da belirtilen sayısal veriler, tarafımızca tahmin edilen verilerdir.		

Şekil 2.5: Türkiye'deki Çingenerin, sayısal olarak yerleşim birimlerine göre dağılımı (tahmini olarak)

Kaynak: Arayıcı, 2008: 238.

Şekil 2.6: Jat ve Sindhi'lerin anayurdu.

Kaynak: Kenrick, 2006: 40.

2.3. Çingenelerin Trakya ve Balkanlara Göçü

Çingenelerin Balkanlar'daki varlığına ilişkin en erken tarihli güvenilir kanıtlar Bizans İmparatorluğu dönemine, tam olarak 9. ve 11. yüzyıllar arasına tarihlenir. Çingeneler konusunda uzman kişiler, yakın zamanlara değin ünlü dilbilimci Franz Miklosich'in kuramını benimsemişlerdir; buna göre, Bizans'da Çingenelerden kesin olarak ilk kez, "Life of St George of Athos" (Aynarozlu Aziz Georgios'un Yaşamı) adlı kitapta söz ediliyordu. 1065 yılında ölen bu azizin 1100 dolayında yazılmış olan yaşam öyküsünde, pek çok "Atsingani"nin, 1054 yılında, İmparator Konstantinos IX Monomakhos döneminde Samaria'dan Konstantinopolis'e geldiği anlatılır. (Marushiakova ve Popov, 2006: 15)

Çingeneler konusunda uzman kişilerin büyük çoğunluğu bugün artık "Tsigani" (doğu Avrupa'da özellikle Çingene karşılığında kullanılan bir sözcük) veya benzer tınlı adların Atsingani veya Atsinkani'den (her iki isim de bu dönemden kalma kaynaklarda geçer) türediğini kabul eder. Çağdaş Bizans uzmanları, Atsingani teriminin Bizans kaynaklarında her zaman Çingenelere istinaden kullanıldığı kanısındadırlar. Kaynak malzemenin bazı modern dilbilimciler tarafından da desteklenen bu yeni yorumuyla birlikte Çingenelerin Bizans İmparatorluğu'na

sızması çok daha erken bir döneme tarihlendirilir. (Marushiakova ve Popov, 2006: 16)

Diğer bir görüşe göre de bu görüş aynen desteklenmektedir.

“Yine 9. yüzyılda Bizans İmparatorluğu’nun sınırları içinde yaşayan Çingene topluluklarının konar – göçer bir hayat tarzı sürdürdüklerini ve bazılarının bu topraklara uzun süreli yerleşmek istediğini biliyoruz. 11 ve 12. yüzyıl Bizans belgelerinde “Athinganoi” ya da “Atsingani” adlarıyla karşımıza çıkan Çingenerler, Konstantinopolis’e, İmparator IX. Konstantinos Monomahos tarafından getirilmiştir. Görevleri soyluların katıldığı av partilerinde yaralanan vahşi hayvanları öldürmektir. Bizans kaynaklarında bu türden bilgiler olmakla beraber, daha sonraki dönemlerde aynı coğrafyaya egemen olan Osmanlı kaynaklarında da Çingenerlerle ilgili çok sayıda belge bulunmaktadır. Çingenerlerin imparatorluk içindeki sosyal statülerini, nüfus dağılımlarını, mesleki ilişkilerini, iktisadi faaliyetlerini, iskân şekillerini anlatan bu belgelerin çoğu bugün Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde bulunmaktadır. Osmanlı kaynaklarında Çingenerlere çoğunlukla “Kıptiyân” adı verilirdi. Çingenerlerin hükümetle olan ilişkilerini sağlayan kişilere de “Mir-i Kıptiyân” veya “Çingene Beyi” denirdi. Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde yaşayan Çingenerler, vergiden muaf tutulan ancak askerlik hizmetlerini yürüten müsellemler grubunda yer alıyordu. Özellikle Rumeli’deki Müsellemler Teşkilatı’nın içerisinde Çingene Müsellemleri geniş bir yer tutardı. Osmanlı İmparatorluğu’nda göçebe topluluklar içerisinde görülen Çingenerler, daima devletle olan ilişkilerinde uyumlu ve ılımlı olmuşlardır. Bu sebeple Anadolu ve Trakya’daki göçebe Çingene gruplarının iskân işlemleri sırasında hemen hemen hiçbir sıkıntı yaşanmamıştır.” (Duygulu, 2006: 19-20)

Çingenerler, Fatih Sultan Mehmet’in fetihleriyle beraber topluluk olarak batıya göçlerini sıklaştırmışlardır. Zaten, 11. yüzyıla kadar Çingene topluluklarının yarıya yakını da Osmanlı İmparatorluğu hükümlerinde yaşamışlardır. Çingenerler, Osmanlılar zamanında, ödedikleri yıllık vergiler ile Türk yayılcılığına verdikleri askeri destek oranında, geniş ölçüde kendi grup yığınlarına özerklik sağlamışlardır.

“Trakya’da Tekirdağ, Malkara ve Hayrabolu’da Fatih devrinden beri Çingenerler vardı. Trakya Çingenerleri 16. yüzyılda merkezi Kırklareli’nde kurulan bir teşkilata bağlıydılar. Bunun adına da Çingene Sancağı deniliyordu. Bu sancağa Rumeli Eyaletinde ve İstanbul’da oturan bütün Çingenerler bağlıydılar. Bu

topluluklara hizmetlerinin karşılığında, Rumeli'nin 17 bölgesinde 449 arazi verilmiştir.” (Çevik, 1971: 38)

“Çingene sancağının başı olan sancak şefliği, günümüz Türkiye'sindeki Kırk Kilise kasabasında üstlenmişti. Sancak Hayrabolu, Vize, Keşan, Çorlu, Pınar Hisar, Gümilcine, Fere, Eski Zağra, Yanboli ve daha çok günümüz Trakya'sında bulunan diğer yerlerdeki Çingene hane halklarını içeriyordu. Sayıları 543'ü bulan bu topluluklara, hizmetlerinin karşılığında Rumeli'nin on yedi bölgesinde 449 arazi verilmiştir.” (Marushiakova ve Popov, 2006: 41)

“1566 yılında bir veriye göre, Balkanlar'a Küçük Asya'dan askerlik hizmeti için çağrılan Türk Yörükler arasından askere alınan çok sayıda kişiyle birlikte askerlik hizmeti için çağrılan vergi yükümlüsü halkın bazı üyeleri Müslüman Çingeneydi. Paul Rycaut, 17. yüzyılda Osmanlı ordusuna 4721 ila 5000 kişinin bu şekilde alındığını ve bunların 521'inin Çingene olduğunu hesaplamıştır. Askere alınan her otuz kişiden beşi her yıl düzenli orduya kaydediliyorken, diğer yirmi beşi, cephe ardında yedek askerlik hizmetine atanıyordu. Rycaut'un rakamları doğru ise, 16. ve 17. yüzyıllarda Osmanlı ordusunda 15. 000 ila 20. 000 Çingene bulunmuş olsa gerektir.” (Marushiakova ve Popov, 2006: 41)

“Balkanlara ve Trakya'ya göç ederek buraları kendilerine ikinci vatan olarak gören Çingeneler buralara Türklerin fetihlerinden çok önce bu ülkelere yerleşmiştir. Görünüşe göre, gruplar halinde çıktıkları Trakya'dan sonra Makedonya'dan geçip Yunanistan'a ve adalarına ulaşmış, kuzeye doğru ilerleyip ileriki tarihlerde Yugoslavya ve Romanya olacak topraklara dağılmışlardır. Bu göçlerin bir sebebi de Osmanlı Türklerinin sürekli ilerleyişi olabilir.” (Fraser, 2005: 50)

“Özellikle Bulgaristan, Romanya, Makedonya, Sırbistan ve Arnavutluk Çingene nüfusunun yoğun olarak yaşadığı ülkelerdir. Çingene araştırmacılarına göre Balkanlara Osmanlı Türkleriyle birlikte geçen Çingeneler, zaman zaman Türk Casusu suçlamalarına da maruz kalabilmişlerdir. Ayrıca Çingene tarihi açısından anahtar bir konumda bulunan Osmanlı dönemi ve Balkanlardaki Çingenelerin genel durumlarına ilişkin pek çok kayıttın varlığı bilinmektedir. Büyük sayıda bir Çingene nüfusu Osmanlılarla birlikte 14. yüzyılda Balkanlara gelmişler ve ordu hizmetinde bulunmuşlardır. İmparatorluk içerisindeki Çingeneler sosyal ve idari örgütlenme içerisinde Müslüman ve Müslüman olmayanlar olarak ikiye ayrılmışlar ve Osmanlı döneminde kendi kültür ve kimliklerini koruma imkânı bulmuşlardır. Öte yandan bugün bile dikkati çeken nokta, Balkanlarda ki bazı Çingene gruplarının kendilerini

Türk ve Müslüman kimliği adı altında tanımlamaları ve sunmalarıdır.” (Kolukırık, 2006: 133 -134)

“Batı Roman kolunun kökeni meselesine burada kısaca değinmekte yarar görüyoruz. Bugün başta İstanbul ve Trakya Çingeneleleri olmak kaydıyla Marmara ve Ege'nin pek çok yerindeki Çingeneleler kendilerinin Selanik'ten ve Batı Trakya'dan (Bugünkü Kuzey Yunanistan) gelerek buralara yerleştiklerini söylerler. Daha çok 1923-33 yılları arasında yapılan bu göç hareketini (Mübadele) daha eskilere hiç kimse götürememektedir. Özellikle müzisyen Çingeneleler arasında yaygın olan bu göç hikâyesi, kanaatimizce müzisyenlerin kendilerini diğer Çingene topluluklarından ayrı tutmak için ortaya attıkları bir söylemdir. 1924 mübadelesinden (Özellikle Trakya Çingeneleleri bu tarihi çok telaffuz etmektedirler) çok önce buralarda iskân edildikleri bilindiği halde (Örneğin Sulukule Çingeneleleri) bu toplulukların ısrarla “Selanik Muhaciri” olarak anılmak istemeleri son derece önemlidir. Bu bölge Çingeneleleri arasında “Selanik Muhaciri” olmak kadar “Patriyot Romanı “ olmak da son derece önemlidir.” (Duygulu, 2006: 21)

Balkanlardaki Çingene nüfusunun önemli özelliği; Hıristiyan Çingenelelerin göçebe, Müslüman Çingenelelerin yerleşik yaşam sürmeleridir.

Alexander Paspati der ki “Çingene ırkının gerçek tarihi lehçelerinin incelenmesinde yatar.”

Paspati'ye göre Rumeli ve İstanbul'da yaşayan Çingeneleler Balkanlardan Türk nüfusuyla birlikte Türkiye'ye girdiklerini öne sürer. Buna göre, doğuda yaşayan Çingenelelerin Hindistan'dan göçün ikinci yarısında geldikleri ispatlanmış olur. Sebep Anadolu'da yaşayan Çingenelelerin dilinde Yunanca kelimeler yoktur. Türkçe, Arapça sözcükler vardır.

2.3.1. Trakya'daki Yerleşim Bölgeleri

Çingeneleler Araplar'ın İran ve Ermenistan'ı işgallerinden sonra, Ermenistan ve İran'a Hindistan'dan göçmüş olan Çingenelelerin Rom kolu Romaniler, Bizans İmparatorluğu içlerine doğru, tekrar küçük gruplar halinde göç etmeye başlamışlardır. Bu göç, Konstantinopolis'e yani İstanbul'a kadar sürmüş oradan, Trakya'ya yayılmışlar bir kısmı Avrupa içlerine giderken bir kısmı da Trakya'nın çeşitli illerinde kalmışlardır.

Ermenistan üzerinden Rusya içlerine doğru ilerleyen grubun büyük bir kısmı Romanya'ya yönelmişler oradan da bir kısmı Macaristan ve Almanya taraflarına giderken, bir kısmı da Balkanlara yönelerek; Bulgaristan, Trakya, Batı Trakya, Makedonya, Arnavutluk, Yunanistan içlerine yerleşmişlerdir. Ermenistan ve İran'dan Mezapotamya ve Suriye'ye ulaşan grup, Afrika içlerine ilerleyerek Mısır, Libya, Tunus, Cezayir üzerinden İspanya'ya geçmişler, bir kısmı da Mısır ve Tunus üzerinden Yunanistan'a geçmişlerdir. Yunanistan'dan da diğer Balkan ülkelerine dağılmışlardır.

İran'dan yola çıkan bu üç grubun büyük çoğunluğu Balkan ülkelerinde ve Trakya'da harman olmuşlardır. Bu dönem Osmanlı dönemine rastlamaktadır. Osmanlı kendi bünyesinde barındırdığı etnik gruplara hiçbir zaman dini ve milli asimilasyon politikası uygulamadığı gibi Çingenele de bu politika uygulanmamıştır. Çingeneler kendi rızalarıyla Müslüman olmuş ve Osmanlı ile beraber zamanımıza kadar sorunsuzca yaşamışlardır. Buldukları diğer ülkelere göre; Osmanlı İmparatorluğu ile günümüz Türkiye Cumhuriyetinde dahi Türkiye Çingeneleri Avrupa ülkelerindeki diğer Çingenele göre ötekileştirilmeden insanca yaşamaktadırlar. Avrupa kayıtlarında, Çingeneler için birçok ülkede kanunlar çıkartılarak Çingeneler, çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Birçok Avrupa ülkesi, savaş zamanlarında savaşı bahane ederek Çingene halkına akla gelemeyecek işkenceler uygulamış; onları gaz odalarında zehirleyip fırınlarda yakarak toplu katliama uğratarak imha etmişlerdir. Dilleri, dinleri, kültürleri asimile edilerek yok edilmek istenmişlerdir. Aynı ve değişik dönemlerde dahi Türkiye Cumhuriyeti'nde bu gibi olaylara hiçbir zaman rastlanmamıştır.

İstiklal Harbinden sonra, Balkan ülkelerinin birçoğundan örneğin Bulgaristan, Yunanistan, Romanya gibi ülkelere mübadele ve göç hareketleri yaşanmıştır. Bu göç olaylarında, Müslüman birçok Çingene ailesi ülkemize kabul edilmişlerdir. Mübadele ve göç ile gelen Çingene ailelerin bir kısmı Türk köylerine yerleşirken büyük bir çoğunluğu ise il ve ilçelerde bulunan Çingene mahallelerine iskân edilmişlerdir. Günümüzde köylerde yaşayan mübadele Çingeneleri, köyleri terk ederek il ve ilçelerdeki Çingene mahallelerine göç etmişlerdir.

Böylece nüfus hareketlerinin yoğunlaştığı günümüzde Çingeneler Trakya'nın bütün il ve ilçelerinde yaşamaktadırlar. Bu iller sırası ile; İstanbul, Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Çanakkale'nin Trakya kısmında kalan iki kazası Ecabat ve Gelibolu dâhil

olmak üzere Trakya'daki her il ve ilçede seyrekte olsa bazı köylerde Çingeneler yaşamaktadırlar.

Tekirdağ iline gelince, ilimize bağlı ilçelerde; Çorlu, Ergene, Çerkezköy, Saray, Kapaklı, Marmaraereğlisi, Süleymanpaşa, Muratlı, Hayrabolu, Malkara, Şarköy de yaşamaktadırlar. Nüfus olarak çoğunlukta oldukları mahallelerde iskân olmuşlardır.

2.3.2. Tekirdağ Merkez Aydoğdu Mahallesi Romanlarına Ait İstatiksel Veriler

Aydoğdu Mahallesi Muhtarı Hasan Kubilay Bey ile yaptığımız söyleşide, Aydoğdu mahallesinde yaklaşık olarak 2000 hane bulunduğu bu 2000 hanede 10.000 Roman vatandaşın ikamet ettikleri bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca, Aydoğdu Mahallesi ile birlikte Zafer, Turgut ve Gündoğdu Mahallelerinde, Çingene nüfusu yaklaşık olarak 14.000'dir ve hane sayısı yaklaşık olarak 4000'dir.

T.C
TEKİRDAĞ VALİLİĞİ

18/12/2012

Tekirdağ Merkez Aydoğdu Mahallesinin yaklaşık nüfusu : 27238 dir.
Mahallemizde 5235 bina mevcut olup 250 İş yeri vardır. Yaklaşık 2000 hane o
10000 Roman vatandaşımız oturmaktadır.

Bilgilerinize arz ederim. Saygılarımla.

HASAN KUBİLAY

Aydoğdu Mahallesi Muhtarı

Şekil 2.7: Aydoğdu Mahallesi Muhtarı'nın Tekirdağ Valiliğini Bilgilendirme Formu

Mahalle Muhtarı Hasan Kubilay Beyden aldığım bilgiye göre meslek grupları ve sayıları aşağıda belirtilmektedir:

At Arabaları	:	100
Balıkçılar	:	500
Börekçi	:	50
Bulaşık Yıkayanlar	:	100
Demirciler	:	20
Hamallar	:	110
Hizmetçiler	:	300
Hurdacılar	:	80
Kahveci	:	20
Kalaycılar	:	2
Kameraman	:	1
Kaportacı	:	20
Kuaför	:	40
Kundura Boyacısı	:	100
Kunduracı	:	10
Marangoz	:	20
Merdiven Temizleyenler	:	200
Mobilyacı	:	10
Müzişyenler	:	300
Pazarcılar	:	200
Sepetçiler	:	5
Serbest Manavlar	:	50

3. TEKİRDAĞ ÇİNGENELERİNİN KÜLTÜREL YAPISI

“Kültür ya da uygarlık, bir toplumun üyesi olarak insanoğlunun öğrendiği, kazandığı, bilgi, sanat, gelenek – görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür. Kültür, öğrenilmiş, saklanılmış ve öğretilen; eğitimle yeni kuşaklara aşıl原因an bir muhtevadır. Kültür; toplum, insanoğlu, eğitim süreci ve kültürel muhteva gibi değişkenlerin ve bunlar arasındaki karmaşık ilişkilerin bir işlevidir. Kültür, içgüdüsel ve kalımsal değil, her bireyin doğrudan sonraki yaşantısı içinde kazandığı alışkanlıklardır. Ve mademki kültür, öğrenilen, eğitimle kazanılan bir şeydir, öğrenmenin kurallarına, yasalarına ve ilkelerine uygun olmak zorundadır. Eğitim, çocuğun yalnız bakımını ve korunmasını değil, onun doğuştan gelen eğilim ve dürtülerinin sosyal hayatın koşullarına göre sınırlanmasını, kısıtlanmasını öngörür. Her kültürel sistem üyelerini besler; fakat kimlerin nerelerde, ne zaman, neleri, nasıl yiyeceklerini yine kültür belirler. Kültür dendiğinde akla önce töreler gelir. Çünkü kültürün sürekliliğini gelenek ve görenekler sağlar.” (Güvenç, 2010: 100)

“Bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan alışkanlıklar, kabul edilen davranış, tutum ve değerler o grubun kültürüdür. Kültür, çoğunlukla, ideal kurallardan ve davranış örüntülerinden oluşursa da, bireysel tutum ve davranışlar, önemli ölçüde idealden ayrılır. Fakat sistemin üyesi olan birey, kültürel kural ve kurala uymayan davranışları hemen tanır. İdeal olması gerektir.” (Güvenç, 2010: 101)

“Kültür değişir. Değişme, uyum yoluyla gerçekleşir. Gerçi doğal koşullar kültürel özellikleri belirleyecek kadar etkili ya da güçlü değildir ama kültürler, zaman boyutu içinde, doğal çevreye uyum gösterirler. Kültürler, yayılma, ödünç alma, öykünme gibi yollarla komşularına benzerler.” (Güvenç, 2010: 102)

Yukarıdaki tanımlar, millet olma olgusuna kavuşmuş toplumlar için geçerli kurallardır. Ancak konumuz olan Çingener için kültür tanımlaması erken bir tabir olsa gerek. Gerçek tarihi yazılı olmayan bir toplumun yaşam biçimleri ve hayata bakış tarzları, diğer toplum ve milletler gibi, kurumsallaşmış kuralları yoktur. Bu

açından, bu insanların bu tarihsizlik anlayışının temelinde, onların hayat felsefeleri yer alır.

“Çingenerde kültürün yazıyla değil, söz ile kuşaktan kuşağa aktarılması, topluluğun tarihiyle olan ilişkisinde de belirleyici rol oynamaktadır. Yazılı olmayan kültür aktarımına sahip bir topluluğun, tarih aracılığı ile düşünmesi olası değildir. Ayrıca bu topluluk, Çingenerler gibi yaşam felsefeleri itibariyle günübürlük hayatı sürdüren bir topluluk ise tarihsizlik kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tabloya bakarak Çingenerlerin geçmişi ile ilgili bilgilerimizin karanlıklar içinde olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ancak tüm bu olumsuz koşullara rağmen, Çingenerlerle ilişkide bulunmuş toplulukların, Çingenerlerin bazı özelliklerini ortaya koyacak nitelikteki verileri, onların tarih içindeki konumlarını sis perdesi içinde de olsa gözler önüne sermektedir.” (Duygulu, 2006: 16)

“Onlar hakkında, yorumcuların kesin bir düşüncesi vardır: “Dünyanın başıboş gezginleri” sonunda ‘evcilleştirildiler’, onların yaşam biçimi en sonunda moda olmaktan çıktı, “Çingenerler zamanı” artık geçmişte kaldı. Gerçekte ise, bütün Avrupa’daki Çingenerler koşul değişimlerine uyum sağlayarak farklı bir yaşam biçimini korumayı çok iyi becerdiler.” (Yoons, 2005: 12)

3.1. Sosyal Yapıları

“Çingenerlerin sosyal yapısını tanıyabilmek için, onların yaşam felsefeleri hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Dünyanın birçok yerinde yaşayan akrabalarında olduğu gibi, özgür ve bağımsız olmak, geleceğe yönelik kaygılardan uzak durmak, gününü gün etmek, Türkiye Çingenerlerinin de en belirgin özellikleri arasında yer alır. Bu yaşam felsefesi sosyal yapı içerisinde önemli bir yeri olan kültüründe belirleyicisidir.” (Duygulu, 2006: 26)

Alan çalışmaları sırasında mahallede yapılan gezintilerde sosyal yapıyı incelediğimizde, Tekirdağ Çingenerlerinde görülen ve değişmeyen kural özgür ve günübürlük yaşamları. Kazandığı parayı o gün harcayarak ertesi günü düşünmeden, o günün tadını çıkarmak sosyal yapılarının içerisinde öne çıkan bir yaşam stili. Mahallede çayını demleyip, kilimini koyup oturan birbirleriyle yemek yiyen ve bulunduğu anın mutlu bir şekilde tadını çıkaran dışa dönük yapıları var. Aydoğdu Mahallesi bireysel yaşam kültürü diye bir şey yok. Kişiler toplu hareket etme bağı kurmuşlar. Ancak bu ifadeyi organize olma biçimleri ile açıklayacak olursak:

Tekirdağ Çingenerinde organize olamama ve her durumda gereksiz bir telaşlanma durumları var. Günlük hayatta birlikte yaşamaktan mutlu olan bu insanlar bazı durumlarda organize hareket edemiyorlar. Tekirdağ Çingeneri'nin birbirleriyle olan sosyal ilişkileri çok güçlü. Mahallede tüm sosyal gruplar birbirlerini tanıyorlar. İster kadın, ister erkek, ister çocuk hiç fark etmez bu insanlar doğallar ve özgürlüklerine çok düşkünler. Hayatı yaşama ve karşılama biçimleri çok farklı. Bugün geçsinde yarın Allah kerim. Gelecek planları yok, gelecek kaygıları yok onların tek düşüncesi anı yaşamak.

Çingenerler, gösterişi, zengin bir profil çizmeyi çok seviyorlar. Abartı, sosyal yaşamlarının hemen hemen tümünü temsil ediyor. Yaptıkları düğün törenlerinde bu durum çok sık karşımıza çıktı. Mahallede bir evde yaşanan olumlu ya da olumsuz davranışlar, kahvede herkes tarafından konuşulan ve tartışılan bir durum halini alıyor. Aslında bu insanlar kendi içlerinde her şeyi açık yaşıyorlar. Mahallede sözü dinlenen ve topluluğu etkileyen, mahallenin ileri gelen kişileri olumsuz davranış sergileyen kişileri kadın ya da erkek hiç fark etmiyor hemen dışlıyorlar ve onları toplumsal hayatta kırmızı kalemle çiziyorlar. Tekirdağ Çingenerleri dışa kapalı bir toplum. Toplumsal normlar çok önemli aynı zamanda toplumsal değerlerde öyle. Yanlış bir durum toplum tarafından hoş karşılanmıyor ve o kişi dışlanıyor. Mahallede isimlerden önce lakap geliyor. Herkes birbirini lakabıyla çağırıyor. Ruh halleri son derece değişken. Söz vermek adetleri değil eğer söz verdilerse bilin ki yarı yolda kalabilirsiniz. Aralarından çok az bir kısmı verdiği sözü tutuyor. Zaman ve mekân tanımıyorlar. Çok rahatlar, zaman onlara göre akıyor, istedikleri saatte zamana takılmadan yatıp kalkıyorlar. Yüzünüze sizi önemsiyormuş gibi davranıp arkanızdan nedensiz bir şekilde sizi aptal yerine koyabiliyorlar. Diyaloğa geçtiğiniz kişi eğer sizi onaylamıyorsa toplumun diğer kısmını sizin aleyhinizde örgütüyor. Çoğu zaman utanma duyguları yok, toplumun geneli böyle.

Tekirdağ Çingenerlerini iki grupta inceleyebiliriz:

1. Yerleşik yaşam sürenler
2. Yarı göçebeler

Yerleşik hayat süren Çingenerlerin sosyal yaşamı mahalle içinde devam etmektedir. Yerleşik yaşayan Çingenerler tek katlı evlerde yaşamlarını idame ettirmektedirler. Bazı evler iki üç aile tarafından paylaşılabilir. Mahallede statülerine ve yaptıkları mesleklere göre ikame etmektedirler. Müzisyenlerin olduğu bölge ile esnafların ki ayrılmaktadır. Yerleşik yaşayan Çingenerlerde, soya bağlılık

kavramı çok önemlidir. Kapalı bir toplum yapıları olduğu için onlardan olmayan kimselerle evliliğe sıcak bakmıyorlar. Ancak alan çalışmaları sırasında bazı istisnai durumlarla karşılaşmıştır. Bazı Roman müzisyen ailelerin Türkler ile kız alıp verdikleri, Mangosar* ailelerinden ise kızların Kürt ailelerine gelin verildiği alan çalışmalarında görülmüştür.

Şekil 3.1: Mangosar Çadırları

Yerleşik Çingenerler kendilerini asil kan olarak ifade etmekte kendilerine Roman demektedirler. Mangosar'ları pis Çingene diyerek aşağı bir grup olarak görmektedirler. Onların Roman olmadıklarını, nereden geldikleri belli olmayan yabancı dil konuşan yabancılar olarak tanımlamaktadırlar. Yerleşik yaşayan grup balıkçılık, pazarcılık, boyacılık, hamallık, manavcılık, müzisyenlik, bakkal işletmeciliği, kameramanlık, kalaycılık ve bakırcılık yapmaktadırlar. Yerleşik Çingenerler, göçebe Çingenerlerin kendilerinden daha zengin olduklarını ifade etmişlerdir. Mahallede müzisyenlik mesleği en üst kimliği oluşturmaktadır. Müzisyen grubu piramidin en üst halkasını oluşturmaktadır. Diğer meslekler müzisyenlikten sonra gelmektedir. Alan çalışmaları sırasında yapılan görüşmelerde Aydoğdu Mahallesi sakinleri kendilerinin Bulgaristan ve Selanik üzerinden mübadele ve göç ile Tekirdağ iline geldiklerini ifade etmişlerdir.

Mangosarlar Aydoğdu mahallesine 15 – 20 yıl kadar önce gelerek Adapazarı ve çevresinden atılan göçebe çadırcı Çingenerlerden oluşmaktadır. Mangosarlar

* **Mangosar:** Çadırcı, Çingene topluluğu.

Türkçe dilinin yanı sıra ikinci dil olarak Mangosar dilini konuşmaktadırlar. Mangosarlar çadırlarda hayvanları ve aileleriyle birlikte yaz kış yaşamaktadırlar. Mangosarlar; hurdacılık, kâğıt toplayıcılığı yapmaktadırlar. Mangosar'ların mahallede suç teşkil eden her türlü işi yaptıkları mahalle sakinleri tarafından ifade edilmiştir. Mangosarlar, ikinci göç grubuyla Anadolu'ya gelen Çingene topluluğudur.

Sosyal yapı, ayrıca araştırılması ve incelenmesi gereken geniş bir konu.

Şekil 3.2: Mahalle çocuklarıyla gezinti

Şekil 3.3: Mahallenin resmi aracı atlar

3.1.1. Aşiret Yapıları ve İsimleri

“Tüm Çingene grupları aile ilişkileri üzerine kurulu karmaşık bir düzene sahiptir. Toplulukların birbirlerinden başlıca farklılığı, Kalderaş’ların genellikle natsia (‘ulus’) Lovaralar’ınsa rasa (‘soy’) dediği ve öncelikle Kalderaş, Macvaya, Lovara ve Cucara şeklinde topluluklar olarak değerlendirilmelerine yol açan şeydir. Bu toplulukların lehçeleri, gelenekleri ve görünüşlerinde farklılıklar varsa bile Roman sayılma hakkı herkese tanınmış ve aralarında evliliklere izin verilmiştir. Bu toplulukların her biri yine bölünerek vitsi (witsa kelimesinin çoğulu olup ‘grup’ şeklinde çevrilebilir) isminde alt kollar oluşturur. Witsa, genellikle bir atanın isminden, bazen de bir hayvan ya da belirli bir özellikten türemiş Roman bir ismi bulunan birimlerdir. Bu tür isimler iki Romanın ilk karşılaşmalarında birbirlerini nereye koyacaklarını anlamaları açısından çok önemlidir. Bir Witsa’nın üyeleri belki hiçbir şekilde bir araya gelip bir grup olarak hareket etmeyecektir ve işlevsel olarak başlıca alt birimleri evli oğullar ve eşlerinden, çocuklarından ve torunlarından meydana gelen familya ya da geniş ailedir. Familya’nın her mahallesi ya da evi (üç nesli içinde barındırabilir) tsera olarak bilinir. Tür olarak farklı bir grup olan Kumpanya ise akraba olmayanları da içerir, birden fazla topluluktan, birden fazla gruptan ve büyük ailelerden gelen üyelere sahip olabilmektedir. Bu, mesleki amaçlarla, belirli bir bölgeden faydalanmak için ekonomik çıkarlarla bir arada bulunan bir gruptur ve gelir, üyelerinin arasında eşit olarak paylaşılır.” (Yoors, 2005: 26)

“Birkaç ailenin bir araya gelmesiyle oluşan Kumpanya, genellikle liderlik görevini üstlenen ve gajo’larla (Çingene olmayan herkes) aradaki bağlantıyı sağlayan Ray Baro (‘büyük adam’) tarafından yönetilir. Kumpanya ayrıca en temel siyasi birim olup aileyle ilgili değil ama genel konularda ahlaki, sosyal, siyasi ve ekonomik sorunlarda başlıca karar mekanizmasıdır. Bunu yapmak için konuyu bir divan (tartışma/görüşme) ile çözmeyi tercih edebilir, yeterince ciddi bir sorun olduğundaysa, yargılama için bir kris isteyebilir. Kris birkaç farklı vitsi’den oluşur ve erkeklerin tekelindedir. Hepsi erkek olan soy şefleri ve bir ya da daha fazla hakimden meydana gelir. Kadınların kris’te konuştuğu çok ender görülür ama anlaşmazlıkta doğrudan bir rolleri varsa buna izin verilir.” (Yoors, 2005: 27)

“Kris, tekrarlanan ve her zaman tuhaf bir anlaşmazlığı konuşmak için düzenlenen bir uygulamalar bütünüdür. Eskiler tarafından oluşturulmuş gayri resmi

mahkeme olarak Kris, yalnızca Çingenerler arasında çıkan her türden anlaşmazlığı uzlaşma yoluyla düzenler.” (Yoons, 2005: 30)

“Lovaralar’da özellikle de Kalderaşlar, kris’ler konusunda aşırıya kaçma konusunda ünlüdürler. Bir Witsa’nın tüm üyeleri “akrabadır”. Ayinsel olarak da önemli bağları bulunmaktadır. Örneğin bir erkek, Witsa’sının üyelerinin cenaze törenine ve ölüm ziyafetine katılmak zorundadır. Akrabalık bu şekilde yardım ve işbirliği açısından güçlü bir bağ sağlar.” (Yoons, 2005: 27)

Romanlar kendilerini dört ana kabileye ayırırlar: Lovaralar, Tşuraralar, Kalderaşlar ve Matchvayalar. Bu dört kabile de dünyanın dört bir yanına doğru sonu gelmeyen yolculuklar yaparlar. Lovaralar ve Tşuraralar genelde at ticareti yapar ve meslekleri yüzünden karavanlarda yaşarlar. En kalabalık grup olan Kalderaşlar ise çoğunlukla bakır ustasıdır ve çadırda yaşarlar. İster Rom olsunlar, ister Sinte, Manuş ya da Gitano; Çingenerlerin çevredeki toplumdaki ayrılma bir dünya görüşü vardır. Bu görüş, iç ahlaka dayanan bir yasayı ve birçoğu uzun zamandır yerleşik düzende yaşadığı halde göçebelikten miras kalan bir zaman kavramını temel alır. (Yoons, 2005: 16)

“Çingenerler Türkiye’nin batı kesimlerinden başlayarak Avrupa’nın hemen her yerinde kendilerine ortak bir isim olarak, Rom, Roma, Roman veya Romni demeyi tercih ederler. Türkiye’de yaşayan Çingenerlerin de buldukları yörelere göre değişen isimleri vardır. Anadolu’da ve Ege sahillerinde yaşayanların: Cingan, Çingane, Manuş, Mıtrıp, Poşa, Karaçi, Beyzade, Elekçi, Geygel, Cano, Gurbet, Abdal; İstanbul ve çevresindekilerin ise: Kıpti, Roman, Pırpırı, Karaoğlan, Todi, Mango gibi isimler aldıkları görülür. Anadolu’nun hemen her yerinde Çingene olmayanların bunları anarken en çok kullandıkları isimler, “Cingen” (Cingan, Cüngan, Çingen, Çingan) ve “Esmer Vatandaş” tır. Güney Anadolu’da yaşayanlar kendilerine Mıtrıp dedikleri halde yerli halk bunlara Karaçi veya Cingan demeyi tercih eder. Yine Doğu ve Kuzey Anadolu’da benzer bir durum vardır. Yerli halkın “Çingen” dediği topluluk üyeleri kendilerini “Poşa” olarak adlandırır. Orta Anadolu’daki Abdallar ve Teberler için de durum bundan farklı değildir. Türkiye’nin batısında yaşam süren en kalabalık Çingene topluluğu ise yaklaşık son elli yıldan bu yana “Roman” adını tercih etmektedir. Batı Roman koluna mensup grupların, tarihi kaynaklarda ve halk arasında “Kıpti” veya “Çingene” adlarıyla anılmalarına rağmen yaklaşık 50 -60 yıldan bu yana artan bir yoğunlukla kendilerini “Roman” adıyla ifade

ediyor olmaları, topluluğun kimlik belirteci olarak yeni bir söyleme ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.” (Duygulu, 2006: 13 -14)

Çingenelerin Balkanlar ve Avrupa'daki toplulukları arasındaki aşiretlerde ve Türkiye Çingenelerinin de genel yapıları karşılaştırıldıklarında, kültürel yapı içerisindeki sorunları çözmeye, aynı kuralların birbirlerine benzer şekilde uygulama alanlarında sadece kelime farklılıklarıyla karşımıza çıktığını görmekteyiz. Avrupa ve Balkanlarda sorunları çözüme ulaştıran kişinin Ray Bora Tekirdağ ve yöresinde ise Ak saçlı veya Çeribaşı dedikleri liderleri bulunmaktadır.

Tekirdağ Aydoğdu Mahallesi'nde aşiret yapısı bulunmamakta bu kavram daha çok Doğu bölgeleri Çingenelerinde geçerlidir. Tekirdağ Çingeneleri Roman ve Mangosar olarak adlandırılmıştır.

3.1.2. Aile Yapıları

Tekirdağ Çingenelerinde aile kavramı ve bağı çok güçlü bir ilişkiyi temsil eder. Aileler için çocuk, ailenin en önemli parçası ve çocuksuz ev bulunmamaktadır. Çocuksuz ev bazen evliliklerin bitmesine neden olabilmektedir. Bir hanede en az 3- 4 çocuk bulunmaktadır. Aile, çocuklarını aynı zamanda geleceğe yatırım olarak görmektedir. O yüzden çocuk onlar için, çok önemli görülmektedir. Ailede çocukerki bir yapıda söz konusudur. Eve, genellikle kadınlar bakmaktadırlar ev temizliğine, merdiven temizliğine gitmektedirler, lokantalarda bulaşık ve tuvalet yıkayarak eve bakmaktadırlar. Erkeklerde yoğun bir işsizlik oranı bulunmaktadır. Erkekler kahvelerde günlerini geçirirler. Bazı aileler çocuk, anne ve baba günöbirlikçi olarak tuğla fabrikalarında gündelikçi olarak çalışmaktadırlar. Baba ailenin en büyük otoritesi olarak temsil edilir. Anne babadan sonra ikincil gözükse de evde kadın da her konuda söz sahibi. Yaşlılara çok değer verirler. Birçok çift kaynanasının ve kayınpederinin bakımını üstlenir. Aile bir arada yaşar. Bu büyük aile yapısının eskilerin tabiri ile pederşahi* aile yapısı olduğu bilinmekte ve Çingeneler bu tip aile ortamında yaşamaktadırlar. Çekirdek aileye yeni yeni geçilmektedir.

* Pederşahi aile yapısında aile, baba tarafından yönetilir. Ailede babanın mutlak hâkimiyeti ve otoritesi vardır. Akrabalık kandaşlığa dayanır. Ecdat dinine bağlılık vardır. Aile reisi, ecdat dininin sembolüdür. Baba, aile ve aile üyelerinin özel yaşamlarına ait her türlü karar yetkisine sahiptir. Roman ailesi, pederşahi aile yapısının en açık örneği olarak görülmekte, bu aile tipinin özellikle Çin, Japonya ve Hindistan'da yaygın olduğu bilinmektedir.

3.1.3. Dilleri

“Bir toplumsal yapıda anadilin ve kültürün önemi tartışılmaz. Bir insan, ancak anadili ve kültürü sayesinde kişiliğini bulabilir, ulusal ve kültürel kimliğini tanıyabilir. Çingenerin konuştuğu dil, 10. yüzyılda Kuzey – Batı Hindistan’da yaşayan “Bancaras” göçmen kabilelerinin konuştuğu dil olan “Hint Ari” diliydi. Bu dili, Çingenerler 10. yüzyılda tamamen terk ettiler. Bununla beraber, Çingenerlerin dil konusunda “Sanskritçe”den kısmen de olsa etkilendikleri “Keşiş Athos”un yazıtlarında gözlemlenmektedir. Bu dil sadece konuşma dili olduğundan ve gizli olarak kullanıldığından günümüze kadar varlığını sürdürdü. Çingenerler’in güncel yaşamda konuştuğu diller, buldukları toplumsal yapılara göre çeşitli değişiklikler ve farklılıklar göstermektedir.” (Arayıcı, 2008: 46)

Arayıcı’nın yukarıdaki açıklamasından, Çingenerlerin yaşadıkları ülkenin dilleriyle iletişim kurduklarını anlamaktayız.

Türkiye’de Romani’ce kelimeler Kürtçe, Türkçe ve Farsça ile birlikte kullanılır, bazen de bu bileşimlere ön ve arka ekler de katılarak “gizli diller” meydana getirilir. Türkiye’de özellikle Doğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayan “Poşa”lar tarafından konuşulan, Ermenice’nin Çingene lehçesi bunlardan ayrıdır. Çingenerlerin konuştuğu bir Trakya lehçesi, Samsun’da hala konuşulmaktadır. Çingenece (Romani’ce) Hint Avrupa ailesinin “Hint-Ari (Satem)” koluna dâhil Bu dilin üç ana lehçesi vardır: Asyalı, Avrupalı ve Ermenistanlı’dır. Diğer bütün dillerde olduğu gibi Romani dilinde de pek çok lehçe mevcuttur. Bunlar: Balkanik lehçesi, Vlach lehçesi, Karpatik lehçesi, Sinto lehçesi, Bretanik adaları lehçesi, Kalo lehçesi. (Arayıcı, 2008: 50 -51)

“Çingenerlerin kendi aralarında konuştuğu dil “Romani”, “Romanca”, “Romnice” veya “Mangosar “ adı verilen bir dilleri vardır. Yalnız bu dil tüm Türkiye Çingenerleri tarafından bilinen ortak bir dil olmaktan çok, Batı Roman kolu tarafından konuşulan ve daha çok yerel dillerle bütünleşmiş bir dildir. İstanbul merkez olmak üzere, Trakya’da ve Marmara bölgesinin çeşitli yerlerinde konuşulan bu dil, aşiretler arasında farklılıklar gösteren bir yapıya sahiptir. İzmir ve çevresinde konuşulan lehçe de Trakya’daki lehçeleri andırmaktadır. Çingenece de denilen bu özel dili bilen Çingene toplulukları daha çok göçerlerdir.” (Duygulu, 2006: 27)

Tekirdağ Aydoğdu Mahallesi’nde yapılan alan araştırmaları sonucunda mahallede yerleşik hayat süren Romanların sadece Türkçe konuştuğu, ikinci bir dil

olarak Romani dilini bilmedikleri tespit edilmiştir. Yine mahallede yaşayan göçebe Çingenelerin Çingene dilini konuştukları bu dile de Mangosarca denildiği tespit edilmiştir. Romanlar ve göçebe yaşayan Mangosar'ların birbirleri ile Çingene dili ile iletişim kuramadıkları gözlemlenmiştir.

3.1.4. Gelenek Görenek

Tekirdağ Çingeneleri geleneklerine kökten bağlıdırlar. Dışa kapalı bir toplum yapıları olduğundan dolayı grup içi evliliklerle birlikte gelenekler sürdürülmektedir. Bazen geleneklere genç kuşakların eklediği bazı küçük farklılıklar eklenebilmektedir. Evlilik yaşı 14 yaşında başlamaktadır. 18 yaşındaki kızlara evde kalmış gözüyle bakılmakta ve bu toplum tarafından ayıplanma sebebi olmaktadır. Göçebe Çingenelerde kızlar başlık parası ile satılırlar. Göçebelerde iki eşliliğe de rastlanmıştır. Mangosar'ların resmi nikâhları ve dini nikâhları olmadığı için boşanma kişinin başka birine kaçmasıyla tamamlanmaktadır. Gerdek gecesinde aile büyüklere çarşaf ile birlikte kapıda kızdan gelecek bekâret işaretini beklerler. Erkek çocuk doğurmak kadınlar arasında saygınlık göstergesidir. Müzisyen ailelerde doğan erkek çocuklarının başı ucuna babası tarafından bir enstrüman koyulur. Kız çocuklarının başı ucuna da zil koyulur.

3.1.5. Evlilik Kız İsteme Nişan Düğün

Tekirdağ Çingenelerinde mahallede iki farklı grup yaşadığı için iki grubunda adetleri farklılık göstermektedir.

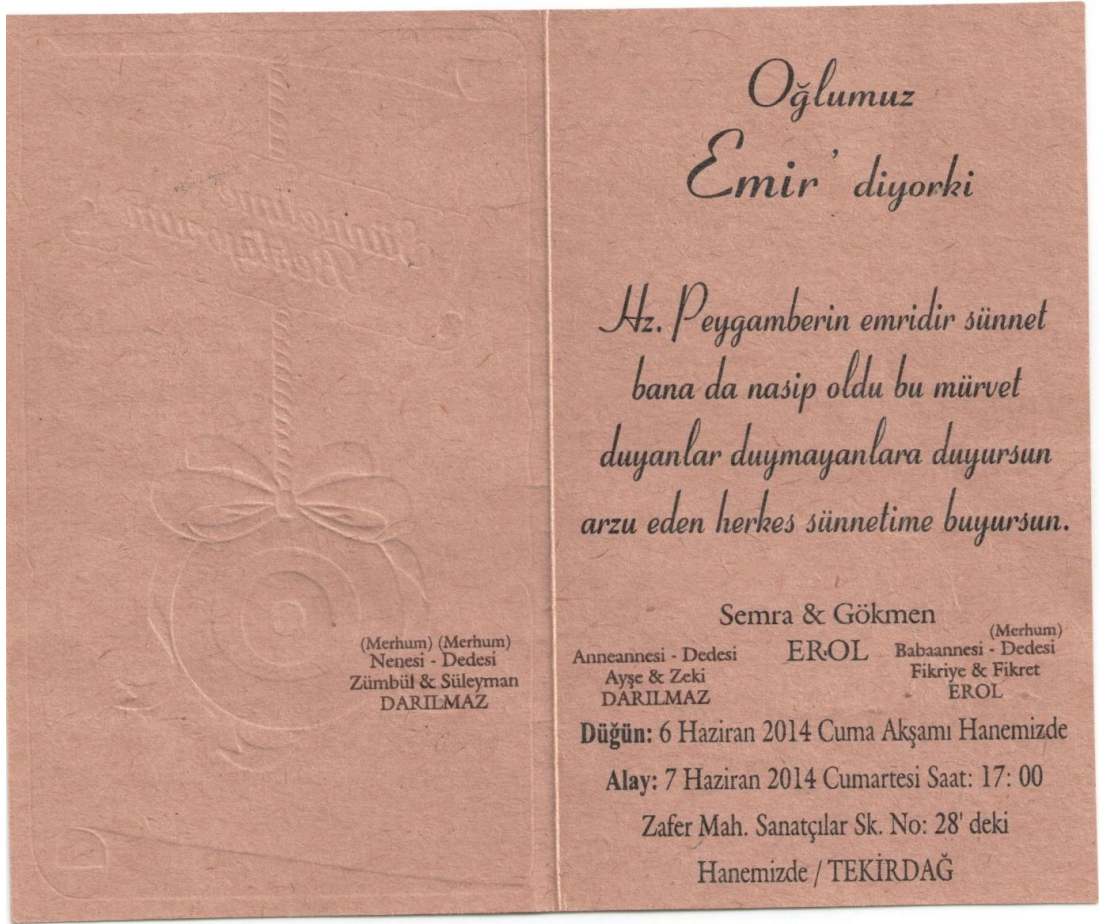
Mangosarlarda yerleşik Çingenelerdeki gibi bazı adetler önem arz etmemektedir. Mangosarlar kızlarını yüksek para karşılığı vermektedirler. Kına, nişan, düğün törenleri çok önemli değildir onlar için sadece baba için aldığı yüksek miktardaki para önemlidir. Mangosarların düğünü sabah saatlerinde orkestra ile başlayıp gece 24'e kadar süren içki masalarının kurulduğu yemekli düğün olup sadece kendi içlerinde kutlamaktadırlar. Düğünlerinde müzik olarak uzun havalar, 2/4 lük şarkılar, barak havaları doğu bölgesinin müzikleri çalınmaktadır.

Yerleşik Çingeneler (Romanlar) da ise tüm aşamalar çok önemlidir. Kız istemede kız tarafını temsilen bir erkek, kız tarafının 'istek listesini' erkek tarafındaki temsilciye okur. Bu listede gelinin ve ailesinin istekleri bulunur. Erkek tarafı bu listede istenilenleri yerine getirir. Erkek tarafı kızın babası için baba hakkı denen

başlık parasını verir. Kız isteme töreninden sonra nişan yüzükleri takılır ve ardından küçük kına denen az sayıdaki davetliyle birlikte kutlama yapılır. Küçük kınanın ardından bir ay sonra büyük çaplı kutlama büyük kına yapılmaktadır. Bu kutlama düğünden bir gün önce yapılır ve kalabalık bir grupta kutlanmaktadır. Düğün, küçük ve büyük kınadan farklı olarak kalabalık bir grupta kutlanmaktadır. Düğünlerde takı törenlerinde çığırtkanlar yer alır. Bazı adetler sahne şovu gibi misafirleri eğlendirmek için sergilenmektedir. Yapılan düğün çekiminde kaynanasının ayağını öpen bir geline rastlanmıştır. Düğünlerde intizamı sağlayan kadın ve erkek meydancılar yer alır. Oturma düzenini oynama düzenini sağlayıp kontrol ederler. Cemaat bağlantısı olan Roman müritler, düğünlerini iç mekânda kadın erkek ayrı kutlamaktadırlar. Düğünlerini dini müzik ile kutlamaktadırlar düğün müziklerini cemaatlarında söylenen ilahiler oluşturmakta, def ve ney ile müzik yapmaktadırlar.

3.1.6. Sünnet Düğünü

Sünnet düğünleri de tıpkı bir evlilik düğünü gibi kutlanmaktadır. Sünnet düğünü büyük kına, küçük kına olarak kutlanır ve büyük kınanın ertesi günü gündüz saatlerinde düğün yapılır. Bu kutlamada; sünnet çocuğu mahallede davul klarnet eşliğinde gezdirilip kapı önünde oyun havaları eşliğinde oynandıktan sonra, alay arabaları eşliğinde önde Skoda marka arabanın kasasına oturmuş müzisyenlerin çaldığı müzik eşliğinde şehir turu atılır. Daha sonra mahalleye dönölüp sünnet çocuğu için pilav ve ayran dağıtılıp mevlit okutulur.

Şekil 3.4: Davetiye.

Şekil 3.5: Sünnet annesi ve çocukları.

Şekil 3.6: Gökhan'ın Sünnet Dügün Hatırası ben ve çocuklar.

3.1.7. Asker Uğurlama

Askere gidecek erkek, askere gitmeden bir hafta önce her gün bir akrabasında yemeğe alınır. Mahalleli ve akrabalarının evine el öpmeye ve vedalaşmaya gider. Asker düğünü esnasında askerin boynuna askere gideceğini sembolize eden ay yıldızlı bir yazma bağlanır. Düğünde askerin arkadaş grubu ve erkek akrabaları eğlencede yer alır. Oyun havaları eşliğinde, askerin kapısının önünde Roman havaları ve Harmandalı eşliğinde dans ederler. Daha sonra mahalleli, askerin arkadaşları, karısı, anne babası ve kardeşleri askeri uğurlamak için Aydoğdu mahallesinden otogara kadar yürürler. Davullar eşliğinde elinde bir kişi bayrak taşır. Otopara vardıklarında askerle son bir kez daha Roman havaları eşliğinde oynarlar ve askerle vedalaşırlar.

Şekil 3.7: Aydoğdu mahallesi asker eğlencesi.

3.1.8. Tekirdağ Çingenerinin Repertuarı

Tekirdağ Çingeneri Türk kimlikleriyle çok övünen ve kendilerini bu kimlikten ayırmayan bir grup dolayısıyla bu sahiplenme Türk müziğine de yansımaktadır. Geniş bir Türk müziği repertuar bilgileri bulunmaktadır. Bu repertuarın içinde Rumeli türküleri, arabesk, Türk sanat ve fasıl, güncel müzikler, Bulgar müzikleri yer almaktadır. Tekirdağ Çingeneri Batı Grubu Çingenerinin en önemli temsilcileridir. Tekirdağ yöresi davul ve klarnet ile öne çıkmaktadır. Repertuarlarını oyun havaları olarak ele alırsak kendi düğün müziklerinde sözsüz Roman havaları çalmaktadırlar. Düğünün belki sonlarına doğru sözlü Roman havaları çalınmaktadır. Yapılan alan araştırmasında Tekirdağ yöresi Aydoğdu Mahallesindeki müzisyenlerin repertuarlarına sözlü ve sözsüz Bulgar Çingene havalarını aldıkları tespit edilmiştir. Söyledikleri şarkılar Türkçe Roman şarkılarıdır ancak bu şarkıların içine Çingenece sözlerde sıkıştırılmıştır. Mahallede, Bulgar

Çingene Sali Okka tavrı ve onun müzikleri çalınmaktadır. Sali Okka Bulgaristan'da yaşamaktadır ve Aydoğdu Mahallesi'nde bir klarnet dâhisi olarak anılmaktadır. Tekirdağ Çingene müzisyenleri kendi sözsüz müziklerini ve Bulgar tavrını kendi topluluklarının ve mahallelerinin dışında hiçbir düğünde çalmamaktadırlar.

Repertuarlarında Hüsnü Şenlendirici ve yorumladığı tüm parçalar yer almaktadır. Mahallede Sali Okka'dan sonra tavrı benimsenen ismin Hüsnü Şenlendirici olduğu tespit edilmiştir.

Çingeneler herhangi bir şarkıyı repertuarına aldıktan sonra onu Çingene müziği tavrıyla çalıyorlar. Yine alan araştırmaları kapsamında gittiğim bir düğünde Hadise'nin Neredesin Aşkım şarkısını Çingene havası tarzında çaldılar ve oynadılar. Tekirdağ Çingeneleri için 9/8 ritim vazgeçilmez bir ritimdir bu ritmi popüler her şarkıya uyarlama istekleri gözlenmiştir.

Tekirdağ Çingeneleri basit sözlerden oluşan İzmir şehrinde ünlü olan Roman şarkılarının hepsini repertuarlarına almaktadırlar. Aydoğdu ve İzmir bağı kemikleşmiş bir bağıdır. Tekirdağ Çingeneleri çeşitli müzikhollerde, gece kulüplerinde, İstanbul'da sanatçılarla birlikte çalıştıkları için o dönem gündem parça ne ise repertuarlarında bulabilirsiniz. Repertuarları, çeşitli mekânlarda çalıştıkları ve çeşitli kitlelere hitap ettiği için çok geniştir.

Şekil 3.8: Sali Okka Aydoğdu Mahallesi Düğünden bir kesit.

3.1.8.1. Düğün Repertuarı

Bu bölümde Çingenerler'in düğün repertuarları aşağıdaki tablo kısmında listelenmiştir.

Tablo 3.1: Düğün Repertuarları

Şarkıcı Adı	Şarkı Adı
İzmirli Taylan	Dade Dade Mamo Mamo
Tarık Mengüç	İki Yüzlüller
Sali Okka	Zavista Noma A Granıcı Cek
Sali Okka	Kocek
Sali Okka	Slivo Pole
Sali Okka	Esnaf Kuchek
Sali Okka	Belgrad Kuceka
Sali Okka	Sofia Kocek
Sali Okka	Varna Kucheka
Sali Okka	Amerika Kyuchek
Sali Okka	Ihtimanski Kuchek Plamencho
Sali Okka	Seni Gibi Seni
Sali Okka	Abut Yuranti
Sali Okka	Kuchek Pavlıkeni
Mandi Nishtulles	Tequila Vava
İzmirli Ömer	Çek Tulumbayı
Dj Yılmaz	Ne Vereyim Abime
İzmirli Ömer	Orijinal Çıtır Yani
Dj Yılmaz	Düşmanlarım Köftemi Yesin
İzmirli Ömer	Köse Gayda
Bigalı Mehmet	Bigalı Gayda
İzmirli Erco	Kendine Gel
İzmirli Ömer	Hadi Kızım Oyna Salla Bana
İzmirli Ömer	Copia Yabancı Ritim
İzmirli Erco	Abo Gayda
İzmirli Taylan	Gelinim Havalı
Dj Yılmaz	Kıskanırlar
Tokyo Barış	Kalaycı Gaydası
İzmirli Erco	İstanbul Gaydası
İzmirli Erco	Zeyno
Dj Yılmaz	Şaktak Tak
Tekirdağlı By Tayfo	Düşmanlarım Çok
Edirneli Umut	Edirne Gaydası
İzmirli Taylan	Keşanlı
Romantik Erhan	Hastayız Dede
Keşanlı Dj Yaşam & Edirneli Umut	Fark Atıyor
İzmirli Ömer	Çatlattım
Silva Gunbardhi ft. Mandi ft. Dafi	Teka lali
Malkaralı Yaşar & Hasan	Salla Salla Oyna Bulgar Roman Havası
Keşanlı Dj Yaşam	Ritim Şov
Keşanlı Dj Yaşam	Bulgarya

Tablo 3.1 (devam): Düğün Repertuarları

Şarkıcı Adı	Şarkı Adı
İncirli Ovalı Şerif	Ritim Şov
Dj Turo	Kemanlı Gayda
Ağvalı Emrah	Gelin Olmuş Ağlıyor
By Tayfo &By Winec	Karma Ritim Style
Keşanlı Dj Erkan & Dj Selo	Manken Ritim
Tekirdağlı By Tayfo	Çılgın Ritim Style
İzmirli Ömer	Abe Kim Bizi Çekemiyorsa
İzmirli Erco	Ayağına Pembe Şalvar Giyer
İzmirli Erco	Sevdiğimi Aldım Haha hay
Tarık Mengüç	Trıška
Pau	Bonzai Roman Havası
Pau	Varsa Şekerin Patlayalım Şekerim
Kara Miki Halil	Kaynanamın Adını Kuyruklu Yılan Koydum
Kibariye	Hap Koydum
Ferman Toprak	Hayatı Tesbih Yapmışım
Dilber Ay	Hacı Ağa
Trakya	Tekirdağ Karşılması
Edirneli Göksel Zurna	Bahriye Çifte Tellisi
Keşanlı İlko	Gayda
Maykolu Nadir	Cancazım
Deli Selim	Bu Fasulye
By Tayfo	Saçı Güzel Kendisi Güzel
Bursalı göksel	Sibel Can
Ümmiye	Kaynanamın Altın Dişleri
Ümmiye	Kara Kuru Birşeyim
Ümmiye	Gelin Kızım
Apaçi müzik	Apaçi 2014
İzmirli Ömer Michel Telo Cover	Bara Bara Yabancı Roman
İzmirli Ömer	Gangam Style Roman Hvası
İzmirli Ömer	Makedonya Roman Havası
Bursalı Göksel	Baklava Gibiyim Roman Havası
Dedeagaçlı Mustafa	Kaldır Beni Dansa
Dj Alican	Ne Aşkın Umrumda
Romantik Erhan	Dadey Mamo
Romantik Erhan	Aboo
Romantik Erhan	Fenomen Ritim
İzmirli Erco	Benim Oğlum Para Babası
Mustafa Ceceli	Şeker
Gülşen	İltimas
İrem Derici	Kalbimin Tek Sahibine
Demet Akalın	Yanına Kalmaz
Kibariye	Gülü Soldurmam
Kibariye	Kaç Kadeh Kırıldı
Çanakkaleli İbo	Bir numarasın Gelinm
Bursalı Göksel	Limon Gibi Sıkılmamış
Erco	Delimi Ne Bu
Ankaralı Çoşkun	Ankaranın Bağları

Tablo 3.1 (devam): Düğün Repertuarları

Şarkıcı Adı	Şarkı Adı
Rumeli Türküsü	Kadifeden Kesesi
Roman Havası	İki Gemi Yan yana Aydaya bilirmisin
Roman Havası	Kako
Roman Havası	Karabela
Trakya Oyun Havası	Ağır Tulum
Roman	Tulum
Roman	Hint Stil
Roman	Bulgar Stil
Trakya	Trakya Çiftetellisi
Roman	Gayda
Dj Mustafa	Harlem Shake Roman Havası
Tekirdağlı by Serkan	Yabancı Ritim Şov
Çaybaşılı DJ Aykut	Bomba
Roman Havası	Anakonda
Roman Havası	Hızlı ve Öfkeli
Çaybaşılı Derviş	Yamyam Gibi Düşmanlarım
Dj Yılmaz	Ağzı Güzel Sülalesi Güzel

3.1.8.2. Gündelik Repertuar

Çingenelerin gündelik yaşamlarında dinledikleri şarkılar aşağıdaki tabloda listelenmiştir.

Tablo 3.2: Gündelik Yaşamlarında Dinledikleri Şarkılar

Şarkıcı Adı	Şarkı Adı
Adnan Şenses	İlle de Roman Olsun
Adnan Şenses	Çalkala
Adnan Şenses	Sulukule
Adnan Şenses	Kara Ali
Adnan Şenses	Yama Yama
Adnan Şenses	Şoparım
Adnan Şenses	Bizim Mahalle
Adnan Şenses	Selam Söyle Babana
Adnan Şenses	Damat
Adnan Şenses	Çalpara
Adnan Şenses	Geyik Hasanım
Adnan Şenses	Neden Saçaların Beyazlamış Arkadaş
Adnan Şenses	Yorgunum Dostlarım
Güllü	Değmezmiş Sana
Güllü	Sevdiğim
Güllü	Her şeyim Oldun Benim
Güllü	Kasımpaşalı
Güllü	Ağlamam Ondan
Güllü	Her şeyim Oldun

Tablo 3.2 (devam): Gündelik Yaşamlarında Dinledikleri Şarkılar

Şarkıcı Adı	Şarkı Adı
Güllü	Öğrettin Bana
Güllü	Çıldıracağım
Güllü	Kopamam Senden
Güllü	İhanetin Var
Güllü	Zalim Yar
Güllü	Sevgiye Yenildim
Hüsnü Şenlendirici	Kırmızı Buğday
Hüsnü Şenlendirici	Sevda
Hüsnü Şenlendirici	I Love You
Hüsnü Şenlendirici	İstanbul İstanbul Olalı
Hüsnü Şenlendirici	Cennet
Hüsnü Şenlendirici	Dert Bende
Hüsnü Şenlendirici	Saatın 25i
Cafer Nazlıbaş Hüsnü Şenlendirici	Hasret
Hüsnü Şenlendirici	Böyle Ayrılık Olmaz
Haktan	Mesele
Haktan	Dert Bende
Haktan	Doktor
Haktan	Öldür Beni Yaşamayı İstemiyorum
Haktan	Kim Derdi Ki Birtanem
Haktan	Vazgeçtim
Haktan	Bekleme Artık
Haktan	Kapın Her Çalındıkça
Haktan	Neden Sızlar Yüreğim
Haktan	Kendi Kendime Ettim
Haktan	Hayat Dolu Çocuklardık
Haktan	Umut
Halil Sezai	İsyai
Halil Sezai Sibel Can	Galata
Halil Sezai	Yangın Var
Hande Yener	Naber
Hande Yener	Yayaya
Hande Yener	Alt Dudak
Hakan Altun	Zaten O Şarkıyı Ben Sana Yazmadım
Hakan Altun	Telefonun Başında
Hakan Altun	Hangimiz Suçluyuz
Hakan Altun	Aklın Bende Kalmasın
Hakan Altun	Gönül Yarası
Hakan Altun	Ayrılık Olmasaydı
Hakan Altun	Ağlamak Yok Yüreğim
Hakan Altun	Diyelim Ki
Hakan Altun	İstanbul Olmaz Olsun
Gökhan Tepe	Veda Makamı

Tablo 3.2 (devam): Gündelik Yaşamlarında Dinledikleri Şarkılar

Şarkıcı Adı	Şarkı Adı
Gökhan Tepe	Can Özüm
Gökhan Tepe	Gelsen de Anlatsam
Gökhan Tepe	Ay Tutulması
Gökhan Tepe	Yalan Olur
Gökhan Tepe	Adı Aşk Olsun
Burcu Güneş	Aşkın Beni Baştan Yazar
Burcu Güneş Sinan Akçıl	Seni Bir Tek
Burcu Güneş Selami Şahin	Ben Bir Tek Kadın
Burcu Güneş	Bir Lokma Sevda
Ebru Gündeş	Annem İçin
Ebru Gündeş	Beyaz
Ebru Gündeş	Bir Daha Bu Yolları
Ebru Gündeş	Bir Gün Aşklar Biter
Ebru Gündeş	Araftayım
Ebru Gündeş	Sadece Sevdim
Ebru Gündeş	Üflediler Söndüm
Ebru Gündeş	Sor Bakalım
Ebru Gündeş	Aşkın Huzurunda
Ebru Gündeş	Nerdeydin
Ebru Gündeş	Oku Canıma
Ebru Gündeş	Soğuk Odalar
Ebru Gündeş	Müstehak
Ebru Gündeş	Meyhaneci
Ebru Gündeş	Hayatı Tesbih Yapmışım
Ebru Gündeş	Söyleyin
Ebru Gündeş	Gel Vefasız
Ebru Gündeş	Bir Devir Bitti
Ebru Gündeş	Hovarda
Ebru Gündeş	Çingenem
Ebru Gündeş	Ben İnsan Değil miyim
Ebru Gündeş	Tövbekâr
Ebru Gündeş	Affet Sevgilim
Kibariye	Konuşsana Birtanem
Kibariye	Yastayım
Kibariye	A Benim Garip Anam
Kibariye	Buz
Kibariye	Yanayım
Kibariye	Eller Kadir Kıymet Bilmiyor Annem
Kibariye	Sürgünüm
Kibariye	Çok Geç Olmadan
Kibariye	Sil Bştan
Kibariye	Hap Koydum
Kibariye	Ah İstanbul

Tablo 3.2 (devam): Gündelik Yaşamlarında Dinledikleri Şarkılar

Şarkıcı Adı	Şarkı Adı
Kibariye	Koparılan Çiçekler
Kibariye	Kim Bilir
Kibariye	Gülü Soldurmam
Kibariye	Senden Sonra
Kibariye	Sana Affetmek Yakışır
Kibariye	Kaç Kadeh Kırıldı
Kibariye	Kara Gözlü Çingenem
Azer Bülbül	Zoruna mı Gitti Gardaş
Azer Bülbül	Yüzümüz Gülmedi Bizim
Azer Bülbül	Üzülmedim Ki
Azer Bülbül	Aşk Laftan Anlamaz ki
Azer Bülbül	Caney
Azer Bülbül	Vazgeçemem
Azer Bülbül	Gitme Kimsesizem
Azer Bülbül	Aşk Dediğin
Azer Bülbül	İyi Değilim
Azer Bülbül	Sevmişim
İbrahim Tatlıses	Seni Sana Bırakmam
İbrahim Tatlıses	Vur Gitsin Beni
İbrahim Tatlıses	Anam
İbrahim Tatlıses	Bir Kulunu Çok Sevdim
İbrahim Tatlıses	Mutlu Ol Yeter
İbrahim Tatlıses	Yalnızım Dostlarım
İbrahim Tatlıses	Kal Benim İçin
İbrahim Tatlıses	Yorgunum
İbrahim Tatlıses	Saçlarımı Yol Getir
İbrahim Tatlıses	Ben İnsan Değil miyim
İbrahim Tatlıses	Antebin Kalesine
İbrahim Tatlıses	Kara Üzüm Habbesi
İbrahim Tatlıses	Gül Ali
Sibel Can	Kış Masalı
Sibel Can	Benim Yerimde Sev Bekletme Hayatı
Sibel Can	Galata
Sibel Can	Ebedi Sevgili
Sibel Can	Bilmesin O Felek
Sibel Can	Gurur
Sibel Can	Oh oh
Sibel Can	Güzel
Sibel Can	Narsist
Sibel Can	Erkek Erkeğe
Sibel Can	Şükran
Sibel Can	Bırak Konuşsunlar
Sibel Can	Nihayet

Tablo 3.2 (devam): Gündelik Yaşamlarında Dinledikleri Şarkılar

Şarkıcı Adı	Şarkı Adı
Sibel Can	Oturdum Düşündüm
Fettah Can	Kalp Ağrısı
Fettah Can	Özledim
Fettah Can	Bu Aşkın Katili Sensin
İrem Derici	Kalbimin Tek Sahibine
Ferhat Göçer	Cennet
Ferhat Göçer	Silinmeyen Hatıralar
Ferhat Göçer	Yanına Kalmaz
Ferhat Göçer	Sarı Bana
Demet Akalın	Koltuk
Demet Akalın	Rekor
Demet Akalın	Vur Gitsin Beni
Demet Akalın	İlahi Adalet
Demet Akalın	Ummadığın Anda
Demet Akalın	Gurur Duyarım
Demet Akalın	Türkan
Demet Akalın	Yeminim Var
Demet Akalın	Kalbimdeki İmza
Demet Akalın	Sepet
Demet Akalın	Olacak Olacak
Demet Akalın Özcan Deniz	Nasip Değilmiş
Hadise	Nerdesin Aşkım
Hadise	Prences
Hadise	Tavsiye
Gülşen	Kardan Adam
Gülşen	Irgalamaz Beni
Gülşen Murat Boz	İltimas
Gülşen	Yazıyor Yazıyor
Murat Boz	İlk Anda
Murat Boz	Geri Dönüş Olsa
Murat Boz	Vazgeçmem
Mustafa Ceceli	Şeker
Mustafa Ceceli	Sevgilim
Mustafa Ceceli	Kucak Kucak
Mustafa Ceceli	Hüsrân
Mustafa Ceceli	Aşkım Benim
Mustafa Ceceli	Ah Yıllar
Mustafa Ceceli	İlle de Aşk
Soner Sarıkabadayı	Yarabandı
Soner Sarıkabadayı	Kutsal Toprak
Tan Taşçı	Sevda
Tan Taşçı	Ağrılı Başımız
İntizar	Özlemedin mi

Tablo 3.2 (devam): Gündelik Yaşamlarında Dinledikleri Şarkılar

Şarkıcı Adı	Şarkı Adı
İntizar	Ben O Eski Ben Değilim
İntizar	Ihlamurlar Altında
İntizar	Uykum Firari
İntizar	Su Gibi Gözlerin Yağmur Bahar
Cengiz Kurtoğlu	Hain Geceler
Cengiz Kurtoğlu	Yalancı Bahar
Cengiz Kurtoğlu	Ağlamam Ondan
Cengiz Kurtoğlu	Duvardaki Resim
Cengiz Kurtoğlu	Kaderimsin
Cengiz Kurtoğlu	Aklımda Gözleri Kaldı
Bülent Ersoy	Aşktan Sabıkalı
Bülent Ersoy	Bir Ben Bir Allah Biliyor
Tarkan	Firuze
Tarkan	Hop De
Ümmiye	Kaynanamın Altın Dişleri
Ümmiye	Kara Kuru Bişeyim
Ümmiye	Gelin Kızım
Ümmiye	Ganzeli Yarım
Ümmiye	Sen Bebeyimdim
Ümmiye	Özlemlerdeyim
Ümmiye	Nerden Bileceksin
Ümmiye	Kabahat Seni Sevende
Ümmiye	Bugün Ayın Işığı
Kobra Murat	Çiçekçi Kız
Kobra Murat	Maydonoz
Kobra Murat	Gayda
Kobra Murat	Çek Tulumbayı
Kobra Murat	Selime
Kobra Murat	Gayda Sürüngah
Kobra Murat	Atacam Kendimi Çekyattan
Kobra Murat	Sülalemiz Çok Güzel
Kobra Murat	Şaşkın Aşkım
Kobra Murat	Dım Dım Ali
Cansever	Ragga Tagga
Cansever	Ben Ne Günler Gördüm
Cansever	Notalar Ağlıyor
Cansever	Inati Kerea
Cansever	Stili Sijan
Cansever	İhanet Ateşi
Cansever	İsyanım Var
Cansever	Ben Böyle Yaşamak Zorunda Mıyım
Cansever	Bu Şehirde Yaşanmaz
Yıldız Tilbe	Adam mı Oldun

Tablo 3.2 (devam): Gündelik Yaşamlarında Dinledikleri Şarkılar

Şarkıcı Adı	Şarkı Adı
Yıldız Tilbe	Demek ki
Yıldız Tilbe	Manalı Gözler
Yıldız Tilbe	Biçare
Yıldız Tilbe	Anlamı Olmaz
Tarık Mengüç	İki Yüzlüler
Tarık Mengüç	Trişka
Sali Okka	Çek Kameracı Çek
İzmirli Taylan	Dade Dade Mamo
İzmirli Ömer	Çek Tulumbayı
Kara Miki Halil	Kaynanamın Adını Kuyruklu Yılan Koydum
Dj Yılmaz	Düşmanlarım Köftemi Yesin
İzmirli Erco Yıldız Tilbe	Düet
İzmirli Erco	Çatla Patla
İzmirli Volkan	Yok mu Bişeyler
İzmirli Ömer	Bu Kız Harbi Barbi
Romantik Erhan	Nerdesin Aşkım Roman Havası
Roman Havası	Kaldır Beni Dansa
İzmirli Ömer	Duyanlar Duymayanlara Anlatsın
Azis	Sen Trope
Dj Yılmaz	Ne Vereyim Abime
İzmirli Ömer	Dillere Destan Bir Gacıyim
İzmirli Ömer	Çatlatan Kız Roman Havası
Dj Yılmaz	Şak Tak Kapak Olsun
Dj Yılmaz	Boynuzlu Gayda
Pau	Sebastian Roman Havası
Pau	Popi Roman Havası
Pau	Şad
İzmirli Gökhan	Hürrem Sultan
Erco	Deli mi Ne bu

3.1.9. Düğünde, Orkestra Grupları, Sahne ve Müzik Terimleri

Aydoğdu Mahallesinde yapılan saha araştırmasında, gençlerin kendi aralarında, eski kuşağın kendi aralarında, çocukların kendi aralarında oluşturdukları gruplar tespit edilmiştir.

Roman düğünlerinde ustalarından aldıkları bayrağı devralan genç müzisyenler eğlendirme işini gerçekleştiriyorlar. Bu gençlerin hemen hepsi çocukluk arkadaşı ve küçük yaşta oluşturdukları gruplarıyla sahne yaşamlarına devam ediyorlar. Bu gençlerin ustaları eski kuşak müzisyenler fasıl grubunu oluşturuyorlar mahallede. Bu müzisyenler de çeşitli mekânlarda kendi yaşlılarıyla fasıl müziği icra

ediyorlar. Mahallede ayrıca grup dışından da dışarıdan aldıkları işlere giderken farklı gruptan eklenen müzisyen olabiliyor. Bir grupta çalan kişi başka bir grupla da işe gidebiliyor. Çocuklar için düğündeki sahne ortamı adeta bir workshop gibi pratik müzik bilgilerini yaptıkları gözlemler ve sahne sırasında repertuarı deneyimleme fırsatı bulmaları sonucunda bu ortamda elde ediyorlar. Düğünü çalan orkestra grupları, gruplarından olmayan mahalleden olan küçük çocukların, yanlarında çalmalarına izin veriyorlar; ancak bu izin grup üyelerinin onayladığı çocuk grupları için geçerli . Onların dışındakiler sadece karşıdan izleyebiliyorlar.

Roman düğünleri mahallelerde kutlandığı için dolayısı ile sahne dış mekâna kuruluyor. Sahne derme çatma demir üstüne koyulan tahtalardan oluşturulmuş basit bir yükselti. Bu tahtaların üzerine de daha şık ve gösterişli dursun diye halı koyuyorlar. Orkestra grubu 10 -12 kişilik bir gruptan oluşuyor kullandıkları çalgılar: 3 keman, 2darbuka, 1 bateri, 2 zilli def, 1 davul, 1org, 1 kanun, 2 klarnet, 1 saksafon. Klarnetten biri dem tutmakla görevlidir.

Mahallede çalınan çalgılar arasında telli mızraplı çalgı ailesinden; cümbüş, ud, kanun. Telli çalgı olarak keman. Vurmalı çalgılardan; darbuka, def, zilli def, bendir, bongo, davul, bateri. Üflemeli çalgı olarak kaba zurna, klarnet, saksafon, ney. Tuşlu çalgılardan org ve akordeon bulunmaktadır.

Aydoğdu Romanlarının kendi aralarında kullandıkları bazı müzik terimleri tespit edilmiştir. Bu terimler onların kendi aralarında iletişimlerini sağladıkları meslek terimleridir. Terimler ve anlamları aşağıda sıralanmıştır:

- Nacav = Kötü çalmak
- Çok aynasız çalmak = Çok iyi çalmak
- Mort = Müziği bitirme, müziğe ara verme
- Nango = Aç, işsiz
- Kofti ses = Kötü ses
- Şukar ses = İyi ses
- Keriz edelim = Müziğe başlayalım
- Kerizci =Şarkıcı
- Ne uşlanıyoruz = Ne çalıyoruz
- Yörük çal = Hızlı çal
- Fort çal = Hızlı ve yüksek sesle çal (forte yerine fort kullanılıyor)
- Piano çal = Yavaş ve kısık sesle çal

- Pırlama = Trill
- Uğulama = Dem Tutma
- Pandele = Darbuka
- Klarnet = Gırnata
- Cümbüş = Lavurta
- Keman = Maestro
- Çay = Kadın
- Notiz = Çok iyi nota bilen

Roman müzisyenlerin grup şefleri bulunmaktadır. Grup, bu şefin her dediği işe gitmek zorundadır işi alan ve pazarlığı yapan kişi şeftir. Grup şefi illa keman çalan biri olmuyor, darbuka da çalabilir klarnette çalabilir. İletişimi ve sosyal çevresi güçlü kişiler grup şefi oluyorlar. Yukarıda tespit edilen meslek dili içerisinde kullandıkları terimlere ilave olarak şunları söyleyebilirim ki Roman müzisyenlerin sahne esnasında, beden dillerini de başarılı bir iletişim dili olarak kullandıkları gözlemlenmiştir.

Şekil 3.9: Sokakta sahne (1)

Şekil 3.10: Sokakta sahne (2)

Şekil 3.11: Sokakta sahne (3)

3.2. İnanç Dünyaları

Aydoğdu Mahallesinde yapılan alan çalışmaları sonucunda Tekirdağ Çingeneri'nin iki gruba ayrıldıkları tespit edilmiştir. Bu grupların birbirlerinden bağımsız iki farklı aşiret yapısına benzer bir yapılanma olduğu görülmüştür. Bu yapılardan biri olan Mangosar'ların Adapazarı ve çevresinden sürgün geldikleri ayrıca bu Çingenerin ikinci göç dalgası ile Anadolu'ya giren Çingene topluluğu

olduğu bilinmektedir. Bu grubun inanç yapısı çoğunlukla müslüman olmakla beraber, yerli Romanların söylediklerine göre kendilerine Hıristiyan misyonerler tarafından yapılan önemli miktardaki maddi kaynakların etkilerinde kalarak %5 oranında Hıristiyanlık inancını benimseyen aile kümeleri vardır. Mangosar’larda küçük bir aile grubunun Alevi inancına sahip oldukları söylenmektedir.

Kendilerini Roman olarak tanımlayan Tekirdağ’ın yerli Çingenerinin tamamı müslümandır. İslam inancı içerisindeki Sünni mezhebine bağlıdırlar. Bütün dünyaya yayılan Çingener, ikame ettikleri ülkelerde, o ülkenin dini inançlarını, dillerini, kültürlerini, müziklerini benimsedikleri bilinmektedir.

Tekirdağ Aydoğdu Mahallesi’nde yerli Çingenerin cemaatler olarak bilinen bazı tarikatlara mensup oldukları görülmüştür. Yaptığım bir alan çalışması esnasında mahallede cemaat üyelerinin zamanını geçirdiği kahvelerden birinde bir mürit ile yaptığım söyleşide, mahallede 3 tarikat topluluğunun bulunduğu ve bu toplulukların Nakşibendi tarikatının kolları olduğu şahıs tarafından belirtilmiştir. Birinci grup Menzil Nakşibendi tarikatıdır. Şeyhleri ise Abdülbaki Efendi’dir. Cemaat kişi sayıları yaklaşık 150 kişidir. İkinci grup Batman Nakşibendi tarikatıdır. Şeyhleri Kasım Bağdu Efendidir, sayıları 100 kişi civarındadır. Üçüncü grup İstanbul Çarşamba grubudur ve şeyhleri Mahmud Efendidir 200 kişilik mürit grupları vardır.

Şekil 3.12: Zilan Tarikatı Cemaatı Aydoğdu Mahallesi.

“Çingenerin Osmanlı İmparatorluğunda ya da Türkiye’de böylesi bir inanç sistemine dâhil olmalarının yanında kendilerine özgü olan bazı itikatlarının varlığına

da işaret etmek gerekir. Bunların çoğunluğu panteist nitelikli inançlardır. Doğayla iç içe bir yaşamın yüzyıllar içinde biriktirdiği kısmen de mitolojik çehreler gösteren bir inanç yapısı vardır. Türkiye Çingeneleeri için iki önemli kutsal gün vardır: Hıdrellez ve Nevruz. Özellikle Trakya Çingeneleeri Hıdrellezle (Hızır ve İlyas peygamberlerin buluşması anısına kutlanan gün) Kakava'yı (Bahar Ayini - Tencere bayramı adıyla da bilinir) aynı gün içerisinde kutlarlar. Her yıl 5-6 Mayıs günlerinde kutlanan Kakava ve Hıdrellez, Mısır ve Ön Asya inançlarıyla, Türk – İslam geleneklerinin bir sentezi gibidir. Trakyalı Çingeneleer 6 Mayıs günü akarsu boylarına inerler. Mucizevî kurtarıcısının gelip kendilerini kurtaracağına inanırlar. Sudan geleceğine inanılan bu kurtarıcı için, çeşitli biçimlerde tahtadan ve çamurdan heykeller yapılır, ateşler yakılır ve suya girilir. Diğer bölgelerde de kadın, erkek ve çocuklar, ya dereye ya da denize girerler. Deniz kenarına yakın bölgelerde yaşayanlar, kumsala istedikleri şeyin resmini çizerler. Bazıları araba, bazıları ev, gençler ise sevdiklerinin resmini çizerek isteklerinin gerçekleşmesi için dua ederler.” (Duygulu, 2006: 30-31)

4. TEKİRDAĞ'DA YAŞAYAN ÇİNGENE MÜZİSYENLERİN MÜZİKAL YAŞANTILARINDA MÜZİĞİ ÖĞRETME VE ÖĞRENME SÜREÇLERİ

Eğitim, geçerli öğrenmelerin oluşturulmasıyla gerçekleşmektedir. O halde eğitime kısaca, istendik öğrenmeleri oluşturma süreci demek de mümkündür. Eğitim ister kasıtlı olarak okullarda yapılsın (formal eğitim), isterse gelişigüzel bir biçimde bireyin yaşadığı tüm çevrede yapılsın (informal eğitim), sadece istendik nitelikte davranış değişmelerinin oluşturulmasını yani geçerli öğrenmeleri kapsar. Eğitim doğumdan ölüme kadar devam eden süreçler bütünüdür. Öğretme, öğrenmeyi sağlama faaliyeti olduğuna göre; eğitim, geçerli öğrenmeleri sağlayan öğretim yoluyla gerçekleşmektedir. (Senemoğlu, 2004: 86)

İnsanoğlunun davranışlarının büyük çoğunluğu öğrenilmiş davranışlardır. Öğrenme, doğuştan getirilen davranışları, eğilimleri, olgunlaşmayı, organizmanın geçici durumlarını kapsamayan, çevredeki etkileşimler yoluyla davranışların oluşması ya da değiştirilmesi sürecidir. Bireyin; kendisi, başkaları ve çevresiyle etkileşimleri sonucundaki yaşantıların bireyde oluşturduğu etkilerdir. (Senemoğlu, 2004: 88)

Sadece büyüme sürecine atfedilemeyen, insanın eğilimlerinde ve yeterliklerinde belli bir zaman diliminde oluşan bir değişmedir. Öğrenme, pekiştirmenin sonucu olarak davranışta sürekli değişim meydana gelmesidir. Öğrenme büyüme ve vücutta geçici değişmelere atfedilemeyecek, yaşantı ürünü olarak meydana gelen davranışta kalıcı izli değişmedir. (Senemoğlu, 2004: 88)

Öğrenmenin ortak özellikleri şunlardır:

- Davranışta gözlenebilir bir değişme olması
- Davranıştaki değişimin nispeten sürekli olması
- Davranıştaki değişimin sadece büyüme sonucunda oluşmaması

Davranıştaki değişmeye öğrenme diyebilmek için bu değişimin içgüdüsel ya da refleksif olmaması, bir yaşantı sonucu meydana gelmesi ve kalıcı izli olması

gerekmektedir. Yaşantı, bireyin çevresiyle belli bir düzeydeki etkileşimleri sonucunda bireyde kalan izdir. (Senemoğlu, 2004: 90)

Öğrenme ürünü olan davranışlar genel olarak iki yolla kazanılmaktadır. Bunlar:

1. Planlı eğitim yoluyla yani kasıtlı kültürleme ürünü davranışlar.
2. Gelişigüzel kültürleme ürünü olan davranışlardır.

Planlı eğitim (kasıtlı kültürleme) ürünü davranışlar; okullarda ya da değişik kuramlarda bir plan uyarınca kazandırılmaya ya da değiştirilmeye çalışılan istendik nitelikteki davranışlardır. Örneğin “sınıfı temiz tutma”, “çevre kirliliğini önlemek için başkasını uyarma” planlı eğitim sürecinde kazandırılmaya çalışılan davranışlardır. Eğitim yoluyla, her zaman istendik nitelikte davranışlar kazandırılmaya çalışılır. (Senemoğlu, 2004: 92)

Gelişigüzel kültürleme ürünü olan davranışlar; Belli bir yerde belli bir plan uyarınca değil, yaşam içinde kendiliğinden kazanılan davranışlardır. Örneğin, bireyin evde, sokakta ve çevresiyle belli bir düzeydeki etkileşimleri sonucunda kazandığı davranışlardır. (Senemoğlu, 2004: 93)

Eğitim, bireyin çevresiyle belli düzeydeki etkileşimleri, yani yaşantı sonucunda kazanabileceği kalıcı, istendik nitelikteki davranışlarla ilgilidir ve bu tür davranışları kazandırmakla yükümlüdür. (Senemoğlu, 2004: 93)

“Müzik eğitimi, kısaca, “müziksel davranış kazandırma”, “müziksel davranış değiştirme” ya da “müziksel davranış geliştirme sürecidir.” (Uçan, 1994: 5)

İnsan yaşamında müziksel davranışların yeri ve önemi müziğin bireysel, toplumsal, kültürel, ekonomik işgörülerinden kaynaklanır. Müziğin eğitimsel işgörülerini “eğitim boyutu olma”, “eğitim aracı olma”, “eğitim yolu - yöntemi olma”, “eğitim ortamı olma” ve “eğitim alanı olma” biçiminde kendini belli eder. Müziksel eğitim, “müzik içinde eğitim”, “müzikte eğitim” ve “müzik için eğitim” anlayış ve yaklaşımları müziğin söz konusu eğitimsel işgörü biçimlerinden kaynaklanır. (Uçan, 1994: 6)

İstendik öğrenmeleri oluşturabilmek için ise, öğrenmenin hangi koşullarda gerçekleştiğini incelemek gerekir. Aydoğdu Mahallesinde yapılan alan araştırmaları sonucunda mahalledeki öğretme ve öğrenmenin usta çırak ilişkisi ile yapıldığı konunun başında açıklanan gelişigüzel kültürleme (informal eğitim) yoluyla öğrenmenin gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bireyin mahalleden, çevresinden ve ailesinden yaşantı sonucu kazandığı müzikal davranışlar plansız gibi gözüküyor olsa

da verilen müzik eğitiminin aslında kendi içerisinde Çingene toplumunun eğitim anlayışına has bir disiplin içerdiği tespit edilmiştir.

4.1. Müzikal Yeteneğin Oluşumunda Etkili Olan Faktörler

İnsanın içinde bulunduğu çevreyi oluşturan doğal, toplumsal ve kültürel öğeler arasında ses çok önemli bir yer tutar. İnsanın çevresi, bir bakıma seslerden örülür bir ağ gibidir. Ses insanın çevresiyle etkileşiminde rol oynayan temel öğelerin başında gelir. Nitekim sesin olmadığı durumlarda iletişim ve etkileşim çok zor olur.

Sesler, kaynaklarının ve oluşma ortamının temel nitelikleri bakımından doğal, toplumsal ve kültürel olmak üzere üç kümede toplanabilir. (Uçan, 1994: 11)

Müzik, insan yaşamının her evresinde yer alan, onsuz olunamayan bir olgudur. Bireyin doğum öncesi oluşma evresinde dolaylı olarak kurulmaya başlayan insan – müzik ilişkisi, doğumdan sonra, “doğrudan ilişki” biçimine dönüşür ve gittikçe çeşitlenip zenginleşerek, güçlenip gelişerek insanın yaşamı boyunca sürüp gider. Bebeğin, daha ana rahminde iken annenin kalp atışlarından etkilendiği doğumdan sonra bu bildik sesi ve ritmi yeniden bulmanın kendisi üzerinde rahatlatıcı bir etki yaptığı bilinmektedir. Bu durum insan yavrusunun müziğe daha doğrusu bazı müziksel öğelere karşı, daha doğmadan önce belirli bir duyarlılık kazanmaya başladığının bir göstergesi olarak kabul edilir. (Uçan, 1994: 12)

Müzik yeteneğine sahip olma, temelde, müzikal olma ile eş anlamlıdır. Müzikal olma ile olmama arasındaki sınır ve geçiş noktaları özellikle bazı noktalardan belirsizliğini korumaktadır. Bu nedenle de müzik yeteneğinin ya da müzikalitenin açık ve kesin bir tanımı henüz yapılamamakta, ancak belirli temel ölçüler üzerinde birleşmektedir. Üzerinde yeterince birleşilebilen temel ölçütleri içeren bir yaklaşıma göre, müzikalite, müziğin kendi öz etkilerini yaşama ve müziksel anlatımları fiziksel ve estetik yapı değerleri yönünden algılayıp değerlendirme ihtiyacı, bu ihtiyacı giderme gücü ve bu gücü kullanma yeteneği olarak tanımlanabilir. Çocukların müzik yeteneklerine baktığımızda bazıları duyarlılık, ses yüksekliğini ayırt etme, belleğe alma, yeniden tanıma, ritim duygusu ve müzikal işitmeyi; bazıları ise ritim duygusu, bölgesel işitme, aynı anda tınlayan iki ve daha çok sesi algılayıp çözümleme, duyduğunu söyleme - çalma ve yaratıcı tasarımılamayı müzik yeteneğinin kapsadığı başlıca özellikler olarak kabul edebiliriz.

Bu görüŖe göre, müziğe yönelme, müzikten etkilenme ve müziğin etkilerine kapılma da müzik yeteneğinin birer göstergesi olarak kabul edilebilir. (Uçan, 1994: 17)

Müzikal yeteneğin oluŖumunda kuŖkusuz ki çocuk bazı etkiler ile müzikal geliŖimini sürdürecektir ve bu etkiler var olan yeteneğin geliŖimine katkı sağlayacaktır.

4.1.1. Genetik Faktörler

“YaŖam babadan gelen spermin, annenin yumurtasını döllemesiyle baŖlar. Döllenen yumurtaya zigot adı verilir. Zigot hızla çoğalarak insan organizmasını oluŖturur. Kalıtım geliŖimi etkileyen önemli bir faktördür ve kalıtımın kapsamını annenin yumurta ve babanın sperm hücrelerinde bulunan 23'er adet kromozom belirlemektedir.” (Senemoğlu, 2004: 8)

Kalıtımın belirli kuralları olmasına rağmen, bir insanı diğerlerinden farklı kılacak birçok faktörün değişik kombinasyonları söz konusudur. Bazı özellikler, davranıŖlar ve koŖullar kesin olarak genetik faktörlerle belirlenir. Genler, her insanın doğasına ve oluŖumuna katkıda bulunur. Örneğin; göz rengi, bireyin zekâ kapasitesi ve yaratıcılığı vb. genlerle belirlenir. İkinci önemli nokta; genotip ve fenotip arasındaki farklılıktır. Genotip ana – babadan kalıtımla getirilen tüm özelliklerdir. Fenotip ise, bireyin ortaya çıkan gözlenebilir özellikleridir. Bir genotipten, pek çok fenotip meydana gelebilir. Fenotipler çevre tarafından belirlenir. Örneğin zekânın sınırları genotip tarafından çizilir. (Senemoğlu, 2004: 10)

Genetik faktörlerin zihinsel ve fiziksel yapılarda ayrıca yeteneğin belirlenmesinde rolü olduğu savunulmaktadır. Müzisyen Çingenerin aile yapılarına baktığımızda tüm aile bireylerinin kuŖaktan kuŖaęa müzisyen olarak devam etmeleri ve genlerinde bulunan müzik yeteneği kodlarını genetik Ŗifrelerinde yüzyıllar boyunca saklayıp kuŖaktan kuŖaęa aktarmaları yatmaktadır.

4.1.2. Çevresel Faktörler

İnsanın geliŖiminin yönünü çizen kalıtımı açıkladıktan sonra, kalıtımla getirilen özelliklere geliŖme olanağı veren ya da sınırlandıran çevresel faktörler, doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak incelenebilir. Bebeğin doğum sonrası yaŖamını oluŖturan yeteneklerini geliŖtirmesinde, katkılar sunan yaŖadığı aile yapısı, bireyler arasındaki iliŖkilerin niteliği, ailenin sosyo – kültürel statüsü, daha ileri yaŖlarda akran grupları, okul ve toplumdaki diğer kurumlar, bireyler, toplumun

değerleri, normları çocuğun gelişimine yardım eden ya da onu sınırlandıran çevresel faktörlerdir. (Senemoğlu, 2004: 11)

“Müziksel çevresiyle iletişim ve etkileşim içinde bulunan birey, müzikle ilgili birtakım temel davranışlar kazanır; bu davranışları kazandıkça, müzikle ve müziksel çevresiyle daha bilinçli, daha duyarlı ve verimli bir etkileşim içine girer; bunlara bağlı olarak, daha ileri, daha kapsamlı ve karmaşık davranış örüntüleri geliştirir.” (Uçan, 1994: 29)

Bireyin içinde yaşadığı müziksel çevre çeşitli öğelerden oluşur. Müziksel çevredeki kaynağı, türü, işlevi değişik çeşitli müzikler, bunları yaratan besteciler ve seslendiren yorumcular, dinleyiciler yer alır. Bulunduğu çevreyle etkileşime giren birey müzikle ilgili bir takım davranışlar kazanır.

4.2. Çingene Çocukların Müzik Kültürüne Girişleri

Kültür bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, gelenek – görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür. (Güvenç, 2010: 100)

“Kültür belli bir toplumun kendisidir.” (Güvenç, 2010: 94)

Kültür bir toplumun yaşam tarzı, davranışları, birbirleriyle olan sosyal ilişkileri, müziği, giyim kuşamı, yemekleri gibi bir toplumu diğer toplumdan ayıran her şeydir.

Bir toplumu oluşturan en önemli unsurlardan biri sanattır. Toplumlarda yaşadıkları olayları, sevinçleri kendi kültürel yapıları içerisinde sanat ile ifade etmeye çalışırlar. Sanat duygu ve düşünceleri ifade eden en etkili araçtır ve bu araç bize bir toplumun müzik kodlarını sunabilir.

“Müziğin kültürel işlevleri, kültürü arttırıcı, kültürel özellikleri taşıyıcı ve kuşaktan kuşağa aktarıcı, kültürler arası ilişkileri zenginleştirici müziksel birikim ve etkinlikleri kapsar.” (Uçan, 1994: 13)

Çingene müzik kültürünün içeriğine bakacak olursak, Çingene müzik kültürü Türk müzik kültüründen beslenmiş Türk müziği makam ve ritim çeşitliliğini kültürel müzik kodları içine almıştır.

“Özgün Çingene müziği yoktur. O müzik mutlaka bulunduğu ülke ile ilişkilidir.” (Alpman, 2014, 189)

“Çingenelerin müzik kültürleri ile yaşamlarını sürdürdükleri bölgelerdeki mevcut müzik kültürleri arasında yakın bir ilişki olduğu bilinmektedir. Bu anlamda onların en önemli özelliği yaşadıkları bölgelerin müzik karakterine hemen uyum sağlayabilmeleri ve bu müzik geleneği ile kendi müzik anlayışlarını kaynaştırabilmeleridir. Bu tanımlama, Çingenelerin yöresel müzik uygulamaları kadar, yöresel olmayan diğer müzikleri de kapsamaktadır. Örneğin kendileri dışındaki grupların kültür katmanlarıyla daima iç içe olan Çingene bu grupların oluşturduğu müziklerinde icracısı konumundadırlar. Dolayısıyla Çingenelerin müzik uygulamalarında repertuar çok geniş bir türsel alanı içermektedir.” (Duygulu, 2006: 36)

Çocuk müzisyenler anne karnına düştükleri andan itibaren müzik sesleri duyuyorlar mahallede. Doğdukları andan itibaren çocukların kundağına geleneği sürdürsünler diye babaları bir müzik aleti koyuyor. Mahalle başlı başına bir okul, büyük- küçük herkes birer hoca. Buradaki eğitime gelince imece usulü herkes birbirinin teknik gelişimine katkıda bulunuyor. Mahalle bilginin aktarımını gerçekleştiren bilginin başladığı ve aktığı bir yer. Eğitim önce mahallede duyulan seslerle, daha sonra evde devam ederek yaşam boyu sürüyor. Müzisyen bir ailenin içine doğan çocuk oyun çağında top yerine davulunu, darbukasını alıyor eline. Çocuk müzisyen, müziğe önce ritim çalarak başlıyor. (Davul-darbuka). Babaları çocukları eğitirken ritmik ağız söylemlerinden yararlanıyorlar. Ustalar göz el işaretleri ve sözel ritmik uyarılar ile çocuğun ritim hafızasını oluşturuyorlar. Mahallede sürekli bir devinim var ve bu bitmeden yeniden başlıyor.

4.2.1. Erken Çocukluk Dönemi (2-6 yaş) İlk Müzik Eğitimi

Çocuğun müziksel özellikleri, genellikle çocukluk döneminin ilk yıllarından itibaren kendini belli etmeye başlar. Bu olgu, çocukta müziksel oluşum, gelişim, değişim ve biçimlerinin erkenden başladığını gösterir. Çocukların yaklaşık yarısında daha 2-6 yaşları arasında görülmeye başlanan özel müziksel kıvılcıklar, hızlı bir gelişim içinde biçimlenen bireysel müzik yetenekleri olarak ilk ve en yüksek dönemdir. (Uçan, 1994: 16)

Müzisyen bir ailede yetişen çocuk ritimle müzikal eğitime başlıyor. Çocuğa küçük bir davul yapılıyor, çocuk önce kendi hissettikleri ile davula vurmaya başlıyor. Bu süreç 5 – 6 ay devam ediyor. Çingene müzik geleneğinde bu bir eğitim prensibi,

çocuğun ilk ritim çalmaya başlatılması, kulağın hassaslaştırılmasıyla açıklanıyor. Çocuk ritmi öğrenmeden kulak hassas olmaz deniyor. Çocuk erken çocukluk döneminde ilk müzik eğitimine ritim ile başlıyor ve bu başlangıçta çocuğun çevresinden duyduğu ritimleri kendi kendine çalıp doğaçlama yapmasıyla devam ediyor. Çocuğun ustası daha sonraları çocuğa 9/8 roman oyun havaları çalmasını öğretiyor. Aralıksız yapılan oyunla karışık bu çalışmalar, çocuğun ritmi unutmaması için yapılıyor. Ritim için tekrar tekrar geriye dönülüyor. Çocukların müziksel gelişiminde yaş küçüldükçe benzerlikler artar. Erken çocukluk döneminde verdikleri müzik eğitiminde, ritim eğitimi ve davul çalma eğitiminin verilmesi, bu dönemdeki çocukların, küçük kaslarının tam olarak olgunlaşmamış olmasıyla açıklayabiliriz. Çünkü bu dönemde çocukların büyük kasları gelişkindir.

Şekil 4.1: Erken Çocukluk İlk Müzik Eğitimi.

4.2.2. Son Çocukluk Dönemi (6- 12 yaş) Müzik Eğitimi ve Çalgı Seçimi

Son çocukluk döneminde küçük kas gelişimi ve becerileri gelişir. Bedensel gelişme yavaş ilerler. Bu dönemde çocuklar okul çağında oldukları için, küçük ve ince kalemle yazabilir piyano ve diğer enstrümanları çalabilirler. Çocuk, ritim çalmaya davul ve darbuka ile devam eder. 6 yaşlarına doğru, makam bilgisi, soru cevap ve icra ile birlikte gelişmeye başlar. Çocuk çalgı olarak davul çalmayı seçebilir veya evde babası ne çalıyorsa babasına özendiği için babasının çaldığı çalgıyı seçmek ister. Çalgı seçiminde Tekirdağ'da klarnet ve davul revaçtadır. Bazı çocuklar davul çalmaktan sıkıldıkları için başka bir enstrüman seçiyorlar bazıları da baba ileride çocuğu orkestrada çalıştıracığı için orkestrada eksik olan çalgıyı seçmesini sağlıyor. Aynı evden iki davul çıkmaz sen klarnet çal diyerek baba çocuğu yönlendirebiliyor. Seçilen enstrümanı öğrenme devresinde çırak, enstrümanı tanıma, örneğin klarnet çalıyorsa; üfleme, kamışı tanıma, dem tutma denemeleri yaparken, aynı zamanda sesleri de tanımaya başlar. Bu sürede, ritim eğitimine devam edilir ve hiç bırakılmaz. Çocuk seçilen çalgı ile melodiler çıkarmaya ve ardından şarkılar çalmaya başlar.

Çocukların müziksel gelişimi 12 yaşına kadar oldukça sağlıklı izlenebilir. Çünkü bu yaşlara kadar olan dönemdeki müziksel gelişiminde, bireysel farklılıklardan çok, bireyler arası benzerlikler ağır basar. Bununla bağlantılı olarak, bu dönemdeki müzik eğitimi, genellikle; bireysel farklılıklar üzerine değil, daha çok bireysel benzerlikler üzerine kurulur. (Uçan, 2004: 16)

4.2.3. Ergenlik Dönemi (12- 18 yaş) ve Baba Mesleğini Devam Ettirme Geleneği

Ergenlik dönemi buluğa ermeyle başlar. Hızlı bir fiziksel, bilişsel ve psikolojik gelişmenin olduğu dönemdir. Yetişkin sorumluluklarına fırsatlarına geçiş dönemidir. Vücut koordinasyonu yetişkinlik düzeyine ulaşır. Özellikle çeşitli sporlarda, enstrüman çalmada başarılı hale gelir. (Senemoğlu, 1994: 28)

Belirli bir seviyeye gelen çocuk, çalgısını iyi tanır ve artık babasıyla işe gitmek için ısrar etmeye başlar ve çocuk sonunda babasıyla işe gider. Babasının yanında dem tutar. Bu hal böylece 12 yaşına kadar devam eder.

12 yaşına gelince ailesi çocuğa profesyonel bir enstrüman alır. Bundan sonra genç ergen kendi arkadaşlarıyla grup kurma çalışmalarına başlar. Bu grup, ileriki

dönemlerde de dağılmadan ömür boyu birlikte müzik yapmaya devam edebiliyor. 18 yaşına geldiğinde çocuk artık babadan çıkmıştır. Baba bundan sonra, çocuğuna, kimlerle sanatı icra ederse bu işte başarılı olacağını, kimleri örnek alacağını söyler. Daha sonra çocuğun sanatında ilerleyebilmesi ve nota öğrenmesi için onu konservatuara yönlendirir. Eğer baba çocuğu bir müzik kurumuna yönlendiremezse, o çocukta sıradan müzisyenlerin yetiştirmiş olduğu kişilerle grup kurar. Usta böylece çocuğunun sadece düğünlerde çalgı çalan biri olacağı kaygısı taşır. Ama genç, iyi ustaların çalıştırdığı bir grupla çalışırsa sanatçının arkasında çalabilir ve okula giderek nota öğrenirse, TRT ve Kültür Bakanlığında çalışma şansı yakalayabilir.

Çingenelerde aile büyüklerinden gelen müzik geleneğinin kökeni oldukça eskiye dayanır. Üçüncü kuşağa bu müzik zenginliği dedeleri, babaları, amcaları ve dayılarından miras kalmaktadır. Doğduklarından bu yana müzikle iç içe yaşarlar. Müziği baba dede mesleği olarak görürler. 17 - 18 yaşlarındaki gençlerin babalarına soruyorum. Bu müzik aşkı mı geleneği kuşaklar boyu sürdürüyor? Aynı biz nasıl başladıysak onlarda aynı geleneği sürdürecektir. Bu aşk onların içinde saklı onlara bizden geçen yetenek diyorlar. Onlardan da çocuklarına geçecek. Bu geleneği tüm müzisyen ailelerde kuşaktan kuşağa devam eden değişmeyen bir aşk olarak ifade ediyorlar.

4.3. Aydoğdu Mahallesinde Yapılan Gözlemler Neticesinde Tespit Edilen Müzik Eğitim Yöntemleri

“Müzik, yaşamın her evresinde ve hemen her alanında insanı saran, insanın neredeyse onsuz edemediği bir olgudur. Ana kucagında ya da beşikte, evde, sokakta, iş yerinde, okulda, eğlenme ve dinlenme yerlerinde, radyo ve televizyonda, tören ve toplantılarda müzikle iç içe oluruz. Anne karnındaki bebek, annesinin kalp atışlarından etkilendiği için doğumdan sonra bu bildik sesi yeniden bulunca rahatlar. Sonraları insanın müzikten etkilenmesi, doğrudan bir ilişki biçimine dönüşür, giderek çeşitlenir, zenginleşerek yaşam boyunca sürer gider. Doğduğu çevrede müzikle etkileşim içinde olan insan, bazı müziksel davranışlar kazanır: Dinleme, benzetme, oynama, mırıldanma, tempo tutma, ıslık çalma, söyleme, tıngırdatma, beğenme, çalma, yaratma, eleştirme ve benzerleri ... Bu davranışların temelinde “müzikle anlaşma “ vardır. Müzik insana kendini tanıma, gerçekleştirme, kendini anlatma, kendini aşma olanağı verir. İnsan ve müzik ilişkisinde çeşitlenen etkiler kuşkusuz ki

bireyin içinde yaşadığı doğal, toplumsal, kültürel koşullar ve olanaklarla sınırlıdır. Bu koşul ve olanakların niteliği, toplumun ve müziksel çevrenin gelişkenlik düzeyine bağlıdır.” (Say, 2001: 19)

Çingene çocuklarının müzik eğitimi, çocuklukta başlar ve yaşamları boyunca devam eder. Çingene çocuklarının üstün müzik yetenekleri, ailesi ve mahalle çevresinden aldığı informal eğitimden ileri gelir. Çocuğun ilk müzik eğitimi ailesinden aldığı bilgilere dayanır. Ailelerinin eğitimi ise, kuşak aktarımıyla gerçekleşen ata geleneğine dayanır. Çocukluğunun diğer dönemlerinde çocuk, ya aile bireylerinden biriyle; babası, amcası, dedesi ya da mahalledeki komşu müzisyenlerden biriyle müzik eğitimine devam eder. Çocuk ve yetişkin müzisyen arasındaki ilişkiye usta – çırak ilişkisi denir. Usta, çırağın müzik yaşamını şekillendiren kişidir. Çocuğun, müzik yaşamında gerçekleşen değişimlerin mimarıdır. Usta, çırağın tüm öğrenme aşamalarında takip eder ve ona yol gösterir. Çingene müzik eğitiminde, toplumsal kolektifliğin esas olduğu, toplumun üyesi olan çocuğun, gelişiminin ortaklaşa desteklenmesi ile oluşan sosyal bir yapıdan beslendiği tespit edilmiştir. Eğitim, toplumun ait olduğu kültürden ve sosyal yapıdan ayrı düşünülemez.

Mahalle kendi içerisinde resmi olmayan bir eğitim kurumu gibi adeta. Ustalar, bu kurumun öğretmenleri, çıraklarda bu kurumun öğrencileri olarak karşımıza çıkıyor mahallede. Kurumun sınıfları çalgıcı kahveleri, mahalledeki tüm sokaklar ve tek göz odalardan oluşuyor. Çingene müzik eğitimi kendi içinde müzik öğretim yapılanmasını yüzyıllar öncesinden oluşturmuş. Bu eğitimle, nasıl oluyor da küçük yaştaki çocuklar yüksek müzikalite donanımı kazanıyorlar diye düşündüğümüzde, bu sorunun cevabı onların kendi içlerinde oluşturdukları öğretim yöntemlerinde yatıyor. Mahallede yaratıcı bireylerin yetiştirilmesinin nedeni yine öğretim yöntemleri ile açıklanabilir.

Çingeneler, yüz yıllardır buldukları tüm toplumlarda, müzik alanında hep bir adım önde olmuşlardır ve içlerinden her daim mükemmel müzisyenler çıkmıştır. Bu müzisyenler, ne nota bilirler nede okulda eğitim almışlardır. Onların başarısı kendi eğitim yöntemlerinden kaynaklanır. Bu eğitim yöntemi, kendi içinde prensipleri olan ve aşamalı olarak gerçekleştirilen, geleneksel Çingene müzik eğitim yöntemleridir. Bu eğitim, emek gerektiren ve çok çalışmayı içeren bol tekrarlı “pratik müzik” eğitimine dayanmaktadır. Aile içi eğitimle usta – çırak ilişkisiyle gerçekleştirilen öğrenmelerdir. Aile geleneğine ve kuşaklararası aktarıma dayalı

geleneksel Çingene müzik eğitiminde kuşaklararası aktarımda sözlü aktarım geleneğinden yararlanmaktadır. Müzik onların doğuştan getirdikleri ve kodlarında saklanan toplumsal miraslarıdır. Ustalar, çocukları yaşlarına ve gelişim düzeylerine göre eğitiyorlar. Dış uyaranlar ve çevre koşulları çırakların yetenek gelişimlerine katkı sağlıyor. Çocuk müziğin birebir içerisinde olarak, yaparak yaşayarak öğreniyor müziği. Mahalle seslerle örülü bir müzik dolabı gibi adeta. Çalgıcı kahvesi öğretmenler odası gibi, çocuklar farklı branşlardan birçok ustayı bir arada bulabiliyorlar ve bazen çocukların birden çok ustası olabiliyor. Çocuk takıldığı ve merak ettiği bir müzik konusunu ilgili ustaya sorup ondan gerekli bilgiyi alıyor. Çocuklar, ustalarından aldıkları bilgileri, günlük pratiklerle pekiştiriyorlar. Çocuklar, uzun bir süre ustalarını taklit ediyorlar. Ustalarının hedefleri çıraklarına bu mesleği öğretmek ve onlardan beklentileri bu mesleği çırağının diğer kuşaklara aktarması ve geleneği sürdürmesi.

4.3.1. Çingene Müzik Eğitiminde Usta Çırak İlişkisi ve Müzikal Öğretme Yöntemleri

Çingene çocuklar müzikle erken tanışıyorlar. Bu çocukların ilk enstrümanları, bedenleri oluyor. Çünkü çocukların sosyal çevresi ses örüntülerinden meydana geliyor ve çocuklar 2 – 6 yaş aralığında enstrüman çalmaya başlamadan önce müzikal etkilere tepki olarak hareketle cevap veriyorlar. Bu hareketler el çırpma, dans etme ve vücudunda ritim tutma olarak karşımıza çıkıyor. Çocuklar bu yaş aralığında seslere ilgi duymaya başlıyorlar. Bu ilginin erken yaşlarda başlaması buldukları ortamdaki ritim tutma kaynaklanıyor. Mahallede sürekli bir ritim döngüsü olduğu için çocukta kendisini bu döngünün bir parçası olarak kabul ediyor. Çocuk çevresindeki ritimleri, sesleri ve en yakın çevresi olan aile bireylerinden babasından, dedesinden, abisinden, amca ve dayısından gördüklerini taklit etmeye çalışıyor. Bu taklitler doğaçlama temeline dayanır. Çocuk bu müzik denemelerini yaparken bu eylemden zevk alır çünkü bu onun için bir oyundur aslında. Çocuklar ilk çocukluk dönemlerinin sonlarına doğru, düzenli ritim becerisi kazanırlar. Çocuklar çevrelerinden duydukları her ritmi, çalma çabası içindedirler. Çingeneler eğitimlerinin kuralları gereği olarak, ilk çocukluk dönemindeki bütün çocuklara ritim eğitimi vererek çocukların, müzik eğitimlerini başlatıyorlar. Bu eğitim çocuğa babası hangi enstrümanı çalarsa çalsın, evde ilk babası tarafından veriliyor. Çocuklara ilk

neden ritim eğitimi verildiğini sorduğumda, bana cevap olarak ritim belleğini oluşturduklarını ve kulağı inceltip çocuğu diğer aşamalardaki eğitime hazırladıklarını söylediler.

Bu şekilde yapılan ilk çalışmalar, beyinin ritmik motifleri algılamasını ve usul bilgisinin ileride tekrar hatırlanmak üzere depolanması için yapılır. Çingene müzik eğitiminde müziksel hafızanın oluşması ilk kural. Ustalar, bu hafıza oluşmadan çocuğun diğer dönemlerde başarıya ulaşamayacakları kanısını taşıyorlar. Çocuk ve müzik birbirinin içinde eriyor adeta. Müziği yaşamlarının içine katıyorlar. Çocukların ilk ustaları babaları, çocuklarına küçük davul yaptırıyorlar. Duyduğu ritimleri çocuğun davulda deneyimlemesi, doğaçlama çalışmalar yapması için çocuğa bu küçük davul veriliyor. Çocuk kendi içindeki ritimleri davula vurarak açığa çıkartıyor. Baba çocuğuna ilk zamanlar karışmıyor çocuk düzensiz ritimlerde vurabiliyor. Ancak 5- 6 yaşına gelen çocuğa babası artık müdahale etmeye başlıyor ve babası çocuğuna yöre oyun havalarını, roman havalarını davulda çalmayı öğretiyor.

Babanın çocuktan beklentisi düzenli ve istendik ritimler çalabiliyor olması. Mahallede alan çalışmaları sırasında tanıdığım ve çekim gerçekleştirdiğim Ali 4 yaşında. Ve Ali, yörenin neredeyse tüm oyun havalarını, roman havalarını çalabilir düzeydeydi ve bu inanılmaz şaşırtıcı gelmişti bana. Ustalar çıraklarına ritimleri belli uyaranlar ile öğretiyorlar. Ve çocuğa bu uyaranları hatırlatıcı semboller geliştirmişler. Bu semboller çocuğu eğiten kişiye göre değişebiliyor. Bu hatırlatıcı uyaranlar beden dili ile veriliyor. Çocuğa sözel olarak ritmik kalıbı hatırlatıcı ağız ritmi veriliyor. Örneğin çocuk ağır 9/8 çalacaksa, usta çocuğa eliyle tokmağa vuruyormuş hareketi yaparak ağırlaşmasını sağlıyor. Her çocuk, ustasının beden ile yapmış olduğu hareketleri ezberliyor ve bu hareketlerin ne anlama geldiğini çok iyi biliyor ve bu hareketlerin anlamlarını kafasında çalım sırasına göre kodluyor. Ustalar çocuklara öğrenmeyi tetiklemek için sembolik ödül paralar veriyorlar. Ve çocukta bu meslekten para kazanacağı fikri oluşuyor. Ustanın amacı, çocuğun bilinçaltına bu fikri yerleştirmek oluyor. Eğer çok çalışır iyi çalarsan sana para vereceğim diyorlar çocuklara. Çocuk bu para ödülünü alabilmek için her derse çok çalışıp geliyor. Böylelikle müzikteki ilk aşama ritim bellek çalışması yapılıyor. Bu yöntemle usta başarıya ulaşıyor çünkü yapılan bu eğitimle çocuk gelişme kaydediyor.

Daha sonra çocuk ustalar tarafından bir çalgıya yönlendiriliyorlar. Bu çalgı, çocuğun aile bireylerinden birinin çalmadığı bir çalgı oluyor. Bunun sebebi, çocuk

ileride ailesi ile birlikte müzik yapacağı için farklı bir enstrüman çalması gerekliliği ile açıklanıyor. Bazen de bazı babalar çocuğun isteğine göre çalgı belirliyorlar. Çocuk, ilk ustası olan babasından aldığı eğitimden sonra 'eti senin kemiği benim' anlayışıyla mahalledeki bir ustaya eğitim alması için teslim ediliyor. Çocuğun ustası ile yapacağı dersler, ustanın evinde gerçekleşiyor. Çocuk, davuldan sonra seçilen yeni enstrümanı ile tanışıyor. Ustası, çalgıyı tanıtmaya başlıyor. Usta örneğin klarnette duruş – tutuş, ağız pozisyonları dil – dudak –diş kullanımı, nefes egzersizleri ile derslere başlıyor. Alan çalışmaları sırasında, bir ustanın uzun nefes alması için çocuğa bol bol balon şişirttiğini gördüm. Bu aşamalardan sonra çıraklara klarnette ses üretme ve sesleri tanıma çalışmaları yaptırıyor ustaları. Çocuk ilk çocukluk döneminde aldığı uzun süreli ritim bellek çalışmalarının ardından, ikinci aşamada; ustalar bu bölümde sesleri tanıma ve ezgi üretme çalışmaları yaptırıyorlar. Usta çocuğa her bir sesi gün gün çalıyor ve çocuktan bu sesi klarnette bulmasını ve çalmasını istiyor. Çocuk her dersten sonra evine gidip aynı sesi günde 3 - 4 saat çalışıyor ve ezberliyor. Ustanın, amacı çocuğun tüm sesleri birbirinden ayırt etmesi ve kulağın sesleri ezberleyip seslerin müzik hafızasına atılması. Çocuk, ustanın istediği sesleri vermeye başladığında usta çocuğa o sesleri içeren parçalar veriyor.

Bu parça genelde ilk Tekirdağ karşılaşması oluyor. Çocuk, 6 yaşlarından sonra bu çalışmaları daha bilinçli yapıyor. Ustalar çocuklarına görev bilinci veriyorlar. Ustalar çocuğun her bir gelişim aşamasını takip ediyorlar. Çocuklar eğitimlerini çok önemsiyorlar bu dönemde duydukları her şarkıyı çalgılarında çalmaya çalışıyorlar. Çocuklar ilk çocukluk dönemlerinde çırak kavramının çok farkında olmuyorlar oyun döneminde oldukları için. Ancak bu dönemde çırak olduklarının farkına varıyorlar.

Çıraklar, parçaları çalışırken farkında olmadan teknik donanım kazanıyorlar. Ve Çingene müzik eğitimi, karşıdan bakıldığı kadar basit bir eğitim değil. Uzun sürelere yayılan ve çocuğun teknik takibe alındığı bir eğitim sistemi. Çocuklar, ustalarının istediği her çalışmayı sıkılmadan bol bol tekrar edip uzun saatler çalışıyorlar. Ustalar, verdikleri bir parçada gelişme kaydedemeyen çırağa yeni parça vermiyorlar. O parça çalınır düzeye gelene kadar öğrenciyi denetliyorlar. Çocuk belli aşamaya geldiğinde ustalar çocuklara makam bilgisi veriyorlar. Bir müzik eğitimi ve öğretimi sürecindeki çırak ustasından aldığı teknik bilgiler dâhilinde, müziğin içinde var olan seslerin, usullerin, makamların farklılığını kavramaya başlıyor ve çocuğun böylelikle müzikal öğrenmesi geliyor. Artık çocuk, bu aşamada sokakta bekleliğinden beri duyduğu seslerin ne olduklarının farkına varıyor. Çalgıyı çalma

ve öğrenme sürecinde usta, çırağa bu işten para kazanacağını ve ileride onunda usta olup çırak yetiştireceği bilgisini aşıyor. Çocuğa ustası tarafından saz peşrevleri veriliyor. Bu aşama çocuğun makam bilgisi oluştuğunda ve makamları ayırt etmeye başladığında veriliyor. Çocuklarda bu dönemde müzikte kendi yorumunu eklemek arzusu gözlemlenmiştir. Usta çocuğa yine bu dönemde, müzikal ifade eğitimi verir; eserin bazı yerlerinde hız değişimlerinin olması gerektiği bilgisini verir. Usta için eserin duygusunu verebilmek çok önemlidir. Bu yüzden usta, çırağa seslere uyguladığı kuvvet derecesini (nüans) öğretir. Eğitimler çocuk tarafından sürekli tekrar edilir ve bu tekrarlar sonucunda yapılan çalışmalar, egzersizler otomatikleşir. Zaten ustanın hedefi de verdiği eğitimin otomatik bir duruma geçmesi içindir. Çünkü usta, çırağından eve gittiğinde her ders sonrası için aynı hareketi düşünmeden yapabilecek seviyeye gelene kadar tekrar etmesini ve hareketi ezberlemesini ister. Çırak, ustasından aldığı ritmik ve melodik ifadeleri kusursuz bir biçimde ezberler. Çırak, gürlük terimlerini kendi kendine dener ve çaldığı şarkılarda ifade duygusunu geliştirir. Usta ve çırak ilişkisi saygın bir ilişkidir. Temelinde çırağın ustasına duyduğu sevgi ve saygı vardır. Bu yüzden usta, çırağının üzerinde babası kadar söz sahibidir. Çıraklar, ustalarından çekinirler. Ustalarını kızdırmamak için çok çalışırlar. Ustalar, çocukların karşılaştığı her sorunda; bu sorun yaşam sorunu da olabilir müzikte yaşanan teknik sorunlarda olabilir, her olumsuzlukta yanlarında bulunuyorlar.

Ustalar, çırak ile ders yaparken aslında formal müzik eğitiminde kullanılan, genel müzik eğitim yöntemlerine benzer yöntemler kullanıyorlar. Bu yöntemler alan çalışmaları sırasında tespit edilmiştir. Ancak ustalar yaptıkları bu eğitimde genel müzik öğretim yöntemlerini kullandıklarının farkında değiller. Kullandıkları yöntemler; soru – cevap, anlatım, tasarlama / gerçekleştirme, yapma – yaşatma, karşılıklı konuşma, görüşme, sunma, inceleme, sorun çözme, gösterme – yaptırma, paylaşma, rol yapma, işbirliği yapma, yaşam öyküleme, tartışma, deneme, söyleme, çalma, tekrar, benzerlikleri buldurma, deşifre, doğaçlama gibi genel müzik yöntemlerine benzerlik gösterir.

Yine alan çalışmalarında gözlemler sonucunda elde edilen bilgilere dayanarak, Çingene müzik öğretim yöntemleri özel müzik öğretim yöntemlerinden Orff, Suziki, Kodaly ve Dalcroze yöntemleriyle benzerlik gösterir.

Orff anlayışına göre, okul öncesi dönemde çocuklar oyun çağında oldukları için, müziği oyunlaştırarak ifade ederler. Bu yöntemde teknik beceri, bu yaş çocukları için önemli değildir. Bu anlayışın amacı, kendini ifade etme, sosyal dayanışmanın bir parçası olarak müzik yapma ile öne çıkar. Bu dönemde çocuk, dans, müzik ve söz devinimi içindedir. Yöntemin ilk temel unsuru, ritim ve ezgidir. İki öğenin pekiştirilmesi çok önemlidir. Müzik eğitiminde, basitten - karmaşıklığa ilkesi vardır ve yöntemde ritim ezgi öğeleri birbirleriyle bütün oluşturur. Çingene çocuklarının ilk çocukluk dönemi eğitimleri, bu anlayışa benzerlik gösterir.

Suzuki öğretisinde, konuşmayı öğrenmede olduğu gibi çevrenin yeteneğin gelişmesinde en önemli etken olduğu savunulur. Her çocuğun anadilini öğrenme yeteneğine sahip olduğu gibi diğer alanlarda da yeteneğini geliştirecek potansiyeli de olduğu düşünülür. Bu eğitimde çocuk ve aile işbirliği çok önemlidir. Suzuki eğitiminde farkında olmadan teknik çalışır. Bu eğitim yetenek eğitimi de tanımlanır ve çocuğun, müzik potansiyelini geliştirmeyi hedefler ve her çocuk için bireysel uygulanır. Bu yöntemde yine mahallede ustaların, çıraklara verdiği eğitim yöntemiyle benzerlik gösterir. Çocukların ilk ustaları, ailede babaları oluyor ve eğitim aile içi paylaşımlarla veriliyor. Aile, çocuğun müzik eğitiminde eğitimin parçası birlikte müzik yapıyorlar.

Kodaly yönteminde, derslere çocuğun bildiği veya kulağının aşına olduğu şarkıların kulaktan öğretilmesiyle başlanır. Bilinenden bilinmeyene giden bir eğitim işleyişi vardır. Öğretilecek bir müzik önce oyunlarla, şarkılarla çocuk farkında olmadan çalıştırılır. İşitsel beceriler geliştirilmeden müziksel sembollere geçilmez. Bu anlayışa göre kodaly yöntemini uygulayan öğretmen notaları öğretmek için el fenomimi denen el işaretlerini kullanır. Ustalarda çırakları beden işaretleri ile eğitirler, bu da benzer noktalardan biri.

Dalcroze yöntemi, ritmin müzikteki temel eleman olduğunu savunur. Müzikte var olan tüm ritimlerin insan bedeninin doğal ritminde bulunacağına işaret eder. İkinci önemli öğe doğaçlamadır. Doğaçlamanın ardından hareket gelir. İnsan vücudunun eğitilmesine yönelik fikirler vardır. Müziğin temel öğelerinden olan ritim öğesi temelini hareketten alır.

Mahalledeki çocukları gözlemlediğimizde, duydukları ritimlere hareketler ile cevap veriyorlar; dans ederek, el çırparak, müziğin ritmine uygun hareketler yapıyorlar.

Çingene eğitiminde yaratıcı bireyler yetiştiriliyor. Çıraklarda bireysel ve toplumsal bir bilgi birikimi oluşuyor. Çocuklar 12 – 13 yaşlarına geldiklerinde, artık öğrendiklerini düğünlerde ustalarının yanlarında çalmaya başladıkları zaman pekiştiriyorlar ve mesleği iş içinde öğreniyorlar. Bu anlayışta yaparak, yaşayarak aktif olmak başarıya giden yol. Çocuklar 18 yaşına kadar çalgılarında ustalarından aldıkları teknik bilgi ve donanıma sahip olurlar. Artık genç çırak çalgısında bireysel tavrını ortaya koyar. Müzik bilinç düzeyleri artar ve kendi müzikal kimliğini ve birikimini gösterecek düzeye gelir. Bu aşamadan sonra çırak, artık çalgısındaki tüm teknik bilgiyi öğrenmiş olur ve ustası tarafından mezun edilir. Çırak, çıraklıktan usta kimliğine geçiş yapar. Genç ustalar, müzik yaşamında estetik beklenti içinde olan mahalle içi ya da mahalle dışı dinleyici kitlesi için yeni tarzlar denemeye ve zengin bir repertuar bilgisi oluşturmaya devam ederler. Müzikteki teknolojik gelişmeleri takip ederler ve yeni çıkan her tür şarkıyı repertuarlarına alırlar. Ustalarından aldıkları repertuarın dışında piyasada iş kapmak için yeni olan her şeyi öğrenirler.

Yukarıdaki bilgiler alan çalışmaları sırasında gözlemlenmiştir ve bu bölümü özetleyecek olursak;

“Uzun bir süre pratik yapmadan zihinsel bir işte uzmanlık kazanmak hemen hemen imkânsızdır.” (Daniel T, 2011: 93)

Yapabildiğimiz fakat geliştirmek istediğimiz her şey üzerine pratik yaparız.

“Pratik üç tür yarar sağlar: Daha üstün kabiliyetlerin öğrenilmesi için gerekli olan kabiliyetleri güçlendirir, sizi unutmaktan korur ve aktarımı gerçekleştirir.” (Daniel T, 2011: 94)

İkinci bir yol olarak, çalışan hafızada bilgiyi yönlendiren aşamaları daha etkili hale getirebilirsiniz. (Daniel T, 2011: 96)

Bilindiği gibi zihinsel hüneri geliştirmenin tek yolu, hedeflenen işlemi tekrar tekrar yapmaktır. Pratik yapmak hafızayı geliştirir ve uzun ömürlü kılar. Yapılan pratik çalışmalar zamana yayıldığında, daha uzun süreli iyi sonuçlar elde edildiği görülmüştür.

“ Genel olarak, otomatikleşmesi gereken işlemler, otomatikleşmeleri halinde en yüksek faydayı sağlayacak kabiliyetlerin yapı taşları olmalarıdır. Yapı taşları, kişinin belli bir konu dâhilinde tekrar tekrar yaptığı şeydir ve daha gelişmiş görevler için ön koşul niteliğindedir.” (Daniel T, 2011: 106)

Yukarıdaki ifadelerden hareketle şunu söyleyebilirim ki Çingene müzik eğitim yönteminin yapı taşı olan bol tekrarlı eğitim pratik eğitimidir. Çünkü bir alana

zaman ayırmadan, saatlerini vermeden usta olamayacakları bilincindedir Çingeneler. Pratik müzik eğitimi, çıraklıkla başlıyor ve çıraklıktan ustalığa geçtikten sonra da yaşam boyu sürüyor.

Hiçbir yazılı kaynaktan yararlanmayan bu toplum müzik kültürlerini sadece dili kullanarak, sözlü kültür aktarımıyla gerçekleştiriyorlar. Bu aktarım, toplumsal belleğe dayanarak gerçekleştirilen kuşaklararası aktarma biçimidir. Bu eğitim yöntemiyle mükemmel müzisyenler yetişiyor.

Şekil 4.2: Çırağın düğünde iş içinde öğrenme örneği düğünde usta ve çırak.

4.3.2. Çocukların Akran ve Grup Arkadaşlığına Dayalı Kendi Aralarında Birbirlerine Öğretme Metodları

Howard Gardner'in çoklu zekâ teorisinde açıkladığı 8 zekâ türünün içerisinde, müzik zekâsı da yer alıyor. Bu zekâyaya sahip bireyler, müzik icra etme, üretme ve müzikten anlama yetkinliğine sahip oluyorlar.

Mahalledeki müzisyen aileden gelen her çocuk bu zekâyaya sahip. Bu zekâyaya sahip çocuklar bir araya geldiklerinde zekâ yapılarıyla ilintili olarak, yeni fikirler üretebiliyorlar. Çocuklar kurdukları müzik grubu sayesinde birbirlerinin olumlu yönde gelişmesine katkı sağlıyorlar. Grup ile birlikte çocuk, kendini ve grup arkadaşlarını dinlemeyi öğreniyor. Toplu müzik yaparken, görev bilinçleri gelişiyor. Birlikte iş yapmaktan zevk alıyorlar. Özgüvenleri gelişiyor ve konsantrasyonları

artıyor. Grup bir konuda eksiği ya da hatası olan arkadaşına teknik yardımda bulunuyor. Bu hatayı ya da bilgi eksikliğini arkadaşına çalgıda göstererek ona yardım ediyorlar. Çocuklar, çalgısında teknik anlatımlar deniyorlar. Birbirlerinin dağar bilgisini geliştiriyorlar. Bir araya geldiklerinde enstrümanlarını (soru – cevap) şeklinde konuşturmakta büyük zevk alıyorlar. Çocuklar her gün doğal ortamlarında müzik üretme etkinliği yapıyorlar. Birlikte müzik yaparlarken bir parçaya önceden karar verip çalabiliyorlar, bazen de hep birlikte doğaçlama yapıyorlar. Çocuklar nota bilmeden de orijinal fikirler üretme becerisine sahipler.

Şekil 4.3: Çocuk müzik grubu ve küçük dansöz kız.

4.4. Çırağın Başarısını Etkileyen Faktörler

Çırağın müzikal öğrenmede daha başarılı bir gelişim göstermesi için aşağıdaki faktörler önem arz eder;

- Az stres
- Motivasyon
- Aile Tutumu ve desteği
- Beslenme
- Uyku

- Bedensel sağlık
- Ruhsal sağlık
- Usta desteği
- algısını alışma yöntemi ve süresi
- Uygun ortam (derslik, bireysel oda)
- Sosyal evre

4.5. Çingene ocuklarının Müzik Eğitiminde Cinsiyetin Belirleyiciliği

“Yurttaşlığın evrensellik yönünün kadınlara uygulanması çok daha zor oldu. Bu süreçte, en doğal ve en açık seçik olduğu sanılan bir ayrımı açmak gerekiyordu, çünkü bu ayrım erkekler ile kadınlar arasındaki biyolojik farka dayanıyordu. Yüzyıllar boyunca bu farkın saptanması, toplumsal gösterimlerin ve uygulamalarında temelini attı. Erkeğin stnlğ ve egemenliği hem toplumsal kurumlara hem de zihinsel yapılara nüfuz etti.” (Schnapper, 2005: 506)

“Günümüzde, eşitlik çağında erilin ne denli egemen olduğunu gözlemliyoruz. Erkeklerin stnlk alanı, kadınların toplumsal statüler bakımından eşitliğe doğru yaptıkları her hamlede yeniden kendini oluşturuyor. Kadınlar, bugüne dek kendilerine yasaklanmış sektörlere girdikçe erkekler de korunmuş sektörleri yeniden oluşturuyorlar.” (Schnapper, 2005: 508)

Çingene toplumunda, kadın aslında toplumda söz sahibi bir konumdayken, iş müzik alanına gelince, ortaya ataerkil bir zihniyet çıkıyor. Kadın bu mesleği mkemmел şekilde gerçekleştiren erkekler için asla bu mesleğin içinde olmaması gereken kişiye temsil ediyor. Kadın, dansöz olabilir ancak iyi bir kemani iyi bir udi olamaz. Bu alan erkeklere aittir ve kadınlar müzisyen bir aileden de gelseler, geleneği devam ettirme gibi sorumlulukları yoktur, zaten onlara böyle bir hakta tanınmamıştır. Kadınlar erken yaşta evlenmekle ve ocuk doğurmakla ykmldrlер. Bundan dolayı, müzik alanında kadınlara yer yoktur. Bu alanın tek sahibi erkeklerdir. Ustalar, geleneği ve aktarımı erkek çocuğuna verirler. ingenlerde, müzisyen bir ailede doğan erkek çocuğunun kundağına geleneği sürdürsün diye adet olarak bir çalgı konur. Eğer yeni doğan bebek kız ise ileride dansöz olsun diye zil konur.

Şekil 3.13: Erkek bebeğin müzisyen geleneğini sürdürmesi temennisi gösterir fotoğraf.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan alan araştırmaları neticesinde, Tekirdağ Aydoğdu Mahallesi'nde usta ıracak ilişkisi ile gerçekleşen müzikal öğretme ve öğrenme süreçleri tespit edilmiştir. Çingene müzisyenlerin sahip olduğu yetenek ve bunun işlenmesi pratik bir eğitim yöntemiyle gerçekleşmektedir. Gözlemlerden elde edilen verilere göre, ustaların kendi geleneksel eğitimlerinde farkında olmadan kullandıkları yöntemler, formal eğitimde kullanılan genel ve özel müzik ğretim yöntemleri ile benzerlik göstermektedir. Tekirdağ yöresi, Trakya bölgesinde klarnet ve davul ile öne çıkan bir yöre, dolayısıyla mahallede, klarnet ve davul çalan sayısının çok fazla olduğu gözlemlenmiştir. Eğitimi yetersiz ve sağlıksız bir ortamda devam etmektedir. Çocuklar bu olumsuz şartlara rağmen, harikalar yaratmaktadırlar. Ailelerde okur – yazarlık oranı çok dşuk seviyede olduğu için, bu durum çocuklarının da eğitimine yansımaktadır. Pek çok ocuk lise eğitimine devam edemeden bir işte ocuk işçi olarak çalışmaya başlamaktadır. Ailelerin maddi olanaklarının ve yaşam alanlarının yetersiz olduğu grlmştir. Aydoğdu Mahallesi 13 Kasım İlköğretim Okulu'nda ğrenci ve öğretmenler ile yapılan röportajlarda, bu okuldaki tüm ocukların Mangosar adırcı ailelerin çocukları olduğu ve bu çocukların çok kötü koşullarda, çadırlarda yaşadıkları grlmştir. Birçok aile çocuklarının eğitimlerine devam etmesini isteseler bile, maddi yetersizliklerden dolayı, çocukların eğitim hayatı yarım kalmakta ve gelecek hayalleri gerçekleşememektedir. Çocuklar, erken yaşta yetişkin hayatına entegre olarak yaşamı bir yetişkin gibi sürdürmektedirler. Bu sebeplerden bir tanesi erken yaşta evlilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu ocukların ve gençlerin mahallede, sokaklar, düğün sahneleri ve tek göz odalarının haricinde kendilerini ve sanatlarını gerçekleştirip pekiştirebilecekleri bir ortamları yok. Bizim nerimiz Valiliğin nclğğinde, bu çocukların müzikal gelişimlerine destek sunacak kültür ve sanat evleri kurulmalıdır. Kurulacak olan bu bina iki kısıma ayrılmalıdır. Binanın bir bölümünde Halk Eğitim Merkezi desteğiyle ingenelerin geçmişte yaptıkları zanaatları genç kuşakların öğrenmesi için bir bölüm oluşturulmalıdır. Bu bölümde ayrıca çalgı yapım ve onarım atölyesi kurulmalıdır.

Binanın diğerk bölümünde ise, ses izolasyonuna sahip, çocukların gelişim dönemlerine göre çalgılar ile donatılmış derslikler yapılmalıdır. Bu derslikler üç bölümde oluşturulmalıdır. Erken çocukluk dönemi için derslik, son çocukluk dönemi için derslik ve ergenlik dönemindeki çocuklar için yaş ve gelişim özelliklerine göre derslikler oluşturulmalıdır. Bireylere, gruplarıyla birlikte prova ve kayıt yapabilecekleri stüdyolar kurulmalıdır. Mahallede tüm düğün sahneleri, eski tahtalardan oluşan bir yükseltiden meydana gelmektedir. Oysaki müzisyen bir aileden gelen çocuk bu sektörde hayatı boyunca yer alacaktır. Bundan dolayı çocuk, müziğı gerçekleştirdiğı yer olan sahneyi çok iyi kullanmayı öğrenmelidir. Bu binaya çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin prova yapabilmeleri için sahne kurulmalıdır. Her usta, çırağına bir zaman dilimi vermeli ve bu binada eğitim gerçekleşmelidir. Böylelikle çocuk, ustanın bulunduğu dersliğe giderek eğitimini alıp, ders sonrası provasını yapacak ve tek kişilik prova sınıfına giderek bireysel çalışmasını gerçekleştirecektir. Platon'a göre çocukların, çocukluk döneminde almaları gereken eğitim, müzik ve beden eğitimidir ve bu eğitim 20 yaşlarına kadar devam etmelidir. Müzik eğitimi ruhu geliştirirken beden eğitimi ise fiziğı geliştirir. Bu mahallede çocukların ve gençlerin fiziki gelişimlerini sağlayacak spor merkezleri kurulmalıdır.

İlimizde bulunan Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi bünyesinde "Çingene Kültür ve Müzik Araştırma Enstitü"sü kurulmalıdır.

İnanıyorum ki tavsiye edilen öneriler sayesinde, çalışmalar meyvelerini verecektir. Mahallede, bu kurumlardan yetişen, çeşitli zanaat erbabının kuracağı küçük atölyeler ise, endüstriyel faaliyet kazanarak iş istihdamı sağlayacaklardır.

Bu sayede arzu edilen refah ve mutluluğa kavuşacak olan Roman toplumu kültürleriyle, müzikleriyle, zanaatlarıyla ülkemize farklı bir renk katarak hayatlarına mutlu bir şekilde devam edeceklerdir.

6. KAYNAKLAR

- Alpman, N. (2014). *Başka Dünyanın İnsanları Çingener*. (3. Baskı). İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Arayıcı, A. (2008). *Avrupa'nın Vatansızları Çingener*. (1. Baskı). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Çevik, H. (1971). *Tekirdağ Yürükleri*. (1. Baskı). İstanbul: Eko Matbaası.
- Duygulu, M. (2006). *Türkiye'de Çingene Müziği Batı Grubu Romanlarında Müzik Kültürü*. (1. Baskı). İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Fraser, A. (2005). *Avrupa Halkları Çingener. İnanç (Çev)*. İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık.
- Güvenç, B. (2010). *İnsan ve Kültür*. (12. Baskı). İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Kenrick, D. (2006). *Çingener Ganj'dan Thames'e*. B.Tırnakçı (Çev). İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık.
- Kolukırcık, S. (2009). *Dünden Bugüne Çingener Kültür – Kimlik-Dil-Tarih*. (1. Baskı). İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Marushiakova, E. ve Popov, V. (2006). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingener*. B.Tırnakçı (Çev). İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık.
- Say, A. (2001). *Müziğin Kitabı*. (1. Baskı). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki. A.Sönmezay (Çev)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. (9. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi
- Uçan, A. (1994). *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar – İlkeler – Yaklaşımlar*. (2. Baskı). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Willingham, D. T. (2011). *Çocuklar Okulu Neden Sevmez*. İ. Katırcı (Çev). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Yoors, J. (2005). *Çingener*. H. Alpman (Çev). İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.

7. EKLER

EK A: Mahalle ile Tanışma

EK B: Röportajlar

EK C: Düğünler ve Kız İsteme Töreni Çekimleri

EK D: DVD Videolar

EK A: Mahalle

1. Mahalle İle İlk Tanışma Mart 2014

Tez konumu Şirin hocamla belirledikten sonra, alan çalışmalarımı yapmak üzere Tekirdağ Aydoğdu mahallesine gitmem gerekiyordu. Tekirdağ'da mahallede tek polis noktası olan bölge Aydoğdu Mahallesi. Ben polis noktasına güvenerek tek başıma mahalleye girmeye cesaret ettim. Ancak mahallenin girişine adım attığım ilk dakikalar, güvenilir alan diye bir şey olmadığını fark ettim. Fakat biliyordum ki bu çalışma aşama aşama gerçekleşecekti; çünkü bu mahalleye elini kolunu sallayarak istediğin zaman giremiyordun.

İlk gün bunu denedim ancak röportajları yapmak pek mümkün gibi görünmüyordu. İnsanların gözünde kamerası olan ve onların aleyhinde çalışan biri gibi gözüküyordum. Aydoğdu Mahallesinde ne işim vardı kız başıma? Neden çekim yapacaktım belediye için mi polis için mi? Fazla üstelemeden ve dikkatleri daha fazla üstüme çekmeden ilk gün kayıt yapmaktan vazgeçtim. Mahallede plansız bir şekilde nereye gideceğimi bilmeden, sokak sokak gezerken, fotoğraf çekmek istedim. Monkosörlerin olduğu çadır bölgesine gelmişim. Üstüme üstüme gelen hurda toplayıcısı adam bağırarak kapat o makinayı yoksa kırarım dedi ve ardından kendi dilinde anladığım kadarıyla bana Çingenece bir şeyler söyleyip güldü beni korkutmak onların hoşuna gitmişti. Anladım ki ne fotoğraf makinasını ne de kamerayı açmak mümkün değildi. Ben Gacoydum ve onların alanına girmiştim ve onların bölgesine giren her gaco gibi bende sorguya çekilmiştim.

O gün eve döndüm hiçbir şey çekememişim. Çok üzüldüm ve konuyu kendimce muhasebe ettim. Bu mahalleye girip bu insanlarla iletişimi geliştirmem gerekiyordu. Çünkü bu iletişimi kuramazsam alan çalışması diye bir şey yapamayacaktım. Ertesi gün babamı da yanıma alarak mahallenin muhtarına gitmeye karar verdim. Üzerimdeki yalnız başına gezen kameralı kız imajını mahalleye babamla birlikte giderek kırmak istedim.

Ertesi gün babamla birlikte mahallenin muhtarına gittik. Mahallenin muhtarına tez çalışmam ile ilgili alan çalışması yaptığımı, ilk gün beni mahallenin farklı algıladığımı ve yaşadıklarımı izah ettim. Bu sırada mahalleli, muhtara gelip bir şeyler sorup çıkıyordu. Göz ucuyla bizi süzüyorlardı.

Muhtar bana kendi imzası olan bir kâğıt yazdı ve beni çalgıcılar kahvesine yönlendirdi. Babamla birlikte kahveyi bulmak üzere yola çıktık. Elimde muhtarın yazdığı ve kahvehane sahibine verilecek olan kâğıdı okudum. Bu çalışmanın yüksek lisans için yapılacağını ve beni müzisyenlerle tanıştırmasını rica ediyordu. Aslında ben önceki gün o kahvenin önünden geçmişim. Beni tanıyorlardı ancak konuyu bilmemezlikten geliyorlardı. İşi yokuşa sürüyorlardı. Kâğıdı okudu ve hafifçe güldü. Kardeşim sen napçan be Çingeneleri neyin müzüğünü araştırırcan bunlar böyle gelmiş böyle gitçekler dedi. Öncelikle ona, bende Tekirdağlıyım ve bu çalışma yöremiz adına ve Çingeneler adına çok önemli dedim. Konuyla ilgili ona bir takım açıklamalarda bulundum. Çingene müzik kültürü ve icrası için bu konunun araştırılması gerektiğini ve konunun önem arz ettiğini söyledim. Yaptığım açıklamalar hoşuna gitmişti. Bana onay verdi ve beni klarnetçi Cihan ile tanıştırdı konuyu ona anlattı ve serüven başlayacaktı çok heyecanlanmışım. Cihan, beni röportaj yapmak üzere evine davet etti. Eğer o gün kahveci bana onay vermeseydi bu çalışma

gerçekleşmeyecekti. Sonradan öğrendim ki kahveci aynı zamanda Tekirdağ Roman Derneği başkanymış.

2. Mahallede Gezinti Mart 2014

Mahallenin resmi aracı atlar. Yollar at dışkısı eşliğinde daralıyor. Evler tek kat, avlulu ve rengârenk. Sokakta sürekli yeni bir olay ve heyecan var. Kadınlar ev temizliğinde, yemek yaparken, roman havaları eşliğinde hem oynuyorlar hem bu gündelik işleri yapıyorlar.

Sokakta yürürken yolda oturup sohbet eden sigarasını telleyip çay içen kadınlarla karşılaştım acaba ne arıyor bu edasıyla bakıp, beni süzdüler. Sonra çek kamaracı bizi çek hangi televizyon diye sordular. Bu çekimin ödev için olduğunu söyledim. Çingene'nin ödevi mi olurmuş diyerek kahkaha patlattılar. Gülümseyerek oradan ayrıldım. Sokak arabesk müziğin bangır bangır bağıracağı ve aynı zamanda roman müziğinin aynı kıvamda sokakta yankılandığı bir müzikhol gibiydi. Onlar için bu hiç enteresan bir durum değil ama benim için, her şey çok enteresandı.

Her adım başı beni izleyen gözler vardı. Çünkü ben mahalledeki ötekiydim ben ne ayaktım? İlk gündün beri bu tavrı yapıyorlardı bana. Gene gelmiş bu gaco. Gaco Çingene olmayan herkese kullanılan bir söz, gaco Çingene olmayan demek. Onlardan ne istiyordum? ve neden gelmişim? Herkes bana garip garip bakıyordu ve sözlü laf atmalar gülmeler aslında tırsmışım geri dönmeyi düşündüm ama bu çalışma benim için çok önemliydi ve ne olursa olsun geri dönmeyecektim. Bu gün çekim yapmak için sözleştiğim kemancıyı çalgıcı kahvesinde tam tamına 2 saat bekledim. Telefonlarıma cevap vermedi. Kahvenin içine soru sormak için girdiğimde yandaki diğer kahveye girdiğini gördüm. Hemen dışarı çıktım yandaki kahvenin çırağına içeriden onu çağırmasını rica ettim kemancı geldi. Pişkin bir tavırla telefonu duymadığını evde tadilat olduğunu o an uydurdu. Ben oysaki bu çekimi bir gün önceden planlamıştım çok üzülüm ve bozuntuya vermeden akşamüzeri olduğu için oradan ayrıldım. Bugün sadece mahalleyi gezdim ve kahvede çay içtim.

3. Gözlemler Haziran 2014

Mahalle, başlı başına bir okul. Büyük-küçük herkes birer hoca. Buradaki eğitime gelince imece usulü herkes birbirinin teknik gelişimine katkıda bulunuyor. Mahalle bilginin aktarımını gerçekleştiren, bilginin başladığı ve aktığı bir yer. Eğitim önce mahallede duyulan seslerle, daha sonra evde devam ederek yaşam boyu sürüyor. Müzisyen bir ailenin içine doğan çocuk, oyun çağında top yerine davulunu, darbukasını alıyor eline. Baba orkestraya bir eleman daha yetiştirmek istiyor. Bu yüzden çocuk, enstrümanını seçme şansına daha sonra erişiyor. Orkestrada hangi enstrüman eksikse çocuk ona yönlendiriliyor. Çocuk daha küçük yaşlardan itibaren grup kuruyor. Aslında bu grup ileride onun oluşturacağı grubun bir küçük kopyası ve bazen bu grup dağılmadan çalışmalarına devam ediyor. Evlerde 2-3 aile bir arada yaşıyor. Çocuğun yaşam alanı yok. Müzikal yaşantıları bu odada başlayıp bu odada devam ediyor.

Apartman kültüründe doğmuş olsalardı apartman sakinleri bu çocukların her gün gibi bir araya gelip prova yapmalarını engelleyen tutumlarda bulunacaklardı. Oysa, bu okulun sınıfları ev ve sokak, özgür ruh ve özgür yaşam, onların müziğinin her yerde duyulmasına olanak sağlıyor ve mahalleli bu sesleri duymaktan hoşnut.

Sesler her sokakta yankılanıyor. Eğer bu çocuklar bu mahallede olmasalardı belki de müzisyen olamayacaklardı. Çocuklar özgür ortamda ustalaşıyorlar.

Çocuk müzisyen, müziğe önce ritim çalarak başlıyor (davul-darbuka). Babaları çocukları eğitirken ritmik ağız söylemlerinden yararlanıyorlar. Ustalar göz el işaretleri ve sözel ritmik uyarılar ile çocuğun ritim hafızasını oluşturuyorlar. Mahallede sürekli bir devinim var ve bu bitmeden yeniden başlıyor.

Çocuk müzisyenler anne karnına düştükleri andan itibaren müzik sesleri duyuyorlar. Mahallede gördüğüm hamile kadınlar çok neşeli, ana rahmindeki bebekleri de öyle olmalı. Doğdukları andan itibaren çocukların kundağına geleneği sürdürsünler diye babaları bir müzik aleti koyuyor. Tabi bu çocuk erkekse klarnet, keman, darbuka eğer kız ise zil koyuyorlar ileride dans etsin diye.

Düğünlerde meydancı yer alıyor. Meydancı, elinde sopa olan yaşlı bir kadın ve düğünün erki.

Aslında oturuş düzenine kimin kalkıp oynayacağına o karar veriyor. Ortaya geçmeye çalışan çocukları sopasıyla ayaklarına vurarak dövüyor. Düğünün kameramanı yine mahalleden ve kameraman düğünde saygı duyulan otoritelerden biri. Eski tip bir kamerayla çekimi yapıyor. Takı merasiminde mikrofonu alıp kim ne takıyorsa lakabıyla birlikte bağırarak duyuruyor. Küçük altın ve ero (euro) önemli.

Düğün müzikleri sözlü ve sözsüz olarak değişiyor. Sözlü roman müziklerinde popüler roman müzisyenlerin basit sözlü alt kültürü temsil eden hareketli roman şarkıları duyuluyor.

Müziklerde Bulgar roman havaları çok popüler (Bulgar gaydası). Müzisyenler arasında Sali Okka çok meşhur. Klarneti Hüsnü Şenlendirici ve Bulgar Sali Okka tarzında çalma çabası çok yoğun.

Düğünlerde bizlerin gacoların düğünlerindeki gibi sözlü Trakya oyun havası karşılamanın dışında birşey çalmadılar. Tekirdağ'da hiçbir gacounun düğününde görmediğim enstrüman bateri. Romanların düğünlerinde olmazsa olmaz, her düğünde var.

Kullanılan çalgılar Bateri, Davul, Darbuka, zilli def, org, keman, klarnet, saksafon.

Gaco düğünlerinde Roman müzisyenler org, klarnet, davul ve bazen yalnız org kullanılırlar, bunların dışında diğer enstrümanları kullanmazlar. Dikkat ettiğim diğer nokta, kendi düğünlerini çok özene bezene çalmaları. Ayrıca sözsüz müzik kısmını, Bulgar roman havalarını ve kendi roman havalarını asla gacoların düğününde çalmıyorlar. Romanların düğün müzikleri kendilerine has ve dış çevreye kapalı bir repertuarları var.

Mahallede Bulgar havaları ve Bulgar stil çalmak çok popüler. Aydoğdu mahallesi müzisyenleri Tekirdağ'ın diğer mahallelerine ve halka kapalı kendi içlerinde etkinlikler düzenliyor festival havasında.

Bulgaristan'dan Sali Okka geliyor etkinlik yapıyorlar. Mahalleden de Bulgaristan'a müzisyen geliyor.

Bir nevi teknik alışveriş yapıyorlar. Düğünler 3 gün sürüyor. Küçük kına büyük kına ve düğün. Her günün kostümü ve saçı farklı.

Çocuk müzisyenler, düğünlerde komşu ustalar eğer onları kabul ederse kaç yaşında olurlarsa olsun, tahta düzenek üzerine kurulu mahalle sahnesinde çalmaktan ve ustalardan kabul almaktan çok mutlu oluyorlar ve bu sayede düğün repertuarını deneyimleme şansı buluyorlar. Eğer ustalar izin vermezse diğer çocuğun oraya çıkma şansı yok. Gözlemlerime göre yetenekli çocukların müzik gelişimine 'ket vurma isteği' var bazı ustalarda. İleride daha da iyi bir usta olmaması için, müzisyen ustaların kıskançlık krizinden dolayı bu çocuklar sahnede müzik yapamıyorlar.

Enstrümanı olmayan çocuklar ritmi havada sanki önlerinde davul darbuka varmışçasına çalıyorlar.

Hepsi müzikle birlikte çok mutlu müzik ve onları ayrı düşünemiyorum. Kız çocukları, mahcup bir gülükle sadece parmaklarıyla ceviz kırıp bol bol dans ediyorlar. Rastladığım çek tulumbayı adlı dans figürü cinsel bir anlam içeriyor, bu figür yapılıncı herkes birbirine bakıp gülüşüyor. Ve bu dansı oynamaktan kimse utanmıyor, büyük, küçük herkes bunu oynuyor. Küçük kızlar aynı zamanda küçük birer kadın gibiler küçük yaşta hemen olgun bir tavır takınıp makyaj yapıp kadın edalarında davranıyorlar.

EK B: Röportajlar

1. Cihan Satılmış Klarnet (Yaş 55) Mart 2014

Cihan Satılmış (Yaş 14)

Zeynep: Başalayabilirsin abi sen anlatmaya kendini.

Cihan: Babalarımızın yanında 10 yaşında o zaman dem demci alıyolardı bizi. Babam çalıyordu bizde dem tutuyoduk babalarımızın yanında. 10 yaşında düğün bitiyodu eve geliyoduk. Babamlar tabii öğretiyodu bize oğlum şuraya basıcaksın üfliyeceksin basıyodu bizde meraktan klarneti alıyoduk ağızımıza koyuyoduk. Babamızın klarnetlerini ve çalıyoduk evde babamlar olmayınca.

Zeynep: Hıhı

Cihan: Evde öğreniyoduk.

Zeynep: Ondan duyduğunu yansılıyodun?

Cihan: Evet babamdan duyduğumu evde öğreniyoduk, yani babamın çaldığını .Babamlar çalıyo bunu o şekilde öğrenme çağında heves vardı içimizde. O hevesi bırakmadık yani.

10 yaşında klarnete başladım. 14 yaşında klarnet başladım çalmaya kövlere düğünlere gitmeye başladım. Eee sahne hayatları alma başladık. Ortamlara girdik.

Zeynep: Ama mesela bunun dışında enstrümanına geçmeden önce dinledin uzun bir süre ?

Cihan: Babalarımız çalıyodu biz babalarımızı dinliyoduk .

Zeynep: Evet .

Cihan: Dem çekiyoduk babalarımızın arkasında.

Zeynep: İzleyici ve dinleyici oluyordun.

Cihan: Evet İzleyici ve dinleyici kalıyodum.

Zeynep: Peki mesela sizin ailenin bir çalma geleneği var mıdır? Sizin aileyi diğer aileden ayıran bir gelenek? Dinlediğinde dinleyici bu, bu ailenin geleneğidir diyebileceğimiz bir çalma stili tekniği var mıdır mesela?

Cihan: Var tabii olmaz mı. Şimdiki çocuklarıma ben 14 yaşında bir delikanlı çocum var. Örneğin kendim ders veriyorum ona. Oğlum derim bak bunu yapıcaksın. Bundan şu çıkar bundan bu çıkar. Mesela şimdi o çocuk ben gittikten sonra evden çıktuktan sonra, klarnetini alıyo yarım saat sonra bir saat sonra geliyom bi bakıyom ki çocuk aynisini yapma çalışıyo. Aynisini yapma uğraşıyo. Şimdi biz bu meslekten ekmek yersek, benim çocümde bu meslekten ekmek yicek. Başka bi iş? Her şeyi öğrenmeye çalışıcak yani.

Zeynep: Peki başladığınız ilk şarkıyı enstrümanınızda bunu hatırlıyor musunuz?

Cihan: Şimdi oyun havası olarak konuşayım ben size. O zaman tabii Dolkarabakırı vardı bizim zamanımızda. Dolkarabakırı çalıyoduk.

Zeynep: Eğitime başladığınızda her müzisyen için aynı şarkı mı veriliyor? Usta ne veriyorsa o şarkıyla mı başlıyor sunuz? Yoksa başlangıçta herkes için genel geçer bir şarkı olabiliyor mu?

Cihan: Tekte olabilir. Öğrencime öğrettiğim zaman ben, tekte çalabilir beraberde çalabiliriz onunla. Biz oyun havalarıyla başladık mesela. Tekirdağ karşılaşması var. Evreşe yolları var. Dolkarabakır var. Bunlarla yani oyun havalarıyla. Bu seviyeye geldik yani.

Ondan sonra makamlar ayrıldı. Hicaz makamları, uşak makamları, nihavent makamları.

Nota yok, pratik çalıyoz. Bastığımız sesleri biliyoz. Pratik çalıyoz yani. Kulaktan çalıyoz.

Zeynep: Sizdeki bilgiyi bir tekniği çocuğa nasıl aktarıyor sunuz?

Cihan: Anladım anladım. Şimdi böyle aktarıyoruz. Mesela şimdi. Babalarımızın yanında, babamlar çalarke biz dem tutuyoduk. Böyle yani dem (dem tutar Cihan). Bu demdir.

Fakat babamlar düğünden geldiği zaman, babam bize kendileri babamlar Allah Rahmet eylesin, nur içinde yatsınlar, düğün bittiği zaman eve geliyoduk oğlum bak diyodu; bu klarnetin hicaz taksimi şurdan oluyo, uşak şarkısı buradan oluyo, nihavent şarkısı buradan oluyo. Şimdi bizde çocuklerimize şu anda aynisini göstermeye çalışıyoruz. Evet notamız yok ama pratik çalabiliyoz yani. Duyarak kulakla çalıyoz yani.

Zeynep: Cihanlada örnek bir ders yapalım. (oğlu Cihan)

Cihan: Al oğlum baştan klarneti. Çöcüme baştan derim ki mesela derim ki hicaz bi taksim yap oğlum ya da uşak bi taksim yap. O da kendisi benim gösterdiğim yerlerden, aynisinden kendisi yapıyo ve ben kaveye çıkıyom geliyom bakıyom dinliyom onu. Aynisini yapıyo. Notamız yok tabi kafadan pratik çalıyoz. Bi taksim alayım senden hicaz bi taksim (oğluna söyledi). Küçük Cihan, klarneti üfledi kamerayı kapa abla. Oğul Cihan :taksimi mi yapıcam?

Cihan: Yap.

Oğul Cihan: Hicaz taksim

Cihan: Budur işte hocam. Sol mü çalcan?

Oğul Cihan: Şeyi çalcam re şey şarkı çalmicez mi? Yalan dünyayı çalcaz.

Gökhan: Hayır hayır. Hani kuşlar ağaçları falan.

Oğul Cihan: Onu tam bilmiyom.

Gökhan: Ama bilinen bi şarkı olsun Yalan Dünyayı boşver.

Cihan: Dur bakalım acele etme. Benim sana söylediğim şarkıyı çal.

Ümit: Amca oyun havalarna başladınız ya Dolkarabakır ya da Fasulyeyi çalabilir o çocuk çalamaz mı?

Cihan: Yok yok baştan bi şarkı çaldırayım arkasından mesela oyun havasıda Dolkarabakırıda çaldırabilirim.

Ümit: Tamam sen bilirsin.

Oğul Cihan: Yalan Dünyayı çal işte. Onu güzel çalıyom ben yalan dünyayı.

Cihan: Ya bırak şimdi. Taksim yapar. Ardından Nasıl Geçti Habersiz şarkısını çalar. Al bakalım şimdi aynisini çal bakalım.

Oğul Cihan: Taksim mi yapcam?

Cihan: Yap .

Oğul Cihan: Taksim yapar ardından şarkıyı çalar.

Evdekiler: Alkış sesleri gülüşmeler.

Oğul Cihan: Gülerek taksim yapamam ben.

Cihan: Şimdi hocam biz bu klarneti ben evde çaldığım zaman çöcümü düğüne aldığım zaman işten geldiğimiz zaman evde otururum tabi çöcüme derim ki oğlum şu makamdan bi taksim yap ya da şu makamdan bi şarkı olacak yada şu makamdan bi oyun havası çal. Çöcüme klarneti teslim ediyorum alıyorum kendimi bir saat kaveye gidiyorum. Bir saat sonra geliyorum aynisini çalma uğraşırsa bırakıyorum serbest bırakıyorum. Ama aynisini çalamazsa çöcümle uğraşıyorum ders veriyorum ona onu yapana kadar.

Zeynep: Metod hep aynı mı oluyo?

Cihan: Metodlar aynı oluyo tabi. Metod dediğimiz şöyle oluyo şimdi bi parçayı bitirdiği zaman başka bir parçayı çalabiliriz. Başka bir parçaya geçiş yapıyoruz. Onu bitirdiği zaman onu zaten beynine sokuyo o parça bittiği zaman başka parçayla uğraşmak mükellefinde kalıyo.

Zeynep: Anlıyorum.

Cihan: O şarkı bittiği zaman Uşak makamında bir şarkı geliyo önümüze. Bunun makamı uşak olur. Uşak zaten çaldığımız zaman, parça aynı önümüze geliyo yani önümüze parça çıkıyo yani. Mesela uşak bi taksim yapıyosun gene uşak bi peşrevi çalabiliyosun ya da hicaz nihavent çalabilisun rast çalabiliyosun yani Makamlar şimdi hoca bile sabah namazını makamsız çalınmaz.

Zeynep: Tabii canım 5 vaktinde makamı var sonuçta. Ama illaki bu yöntemden başka bir yönteminizde olmalı sözelde olabilir, sözel aktarım nasıl oluyor?

Cihan: Uşak çaldırdığım zaman çöcük yanlış parmağını koyduğu zaman çöcüme derim ki yanlış orası derim. O parmağı kaldıracaksın ordan derim. Tam uşak olmaz ordan derim. Ya da tam hicaz olmaz derim. Parmağını o zaman tabi çöcük çekiyo bak derim makam şimdi yerine geldi derim. Yani göstermeden olmaz. Mecbur göstereceksin. Şimdi hicaz çalmışım noksanımı yapmış hayır derim oğlum yanlış burası. Burası yanlış derim.

Zeynep: Mesela o ilk başlarken çalgısına ilk hangi delikten basarak başlıyo basmadan önce ? Sadece üfleme mi dudak pozisyonuna mı? nasıl başladı?

Cihan: Üfledim sol. Şimdi dudakla dil bi de parmakla yönetiyo klarneti yani klarneti dil dudak ve parmakla bunlar. Şimdi bi insanı çağırırsan bile nasıl çarırırsın insanı Amet dersin dimi?

Klarnette de bi şarkıyı çaldığın zaman eğer şarkı mesela şeyse dilinle konuşuyorsun yani dil atarak konuşuyosun. Yani çağırmasını ya da bir şarkı birisi okuyacak yani dilinle muhatap oluyo yani. Klarneti şimdi diyelim ki sevemedim karagözlüm. E Sevemedim Karagözlüm mesela e bi insanında olur mesela Amet ismi

tak çağırırsın Amet diye ama klarnetide dil atışınla mesela dille dudak kısmı parmaklar yönetiyo. Dudak, dil, parmaklar.

Zeynep: İlk öğretilirken, düz üfledi mi naptı duruş tutuş mu çalıştı?

Cihan: Biz çaldığımız zaman babalarımızın yanında babalarımız şarkıları çaldığı zaman biz dem tutuyoduk dem de böyle oluyo. Çalış yok. Şu anda çalış yok buna dem denir yani.

Babalarımız o zaman bize şarkılar çalarlar. Alışimin kaşları kare, Kırmızı gülün âli vardı, açmam açmam vardı, dayler dayler vardı.

Zeynep: Demden önce ne yaptınız?

Cihan: O zaman babalarımız demden önce oğlum bak bu klarneti üflüyorsun güzel üfle yişin var, fakat Kırmızı gülü ben nereye basarsam sende oraya basıcaksın. Mesela şimdi kırmızı gül nasıl çalınır.

Zeynep: Ama ilk kırmızı gülle başlamadınız sonuçta ilk tanışmanız nasıl oldu?

Cihan: Demle başladı. Zaten dem tutmazsan dudak tutmuyo dil oynamiyo.

Zeynep: Duruş tutuş?

Cihan: Duruş tutuş o zamanlar ben 10 yaşlarındaydım babamın yanında ters tutuyodum klarneti elimde; fakat hemen babam geliyodu eve o zaman oğlum öyle olmaz öyle tutma o klarneti öyle çalınmaz o klarnet diyodu bana. Fakat elime elime sopayla vuruyodu benim.

Hani öyle tutmaycaksın klarneti diyerekten, sopayla vuruyodu.

Zeynep: Sırf yani doğruya götürmek için ceza yöntemi o şekilde oluyo.

Cihan: Tabi tabi.

Zeynep: Her yanlışta böyle vurma yöntemiyle mi terbiye oluyodunuz?

Cihan: Tabi bağıryodu çağırıyoduda. Şimdi kafan mesela beyin almıyo ya beyin almıyo ne diyosun oğlum yapma okula gidiyosun ozamanlar okul yoktu. Okullar vardıda fakirlik vardı. Okula gitmiyoduk yani benim şu anda benim okumam yazmam bile yok şu anda. Elime geliyodu oğlum klarneti böyle tut.

Zeynep: Dayak atıyodu elinize vuruyodu bu sizde çalma arzusunun hırsını azaltıyor muydu?

Cihan: Yok dafa fazla çalışmalıyım. Yani şimdi heves geliyodu içimize. Babam nasıl yapıyo bu işi bende öğrenicem bunu bende kafaya takıyodum mesela derdim ki öğrenicem bu klarneti hiç kaçarı yok. Şimdi bende çocuğuma aynısını söylüyom okula gidiyo okuldan geliyo. Oğlum al bakayım klarneti eline bende klarneti elime bu parça bunu çalicez, bunu geçicez, bunu çalışicez, bu gece bu parça çıkacak bitecek bu şarkı bitecek aynisi dersini veriyom çöcümün yani.

Şimdi bunu evelden o da bilmiyodu benim şimdi çöcümde bilmiyodu çalma tutmasını bile bilmiyodu. Oğlum şöyle tut böyle üfle klarneti işte parmaklarını böyle basacaksın, böyle delikleri kapatacaksın. Düne kadar söylüyodum ona şimdi maşşallası var. Yani şimdi biraz biraz beceriyo.

Zeynep: Peki torun için ne konuşabiliriz?

Cihan: Torunun şimdi babası burada kanun da yapabilirim torunumu kemancıda yapabilirim onu davulcıda yapabilirim.

Zeynep: Ne isterse o mu olur? Onun arzusu önemli.

Cihan: O olur. Ne isterse onu öğretirim ben ona şimdi klarneti vereyim ben toruna bir ay sonra klarnet çalar o.

Zeynep: Yani zorunluluk yok. Klarnetçi aileden gelen illa klarnet çalmak zorunda değil değil mi?

Cihan: Tabi tabi ama ders vermek yani öğretmek yani. Bi çöcüğe nasıl dersin ki oğlum bana ordan bi bardak su getir. Bende derim ki ona perdeleri öğretiyom ona bu do perde, fa perde, re perde, bu si perde bu çalgının üstünde kaç tane perde varsa ilk baştan onları öğretirim ona.

Zeynep: Tutmadan duruş tutuş hiç bişey yok önce perdeler.

Cihan: Perdeleri öğretirim ona. Ondan sonra ellerini basıcak yerleri dokunmayı tutmayı ondan sonra öğretirim ona.

Zeynep: Ondan sonra zaten sesleri uzun bir süre dinliyo, sizinle geliyo düğünlere falan sonrada duyumu aktarıyo çalgıya olay bu yani.

Cihan: Evet.

2. Cihan (yaş 55) Klarnet - Ali (yaş 4) Davul, Darbuka Mart 2014

Ali, babasının davulunu aldı ve yere koydu. Davul, Ali için büyüktü Ali ve Cihan Bu Fasulye Yedi Buçuk Lira şarkısını çaldılar birlikte. Ali'nin babası onlarla birlikte Bu Fasulye şarkısını söyledi. Buradaki amacı Ali'ye sözler ile birlikte ritmi hatırlatmaktı. Ali Cihan'a çok güzel ve yaşına göre yaşından çok daha iyi bir performans göstererek eşlik etti. Ali'nin babası Aliye bu çalmalar sırasında sözel ritmik hatırlatmalar yaptı. Babası Ali'ye (dumrika dum ta) diyerek ağır 9/8'e geçme komutu verdi. Bu sırada Ali, babasından aldığı komutla ağır tempoya geçerek çalmaya devam etti. Cihan klarnetiyle doğaçlama yaptı. Ali ve Cihan birlikte Kudur Kudur roman havasını çaldılar.

Ev halkı: Aferin bravo valla ritim kaçmıyo (Ali için söylediler) .

Cihan Huzurum kalmadı Fani Dünyada çalmaya başladı babası Ali'ye . Şarkının ritminde (çalçal) dedi çalçalın ritim kalıbı (sus ta-taa). Babası şarkının bitimine doğru Ali'ye bitirme işareti yaptı. Ali çalmayı bitirdi.

Ev Halkı: Gülüşmeler maşallah bravo ooo aferin sana be.

Cihan: Ali artık şimdiden sonra düğünlere benimle. Kaporayı vereyim mi? kaporayı. Kapora vericem sana, düğünlere şimdiden sonra benimle geliceksin tamam mı?

Ali: Gülerek baktı.

Cihan: Parayı göstererek kaparo bak bu haa. Haftaya benimle geliceksin düğünlere tamam mı?

Ali: Şimdi genede çalarım şimdi.

Ali'nin babası: Çok meraklı o.

Cihan: Haftaya düğündesin.

Ali: Hadi .

Ev halkı: Hadi der gülüşmeler.

Cihan: Neyi çalalım? Çifte Telliği çalalım mı? Senle şeyi çalalım karşılamayı çalalım mı?

Ali ve Cihan karşılamayı çaldılar.

Ev halkı: Bravo brova aferin.

Cihan: Kaporayı bak deftere yazdım bak. Kaporayı aldın. Haftaya cumartesi günü benimlesin.

Ümit: Hangi köydesiniz?

Cihan: Şeye gidicez Kaşıkçı'ya

Ev halkı: Gülüşmeler.

Ali: Şimdi ben çalayım.

Cihan: Kaşıkçı köyüne gidicez tamam mı?

Ali: Tamam şimdi Karaçalı'yı.

Cihan: Karaçalıyı? Karaçalıyı da yapalım bakalım.

Ali: Çal.

Cihan: Aferin be koca usta, be yörü kim tutar seni.

Ev halkı: Gülüşmeler.

Ali: E sen söyle bakalım şimdi kimi çalcaz?

Cihan: Bakalım .

Ev halkı: Ali için; durmaz o, ona kalsa hep çalcak.

3. Çocuklarla Çekim Mart 2014

“Kırmızı gülün alı var” çaldılar.

(Konuşma yok)

Ahmet Usta el işareti yaptı, bitti.

Ahmet usta 3, 4 deyince çocuklar “Yama” şarkısını çalmaya başladılar. Ahmet Usta Faruk'a parmağıyla işaret etti, Faruk tokmakla davulun kasnağında ritim çaldı. Diğerleri ritmi çalmaya devam etti. Ahmet Usta parmağıyla Hasan'a işaret etti, bu sefer sadece Hasan çaldı. Faruk ve Hasan'ı ritimle konuştu. Kısa bir süre çocuklar bu ritmi çalmaya devam ettiler. Daha sonra Ahmet Usta elini düz bir şekilde tuttu. Çocuklar çalmayı bitirdiler.

Aynı ezgi çalmaya devam etti, “Yama” şarkısı. Emre'ye klarnet büyük geldiğinden düzensiz sesler çıkardı. (Babasının klarnetiymiş).Bu sırada oturup gruptaki müziği dinleyen kıza Ahmet Usta işaret yaptı parmağıyla. Kız ortaya çıkıp oynamaya başladı. Ahmet Usta kızdan bir figürü yapmasını istedi ancak kız yapmak istemedi ve utangaç bir şekilde oynamaya devam etti. Faruk ve Hasan çaldıkları ritimde soru-cevap şeklinde davul ve klarneti konuşturdular. Ahmet Usta Emre'ye

işaret etti parmaklarıyla tril yapması için ama bunu sağ elinin işaret ve orta parmağını titreterek gösterdi ve buna “pırlama” diyorlar. Emre yapmaya çalıştı.

Kız eliyle ceviz şıklattı. “Hoba” diyerek çocuklar zilli def ve darbuka çalanlar eşlik etti. Faruk başıyla gruptakilere yavaşlama işareti yaptı. Ağır 9/8 çalmaya başladılar. Bu arada Ahmet Usta, alkış ile devam işareti verdi. Faruk, Ahmet Usta’dan aldığı hızlanma komutuyla hızlandı. Grup da onunla birlikte hızlandı. Faruk tekrar tokmakla kasnağa vurarak ritmi çaldı. Bu arada Ali Faruk’u taklit ederek, O’nun gibi çalmaya çalıştı. Ahmet Usta elleriyle alkış işareti yaptı ve iki elini havada düz bir şekilde tuttu. Çocuklar çalmayı bitirdiler.

Ahmet Usta 3-4 diyerek elleriyle başlama işareti yaptı. Çocuklar “Arabaya Taş koydum Civanım” şarkısını çalmaya başladılar. Baran şarkıyı söyleyip def çaldı. Ali davulu tokmaksız çalmaya başladı. Faruk yine yavaşlamaya başladı. Grup onunla birlikte ağır 9/8’e geçerek, “ah” diyerek ağızlarıyla dem tuttular. Sonra yine hızlandılar. Ahmet Usta Faruk’a yavaşlama komutu verdi. Çocuklar Faruk’tan aldıkları ritmi çalmaya devam ettiler. Baran “şimdi” diyerek “Saçlarına aklar düşmüş Berivan” şarkısını söyleyerek grubuna komut verdi. Bu arada çocuklar, Ahmet usta olmadan şarkıyı kendini kendilerine söyleyip çaldılar. Grup ustaları olmadan komutu birbirlerine verdi. Hasan, Bulgar melodisini ağızıyla söyleyerek gruba hatırlattı. Grup bu ritmi çalmaya başladı. “Abe kaynana” çaldılar . Faruk davula tokmağı ile vurdu. Gruba bitirme komutu verdi ve bitirdiler.

Faruk: Adım Faruk, soyadım Giley. 12 yaşındayım. Bana çalmayı öğreten babam. 3 saat çalışıyorum. Müzik çalıyoruz, roman havaları şarkılar söylüyoruz. “Çiçekçi kız”ı çalışıyoruz.

Baran: Adım Baran, 12 yaşındayım. Babamla işte çalışıyoruz. Babam diyo al davulu klarneti, alıyo çalışıyoruz işte. Mesela “Senede bir gün” ü çalıştık. Sonra roman havalarını çalışıyoruz babamla. Günde en az 2 saat çalışıyoruz. “Abe kaynana”yı çalışıyoruz babamla. Babam, 3 yaşındaykene davul başladım çalmağa, babam diyodu babamla gitmişim işlere o zaman başladım. Babamın yanındaykene görüyodum babamı, meram vardı. Ufacık davulum vardı, babam yaptırmıştı. İçinde de Baran yazıyodu. İşte böyle. Babam alıyodu beni yanına, öyle öğrendik işte.

Emre: Adım Emre, 12 yaşında başladım. Babam bana dedi ki, git davulunu al dedi, beraber çalışma yapalım dedi. Sen dedi bu mesleği öğrenmek istiyosan dedi, git dedi, çalışalım dedi, al davulunu dedi. Gel dedi, çalışalım dedi. Ondan sonra gittik, aldım davulu, “Abe kaynana”yı yaptık. Ondan sonra “Kırmızı gül”ü yaptık, başka yok. Ondan sonra çalınca babam dedi senden bi meslek sahibi olur dedi. Ben de dedim “ha baba” dedim. “tamam” dedim, “olursa” dedim. Artıkın bu davulu bırakmıyosun dedi, hep çalışıyosun dedi. E ondan sonra çalgıyı bana öğretti (klarnet), baştan bana Hüsnü’nün ” İstanbul”u öğretti. Günde en az iki saat çalışıyorum. Çalgıyı babam diyo ki bana, al diyo çalgıyı, bana dem tut diyo. Tutuyorum babama. Babam diyo ellerini düzgün bas, ellerin yettiği kadar tut diyo. Diyo hemen alttaki perdeleri kaldır diyo. Ondan sonra zaten öğrenirsin diyo. “Kırmızı gül”den başlayalım diyo. Biz de çalışıyoruz.

Hasan: Adım Hasan. 10 yaşındayım. Darbuka çalışıyorum. Günde 3 saat çalışıyorum. (Gülüşmeler). Babam bana darbuka öğretti, babamla bir olduğumda “Çiçekçi Kız”ı çalışıyoruz, “Senede bir gün” çalışıyoruz. Bütün havaları çalışıyorum, Darbukayı öğrendim ve başka çalgı çalmayı istiyodum ama çalamadım. Ben darbuka çalmak istedim. Davul da çalışıyorum. Günde 3 saat çalışıyorum. Ara sıra

çalışmıyorum bu kadar. Çünkü işlerim çıkıyo, biyere gidebiliyorum, okula gidiyorum. Okuldan geldiğimde darbukamı alıp çalıyorum, sonra dersimi yapıyorum.

Zeynep: Adın ne? Yaşın? Ne çalyorsun? Kimden öğrendin? Günde kaç saat çalışıyorsun? Neler çalyorsun dedenle birlikteken? Başka hangi şarkıları? Başka bir şey çalabiliyor musun? “Bu fasulye” yi çalabiliyor musun? Bu kadar mı? Onu da mı çalıyor? Başka hatırla bakalım. Başka söylicen bişey var mı? Çok mu seviyorsun davul çalmayı?

Ali: Ali, 4, darbuka bi de davul. “Saçlarına aklar düştü” bi de “Çiçekçi kız” Çalıyorum “Ankara’nın bağları”nı. Bi de “Çiçekçi kız”ı çalıyorum. Bi de “Hap koydum”u çalıyorum. (Evet anlamında baş sallama) .Başkada “Çiçekçi Kız”ı, tamam bu kadar.

Ali: Var ve okula gidiyorum bi de annemi çok özlüyorum. kardeşimi de. Eve geldimmi de davulumu alıyorum çalıyorum çok seviyorum, bi de darbuka.

Zeynep: Ondan başka bişey çalamaz mısın?

Ali: Çalarım darbukayı bile.

Zeynep: Onun dışında bişey çalmak istiyosun musun?

Ali: İstiyom. (El işareti ile parmağını titreterek klarnet çalmak istediğini söyledi başını sallayarak).

Zeynep: O zaman teşekkür ediyoruz sana. Çal bakalım şimdi davul bize.

Ali: Ankara’nın Bağları’nı, ok?

Zeynep: Ok .

Ali “Ankara’nın Bağları” şarkısını söyleyerek davul çaldı. Ardından “haydaa” diyerek davul çaldı. “Ye zaman sarfoş oldun da kaldıramıyon kolları” “hayda” diyerek çalmaya devam etti.

Zeynep: Çalmadan sadece şarkısını söyler misin? Bu şarkıyı, “Ankara’nın bağları”nı. (Çocuklar yere oturur) .Birlikte de söyleyebilirsiniz, önce Ali söylesin.

Ahmet: Darbukayı al.

Zeynep: Darbukayla yap, hadi bakalım.

Baran: Hangisini Ali? Ali versin komutu.

Ali: “Saçlarına aklar düştü”

Baran: Tamam.

Baran parmağıyla 1-2-3-4 şıklattı, Ali hemen “saçlarına” diye şarkıya girdi. “Aklar” kısmında Ali darbuka çalmaya başladı. Diğerleri alkış yaparak şarkıyı söyleyip Ali’ye eşlik ettiler. Emre “aman aman” diyerek doğaçlama aman çektii.

Grup sustu. Ali kendi şarkıyı söyledi ve darbuka çaldı. Bir yerde şarkıyı sözsüz mırıldanarak söyledi. Sonra da “pırlama” hareketi yaparak şarkıyı “Berivan” diye bitirdi. Grup “hey” diyerek Ali’yi alkışladı.

Zeynep: Bravo.

Zeynep: Evet şimdi seni tanıyalım biraz; adın, yaşın? Kimden öğrendin çalgını? Kaç saat çalyorsun günde? Hangi şarkıyı çalacaksın. İsteddiğini çal.

Mehmet: Adım Mehmet, yaşım 6. Bi babamdan bi dedemden. 1 saat. (“Ankara’nın Bağları”nı yarım yamalak söyledi ve ritimle çalmaya çalıştı. 9/8 ritim attı düzensiz bir şekilde, kasnağın üstünde tokmakla ritim attı) .

Faruk: Ailemde babam, amıcam, dedem, ben.

Zeynep: Başka bir çalgı çalmak istiyor musun? Ne istiyorsun mesela?

Faruk: Bateria.

Zeynep: Neden, bateria?

Faruk: Onu merak ettim.

Zeynep: Onu mu merak ediyorsun? İlgin ona var?

Faruk: Evet.

Zeynep: Şuan çalgıyı neden seçtin ve çaldığın çalgıdan mutlu musun?

Faruk: Evet, mutluyum. Babam öyle dedi bana ben de seçtim.

Zeynep: Ailede herkes bunu mu çalıyor? Ne dedi baban sana?

Faruk: Yoo. Değişik aletler de çalıyoz. İstedığın aleti çalabilirsin dedi.

Zeynep: Neden seçtin peki? Sonra davulla mı başladın?

Faruk: Davul bendir darbuka dedi çalabilirsin dedi. Ben de tamam baba dedim. Evet.

Zeynep: Peki büyüdüğünde ne olmak istiyorsun, neden?

Faruk: Müzisyen olmak istiyorum. Sanatçı, sanatçı olucam.

Zeynep: Neden?

Faruk: Babam çalıyor, dedem amıcam ben kardeşim. Bateria çalcam çünkü onu merak ettim. Büyüdüğümde konservatuara gidicem, orda olucam hocam para kazanıcam.

Baran: Ben çalıyom, babam çalıyor, kardeşlerim çalıyo. Dedem çalıyo. Büyünce müzisyen yapcam, okuycam nota. Meram var, kanun çalcam, nota okuycam. Eee bu işi çok seviyom yapmağa, yani müzisyenliği çok seviyom yapmağa, düğünlerde para kazanmağa istiyorum. Bu işi seviyorum. E bu kadar.

Hasan: Ben, babam, amcam, dedem müziksieniz, çalgı çalıyoruz. Babam darbuka çalıyo, dedem klarnet çalıyo, amcam klarnet çalıyo, ben de darbuka çalıyorum. Darbuka çalmam... Darbukayı çok seviyorum ve darbuka çaldığım için mutluyum. Büyüdüğümde “konserfatuvara” gitmek istiyorum, notaları bilmek istiyorum. Büyüdüğümde düğünlerde para kazanmak istiyorum ve ünlü olmak istiyorum. Darbuka çalmayı çok seviyorum, darbuka çalmak çok güzel benim için. Ben darbukayı çok beğendim, çalgı çalmayı da istiyodum ama çalamadım. Ben darbuka çalmak istiyorum şimdi, bu kadar.

Emre: Bizim aile ben, babam ve amıcam, dayım, dedem babam, başka amıcam -çıyan amıcam- (Gülüşmeler). Ben çalmayı çok isterim, merağam çok var. Orka(org), piyanis mesela çalmak istiyorum. Ee şarkıcı olmak isterim, sanatçı olmak isterim. Üniversite kazanmak isterim, konservatuara gitmeyi isterim. Düğünlere gitmeyi isterim. E babam beni işlere alıyor. Paramı cebime koyuyor. E salonlara falan gidiyor, babam beni alıyo salonlara. Köylere gidiyo, İncelik köyüne gidiyo. (Gülüşmeler). Gidiyoz işte. Notaları çalışıyoz. (Gülüşmeler) .

Baran: Döküyo döküyo notaları. (Gülüşmeler) .

Emre: E amcamız konservatuar açtı, bizi çağırıyor.

(Grupça görüşmeler) .

Zeynep: Grupla peki bir araya gelince ne çalıyosunuz? Sen karar veriyomuşsun Baran, ben öyle duydum arkadaşlarından.

Baran: Evet.

Emre: “Kara Çalı” gibi.

Zeynep: Tamam, peki nasıl karar veriyorsun bunlara?

Baran: Hepimiz bi şarkılar istiyoz, sonra...

Emre: O istediğini, yani ritim atabiliyo musun soruyorum O’na. Biliyo musun, dönüyo musun, yapıyo musun, ediyö musun?

Zeynep: Siz arkadaşlarla toplanınca nasıl yapıyorsunuz çalışmalarınızı, nerde toplanıyorsunuz? Ne zamanlar çalışıyorsunuz?

Emre: He, O’nun evine gidiyöz, bunun evine gidiyöz, benim evime.

Zeynep: Her gün mü oluyo bu?

Baran: Hafta sonları, her gün.

Emre: Hafta sonları su satmağa gidiyöz.

(Hepsi güldüler.)

Zeynep: Su sattıktan sonra müzik mi çalışıyorsunuz?

Grup: (Hep birlikte gülerek) Evet, müzik çalışıyoruz.

Zeynep: Hangi şarkılar?

Emre: “Sevemedim Karagözlüm”ü, “Kara gözlü Çingenem”

Grup gülerek “Kara gözlü Çingenem”i çalmaya başladı. “Hoba” diyerek “hey hey hey hey” Roman ritmiyle bağurdılar.

Zeynep: Son soru: sevdiğiniz sanatçılar?

Faruk: Çanakkaleli Volkan.

Baran: Klarnetçilerden Hüsnü Şenlendirici.

Hasan: Klarnetten en sevdiğim Hüsnü.

Emre: Klarnette Hüsnü, davulda Volkan.

Ali: Babamı.

4. Roman Müzik ve Çalgı Eğitimi Mayıs 2014

Metin Kavak (35). Solist, ritim ve mehter takım ustası. (Kişi çekimin, sadece yazıda belirtilmesini istemiş, görüntüsünün yayınlanmasına izin vermemiştir).

Bizim çocuklarımız (0-2 yaş) arasında eğer müzisyen bir ailede yetişen çocuk ise önce ritimle müzikal eğitime başlar. Çocuğa, küçük bir davul yapılır. Çocuk davulu çalmaya başladığında kendi hissettikleriyle davula vurmaya başlar. Bu süreç 5-6 ay böyle devam eder. Bu süre zarfında çocuğa herhangi bir şey öğretilmez ve çocuk o küçük davuldan sıkılır. Aile müzisyen ise, babasının müzik icra ettiği enstrümanına merak sarar. Şayet babanın çalgısını çalmak istiyorsa, babasının çalgısını alarak veya sevdiği başka bir çalgıyı alarak aynı davulda başladığı gibi yeni enstrümanını hevesle çalararak küçük küçük denemelere başlar örnek: klarinet. Gizli

gizli babasının profesyonel çalgısını alır ve çalışma yapar; çünkü bu faaliyet roman çocuğu için bir oyundur çalgısında oynadığıdır. Aralıksız yapılan oyunla karışık bu çalışmalar, çocuğa ritmi unutturmaz. Ritim için tekrar tekrar geriye dönülür.

Sebep ise ritim bir metronomdur. Bunu bir kalp olarak düşünürsek, Kalbin hızlı veya yavaş çalışması, bir insanı öldürebilir. Müzik ritim icrası da buna benzer. Böylece ritim roman müzisyenin ömründe hayat boyu hayat bulur.

3 - 6 yaş çocuk 3 yaşlarına geldiğinde, kulağı dolar beyin, makam almaya başlar melodiler, beyinde dolaşır. Ritim eğitimine devamda edilir hiç bırakılmaz. Seçilen çalgı ile melodiler çıkarılmaya başlar.

Yaş 4 ve 5 olana kadar bu işlem devam eder.

6 yaşlarına doğru, makam bilgisi, soru cevap ve icra ile birlikte gelişmeye başlar. Bu arada seçilen enstrüman da (klarnet) öğrenme devresi klarneti tanıma öğrenme devresinde üflemek, kamışı tanıma(dem tutmak) denemeleri yapılırken, aynı zamanda sesleri tanımlamada başlar. Usta oğla derki :

Ben la sesi basıyorum sen bunu klarnette bul. Böylece gerçek başlar. Bu eğitim pratiğe dayalı nota öğretim metodudur. İyi bir müzisyen roman babanın oğluna vereceği en iyi derstir bu yöntem.

Eğer baba, bilerek veya bilmeyerek çocuğuna sadece 9/8'i gösterirse yanlış eğitmiş olur ve çocuğun kafası karışır. Çocuk ezberci olur ve o çocuk 9/8 lik roman havalarını sever. Ama gerçekte ise, roman müzik hayatı sadece 9/8 likten ibaret değildir.

Yukarıdaki gibi iyi eğitilen(çırak-kalfa) bütün dünya müzik çeşitlerini icra edebilir. Bu seviyeye gelen çocuk, çalgısını iyi tanır ve artık babasıyla işe gitmek için ısrar etmeye başlar ve çocuk sonunda babasıyla işe gider. Babasının yanında dem tutar. Bu hal böylece 12 yaşına kadar devam eder.

12 yaş ve ergenlik döneminde ailesi çocuğa, profesyonel bir enstrüman alır. Bundan sonra genç ergen kendi arkadaşlarıyla grup kurma çalışmalarına başlar. Çocuk artık babadan çıkmıştır. Baba bundan sonra, çocuğuna, kimlerle sanatı icra ederse muvafak olacağını kimleri örnek alacağını söyler. Daha sonra çocuğun sanatında ilerleyebilmesi için, onu konservatuara yönlendirir nota öğrenmesi için. Eğer baba çocuğu bir müzik kurumuna yönlendiremezse, o çocukta sıradan müzisyen insanların yetiştirmiş olduğu kişilerle grup kurarsa o grup ancak düğünlerde çalgı çalar. Ama iyi ustaların çalıştırdığı bir grupla çalışırsa sanatçının arkasında çalarlar. Okula gider nota öğrenirse TRT ve Kültür Bakanlığında çalışma şansı yakalar.

“Genetik olarak, kavim olarak Allah bizlere lütf buyurduğu müzik anlayışı kulak dolgunluğu ve müzik öğrenimini eğitimsiz olarak (nota bilgisiz) alaylı olarak eğitimsiz olarak ihsan etmiştir”. Metin KAVAK

5. Mahallede Gözlem ve Delen Ailesi ile Röportaj Haziran 2014

Okulda çekim yaptıktan sonra mahalleyi ve mahalleliyi daha yakından tanımak istedim. 13 Kasım İlköğretim Okulu, konum olarak Mangosarların olduğu bölgede bu konuda ki güvenlik endişelerimden dolayı mahalleyi gezerken bana eşlik etmesi için okul müdür yardımcısı Ajlan Erbil'den yardım istedim. Oda bu teklifi kabul etti. Okuldan çıktık. Çadırcıların bölgesinde, bangır bangır arabesk müzik çalıyordu. Öğretmen yanımda olduğu için güvenlik kaygım ortadan kalkmıştı. Adım

başı bir öğrenciye rastladık. Ajlan bey öğrencilerle ayaküstü lafladı. Okulun bulunduğu bölge tıpkı bir film seti gibiydi. Çadırların olduğu bölgeden geçerken öğretmene sordum:

Zeynep: Bunlar yaz-kış buradalar dimi? Bu şekilde ay ne kadar zor.

Ajlan: Evet yaz-kış buradalar. İnsan kalıyor hayvanla birlikte.

Zeynep: Çok zor durumları.

Bir grup öğrenci: Niye çekiyon hocam çekme bizi.

Ajlan: Ünlü yapıcaz sizi ünlü.

Öğrencilerin evinden ‘çek tulumbayı’ adlı şarkı yükseliyordu. Evin hanımı bu şarkı eşliğinde temizlik yapıyordu. Çok ilginç geldi. Çadır bölgesinden mahallenin diğer kısmına doğru yürümeye başladık. Okula gelmeyip, mahallede langırt oynayan bir grup öğrenciye rastladık. Mahalle çok renkliydi; rengârenk boyalı, tek katlı evleriyle şenlendiriyorlardı atmosferi. Kamera ile mahalleyi çekerken, kiraz satan adamın yanından geçerken kardeşim beni çekme dedi bana. Mahalleli kameradan ve fotoğraf çekilmekten hiç hoşlanmıyor.

Yerde oturmuş biri genç diğeri yaşlı iki kadına rastladık.

Genç olan bana:

Genç Kadın: Arkadaşım çek beni kameraya böyle oynayım. Haberlere ver beni.

Zeynep: İstiyon mu?

Genç Kadın: Evet. Niçin çekiyonuz be abla bunu?

Zeynep: Gerekiyo. Sanatçı arıyoruz.

Genç Kadın: Nasıl sanatçı?

Zeynep: Çalan ve söyleyen.

Yaşlı Kadın: Ne istersin sen gel bana bakayım.

Komşu Kadın: Çalgıcı çocuk istiyolar.

Yaşlı Kadın: Aha gel var bende.

Zeynep: Müzisyen aile misiniz?

Yaşlı Kadın: Tabi.

Zeynep: Dede-baba çalıyo mu?

Yaşlı Kadın: Çalıyo epsi. Ne arasan var. Hüseyin gel annem al babanın çalgısını bak televizyona çıkcan.

Hüseyin (Torun) : Ya çalamam.

Yaşlı Kadın: Gel.

Zeynep: Çalarsın gel hadi.

Yaşlı Kadın: Klarnet çalıyo. Biz müziksiyen episi bizim ailenin.

Ajlan: Aile boyu müzisyen arıyoruz biz.

Yaşlı Kadın: Aile boyu.

Ajlan: Dede ne alıyo?

Yaşlı Kadın: Dede de klarnet çalıyo ud çalar, cümbüş çalar, babası davul çalar, darbuka alar.

Zeynep: Siz bişey çalıyo musunuz?

Yaşlı Kadın: Yok. Benim eşim 40 sene çaldı okullara. Şimdi bunun babası alar. Büyük oğlumda Funda Arar'da klarnetçi. İstanbul'da.

Zeynep: Ay ne güzel, harika.

Yaşlı Kadın: Hüseyin Delen.

Yaşlı Adam: Buyrun geçin böyle.

Zeynep: Tamam.

Yaşlı Adam: Biz dedem Selanik'ten geldiği zaman müzisyen olarak geldi. Babam 13-14 yaşlarında onlarla birlikte geliyor oda aynı mesleği öğreniyö, ondan sonra biz öğreniyöz. E benim çocuklarım öğreniyö. Benim mesela büyük oğlum Funda Arar'ın klarnetçisi.

Zeynep: Hıhı, söyledi abla.

Yaşlı Adam: Çocuklarımız aynı mesleği; alıyo ondan sonra onlarda yapacak, böylede gidiyo işte.

Zeynep: Peki siz ilk nasıl öğrendiniz dedenizden mi, babanızdan mı?

Yaşlı Adam: Babamdan gördüm. Babam klarnet alıyodu. Ben mesela, onlardan gördümü evde ne görüyösün mesela oyuncak olarak klarnet görüyösün veya davul görüyösün. Bizde ona göre ya davul alıyöz ya darbuka alıyöz böylelikle şeyaptık. Çocuklarımız da öyle mesela.

Yaşlı Kadın: Bak benim şimdi 4 yaşında bi torunum var. Bu davulu ona yaptırdık.

Zeynep: O da alıyo.

Yaşlı Adam: E tabi şimdi davul istiyo bizde işte bak davul şeyyabıyöz.

Zeynep: Sen abi ilk klarnetle mi başladın? Yoksa ritimle mi?

Yaşlı Adam: Ben ilk darbukalan başladım. Darbuka aldım ondan sonra davul aldım. Davuldan sonra cümbüş çaldım, cümbüşten sonra ud aldım. Ud'tan sonra şimdi klarnet çalıyorum.

Zeynep: Kaç yaşında başladın abi?

Yaşlı Adam: Ne bileyim ben kendimi bildim bileli.

Zeynep: Müziğin içinde doğuyösün di mi?

Yaşlı Adam: Tabi canım. Babamdan çünkü, babam öyle amcam öyle sekiz tane amcam var.

Zeynep: Kuşak öyle geliyor.

Yaşlı Adam: Tabi

Zeynep: Ailede seçmeyen var mı müzisyenlik mesleğini?

Yaşlı Adam: Hepsi müzisyen. Benim sekiz tane amcam vardı. Sekizinde çocukları müzisyen.

Yaşlı Kadın: Ya yavrum ne olursa olsun sonuçta müziksien oluyo. Bak benim bu oğlum işat mühendizi(inşaat mühendisi). Mühendislik yapmıyo piyanis (piyanist) şimdi.

Zeynep: Burda mı yapıyo?

Yaşlı Kadın-Adam: Kumbağa'nda devamlı bi yerde çalışıyo.

Zeynep: Yani içinden öyle geliyor di mi mutlu olduğu için de.

Yaşlı Adam: Ya ne bileyim, hoş geliyo şey geliyo, seviyoz bu mesleği biz. Ben mesela 58 yaşındayım hala çalışıyorum.

Zeynep: İlk düğüne kaç yaşında çıktın babanla?

Yaşlı Adam: Bilmem be kızım belki 10 yaşında gitmişimdir.

Zeynep: Ya da neye göre çıkıyosun o mu diyo gel?

Yaşlı Adam: Ya şimdi hayır ben kendim mesela, babam çok bilirim babamın arkasına mesela; otobüzle gidiyolar işe ben arkasından çok koştüğümü biliyorum. Mesela belki 10 yaşındadım. Babamın arkasına otobüzün arkasına koştum çok.

Zeynep: Sen koşuyosun işin peşinden.

Yaşlı Adam: Tabi. Yani ben babamın yanında olayım, müzisyenlerin içinde olayım diye. Çok biliyorum yani bunu hatırlıyorum, çok koştüğümü sonra otobüzü durdurup aldığı da biliyorum. Yani hiç bişeyde yapmasam yanında duruyodum köylerde mesela düğün çalıyodular. Öylelikle başladık işte merak.

Zeynep: Peki mesela ilk öğrenirken dedeniz ya da babanız size öğretirken tekniği nasıl kapıyosunuz?

Yaşlı Adam: Valla o da kulak işte.

Zeynep: Nota yok, yazı yok, hiçbi şey yok. Nasıl mesela?

Yaşlı Adam: O bizim kendi içimizden gelen ruhla.

Zeynep: Peki duruş, tutuş, pozisyonlar, üfleme nasıl bunları öğreniyosunuz?

Yaşlı Adam: Biz kendi kendimize öğreniyoz. Babamda demiyo bize. Mesela büyük oğlum Funda Arar'ın klarnetçisi ben ona hiç bişey demedim. Yani şöyle yapıcaksın, böyle yapıcaksın.

Yaşlı Kadın: 7 yaşında başladı o. 7 yaşında o çocuk hem ki özürlü çalmadı klarneti. Mesela şimdi öğrenirken 'üff' (üfleme) acemilik çekersin ya o hiç acemilik çekmedi. Bir ayda sanki dersin notasını gördü.

Yaşlı Adam: Yani bunlar 7 yaşındadı bu ilkokula gidiyodu, hani şeyde (okul) kaval veriyolar ya koro çalıyolar. Eve geldi baktım oyun havaları çalıyo şarkı çalmıyo. Kavalla çalıyo.

Yaşlı Kadın: Okulda flütle başladı o.

Yaşlı Adam: Ben bitane klarnet aldım. Oho baktım adam kendi kendine başladı düğün çalma.

Zeynep: Acaba şöylemi olabilir ben tahmin yürütüyorum. Mesela sizi görüyo aynısını kopya ediyoz bu şekilde kendinden de bişeyler katarak geliştiriyor.

Yaşlı Adam: Aynen öyle.

Zeynep: Ama mesela bir aileyi düşünün, her ailenin kendi geleneği yok mudur? Mesela şu aile, bu aile birbirinden ayrılır çalım tekniği olarak. Mesela bu bizde de öyle a kişisiyle b kişisi nasıl ayrılırsa teknikte, bir ailenin kendi ekolü vardır. Kuşaktan kuşağa geçen sizde de öyle mi?

Yaşlı Adam: Kızım bak şimdi, rekabet içimizde var, en güzeli ben yapayım. Şimdi biz, bazı arkadaşlarımız var. burda mesela bizim burda müzisyen dediklerimiz çok arkadaşımız var. Ama genelde çoğunlukla hepsi çobandır. Çoban dediğim mesela tamam ben bu işi yapıyorum ama anca köyde yapabiliyorum. Köyde ben parayı kazanayım.

Yaşlı Kadın: Ya tabi işi bilmeyeni de var.

Zeynep: Onlar yutabilir ancak.

Yaşlı Adam: Yani köyde işte ben para kazanayım. Biz bunu düşünmedik. Biz para kazanmak değil, mesleği güzel şekilde öğrenmek için. Biz dedik bunu yapacaksak, en iyisini yapmak için. Ondan sonra para zaten kendiliğinden gelir. Ben mesela yıllardır, bi sürü alet değiştirdim ondan ona, ondan ona çaldım. Hangisi daha gündemdeyse, ben ona atladım. Ondanda kazandım.

Zeynep: İlk ritimden sonra, siz mi düşündünüz klarnete geçmeyi?

Yaşlı Adam: En son klarnete geçtim.

Zeynep: İçinizden mi geldi?

Yaşlı Adam: Tabi, tabi hiç bana kimse demedi ki. Şimdi ben müzikhollerde bizim buralarda ufak tefek müziksienler var mesela, ud çalıyodum ben biz grup olarak çalışıyoduk. Mesela ben burda kaç yaşındayım 14 yaşındayım. (Fotoğraf gösterdi) .

Zeynep: Burası yine Tekirdağ di mi, hep Tekirdağ'daydın?

Yaşlı Adam: Malkara.

Yaşlı Kadın: Bu Malkaralı yavrum ben onu buraya aldım.

Yaşlı Adam: Şimdi bana davulu ver, davul çalayım darbuka ver, darbuka çalayım. (Gösterdiği fotoğraflarla ilgili yorum yaptı) . Burda Giresun'da ud çalıyorum, klarnet çalıyorum benim için hiç farketmez. Bak burda mesela düğün salonunda klarnet çalıyorum. Benim için hiç problem değil yani.

Zeynep: Ama bu enstrümanların aynı değil tekniği üflemeden mızraplıya geçiyosun nasıl yapıyosun onları?

Yaşlı Adam: O da benim kabiliyetim.

Zeynep: Ama nasıl oluyo yani?

Yaşlı Adam: Ben hepsini çalayım sana istersen?

Zeynep: Biraz örnekleyelim.

Yaşlı Adam: Bu eski bir fotoğraf burda askerde mesela klarnet çalıyorum. Burda mesela tef lazım oldu ritim tef, tef çalıyorum. Buda bi düğün esnasında bak elimde cümbüş çok eski bir fotoğraf.

Yaşlı Kadın: Başka meslek yok Allahımız'a şükürler olsun.

Zeynep: Şartlara göre uyum gösteriyosun, ne gerekiyosa.

Yaşlı Adam: Tabi

Zeynep: Ailede nota bilen var mı?

Yaşlı Adam: Büyük oğlum

Zeynep: Funda'ya çalan mı?

Yaşlı Adam: Haha. O çalıyor.

Zeynep: Konservatuar geçmişi var mı?

Yaşlı Adam: Konservatuara verdik onu Belediye konservatuarına Kadıköy'de. Ondan sonra bıraktı orasını nişanlanmak istedi. Nişanlandı. Evlendirdik. Sonra ben ona dedim ki çok pişman olacan şeyi bıraktığın için, ama doğru söylemişim ona o söze içerlemiş o. Evlendikten sonra İstanbul'a taşındı. Orda kendi kendine öğrendi. Notayı öğrendi her şeyi öğrendi. Şimdi yazıyor, her şeyi kendisi yazıyor. Bütün notaları her şeyi kendisi yazıyor.

Zeynep: Müzisyen ailede kız çocuklarının durumu nedir?

Yaşlı Adam: Müzisyen ailede kız çocuklarının hiç bi şansı yok.

Zeynep: Yapmıyorlar mı? Piyasaya girmezler mi ?

Yaşlı Adam: Hayır. Onlar sadece ev kızı olur, evlenir.

Yaşlı Kadın: İsteseler girerler ama, yok adet edinmemişik.

Yaşlı Adam: Ya yok şimdi bizim ortamda yok ama belki büyük şehirlerde.

Zeynep: Adetlerde yok, geleneklerde ?

Yaşlı Adam: Yok yok onlar ev kızı olarak mesela evleniyorlar evinin kadını oluyorlar. Yani çalışma şeyleri yok.

Zeynep: Yani öyle klarnet çalan, keman çalan hiç tarihte de yok mu böyle bişey, karşılaşılan?

Yaşlı Adam: Ya var mesela İstanbul'da okullarda şunlarda, bunlarda var yani merak edenler.

Zeynep: Okulda vardır hani şey olarak diyorum mesela babasından alsın keman dersi, klarnet öyle bişey yok mu?

Yaşlı Adam: Yok şu anda buralarda yok öyle bişey.

Zeynep: Duymadınız sizde?

Yaşlı Adam: Hayır.

Zeynep: Peki bize örnek bişey çalabilir misiniz şimdi?

Yaşlı Adam: Çalarım, ne istersin cümbüş mü klarnet mi davul mu darbuka mı?

Zeynep: Ne varsa.

Yaşlı Kadın: Episinden var evde.

Ajlan: Torunuda getir beraber çalın.

Zeynep: Evet onlada bi birlikte çalın.

Yaşlı Kadın: Ben der büyükbabamın klarnetini üfleyemem babaanne der.

Zeynep: Ritim de çalabilir yani.

Yaşlı Adam: O şey yapmaz.

Yaşlı Adam: Bu cümbüşü yıllardır, şabıyoz. Mesela halk oyunlarına gidiyom ben, cümbüş çalıyorum. Cümbüşü bıraktım aynı böyle sizin gibi şeydeydik geçenlerde, Adana'dadık geldi böyle televizyondan cümbüşü bırakıyom, klarnet çalıyom. Abi sen nasıl yapıyon bu işi dedi. Cümbüşü bırakıp klarnet çalıyosun.

Zeynep: Babanız dedeniz de mi? böyleydi ne verseniz onu çalıyo.

Yaşlı Adam: Babam klarnet çalıyodu. Başka bişey çalmıyodu. Bi davul çalıyodu. Dedem klarnet çalıyodu. Ben hepsini şaptım işte.

Zeynep: Bide şunu sorayım abi. Babanızın tekniği ile dedenizin tekniği arasındaki fark ne? Şimdi düşündüğünde ? Çünkü 58 yaşındasın artık daha net düşünürsün.

Yaşlı Adam: Şimdi herkesin tekniği ayrı. Hani yılların verdiği mesela benim çaldığım, daha gencin çaldığı daha farklı. Biz daha biraz eskiye göre çalıyoz.

Zeynep: Şeyi sorcaktım eğitime başladığınızda ilk parçanız neyle başlıyo.

Yaşlı Adam: Valla ne bileyim.

Zeynep: Ne olursa mı?

Yaşlı Adam: En basit neyse onu çalma öğreniyoz.

Zeynep: Mesela en basit şey ne? Sen şu an torununa öğretsen neyle başlatırsın?

Yaşlı Adam: Şu anda gündemde olan 'Ah İstanbul'.

Zeynep: O mu?

Yaşlı Adam: Tabi en basiti o yani. Mesela ben geçen sene liseye gitmiştim. Halk oyunları çalışmam vardı orda baktım lise kızları toplandı. Amet abi bana klarnet öğret. Nasıl çalabilirim şunu? Bir iki şey gösterdim kızlara başlamıştı öyle çalma. Yani en basiti o yani.

Zeynep: Şu devirde o diyosun.

Yaşlı Adam: Tabi tabi.

Zeynep: Ama herkeste öyle mi sana göre mi öyle?

Yaşlı Adam: Hepsinde öyle.

Zeynep: Niye öyle diyorum şimdi mesela bir metod var okullarda, herkes o metodu geçmek zorunda. A kişiside b kişiside aynı yolu geçmeden olmuyo. Ama sizde kişiye göre mi değişiyö? Ne bileyim Kırmızı gülün Alı var olabilir.

Yaşlı Adam: Basit olanlar. Onu zor çalar. Mesela şeyi mesela hem basıp hem oktavsız diyelim ki o ara sesler var ya ara seslere basmadan mesela diyelim "neden-saçların beyazlamış arkadaş" anladın mı? Yani en basitleri en baştan öğretiyosun. Ondan sonra ara sesleri, öğretiyosun onlara. Mesela ben toruna da gösterdiğimde ona hangi şarkıyı ulan öğretmiştim sana? Hangisinden başlamıştık?

Zeynep: Peki neye göre basıyor klarnette? mesela öğretiyosun ya, ne diyosun şuraya bas mı ?

Yaşlı Adam: Tabi tabi

Zeynep: Nasıl işte onu bi örnekler misin?

Yaşlı Adam: Şimdi onlara notaları göstermiyoruz. Şuraya bas diyoruz buraya bas öyle öyle şeklini ezberliyor.

Yaşlı Kadın: Sesleri bulcan önce.

Yaşlı Adam: Dün akşam düğün vardı. Bide sabaha kadar kendi düğünümüz vardı. Sabaha kadar oturduk, sabah namazına kadar. Muhabbettir şudur budur. İçki içmiyoruz kullanmıyoruz içki. İçenler çok varda müzisyenlerde ben iki üç senedir bıraktım. Hiç sigarada içmedim. Allah Razi olsun içmediğim için. İçkiyi de bıraktığım için çok mutluyum.

Zeynep: Bir müzisyen düğününün diğer esnaftan farkı ne oluyo? Daha mı farklı olur düğün?

Yaşlı Adam: Fiyat olarak düşüyo bizde. Bazen hiç almayız mesela. Çok sevdiğimiz bir arkadaşımızsa. Kaç kişiyiz diyelim ki 7 kişi grubumuz varsa 10 kişi oluruz, 15 kişi oluruz. Kendi arkadaşımızın düğünü için para almayız, çalarız.

Zeynep: Can için çalarsın?

Yaşlı Adam: Tabi canım kendi arkadaşımız yarın benim düğünüm olur oda benim düğünümü çalar bedava.

Zeynep: Değişik bi adet var mı müzisyende düğün esnasında?

Yaşlı Adam: Aynı, bütün düğünler aynı.

Zeynep: Sözlü mü olur genellikle sözsüz mü?

Yaşlı Adam: Fasıl mesela, fasıl olacaksa.

Zeynep: Grubun var di mi?

Yaşlı Adam: Var tabi. Düğünlere gidiyoruz şimdi. Mesela ben yıllardır müzikhollerde çalışıyorum.

Zeynep: Çocuklarıyla mı akrabalarıyla mı oluyo grup? öyle komşuyla falan çıkmıyosun di mi?

Yaşlı Adam: Hep akrabalarla. Ya bazı komşularla olur. Bazen yabancı yerlere gidilir. Belli olmaz ki nerden iş çıkarsa. Mesela ben ayın 21'inde yabancı insanlara gidicem Uzunköprü'ye. Telefon açtılar. Abi gelir misin? Gelirim dedim. Ne kadar alırsın 1 gece 1000 lira alırım. 1 milyar alırım gelirim.

Zeynep: Şehir dışı mı 1 milyar oluyo şehir içi mi öyle?

Yaşlı Adam: Ya fark etmez. Tanımadığımız insanların işine tabi. Fazla para alırız.

Zeynep: Şu an düğünlerde repertuar olarak ne revaçta?

Yaşlı Adam: Oyun havası.

Zeynep: Bu sizin mahallede hep aynı mı?

Yaşlı Adam: Hep aynı, hiç değişmiyor.

Yaşlı Kadın: Hangi hava isterse onu oynar.

Yaşlı Adam: Önceden mesela biz oyun havası çalardık ederdik. Mesela içkili düğünlerimiz olurdu. Şimdi içkiler palı olunca öyle düğünler kalktı. Ondan sonra fasıl çalıyoduk. Fasıl mesela içki mabetli oluyo ya fasıl çalıyoduk. Oynayan oynuyodu. Öyle yani. Şimdi kalktı eski düğünler yok artık. Şimdi çal oyun havasını oynasın kadınlar. Erkekler bile oynamaz. Al parayı gel eve.

Zeynep: Sen Malarakalıydın ya?

Yaşlı Adam: Ben 73'te buraya taşındık hanımla evlendiğimizde karıköylü olduk.

Yaşlı Kadın: İyi yaptım aldım onu.

Zeynep: Malkara'yla Tekirdağ'ı ayıran?

Yaşlı Adam: Aynı aynı.

Zeynep: Hiç bi değişiklik yok mu?

Yaşlı Adam: Genelde Trakya aynıdır.

Zeynep: Teknikte değişme yok mu?

Yaşlı Adam: Yok, hepsi aynı.

Yaşlı Kadın: Var var mesela o tarafı da eski oynar, burda yok.

Yaşlı Adam: Hep aynı be kızım oyun havası işte. Abim klarnet çalıyodu babam klarnet çalıyodu. Ben darbuka çalıyodum. Bana dedi babam davul öğren. Baba bırak bende klarnet çalayım. Hayır. Babam klarnet çalıyo. O zamanlar iki klarnet bi davul düğünlere gidiyoduk köv(köy) düğünlerine. İlle sen davul çal. Biz yani 3 tane hak eve gelsin. Mesela diyelim ki atıyorum, 1 milyara gidiyosun diyelim. O bir milyar olduğu gibi eve geliyodu.

Ajlan: Yoksa üçe bölünecek para.

Yaşlı Adam: Yani başka bi insan alsak. Biz öyle öğrendik. Babam okula veremedi bizi, veremeyince çalışalım deye o zaman garibanlık var zaten.

Yaşlı Kadın: E sende kendin öğreseydin.

Yaşlı Adam: Bizde öğrendik işte. Mesela askerde öğrendim.

Ajlan: Okumayı mı?

Yaşlı Adam: Tabi. Arkadaşım vardı benim o da öğrenmen vekilmiş. Bide çavuş olduk askerde. Çavuş olmamın sebebi müzisyenlikle oldu. Orda paşalara çalıyomuşuz hiç farkında da değiliz. 10 günlük asker nerden bileyim ben paşa mıdır nedir? Herkes sivil. Ben o zaman cümbüş çaldım. Fasıl okuyorum çok beğendiler, geldi ismimi aldı, imtihanında da torpil yaptılar bize çavuş olduk. Çavuş olduk ama rütbeyi taktık ama korkuyorum. Tekmil hazırlaycam yazmam yok. Sonra bi binbaşım vardı rahmetli olmuştur şimdi. Dedi öğren Amet 10 günde öğrendim.

Yaşlı Kadın: Ama bu okul berbat burda yani(13 Kasım İlköğretim) .

Zeynep: Eğitim kötü mü diyosun?

Yaşlı Kadın: Bütün sepetçiler orda.

Zeynep: Sepetçi ne oluyo? Göçebe olanlar mı?

Yaşlı Adam: Göçebeler.

Yaşlı Kadın: Tövbeler olsun işte ırk ayrımı olur ya. Okadan paralar alıyolar okulda, korkar çocukna bi çift ayakkabı alsın. Yinede terlikle yollar onu okula, kir içinde yollar.

Zeynep: Çadırcıları mı diyosun sen?

Yaşlı Kadın: Tabi. Hepsi çadırcı burda.

Zeynep: Onlar yaz-kış orda di mi zor şartlardalar?

Yaşlı Adam: Alışık onlar be kızım.

Yaşlı Kadın: Para dolu onlar alışmışlar. Alışmış evlatçım onlar.

Yaşlı Adam: Alışmış onlar öyle gelipte evde oturamıyor. Birisine ben kiraya verdim evi. Elektrik su vermez adam çünkü alışmamış ki elektrik su parası versin. Şimdi çıkacak adam. Ama çadıramı nereye çıkarsa çıksın. Çünkü onlar alışmış öyle. Onlar çalışır, eder parayı cebine koyar yani.

Zeynep: Peki onlardan çıkar mı müzikçi?

Yaşlı Adam: Yok. Çünkü kendi babasından ne görür ırsızlığı, babasından görüyo ırsızlığı öğreniyor.

Yaşlı Kadın: Onların mesle (meslek). Bırakacan bahçende herşeyini gelicek, o alıcak gidicek onun mesle o.

Zeynep: Hamallardan müzisyen olur mu?

Yaşlı Adam: Yok. Hamal hamaldır.

Zeynep: Sonradan geçiş yok mu? Neysen osun yani.

Yaşlı Adam: Yok. Hamal hamaldır.

Yaşlı Kadın: Ya var haybeden yapan mesela adam işe gidecek yok, yanına kimi alsın çağrı onu gel oğlum tut bunu, tut bu cümbüşü eline dem ver der.

Zeynep: Çalabilir mi yani?

Yaşlı Kadın: Yo öyle tutar elinde. Bi alayı gezdirir mesela. Öyle var giden var. Elinde tut onu, araba üstünde gözük.

Yaşlı Adam: Mesela öteki arkaşına 200 milyon vercen ver şuna 20 milyon haydi, yörü git dersin. Parayı kazanırsın. Az evel dediğim gibi, bizim burda çok müzisyen var ama çoban arkadaşlar diyo biz onlara, işte böyle parayı kazanmak için müzisyenlik yaparlar. Gönülden yapıyolar ama para için yapıyolar. Şimdi bizde öyle değil biz 7 kişiysek epimizde çalan insanlarız. Bugün 3 milyara işe gidiyosak 3 milyarı biz 7 kişi paylaşıyoruz. Onlarda öyle değil ki o 3 milyara gitmiyor ki 1 milyara gidiyo, yanındakine veriyo 50 milyon, 50 de ötekine, 100 lirada ötekine kalan parayı cebine koyuyo klarnet çalan. O zaman ben ona müzisyen dermiyim. İşte ondan güzel bi şarkı bilmez. Sade öğrenmiş Tekirdağ karşılaşmasını bide kabadan Çifte telli tamam işte.

Zeynep: Repertuar 2 tane mi?

Yaşlı Adam: Ya o kadar onların nolucak.

Yaşlı Kadın: O sanatçılarda bile var akşamdan mikrofonu kapan sabahleyin sanatçı olur. Ama sesini kendi sesini bulamaz, ne okuduğunu bilmez.

Yaşlı Adam: Şimdi düğün müzisyeni başka, sahne müzisyeni başka. Bizde hepsi var. Biz her kulvar da koşarız. Mesela şimdi düğünlerde de koşarız, sahnede de koşarız alk oyunlarında da koşarız. .

Zeynep: Peki hepsine repertuar anlamında nasıl, yetişebiliyo musunuz? İşte mi repertuar yapıyorsunuz?

Yaşlı Adam: Tabi canım. Ayın 16'sında İstanbul'da alk (halk) oyunları yarışmamız var. İşe düğüne gitmecem alk oyunları yarışmasına gidicem. Onu da (daha) çok seviyom.

Zeynep: Ailede sana öğretirken dem tutmak mı dediler klarnette?

Yaşlı Adam: Çift klarnette dedim ya az evel 2 klarnet 1 davul gittiğimiz zaman biri dem tutar biri çalar. Mesela abim çalıyordu, babam dem tutuyodu. Bende davul çalıyodum. Ben hiç dem tutmadan çaldım.

Zeynep: Onun ismi dem mi yoksa, bazısı diyo uğulamak.

Yaşlı Adam: Yok canım uğulamak olur mu. Herkezin başka başka şeyleri olabilir de dem tutuyosun.

Yaşlı Kadın: Benim babamda müziksiyen.

Zeynep: O ne çalıyordu?

Yaşlı Adam-Kadın: Klarnet çalar o da.

Zeynep: Demci mi arıyordu yanına hep?

Yaşlı Kadın: Tabi.

Yaşlı Adam: Kulana (kulağına) aynı ses gelsin diye aynı ses.

Zeynep: Babadan atadan kalan eski klarnet var mı?

Yaşlı Adam: Vardı. Demir klarnet vardı. Onlardan kalmadı artık.

Yaşlı Kadın: Ben küçüktüm hatırlarım babam derdi bana dök kızım onun içine su. Böyle tutarsın çaldığı tataradan aşa dökersen gider, onun içine.

Yaşlı Adam: Nasıl alıştırırsan klarnetini. Onlar öyle alıştırılmış. Bazıları su dökerlerdi, kimisi su dökmezdi yani babamdan ben hiç görmedim yani klarnete su.

Zeynep: Boylarınıza göre, yaşlarınıza göre babalarınız alıyomuydu size enstrüman yoksa babaninkinle mi çalıyodun? Özel küçük davul yaptırıyım öyle bişey var mıydı senin zamanında?

Yaşlı Adam: Ya şimdi oldu be kızım şimdi çıktı onlar. Torun mesela ağlıyo görüyo davulu, e bizde yaptırıyoz bizim yeğen var. Bunları yapıyo. Yap oğlum diyom bitane oynasın diyom. Öyle öyle ritime alışıyo işte. Ondan sonra kendi kendine mesleğini değiştiriyo. Davulla başlar, ritimle başlar.

Zeynep: Niye ritimle başlıyorlar?

Yaşlı Adam: Daha basit, Kulağı müziğe doyurmak için nabıyosun ritimlen başlıyosun. Hepimiz ritimle. Ben ritimle başladım.

Zeynep: Direkt klarnetten geçen yok dimi müziğe?

Yaşlı Adam: Var işte oğlum klarnetten.

Yaşlı Kadın: O bak iç başka bi şey çalmadı. Ne cümbüş, ne darbuka, ne davul iç eline almadı. 3-4 yaşından beri babası askerdi böyle düğünler olurdu. Nerde düğün var, benim babam aldıdı ona böyle küçük bi çalgı(klarnet) böyle sibemol mü ne o. O çalgıcının yanına düğün bitene kadar ben onu eve alamazdım. Adı (hadi) oğlum gel ekmek yiyelim aa gelmez çocuk, oğlum gel uyutayım seni gelmez çocuk. Düğün bitene kadar orda dururdu. Gene çalgısını koyardı kutuya gelirdi. Ani (hani)iç (hiç) almadı o bak davul eline ilk. 11 yaşında düğün bitirdi o. 11 yaşında kendi başına düğün bitirdi. Mahalle düğünlerini, roman düğünlerini bitirdi o.

Zeynep: Çok küçük bi yaş.

Zeynep: Ama seninde illa bi müzik yeteneğin var. Şarkı söylüyorsundur dimi sesin güzeldir? Seninde baban müzisyenmiş.

Yaşlı Kadın: Tabi.

Zeynep: Çift taraflı yetenek.

Yaşlı kadına

Yaşlı kadına evlilik adetlerini sordum .

Yaşlı Kadın: Takı parası.

Zeynep: Baba hakkı?

Yaşlı Kadın: Tabi baba hakkı ah işte başlık parası. Bizim insanlarımızda bu kaldırıldı. Fakat bu sepetçilerde var. Geçen gün mesela bir kız verdiler burada 11 milyar baba hakkı aldılar.

Ajlan: Gacoya mı verdiler?

Yaşlı Kadın: Yok kendi insanlarına 11 milyar.

Zeynep: Sepetçiyle müzisyen evlenir mi?

Yaşlı Kadın: Evlenir. Eskiden yoktu biz bunlardan çok korkuyoduk ama şimdi kızda alırız ne yalan yani yalan yok şimdi kızda alırız, kızda veririz.

Zeynep: Ama neden bu kadar korkuyosunuz ki onlarda gene sizin milletten. Tekirdağ'dan değil mi onlar, yerlisi?

Yaşlı Kadın: Değil tabi, onlar nerden geldikleri meçhul. Onlar zati iki dil bilir. Nasıl Kürtler. Bi bizim gibi konuşuyorlar bide başka dilleri var.

Yaşlı Adam: Onların ayrı dilleri var mesela Çingene dilleri. Anladın mı? Bizde yok bizim anadilimiz Türkçe.

Yaşlı Kadın: Anlamazsın ki sana bütün gün küfür etsin bağırsın, çağırsın.

Zeynep: Evet bugün okulda da bir şey dediler ben anlamadım.

Yaşlı Adam: Ben 41 senedir buradayım da bunların dilini öğrenemedim. Şimdi bazı konuşurlar, bunlar diyom ne diyo. (Gülme) .

Zeynep: Anne hakkı yok mu? Süt hakkı diyolar ya.

Yaşlı Kadın: Bak şimdi bizim Romanımız istendimi işte ablam ne bileyim ne hakkıdır. Mesela bizim romanımız gidersen tamam istetirsin kız tarafı mesela gelinliğini tabi düğün aygıtını her şeyini alıyo ama kız bir çiyiz(çeyiz) getiri ki hani çocuk tarafına bir şey kalmaz. Bi boş eve gidecen, sade evi olcak, kız onu doldurur ne lazımsa bir eve.

Zeynep: Kaynanasıyla birlikte mi oturuyolar? Ayrı eve mi çıkıyorlar?

Y. Kadın: Bazen.

Zeynep: Durumuna göre yani?

Y. Kadın: Durumu iyi olan evi ayrı tutar. Ayrı alır gelinini. Kimisinin odaları kalabalık olur, kendi karı koca olur. Mecbur gelinini yanına alır.

Zeynep: Şey diyomu şu kadar altın aşçan şu olacak?

Y. Kadın: Yok şimdi altın yok nerde para? Para yok ki millette. Eskiden vardı.

Zeynep: Yazılan liste dediğinde ne var mesela?

Yaşlı Kadın: Mesela, ayakkabusunu koyarlar.

Zeynep: Bohçalık gibi.

Yaşlı Kadın: Hehe bohça koyarlar. Hali vakti iyi oldu mu gerdanlık seti koyar, bilezik koyar ama bakar onun durumu yok ne isteyecek ondan altın bilezik. Zaten düğünü şöyle yapar. Tefeciden para alır kredi kardinla yapar.

Zeynep: Ama önemli olan hani nam olsun diye millete göstermek dimi? borçlada yola çıksa ?

Yaşlı Kadın: Yani borçlada olsa kız tarafı oğlan tarafından daha çalım yapar zaten her şeyi.

Zeynep: Öyle mi?

Yaşlı Kadın: Ben niye şimdi benim kızım olsun, oğlan tarafına ben niye eşya alıcakmışım. Elimden geleni ben niye yatak odası yapacaktım, oturma grubu düzecekmişim buzdolabını, çamaşır makinesini alsın oğlan tarafı.

Zeynep: Kız alıyo sonuçta oğlan tarafı di mi?

Yaşlı Kadın: Aa kızda alsın ama en çokunu oğlan tarafı .

Zeynep: Başka ne değişik adet var? Sünnette yok mu öyle? Sünnet yatağı şudur budur?

Yaşlı Kadın: Var var yapıyorlar sünnet yata.

Zeynep: Kına yapıyorsunuz ya o kınada ne giyer çocuk? Ayrı bi kostümü oluyo mu?

Yaşlı Kadın: Var. Zati şimdi sünnetliğin içinde kınalığı var oğlanın. Şimdi her şey orijinal. Eskidendi o mesela. Eskiden bi sünnetlik alırdın ona. Alırdın ona bi picama (pijama) hazır değil picamalar annesi dikdiridi çoca (çocuğa) picama.

Zeynep: Peki onun ayrı bir türküsü, manisi oluyo mu?

Yaşlı Kadın: Yok bizim burada Kürtlerde olur o. O Kürt tarafında olur yok. Trakya'da yok öyle.

Yaşlı Adam: Bizim burada dedim ya hep aynı işte.

Zeynep: Hep aynı he.

Yaşlı Kadın: Mesela, kıza kına yakılarak, 2 yengesi varsa, yakar kınayı.

Zeynep: Öyle hani Romanca mani yakayım, öyle bişey yok mu?

Yaşlı Kadın: Yok.

Zeynep: Belki o dediklerin yapıyodur hı?

Yaşlı Kadın: Yapmaz onlarda yapmaz.

Zeynep: Onlarda mı yapmıyo aaa.

Yaşlı Kadın: Mesela bizim nasıl düğünlerimiz olur, onların da düğünleri olur. Tabi onlarda çeyiz falan yok. Alır parayı tamam veri onu toparlama veri zaten, al onu git der.

Zeynep: Aaa. Ama sizin tarafınızdan dışlanmış gibiler mahallede.

Yaşlı Kadın: Tabi.

Zeynep: Komşuluk var mı?

Yaşlı Kadın: Bazen yapıyoz. Napıcan tabi onların içindeyiz

Zeynep: Yazık gene de onlara da yani.

Yaşlı Kadın: Bak ben ev ararım kaçayım artık malleden yeter 30 sene oldu bıktım onlardan.

Zeynep: Ev mi alcanız?

Yaşlı Kadın: Alcam gidicem, buradan yeter artık yaşlılığında hiç çekemem.

Yaşlı Adam: E nolacak benim bak bitane daha 4 yaşında torunum var. Babası Şarköy'de. Ep mi müzisyenlik yapacak, ben onu bunların içinde nasıl büyütücem onu. Burda neyi öğrenecek çocuk küfür öğrenecek.

Yaşlı Kadın: Ne ararsan var. İnan ablam o okul çocuklarına bir kızarım ay.

Zeynep: Napıyolar?

Yaşlı Kadın: Gelir arabayla alır cemalikasını, gogosunu, apını gider.

Yaşlı Adam: Adam karısının bu konuda konuşmasını istemedi. Röportajı bitirdim.

Zeynep: Tamam. Teşekkür ederiz.

6. 13 Kasım İlköğretim Okulu: Öğretmen Özlem Onay ile Röportaj

Haziran 2014

13 Kasım İlköğretim Okulu Tekirdağ'ın Aydoğ'du mahallesinde yer almaktadır. Öğrencilerin tamamına yakını Roman kökenli Mangosarlardan oluşmaktadır.

Zeynep: Hocam merhabalar bugün 13 Kasım İlköğretim okulundayım. Sizlere bazı sorularım olacak. Öncelikle kendinizden biraz bahseder misiniz?

Kaç yıldır bu okulda görev yapıyorsunuz?

Özlem: Adım Özlem Onay 3B sınıf öğretmeniyim. 4 yıldır bu okulda görev yapıyorum. 16. görev yılım. Zor bir okul. Mesleğimin en zor yıllarını yaşıyorum. diyebilirim. Biraz aslında iyi tarafları oluyor tabi ki de. Sıkıntılarımız çok büyük. Sorulardan devam edelim mi?

Sorunun da cevabı olmuş oluyor zaten.

Zeynep: Sıkıntılarınızdan bahsedelim.

Özlem: En büyük sıkıntı devam sorunu, çok büyük devam sorunu yaşıyoruz. Özellikle 1. sınıflarda bu çok büyük problem oluyor. Okuma yazma öğretirken.

Bir hafta gelip, bir hafta gelmeyip canı istediğinde veli çocuğu alıp gittiğinde İstanbul Malkara falan şuraya buraya götürüyor. Sen harf ilerliyorsun pat diye çocuk 10 gün sonra geliyor başa dönüyorsun.

Bu özellikle 1. sınıf için çok büyük sıkıntı.

O yüzden burada okuma yazma oranı biraz daha sınıf sınıf devam ediyor.

Birinci sınıf, ikinci sınıf, üçüncü sınıf hep okuma yazma ile uğraşılan bir okul. Tamamen müfredatı normal müfredattan farklı uyguluyoruz. Uygulamaya çalışıyoruz. Kendimizce indirgiyoruz. Seviyelerine uygun yapıyoruz.

Oldukça bağımsız yaşayan insanlar var.

Zeynep: Kültürlerinde mi bu var?

Özlem: Evet hayat felsefeleri bu artık. Kendilerini böyle kabul ettirmişler. Birileri kabul etmiş bunu.

Bizde bu şekilde devam ediyoruz. Hani değişimi nasıl olur? Neler yapılabilir? Bu tamamen, sistem meselesi. Benim görüşüm bu.

Zeynep: Size göre onlar için yeni bir sistem mi oluşturulmalı? Bu okul adına.

Özlem: Kesinlikle. Bu okula göre öğrencilerin hayat şartlarına göre. Çünkü bunları bu şekilde kabul etmişler. İstedikleri zaman gelip istedikleri zaman gidiyorlar.

Bu şekilde eğitim-öğretim yaptırılıyor. Onlara göre yapıyoruz yani biz. Hani diğer okullar müfredatı tamamen uygularken biz sadece onlara uyararak gidiyoruz.

Sistemde bence bunlara göre değişmeli. En azından okuma yazma, temel beceriler, toplama – çıkarma. Tabi ki Anayasada mevcut olan temel ilkeler verilerek. Atatürkçülük ilkeleri verilerek bunun üzerine çocukların tamamen yeteneği olan yetenek yönünde eğitim verilmesi benim görüşüm en uygundur.

Özellikle müzik ve beden eğitimi üzerine. Spor olarak çok başarılılar. Branş dersleri üzerine. Bakın resimde çok iyi bir yetenek göremiyorum ama müzikte oldukça fazla. Ben bir müzik öğretmeni değilim ama 4 yıldır benim burada gözlemlediğim ritim duyguları çok fazla. Hemen hemen hepsinde ritim duygusu baskın.

Hepsi çok güzel şarkı söyleyemiyor. Hepsi çok güzel müzik aleti çalamıyor ama hepsinde o ritim var.

Ama hepsi çok güzel oynuyor.

Zeynep: Bir de hocam bugün benim gözlemlediğim bir konu var. Öğrenciler ile konuşurken genellikle tüm öğrenciler ortaokuldan sonra eğitimlerine devam etmeyeceklerini söylediler. Bunun nedeni nedir? Neye göre bu kararı veriyorlar?

Özlem: Bu aslında ailelerinin yaşam şekilleri. Kendi mahallelerinin tamamen yaşam şekli belirliyor bence. Çocuklar işte 13-14 yaşlarında evlenmeye başlıyor. Daha ortaokulda hemen kendi kafalarına göre artık mahalleden mi buluyorlar nereden buluyorlar hemen bir eş bulunuyor. O yaşta artık evlilik.

Zeynep: Küçük damatlar, küçük gelinler.

Özlem: Tabi küçük damatlar küçük gelinler. Benim yaşımda babaanneler, anneanneler var bu mahallede.

Zeynep: Ay inanamıyorum.

Özlem: Tabi tabi. Benim yaşımda babaanneler, anneanneler var. Ben 38 yaşındayım.

E tabi ki buda küçük yaşta evlenip çocuk sahibi olmaktan kaynaklanıyor.

Çocuk özünde bunu görüyor. Anne baba bu şekilde yaşıyor. Mahaldekilere bakıyor. Etrafındakiler 13-14 yaşında evlenmiş, yaşam şekli böyle devam etmiş oda aslında. Aslında çevreye de gidiyorlar. Gitmiyor değiller. Değişime mi açık değiller. Değişimi mi sevmiyorlar.

Zeynep: Kapalı bir toplum gibime geldi benim. Kaynaştırma olsa diye düşündüm diğer okullarda ki gibi. Burada Roman öğrenciler var sadece o yüzden belki de bu düzensiz, disiplinsiz hareketler meydana geliyor. Belki diğer öğrencilerle kaynaşma olsa merkezdeki okullarda ki gibi başarı oranı, intizam, disiplin bu oranda artabilir mi?

Ben böyle düşünüyorum, sizce?

Özlem: Kesinlikle, aynen. Bence de öyle kaynaştırma olsa en azından bu kadar hırçınlıklarını yapamazlar. Bu kadar birbirlerini görmeseler, hani her horoz kendi çöplüğünde öter denir ya bunlar da birazcıkta o baskın. Mesela burada okulda bize her türlü hakareti, her türlü küfrü, çirkinliği yapabiliyorlar.

Ama, aşağı sahile indiklerinde bize davranışları çok daha farklı oluyor.

Zeynep: Öteki oluyorlar.

Özlem: Aynen aşağıda çok farklı sudan çıkmış balık gibi oluyorlar. Daha toplum içine girdiklerinde.

Zeynep: Çarşıda, alışveriş merkezinde, pazarda.

Özlem: Aynen çok daha farklılar.

Zeynep: Ama burada tamamen benim diyorlar.

Özlem: Burada sen onlara böyle bakıyorsun onların ne dediğiye o. Sen alkışlıyorsun.

Ama aşağıya indiğin zaman çok daha farklı. Bazı gruplar var insanların hayattan beklentileri olmadıkları zaman her şeyi yapabilirler. Hiç bir beklentisi yoksa. O gruptaki çocuklarda ise onlar aynı çirkinliği yapabiliyorlar aşağıda dışarıda.

Duymuşsunuzdur her türlü hap kullanandır, uyuşturucu kullananlar maalesef hani tiner kullanan öğrenciler.

Zeynep: Ben dün mahalleye çıktığımda dediler ki genellikle çadırda yaşayan insanların çocukları bu okulda ve o yüzden de hani hem suç oranları yüksek olabiliyor. Hem ahlaken bazı yanlışları olabiliyor ama bununda çadırda yaşamla bir ilgisi var mı ki yani?

Özlem: Yani yoksulluktan kaynaklanıyor aslında o da. Para yok pul yok ben her şeyi yaparım. 5 lira için 1 lira için her şeyi yapabiliyor insanlar. En önemli benim

4 yıldır gözlemlediğim bir şey ahlak yok burada. Ahlak anlayışı olmadığı için her şeyi yapabiliyorlar.

Zeynep: Yaşına göre çok büyük davranışları var. Bir büyük gibi. Çocukla büyük arası, ama disiplin zaten sıfır. Dün gözlemledim mesela. Giren çıkan eve gidiyor. Tekrar geliyor. Yani burası bir okul değil öylesine bir kafeterya gibi. Bana öyle geldi açıkçası. Bunun nasıl önüne geçilebilir?

Sizce ne olabilir?

Özlem: Bu tamamen sistem meselesi bence.

Zeynep: Bir de okul merkezde değil. Merkez dışı olduğu için mahallelerde yakın.

Özlem: Mahallenin içinde okul. Tamamen kendi içlerinde. Bu okul birazcık dağıtılsa, seyreltilse her öğrenci grup grup başka okullara gitse tabi ki diğer okullar da kabul etmiyor. Aşağıda Aydoğdu okulu var. Orası da aslında roman kökenli çocukların olduğu bir okul. O okul bile bu okuldaki öğrencileri istemiyor.

Zeynep: Neden istemiyorlar peki?

Özlem: Kendi aralarındakiler oradakiler birazcık daha meslek sahibi. Meslek sahibi derken pazarda düzenli iş yapan insanlar. Daha düzenli gelirleri olan insanlar. Boyacılık yapanlar veya bir işe giden insanlar. Biz de biraz daha farklı. Bizde günübirlik iş bulup çalışanlar, çadırdan gelenler.

Galiba onunla ilgili de kendi aralarında birbirlerini beğenmeyip. Mesela çadırda olanlara “Mangusar” diyorlar. Hani ismi var onlara mangusar (mangosar) deniyor. Biri kızdığı zaman pis mangusar diyor.

Bu bir hakaret galiba, onunla ilgili galiba hani biri daha düzenli iş sahibi en azından belli bir geliri var.

Tamam oda iyi bir yaşam şekli; ama yaşam şekli aynı. Onunda yaşam şekli aynı. Aldığını harcıyor, aldığını harcıyor.

Ama en azından çocuğuna kitap alıyor veya bir evi var evinde eşyaları daha düzgün olabiliyor.

Zeynep: Yerleşik bir hayatları var.

Özlem: Evet yerleşik bir hayatları var. Yani geçimini o şekilde sağlıyor. Belli pazara gidiyor veya neyse boyacılık yapıyor. Bizdekilerin çoğunluğu işte daha çok hurda toplayan, fabrikaya gidiyorlar ama günü birlik bulursa gidiyor. Bulmazsa gitmiyor. Eve temizliğe gidenler var ara ara.

Zeynep: Bir de mesela dikkatimi çeken nokta da şu, veliler yıl içerisinde sürekli düzenli takip, kontrol edip bu şekilde, çocuğunu soran var mı? Benim çocuğum ne yapıyor, notları nedir?

Özlem: Hiç yok değil ama az.

Zeynep: Az önce benim karşılaştığım biri, belki de 1 yıl boyunca hiç gelmedi. Ne kadar devam edip etmediğinden bile haberdar değil. 1’leri var mesela çocuğun 2’leri var karnesinde. Onu geçmiş kabul ediyor.

Bunu belki de başarı sayıyor bir üst sınıfa atladığı için, buda bana ilginç geldi açıkçası.

Özlem: Karnedeki ders saatini not sanan öğrencilerimiz bile var maalesef. Çoğu çocuk zaten kalkıp sabah kendi geliyor. 1. dersin sonuna doğru gelmesinin sebebi o. Çocuk uyanamıyor çünkü.

Anne uyandırmıyor onu zaten. Kendi kendine kalkıyor. Düzenli bir yaşamları yok. Gece ne yaptılar? Kaçta yattılar?

Zeynep: Bir çocuk modeli yok. Bir yetişkin gibi yaşıyor hayatını.

Özlem: Aynen çocukta değil zaten ben çocuğa suç bulamıyorum. Sıkıntı aile. Aile yapmazsa çocuk nereden bilsin sonuçta. Çocuk kalkıp nasıl gelsin?

Zeynep: Evet, doğru. Başka eklemek istedikleriniz?

Özlem: Buranın bir tek öğretmenin idarecinin milli eğitimin yapabileceği bir şey değil. Burası bence sistem meselesi. Çözülmecek bir şey mi değil.

Ama zaman alacak bir şey.

Düzenli uzun vadede olur diye düşünüyorum.

Hani sistem dedim de bunların yeteneklerine göre eğitim verilmesi. Algılama olarak düşük bir tanesi iki tane dersin hayır. Geneli algılama olarak düşük. Yani biz burada matematikte belli yerlere kadar anlatabiliyoruz. Veya işte Türkçe de anlayabilecekleri şeyleri anlatıyoruz.

Algılayabilecekleri şekilde. Seviyeye iniyoruz. Çok fazlasını verdiğin zaman zaten havada kalıyor. Veremiyorsun. Tamamen buranın sisteminin değişmesi ile ilgili olacak bir durum.

Zeynep: Bu da yıllara bölünerek dağıtılarak yapılabilir.

Özlem: Tek bizimle veya burayla olabilecek bir şey değil.

Zeynep: Onların kültürlerine göre şekil vermek gerekiyor.

Özlem: Yetenek, yetenek. Yetenekleri var. Hep böyle suçlayıcı şekilde konuşuyorum. Sanki öyle oldu ama.

Zeynep: Özlerinde iyi insanlar.

Özlem: Tabi ki iyi tarafları da var. Kesinlikle eğlenceli insanlar. Çok güzel oynayan insanlar neşeli insanlar.

Hani iyi taraflarını da söyleyelim. Biz içinde yaşadığımız için kendi sıkıntımızı dile getirdik. Tabi ki özünde iyi insanlar.

Zeynep: Ama devam problemleri her yıl.

Özlem: En büyük sıkıntımız o zaten. Devam olsa, elbette ki bir şeyler verilir. Bir şeyler olur.

Çünkü geri zekâlı değiller. Aptal değiller. Verdiğin zaman ve pekiştirdiğin zaman elbette ki öğreniyor. Ama bu bir süreç ve devamlılık pekiştirme.

Zeynep: Peki veli-öğretmen işbirliği yapılabilir mi?

Özlem: Her şey onların istemesiyle. Yeter ki istesinler.

Zeynep: Peki hocam, teşekkür ederim. Verdiğiniz bilgiler için.

Özlem: Ben teşekkür ederim.

7. 13 Kasım İlköğretim Okulu Karne Günü Okul Kapanış

Haziran 2014

Çocukların karne sevincini paylaşmak onların birbirleriyle olan ilişkilerini gözlemlemek ve notlarını merak ettiğim için okulun son günü 13 Kasım İlköğretim okulunun yolunu tuttum. O gün her yer cıvıl cıvıl çocuk sesleri ile doluydu. Okulu bir öncekinden daha kalabalık buldum. Çocuklar benim kameramı görünce bu sefer tepkili değillerdi. Hepsi el sallayıp gülerken beni çek beni çek dediler. Bende onlara bugün mutlu musunuz diye sordum. Hep bir ağızdan evet cevabını aldım. Koridorda rastladığım öğrencilere karneler nasıl diye sordum. İyi dediler.

Daha sonra bahçeye geçtim ve dış çekime başladım. Öğrenciler sınıfta olmalıydılar normalde ilk 4 ders ancak, kimse sınıfta karne beklemiyordu. Herkes dışarıdaydı. İçeri giren çıkan belli değildi. Dışarıdaki öğrenciler, kameraya el sallayıp merhaba diyerek : “Sen bizi daha önce çekmemiş miydin?” diyerek bana soru sordular. Benden evet cevabını alınca yanlarındaki tanımadığım bir öğrenciyi dürterek bak çekti beni dediler ona.

Dikkatimi çeken bir nokta bahçe kapı girişinde bir veli kızına Ayşe Ayşe iki defa seslendikten sonra eve gelirsin diyerek, diğer çocuğun kolundan tutup eve gitti. Yani annesi Ayşe'nin karne sevincini paylaşmayacaktı.

Bir çocuk: Çek bizi hocam.

Zeynep: Çekeyim senin gibi yakışıklı mı bulacağım.

Çocuk: Çektin mi?

Zeynep: Çektim.

Başka bir çocuk: Öğretmenim siz ne öğretmenisiniz?

Zeynep: Müzik

Diğer çocuklar: Öğretmenim bizi çek.

Zeynep: Çekiyorum.

Küçük bir kız: Öğretmenim sen ne öğretmenisin?

Zeynep: Müzik Öğretmeniyim.

Küçük kızın arkadaşı: Müzik dedi ya.

Daha önce çekim yaptığım tanıştığım çocuklar bana tebessüm ettiler. Siz çekime gelmiştiniz dedi. Evet dedim.

Ruhi isimli arkadaşına : Çekti bizi Ruhi dedi ve içeri girdiler.

Çocukların her biri ayrı bir renk. Masum halleri ve güler yüzleriyle okula hayat veriyorlar. Hepsi hala içeri girip dışarı çıkmaya devam ediyorlardı. Okulda bugün yoğun bir hareketlilik vardı. Bir kısım öğrenci ders saati içinde bahçede maç yapıyorlardı. Yani okulda bir karmaşa vardı. Hatta anlayamadığım bir telaş. Tekrar içeri girdim. Her yerde koşan ve bağırarak öğrenciler vardı. Koridorda ilerlerken yere oturmuş 6 yaşlarında iki çocuk süt içiyorlardı. Mutlu şekilde el salladılar. Koridorda birkaç veli'ye rastladım mutlu oldum çocuklar adına. Çünkü onları bu güzel günde yalnız bırakmamışlardı. Okulun duvarları ve etkinlik panoları süslüydü çok hoşuma gitti. Koridorun sonunda anasınıfını buldum. Yakışıklılar merhaba nasılsınız? Diyerek sınıfa girdim. Alacak mısın karneni diye sordum. Ha ha diye cevap verdiler.

Sınıftan çıktım koridorda parmak şıklatarak, dans ederek ilerleyen bir kız öğrenci gördüm. Diğer öğrenciler de ona katılmış oynayarak gittiler.

Bu öğrenciler harika diye düşündüm kendi kendime. Ardından gardiyan gibi bağırarak bir öğretmen sesi duydum. Çocuklara bağıyordu sınıflara çıkmaları için. Önümdeki çocuk koşarak adım yukarı kaçtı ardından büyük küçük her çocuk hızla birbirini iterek yukarıya gelmeye başladılar güruh halinde. Kamera ile çekilmek onların hoşuna gitmişti. Sınıfların önünde oturup bizi çek diyerek bana poz veriyorlardı.

Bu çocuklar, sevgisiz ve ilgisiz çocuklar. Ve onları açacak tek anahtar sevgi.

Biraz sevildiklerini gördüklerinde yüzleri gülümsüyor ve bu duygu hoşlarına gidiyor. Bu arada ben 1 C sınıfı ararken çocuklar bana 1C sınıfının gösterdiler. Bir grup öğrenci “Çek çek kameracı çek” adlı şarkıyı söylediler ben geçerken.

1 C sınıfına girdim öğretmenleri karneleri dağıtıyordu. Çocuklar bana karnelerini gösterdiler. Dişleri dökük 1C öğrencileri çok mutluymuştu. Bana notlarını sordular kaç diyerek. Hepsi 5 dedim bravo tebrik ederim daha çok çalışın tamam mı? Tamam dediler. Sınıf öğretmenlerine durumlarını sordum. Öğretmen evet bütün notları 5 ancak durumları 5 değil dedi. Okuma yazmayı çözememiş öğrenciler varmış hala ders yılı sonunda. Bunun nedenini sordum öğretmene yıl içinde çok devamsızlık yapıyorlarmış okula gelen sayısı çok azmış. Çocuklar okula istediği saatte gelip istediği saatte gidiyorlarmış. Veliler bu konuyu hiç umursamıyorlarmış. Çünkü velilerin de eğitim düzeyi çok düşükmüş. Aslında öğretmen idealist genç bir öğretmen; ancak o da bu durumda hiçbir şey yapmadan 5 vermeyi tercih etmiş.

Karnesini alan öğretmenden izin istemeden koridora çıkmaya başladı, içerde bir veli vardı. Oda çocuğu ve karneyi alıp bir şey demeden çıktı.

Öğretmen: Çocuklar gelin yanıma. Çocuklar gelmeye başladılar sınıfa doğru.

Öğretmen: Şimdi aşağıya ineceğiz bahçede sıra olacağız.

Okulda tören yapılacak İstiklal Marşını söyleyip karnemizi alıp çıkacağız anlaşlık mı?

Öğrenciler: Anlaştık.

Öğretmen: Şimdi bahçeye gidip sıraya geçin bakalım, ben şimdi geliyorum.

Öğretmenin söylediklerini yanlış anlayan bir öğrenci, öğretmenim sahile mi gideceğiz dedi.

Öğretmen: Hayır sıraya gireceğiz.

Daha dün annemizin melodili zil çaldı. Koridorda çocuklar hey diyerek koşurdular. Zil ile birlikte yeni bir kargaşa başladı. Karnesini alanlar bir aşağı bir yukarı ne yaptıklarını bilmeden koşurdular.

Giriş katında şalvarlı bir veli oturmuş biri de ayakta törene geçileceği sırada öylece umursamaz bir şekilde duruyorlardı.

Okuldaki hareketlilik yangın tatbikatı gibiydi.

Müdür: Hocam siz verdiniz mi karneleri?

Öğretmen: Verdim.

Müdür: Kim dedi ver diye?

Müdür sert bir çıkış yaptıktan sonra, törene geçilmesini söyledi. Müdür yardımcısı bir öğrenciye okullardaki süt uygulamasından memnun musun diye sordu. Öğrenci sütü içerek evet dedi. Öğrencilerden karnesine bakmak için izin istedim. Karnelerine baktığımda durum hiç iyi değildi. Karneler 1 ler 2 ler ve 3 ler ile doluydu. Çocuklar öğretmenlerinden gelen komutları yanlış algılıyorlardı. Bu çok ilginç törene inin dediklerinde, çocuklar hala okulun içinde gezip kapanış trafiğini algılayamadılar. Karnesini alan bazı öğrenciler okuldan kaçtılar. Kimsenin hiç bir şey umurunda değildi. Bir veli, öğrenciye Eren kaçma gel dedi. Bende bir öğrenciye tören olduğunu biliyorsun dimi dedim. O da bana: Unuttum dedi. Geri dön, tören var dedim. Bu sefer de okuldan kaçıp tekrar geri dönen öğrenciler geldi. Tören bir türlü başlayamadı.

Yine karnesiyle okul çıkışına gelen öğrenci umursamaz bir şekilde kaçmaya kararlıydı, ona tören var biliyorsun değil mi dedim. Biliyorum dedi ve yürüdü gitti.

Torununu bekleyen yaşlı bir nine ne anlar onlar törenden dedi bana.

Nine: Tören var oğlum aşağı inin dedi. Kaçmak isteyenlere.

Nine bana Çingene evlatlarından o kadan olur kızım dedi. Bunlar da medeniyet yok ama napıcan işte devam ediyor hayat. Bu arada karnesini almış ana sınıfı öğrencisi anne babasının elini tutmuş yanımızdan geçiyorlardı. Karne nasıl diye sordum iyi dedi annesi. Ne olacaksın büyüyünce dedim asker dedi. Ninede zor olur zor dedi.

Nine ile sohbet etmeye başladım, ona sordum siz müzisyen aileden mi geliyorsunuz? Müzisyen dedi. Anne sülalesi de baba sülalesi. Nerelisin sen? Tekirdağ mı? Malkara mı?

Malkara dedi. Yanımızdan kızgın bir veli geçti karnesini hiç beğenmedim. Gönderdim onu hiç çalışmadı dedi. Karneye baktım 2 ve 3'lerle doluydu. Seneye çalış bak dedim ona. 5'e geçtim ben dedi. Annesi de ona hani okumak dedi? Annesi hep gönderdim gitmedi gönderdim gitmedi dedi bana. Bende çocuğa, bak anneni üzme dedim. Ne kadar istedim hep okula gitsin dedi. Öğrenci annesine: Geçtim anne sınıfı dedi. Kadın geçsen n olur? Geçsen ne olur ki diyerek çocuğun çantasını yere fırlattı. Okumak yok diyerek tekrar çantayı alıp okul bahçesine fırlattı.

Tekrar nine ile konuşmaya başladık bu arada onun torunları geldi karneleri ile birlikte. Nine çok dert yandı bana bak hocam bunları annesi bıraktı gitti dedi. Bu sırada çocukların üvey annesi devreye girdi. Benim eşim askerken bırakmış dedi.

Bu okul bahçesinde pek çok farklı hikaye ve hayat var. Örneğin genç bir üvey anne çocuklara annelik yapmaya çalışıyor. Dertli bir nine ve ortada kalan iki çocuk. Bu çocuklar birçok travmayla birlikte büyüyorlar. Çok üzüldüm duyduklarırma.

“Üvey annenin yaşı 18”

Hazır nineyi yakalamışken ona müzikal öğrenme ile ilgili sorular sormak istedim. Çünkü müzisyen bir aileden geliyormuş.

Zeynep: Çalışıyor mu sizin çocuklar düğünlerde?

Nine: Gidiyo mesela kardeşimin çocukları bir damla çocuk.

Zeynep: Peki bu kadar küçük çocuk nasıl öğreniyor nota yok bir şey yok?

Nine: E babadan işte. Şimdi mesela baba çalışıyor evde kanunsa kanun. Cümbüşse cümbüş. Kemansa keman.

Hemen onlar onu bir ay bi görsün onu alıyorlar hocam.

Zeynep: Onu taklit mi ediyorlar?

Nine: Heralde yani nota filan yok.

Zeynep: Üç kuşak dededen babaya, babadan da çocuğa aynı yöntemle mi oluyor?

Nine: Aynı oluyor.

Zeynep: Gelenek değişiyor mu?

Nine: Değişmez. Aynı. Bak şimdi benim anam sülalesi de müziksiyen babam sülalesi de.

Zeynep: Kız çocukları ne oluyor? Müzisyen olmuyor mu?

Nine: Yok öyle bir şeyimiz yok. Sadece çocuklarımız (oğlanlar) .

Zeynep: Niye öyle peki, sadece çocuklar?

Nine: Öyle işte.

Nine torunlarının dönmesi ile birlikte konuşmayı yarıda kesip iyi günler dedi gitti.

Sonunda okul, tören sıra düzenine geçmişti şalvarlı kondak başlı velilerde oradaydı 5- 6 kişi falandılar. Sırada bile karmaşa devam ediyordu öğrenciler çok hareketliydi ve komutları duymuyorlardı.

Beden öğretmeni sert bir sesle oğlum kızım diyerek bağırdı. İstiklal Marşı bitti ve çocuklar okuldan koşar adımla uzaklaşmaya başladılar. Okuldaki 1 yıllık esaret onlar için bitmişti.

Okul çıkışına doğru çevirdiğim öğrencilerin karnelerine baktım. Karneler altyapısız, şişirilmiş notlar ile doluydu. Daha notlarının kaç olduğunu bilmeyen öğrenciler vardı. Onlara sordum biliyor musunuz siz notlarınızın kaç olduğunu?. Hala benim kaç diyerek sormaya devam ediyorlardı. Bir tanesinin karnesinde tek iyi not 3'tü. Ona bu yaz birazcık daha çalışmalısın dedim. Erkek öğrenciye baktım mı seninkine dedim. Baktım dedi. Baktım da ben okula hiç gitmedim be hocam dedi. Bende ona neden gitmedin tatlım diye sordum. Boş ver be hocam dedi. İstemiyor mu canın diye sordum. Çocuk ne işim var benim okulda hocam dedi. Ne yapıyorsun peki okula gitmeyip diye sordum. Çocuk geziyorum dedi. Nerede geziyorsun dedim.

Evde boş zamanlar geçiriyorum dedi. Senin annen baban ne iş yapıyor diye sordum. Babam balıkçı, annem ev hanımı dedi. Kaça kadar okuyacaksın dedim. Son sınıfı bitirmem lazım 8 e kadar.

Zeynep: Sonra ne olacak gitmeyecek misin?

Çocuk: Ondan sonra liseye başlarım.

Zeynep: Başla, sen çok akıllı bir çocuksun bence.

Zeynep: Adın neydi senin?

Çocuk: Erkan Soğan

Zeynep: Kaç yaşındasın?

Çocuk: 11

Zeynep: Okusaydın üniversiteye kadar gelseydin ne olmak isterdin.

Çocuk: Şu an yani hiç kalmadım. İleri ki hayalim asker olmak.

Zeynep: Müziği seviyor musun?

Çocuk: Öyle böyle.

Zeynep: Sana iyi tatiller, iyi çalışın hoşçakalın.

Çocuk: Size de hocam.

Bahçedeki son kalan veliler ve çocuklar da yavaş yavaş dağılmaya başlarken okula kolları dövme, ayakları çıplak, hiçbir şeyi umursamadan öğretmenlerin ve okul sınırları içerisinde sigara içen 13-14 yaşlarında iki çocuk geldi. Öğrencilerden kalan çöpün yanındaki kitapların sayfalarında uçak yapıyorlardı. Yanına yaklaştım.

Zeynep: Oğlum bakar mısın sen öğrenci misin?

Çocuk: Değil abla.

Zeynep: Hangi okuldasin sen?

Çocuk: Okuyordum ben burda bıraktım.

Zeynep: Neden?

Çocuk: Gitmiyom ben.

Zeynep: Allah Allah, sevmiyor musun okulu?

Çocuk: Küfür ediyorlar, küfür ediyorlar.

Zeynep: Kim ediyor?

Çocuk: Çocuklar.

Zeynep: Sana mı?

Çocuk: Ha ha.

Zeynep: Adını söyler misin bana?

Çocuk: Olcay

Zeynep: Çokta yakışıklısın Olcay. Kaç yaşındasın?

Çocuk: 14

Zeynep: Müziği sever misin?

Çocuk: Evet

Zeynep: Ne tarz müzik dinliyorsun?

Çocuk: Oyun havalarını.

Zeynep: Roman müziği sever misin?

Çocuk: Evet

Zeynep: En çok sevdiğin şarkıcı kim?

Çocuk: İbrahim Tatlıses

Bahçede Emre adında konuşma problemi olan bir çocuk geldi. Aslında 5'e gitmesi gerekirken o, 3. sınıfa gidiyormuş. Onunda karnesi çok kötüydü. Anne ve babasının işsiz olduğunu söyledi. Ağabeyi ve ablası tuğla fabrikasında çalışıyormuş.

Günün özetini yapacak olursak eğitim sisteminin ve bu çocukların aile yapılarını sosyal problemleri ve maddi sıkıntıları göz önüne alınarak buna göre düzenlenmesi gerekiyor.

Bu okulda kural ve düzen diye bir olgu yoktu. Sanırım eğitimin zorunlu olan kısmı zorunlu olmasa bu çocukları bu binada görmemiz imkânsız olacaktı.

8. 13 Kasım İlköğretim Okulu: Rehber Öğretmeni Mehmet Osman Çetiner ile Röportaj

Haziran 2014

Mehmet: Onlarla iletişimi nasıl yakaladın diye sorarlar. Diyorum ki ben onlara öğretmenlik değil öğrencilik yaptım. 1 yıl şunu yaptım ben, baktım ilk seminer vercem, çok kalabalık grup hiç kimse dinlemiyor beni. Dedim ki ben tamam başarısızlıkla yüzleşmeliyim bu mahallede.

Önce kendimi başarı saplantısından kurtardım. Çünkü başarı saplantısı, öğrenciyle öğretmen arasında gerilim yaratıyor. Birçok öğretmenimiz, o yüzden çocukları ciddi anlamda geriyorlar. Ben bu saplantıdan kurtulduktan sonra, grubu tanımaya yöneldim. Hastamı var hastaneye gittim. Okulda gözlerimi açtım ve şeye baktım. Dedim ki ben onların gündemine gireyim. Hastalara hastalıklarında geçmiş olsuna gideyim, düşünleri olduğu zaman düşünlerine gideyim. Ve sürekli hayatlarında olayım ve mahalleden çıkmadım.

Hastaların işte çiçek aldım gittim evine ziyarete. Okulda hastalananı, gittim sağlık ocağına götürdüm. Sonra okul fobisi yaşayan çocukları okula çekmek için fotoğraflarını çekip okula astım. Resim yaptırdım odama astım. Oyun oynadım yanağıma öpücük koyma ödevi verdim. Başka okullarda profesyonelliğin bunlara engel olur. Yani çocuklara böyle sarılmak, dokunmak konusunda daha dikkatli davranırım. Ama bu okulda, bu bir ihtiyaç.

Dokunmak, güreşmek, sohbet etmek mesela ben bazı tineri çocuklarla güreşirim şaşırırlar. Çocuk tiner kokuyor buram buram. O çocuk ona aç. Köpeklerle boğuşan bir çocuk.

Hani Muhammedimiz var öyle bir öğrenci.

Yani olay şu; öğretmenlik değil bir insana didaktik baktığında ben bir şeyi öğreteceğim dediğinde bir şey öğretilmiyor. Ama ne zamanki, evlat sen şu konuda bak çok iyisin diye ona danıştığında bunun değişimi sağladığını gördüm.

Bende bir Adem kuluyum. Çelişkilerim var. Hatalarım var.

Romanlarda özellikle birde şu var. Romanın hayatını somut değiştirmedeğiniz sürece söyleyeceğiniz idealler, kavramlar para etmez. Para edecek şey hayata dokunacaktır. Mesela ben kendi bütçemden çok harcamışım para.

Burada olayın özü şu, somut hayata dokunmak. 8. Sınıfların hepsinin bilgi, yetenek envanterini çıkardım. Çocuk o aynayı gördü. Başarının kaynağı ne grubu tanımak.

Yani çocuğun hayatına somut dokundun mu ziyaret ettin mi düşününe gittin mi sevinci paylaştın mı. Birde romanın en temel ihtiyacı eğlendirdin mi işin çok kolay.

Zeynep: Onu nasıl yapıyorsunuz?

Mehmet: Odama oyunlar aldım. Jenga'dır, Minderler döşedim. Bakalım kim diye bir oyun aldım.

Benim odama gelmek bir ödül haline geldi onlara. Tenefüs tenefüs randevu veririm. Bunlar onları okula bağlamanın metodları oldu.

Benim handikapım şey oldu: Öğrenciye, veliye bu kadar yakinken öğretmenler ile birlikte dil birliğini yakalamakta zorlandım. Fevri çıkışlarım olmuştur öğretmenlere bu nefret çıkışlarına karşı.

Onlar bizden farklı değil ve bizim okulda varlık nedenimiz öğrenci.

Ama bakıyorsunuz okul sanki öğretmen için üretilmiş ve gardiyanız hepimiz.

Zeynep: Evet, onlar birer suçlu.

Mehmet: Sizin bunu saptamanız benim hoşuma gitti. Çünkü ben yıllardır bunu söylerim.

Zeynep: Ben öyle algıladım. Çocuk hapisanesi gibi.

Mehmet: Evet, burası hapisane gibi. Gardiyan gibiyiz. Çünkü çocuğu azarlıyoruz, bağırıyoruz.

Zeynep: Ego tatmin ediliyor çocuklar üzerinde.

Mehmet: Bakın ben ilk bir yıl bıçaklı saldırıya uğradım öğrenci tarafından. Öğretmende bu çocuklar ile ilgili ne yapılabilir bilmiyor ve çok ilginç bir çelişki öğretmen, öğretmekten lezzet almıyor.

Öğretmen, öğretmenliği bir meslek olarak icra ediyor. Öğretmen, öğretmenliğin yaşamın bütününe kapsayan karizma işi olduğunu, bir ilham işi olduğunun farkında değil.

Dersime girerim. Alırsa alır. Öğretmenlik böyle bir şey değil.

Sıkıntısı burada öğretmenin. Mesai sonrası vakit ayırmak, öğrenciyi ve veliyi ikna etmek var. Mahallemizin temel sıkıntısı şu; öğrenci küfür ediyor. Mesela, öğretmene küfür ediyor çocuk hem de ağza alınmaz. Öğretmen mahalleyi tanımadığı için, bunun onların normu olduğunun farkında değil. Her şeyin bir zamanı var. Mesela ben, aşama aşama kuralları oturttum.

Dedim ki önce kapı çalmaya odaklanma. Önce doğru söylemeye, birbirimizi kandırmamaya odaklandım. Önce şekilsel değil, özsel şeylere. Küfür etmemeyi öğrettim. Sizli konuşmayı. Kapımı çalmayı sorun etmedim başta. İsteyen istediği gibi girdi. Bacak bacak üstüne atmayı sorun etmedim mesela. Çünkü şekil bunlar.

Bunlar saygının özü değil. Bunlar saygının görüntüsü. Öğretmenler bence şurada hata yapıyorlar.

Enerji ne zaman neye harcayacaklarını koklamakta zorlanıyorlar. Her şeyin bir zamanı var. Hazır bulunuşluğu var.

Çocuk okuma yazma bilmiyor sen çocuktan bambaşka bir şey bekliyorsun. Mesleğe yeni başlayan bir matematik öğretmenimiz vardı. Yazık onunda mesleğe burada başlaması kötü. Onlar için talihsizlik. Koninin yüzey alanını anlatıyor. Çocuk çarpım tablosunu bilmiyor. Kare ne bilmiyor. Öğretmen yazıyor. Hocam kurban olayım 5 dakika müfredatı ver ama kalan zamanda matematik sevgisini aşıla. Çarpım tablosunu öğret. Öğretmenlerin bunu koklayamamasına şaşırıyorum. Öğretmenlik, aldım diplomayı işi değil.

Şu çelişkili değil mi sizce? Romanlara hizmet veren öğretmenler oturup da romanlarla ilgili böyle bir araştırma yapılmış, çalıştay yapılmış işte Zeynep hocam şöyle bir araştırma yapmış makale yazmış okuyup da nedir demiyorlar.

Ben buraya atanır atanmaz, Roman çalıştayı yapılmış. 2011'de Nimet Çubukçu'nun Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemde harika bir çalıştay.

Bütün sorunlar ve bütün çözümler listelenmiş. Avrupa Roman Hakları diye bir forum var. Hacer Foggo diye Romanlar ile çalışan biri.

Onunla temas kurdum. İnanın atla deve değil devletin sadece şuna ihtiyacı var. Birincisi sistemli düşünerek yani diyecek ki ben sorunu kısa vadeli anlık popülist çözümlerle çözeceğim demeyecek.

Diyecek ki ben bu sistemi nasıl çözerim? Ne kadar ilerlediğimin bir bilimsel haritasını çizecek ortaya. Sıkıntı orada.

Zeynep: Ama şimdi okulun öğrencilerine baktığımızda hepsi Roman. Bir kaynaştırma gerekmiyor mu? Kaynaştırma ihtiyacı var okulda?

Mehmet: Hah, iyi ki söylediniz bunu. Okulda şöyle bir kaynaştırma çabası yapıldı. Önce kavrayamadık. Bakın ben bu söylediklerimi kavrayabilmem için 3 yıl geçirmem gerekti. 4. sınıftan mezun olunca bizim okulu ilkokul yaptılar Aydoğdu'yu. Başka bir okul var daha roman olmayanların ağırlıklı olarak gittiği ve başarılı bir okul. İnönü Ortaokulu. Bizimde çocuklar 4'dü bitirdi ve oraya gittiler.

Olmadı tutmadı. Önce roman sınıfı yaptılar. Sınıfları 2'ye ayırdılar. Haklı bir çaba aslında izole etmek için yapmadılar.

Onların alt yapısı belli olduğu için yaptılar ama tutmadı. Çünkü birincisi, okulun kalitesi düştü. Kaliteli veli benim çocuğum Çingene ile okumasın dedi. Aldı çocuğunu götürdü.

Bu büyük bir handikap ve üzüntü kaynağı benim için.

İkincisi 4'e kadar Aydoğdu'da çocuğun temeli çok zayıf. Gidiyor İnönü gibi çok verimli akademik çalışmaların da yapıldığı, öğretmenlerin hırslı olduğu, test çözdürdüğü falan bir okula gidiyor ve haydi 5. sınıfa entegre olalım.

Bence Entegrasyon anasınıfından başlar. 4'ten sonra entegrasyon olmaz. Anasınıfından itibaren roman çocukları taşınmalı eğitim aracılığı ile taşınmalı.

Devlet tanımıyor mahalleyi. 170 tane devam etmeyen öğrenci var. Bu çocuk neden gelmiyor bilersen politika üretebilirsin.

Mesela sara hastası çocuk. 10 tane çocuk sara hastası. Gezerken hayretler içinde kaldım. O çocukların önce sağlığını yerine getireceksin. Yani şunu yapmak lazım: Hangi çocuk akademik olarak ilerleyebilir, hangi çocuğu mesleki eğitime yönlendireceğiz. Bunlar belli oluyor zaten.

Aslında şu gözüküyor sorunu romanlıkla açıkladığımızda olay kaderi haline geliyor. Bir olayı neyle açıkladığınız çözümü doğrudan ilgilendiriyor.

İşte bunlar roman ondan. Kültürel dediğin anda bitiyor. Ama bunlar risk altında. Koşulları riskli. Ondan böyle dediğiniz zaman koşulları değiştirmeye yöneliyorsunuz. Sıkıntı burada. Tekirdağ kamuoyunda Roman bunlar değişmez, bir şey olmaz. Her gelen vali, kaymakamda Roman sorununa el atıyor sonra da pes ediyor.

Zeynep: Ama her topluma da eğitim açılımı yaparsak, o zaman da eğitim karmaşası çıkmaz mı?

Mehmet: Doğru, çok doğru söylüyorsunuz. O yüzden temel eğitim diye bir şey var. Ama bu çocuklara belli standartlar verilerek, eğitime adapte etmenin yollarını arayabilirsiniz. Romanları eğitime adapte etmenin ya da diğer değerlere yakınlaştırmanın yolu da onlara uygun stratejiler geliştirmekte yatıyor.

Zeynep: Kùltürlerini iyi tanımak gerekiyor. Tanımadığın biriyle bir yol alamazsın.

Mehmet: Alamazsın. Milli Eğitimin varsayımı ne ya da eğitim birliğinin herkesi ortak kùltür, ortak değerler üzerinden yetiştirmek bir ulus yaratmak dı mi. Amacı bu tevhid-i tedrisatın. Şuna hizmet ediyor mu bu olay şu anda etmiyor. Şu anda bir sürü uyuşturucu bağımlısı, tinercisi, öğretmene ya da devlete tepkili insanlar var. Bence olay şu Amerika da alternatif eğitim programları var. Waldorf Okulları var. İşte ondan sonra Montessori okulları var. Bir alternatif eğitim uygulaması. Alternatif eğitim uygulaması metotsal olabilir. İçeriksel olmasa bile.

O düşündüğünüz endişelendiğiniz ayrışmaya neden olmaz diye düşünüyorum.

Zeynep: Peki hocam mahallenin genel yapısından, ailelerden bahsedebilir miyiz?

Mehmet: Önce size meslek gruplarını söyleyeyim. Balıkçılar var. Pazarcılar var. Müzisyenler var. Hamallar var. Kadınların çoğu gündelikçidir. Ayakkabı boyacıları var. Bunlar nispeten düzenli geliri olanlar. Romanlar yaşam felsefeleri gereği günlük harcıyıp, günlük haftalık edinip o anın tadını çıkarmasını seven insanlar. O yüzden onların işlerinin günlük kazançlı olması lazım ya da haftalık kazançlı.

Romanlar sebatkâr değil ne yazık ki. Buna uygun bir iş tasarlanabilirse adapte olurlar. Mesela balıkçılığı çok güzel yapıyorlar. Pazarcılığı çok güzel yapıyorlar.

Bir ay bir romanın maaş almayı beklemesi var mı öyle örnekler. Önce insanlar çalıştırılmaya alıştırılıp sonra kalıcı işlere yönlendirilebilirler. Ama genelde şu var; istikrarlı geliri olan çok az kişi var. Sonra Romanlar çocuk erkil ve kadın erkildirler. Erkeklerin çoğu çalışmayıp kahveye giderler. Kadınlar eve bakar. Ondan sonra çocuk erkil bir hayat var ve veliler şu gerçeği söyler bize çoğu zaman. Niye gelmiyor senin evlat deriz. O da der ki: Gelmek istemiyor. Veli şunun farkında değil. Ben bu çocuğun eğitiminden sorumlu olan kişiyim diye bakmıyor olaya. O yanlış bir bakış açısı. O yüzden çocuk erkillikten bahsediyorum. Mahallenin bu sosyolojik yapısı. Çok fazla kavga var. Meşru alanları çok kısıtlı olduğu için kendi kùltürlerine uygun, gayrimeşru alanlara, uyuşturucu, kadın ticareti gibi alanlara kayabiliyorlar. Bu, mahallenin temel sorunu. Yaşam enerjilerinin yönlendirebilecekleri hiç bir yer yok mahallede.

Zeynep: Ne bir lokal var, ne bir aktivite spor merkezi var. Ne bir sanat evi. Hiç bir şey yok.

Mehmet: Engellenen insan saldırganlaşır. Psikolojik ilke.

Zeynep: Bastırılan insan. Etki - Tepki meselesi.

Mehmet: Çocuğun hiçbir faaliyet sergileyebileceği ortam yok.

Zeynep: Böyle şeylerde bir kere yaşam sevinci sönüyor. Yapacaksa da, bir çiçek gibi soluyor o çocuk. Ve saldırgan, yargılayan, öğretmenini, çevresini. Küfürbaz birey oluşuyor.

Mehmet: Yetenek avcılığı yapmıyoruz. Çünkü öğretmen kalitesi düşük.

Zeynep: Müziği katarsak konumuza. Okulumuzda müziği nasıl karşılıyorlar? Müzik onlar için ne ifade ediyor?

Mehmet: Olaya dışarıdan bakınca bunların hepsi müzisyen. Güzel Sanatlar açalım bir tane. Hepsi Güzel Sanatlara gitsin gibi bir klişe söyleniyor. Bu da gerçekçi değil.

Müzik açısından çok yetenekli olduklarını kabul ediyorum ama, bunun onların Güzel Sanatlara gidip mutlu olacakları garantisini vermediğini düşünüyorum.

Zeynep: Belki mahallede sınırlı bu mutluluk. Bir düğünde, arkadaşıyla birlikte bir şarkı söylediğinde.

Mehmet: Güzel Sanatlara gönderdiğimiz çocuklarımız var ama ağırlıklı olarak çok yetenekli çocukların kabul edilmediğini görüyorum. Çünkü onlar Güzel Sanatların beklediği profille örtüşmüyor. Bizim dersler biter, çocuk başlar klarnet çalmaya darbuka çalmaya.

Zeynep: Peki, mesela müzisyen bir ailede ataerkil bir yapı var. Sadece erkek çocuklar önde mesela keman çalıyor babası. Kız çocuğu gidip de ben babamdan keman geleneğini alayım, kuşaktan kuşağa aktarayım gibi bir yönelim içerisinde değiller. Bunun nedeni ne olabilir? Sadece kız çocuğu çocuk doğurmak üzere mi büyütülüyor? Böyle bir udi çıksın, kemani çıksın.

Mehmet: Bu konuda aslında ilk kez düşünüyorum. Aslında sizde beni bir konuda aydınlattınız. Yok işte hiç. Öyle bir ataerkil yapıları var doğru. Bu gerçeği tanımlıyor. Aslında kadınlar toplumsal yaşamın her alanında var romanlarda. Genelde kızlar erken evleniyor burada. 14 yaşında 15 yaşında. Anne baba da kontrol yok. Roman sorumluluk almadan alanı genişleyen bir boşlukta yaşıyor bir otorite yok.

Zeynep: Bir erk yok.

Mehmet: Erkin olmaması sınırların olmaması böyle bir sorunla karşılaştığını düşünüyorum çocukların.

Zeynep: Dansları çok erotik.

Mehmet: Tulumba diye bir şarkıları var.

Zeynep: Evet Tulumba. Ben dün ve bugün gittim çekime. Ben şaşırdım. Sanırım o figürü yalnızca kız çocukları yapıyor.

Mehmet: Ya erkeklerde yapıyor. Tulumba oynayan erkeklerde gördüm ben.

Zeynep: Ben bunu gözlemlerim ve çok erotik bir dans. O yaşta ki bir çocuğun oynamaması gerekiyor. Normal de bir çocuğun.

Mehmet: Kültür. Bakın bu gayrimeşruluğu daha da pekiştiriyor. Şarkı sözlerinde Bonzai, Jamaika neler geçiyor.

Zeynep: Bu kültür, mahallede ki yaşam kültürü, müzik kültürüne aktarılıyor ve olduğu gibi bize onu sözel, işitsel, görsel hepsini bir arada sunuyor.

Mehmet: Birde Romanlar şunu öğrenmiş bence. Romanların yanında, gacoların yanında mod var. Terbiyeli, düzgün davranışları ile örnek dediğimiz çocukların bile, kendi mahalleleri içinde konuşmaları ve paylaşımları çok ciddi müstehcenlikler taşıyor. Birbirlerine ettikleri küfürler. Tahmin edemezsiniz neler var.

Bizim amacımız şu olmalı: “Çocuklara işlevsel davranmak” Hayatı sunma anlamında. Onların sıkıntısı sosyal olan bir formda yaşamak. Bir ilkel kabile gibi yaşıyor. Bunun temelli toplumsallık.

Zeynep: Ben ilk kez gidiyorum bu okula hayrete düştüm. Karşıda çadırlar, köşelerde başı boş gezen atlar orada hurda toplayanlar. Yan tarafta bir genelev. Çocuklar, evini temizleyen dışarıda oynayan kadınlar. Yani karmakarışık bir sürü tablonun olduğu çok renkli bir mahalle ama tabi ki bu olumlu anlamda, olumlu tarafı var ama olumsuz anlamda da bir renk bu aynı zamanda. Ve okulunda tamda tüm olumsuzlukların ortasında dikilmesi ayrı bir konu.

Mehmet: Şimdi ben size şunu söyleyeyim. İlk bu mahalleye geldiğimde nasıl tanımlarımı irdeliyorum. Bir tane manicik buldum okulu anlatan.

“Bildiğiniz okullardan değil bizim okulumuz,
Çalgılı, çengili bol neşeli ama derslerle az ilgili,
Roman havası var gelecek kaygısı yok
Hakkını vermek mi yaşamanın
Yoksa ıskalamak mı demeli
Matematik, Sosyal, Fen olmasada,
Yaşam kokan rengarenk anısı çok.”

Onları tamamlayan bir şey. Okul romanlara benzedi. Yani biz romanlara uyum sağladık. Onlar bize değil.

Zeynep: Siz entegre olan kısımsınız. (Gülme)

Mehmet: (Gülme) Biz asimile olduk diyeyim. Bizim öğretmenlerimiz harikadır. Eğitimcilikleri harika zihniyetlerinde sorun var.

Zeynep: Bu okul için tabiki eğitim önemli ama zihniyet?

Mehmet: Sorun zihniyet, sorun ırkçılıkta. Sorun faşist bakışta.

Zeynep: Ötekileştirme var. Ayşe bunun adı ve sen ona dokunamıyorsun. Ayşe senin öğrencin ama ona sarıl, Ayşe’ye sevgi ver. Ayşe’de sana verecek.

Mehmet: Okulun ihtiyacı sistem ve bunu takip edebilecek insanlar. Aldatıyoruz kendimizi. Zor okulda çalışıyoruz. E biz iyi.

Zeynep: Kendini de çok iyi tanımadan bir başkasını tanıyamazsın. Trakya’daki diğer illerin başarı düzeyi yüksek olan roman çocuklarını gerçekten kazanabilmiş, eğitim seviyesi yüksek bu okullarda okumaktan haz duyan, böyle bir çevreyi oluşturan kişileri, okulu örnek alarak, burada da bir çalışma yapılabilir. Bu kadar kapalı bu kadar kıyıda köşede kalmamalı yani.

Mehmet: Türkiye’de eğitim iklimi çok bozuk. Sıkıntılı. Ama Tekirdağ’da şu an bize muz yetiştirmemiz söyleniyor. Yani Tekirdağ’da muz yetişmez.

Zeynep: Tabi ki her şey öğretmenden öte önce idarecilerde yöneticilerde bitiyor ama, sonuçta birebir karşılıklı bir günü onlar geçiriyor öğrenci ve öğretmen.

En azından bir bilinç yüklese her öğretmenimiz, daha farklı yaklaşım olaya bu bile bir kazanım olacaktır.

Mehmet: Tükenmişlik yaşıyor 4-5 sene o okulda.

Zeynep: Sendrom, bütün öğretmenlerimizde sendrom var.

Mehmet: Öğretmenlerde üzerinde acilen çalışılması gereken bir grup. Çünkü en çok çalışan grubu demoralize etmemek lazım.

Zeynep: Aslında hem öğrenciyi hem de öğretmeni rehabilite etmek gerekiyor. Eş zamanlı belki de bu tür okullarda. Birbirini yiyen bir grup var. Sağlıksız bir ilişki var aslında ortada.

Hastalıklı bir ilişki.

Mehmet: Evet, Kesinlikle doğru. Veli ve öğrenci okuldan nefret ediyor. Okul veli ve öğrenciden nefret ediyor. Böyle bir şey olabilir mi?

Zeynep: Bir şeyler yapmak lazım.

Mehmet: Esaslı oturup bir şeyler yapmak lazım. Sistemi oturtmak lazım. Öğretmen, şunu deme lüksüne sahip değil bu sistem oturana kadar ben, böyle devam ederimle de olmaz. Hep sisteme atıf yapmaktan bir ağlaşma kültürü yaratıyor ve profesyonelliğe aykırı.

Zeynep: Bir de eyleme dökmüyoruz. Oda bir sorun. Etkili olabileceğini düşündüğümüz bir şeyleri çözebilecek fikirlerimiz varsa bunu sözde bırakmamamız lazım. Bunu eyleme dökmemiz lazım. Sadece siz değil bunu okulun tüm kadrosu yapmalı.

Ekleme istediğiniz başka bir şey var mı?

Mehmet: Çok konuşabilirim ben bu konuda. Çok anılarım var ama şey yaparız. Kalan kısmına sonra devam ederiz.

Zeynep: Peki teşekkür ediyorum.

Mehmet: Ben teşekkür ederim.

9. Kaan ile Çekim Ağustos 2014

Kaan 13 yaşında klarnet çalan bir çocuk onunla röportaj yapmak istedim kamera onu heyecanlandığı için konuşmamızın ilk bölümünde ne yazık ki kamera ile çekim yapmayı kabul etmedi. Kaan'a sordum müziğe kaç yaşında başladığını, ustasını, nasıl öğrendiğini çalgısına ne kadar zaman ayırdığını. Ondan aldığım bilgileri bir kâğıda not ettim. Burada vereceğim bilgiler tutmuş olduğum notlardan aktarmadır.

Kaan'ın babası klarnet çalıyormuş Kaan evde müziği ilk ondan görüp duymuş. Babası ona 5-6 yaşlarında küçük davul yaptırmış Kaan müziğe ilk bu davulu çalarak başlamış. Davuldan sonra darbukaya geçmiş babası davul ve darbuka çalarken onu serbest bırakmış Kaan'da çevresinden duyduğu ritimleri davul ve darbukada denemeye başlamış. Ritim kulağı oturmaya başladığında düğünlerde babasıyla birlikte darbuka çalmış, arkadaşlarıyla grup kurmuş orada zilli def çalmış. Babası Kaan 9 yaşına geldiğinde ona klarnet öğretmeye başlamış. Önce klarnetten ses çıkarmayı öğretmiş, daha sonra dudak ve dil pozisyonlarını göstermiş, bu aşamadan sonra klarneti tutmayı ve perdeleri göstermiş. Hangi perdeden hangi ses

çıkart bunları öğrenmiş Kaan. Babası onu her gün kontrol ediyormuş ne kadar çalıştığını ne yaptığını babasının sinirli bir yapısı varmış Kaan babasından çok korkuyor. Yanlış yapar ya da az çalışırsa babası çok bağıriyormuş bazen dövdüğü de oluyormuş. Kaan okuldan eve gelince günde en az 2 -3 saat çalışıyormuş. Kaan'a enstrümanını seçmesi konusunda fikir sorulmamış babası seçmiş klarneti. Kaan aslında davulcu olmak istediğini söyledi. Babası şu an Kaan'a makamları öğretiyormuş öğrettiği makamları Kaan'a enstrümanında çalmadan önce makamı ağızıyla mırıldanmasını mırıldadıktan sonra klarnette çalmasını istiyormuş. Babası makamı oluşturan sesleri Kaan'a ezberletiyormuş her gün aynı şeyi çaldırıyormuş. Kaan'da günde 2 – 3 saatini aynı şeyi çalarak geçiriyormuş. Babası beğenirse yeni makam ve şarkılar veriyormuş Kaan'a.

Biraz sohbet ettikten sonra Kaan'ı çekim yapmaya ikna ettim. Diyaloglar:

Zeynep: Kaan peki nefes konusunu nasıl hallediyorsun? Çünkü nefesli saz çalan birinin uzun nefes kullanması gerekiyor çok önemli biliyorsun ki.

Kaan: Diyaframdan daha güzel nefes alırsınız.

Zeynep: Nasıl öğrendin, sana nasıl öğrettiler?

Kaan: Babamdan öğrendim. Babam dedi ki bana diyaframı dedi hiç yormıycaksın dedi. Rahat dedi üflüceksin dedi. Nefes kontrolü dedi. Vericeksin alıcaksın dedi.

Kaan diyafram nefes çalışmasını ayağa kalkarak örnekledi.

Zeynep: Ne kadar sürede çalıştın ve öğrendin?

Kaan: Günde 3 – 4 saat çalışarak yeni öğrendim.

10. Vasıf Aldanmaz İle Yapılan Röportaj Ağustos 2014

Zeynep: Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Müzik yaşantınızı, bu yolculuğa nasıl başladınız? Sizi bu noktaya gelirken kimler destekledi? Dedeniz, babanız, siz nasıl bir yolculuktan geçtiniz? Bunu bi dinleyelim sizden.

Vasıf: Orta Okulu bitirdikten sonra babam beni düğünlere almaya başladı. Ordan biraz, burdan biraz, o düğünden biraz derken bu günlere geldik. Halk eğitimde çalıştık, gazinoda çalıştık, düğünlere gittik. Ömrümüzü böyle tükettik. Abilerimizden öğrendik, dayılarımızdan öğrendik. Babam davul çalardı. Ama arkadaşlarına öğretti, bize öğretti.

Zeynep: Peki mesela babanızdan gördüğünüz bir ritmi e nasıl kendi kendinize mi tekrarladınız? Babanız destekledi mi sizi? Yoksa şu ritmi ver, bunu geçelim. Nasıl oldu?

Vasıf: Tabi destekledi.

Zeynep: Hatırladığınız, geçmişe dair, diyelim ki 15 yaşından bahsedelim. 15 yaşındaki bir dersinizi. Bunu bi hatırlayalım sizinle.

Vasıf: 15 yaşında arkadaşlarımla toplanırdık, müzik çalma çalışırdık, yani müzik çalıyoduk.

Zeynep: Babanla yaşadığın bir dersini anlat.

Vasıf: Babamla yaşadığım dersi... Parmaklarımı alırdı, klarnetin üzerine koyardı. Alıştırmamı isterdi. Parmaklarımı oynatmamı isterdi.

Zeynep: Nota falan yok.

Vasıf: Yok o zaman nota, sonradan öğrendik.

Zeynep: Mesela nota yok ama güzel bir geçmiş var. Repertuar, dolgun bir repertuar var şimdiyi kıyaslarsak. Bu repertuarın oluşmasında mesela aşama nasıl kaydediliyo?

Vasıf: Aşama meraktan kaydediliyor. Çalışyorsun. Duyduğunu evde gelip çalışyorsun. Çalıştığın kadar, öğrendiğin kadar. Tekrar olmadı bir daha, olmadı bir daha çalışyorsun. Sonra arkadaşlarını topluyorsun oldu mu olmadı mı diye. Onu bi de onlara sunuyosun yani.

Zeynep: Peki mesela düğünlere ne zaman çıkmaya başladın? Kaç yaşında?

Vasıf: Düğünlere 16 yaşından sonra çıkmaya başladım.

Zeynep: 16 yaşından sonra neden?

Vasıf: Yok o zaman bizim zamanımızda böyle geniş bir çalgı işi yoktu yani. Orkestra yoktu, org yoktu. Hani iki aileden düğüne gidebiliyoduk. Mecbur kalıcak adam işini bitirsin de ister çocuk olsun ister adam farketmiyodu o zamanlar. Bu yani.

Zeynep: Geniş değil orkestra.

Vasıf: E tabi değiştirdik kendimizi. Ordan biraz sazlarla gittik, davullarla gittik, folklor ekipleriyle çalıştık. Bu hale geldik.

Zeynep: Peki şeyi hatırlıyor musun? Ben mesela keman çalıyorum ve neyle başladığımı, ilk parçamı hatırlıyorum. Sen ilk çaldığın, geçtiğin eseri hatırlıyor musun?

Vasıf: İlk geçtiğim eser Tekirdağ Karşılması.

Zeynep: O zaman çal bize biraz şimdi.

(Vasıf gülererek kafasını salladı, çok eski emektar klarnetini eline aldı) .

Vasıf: Bu hiç çalınmaz, kırmışlar kamışını. Çalamam ki. (Üfledi) .Olmaz.

Zeynep: Tamam. Biz seni çaldın kabul ediyoruz. Yani bu şekilde bugünlere geldin. Masal gibi ama aslında yine de bunun zorlu bir kısmı vardır. Anlatmadığın hatırında.

Vasıf: Muhakkak. Anlatmadığım: sabahlara kadar klarnet çalıyoduk. Sarfoşlara (sarhoşlara) çalgı çalıyoduk.

Zeynep: Ayrı bir özel odan yok. Pratiği napıyosun, toplanıyosun odana geçiyosun?

Vasıf: Yok. Arkadaşlarımızla çalışıyoduk yani duyduğumuz parçaları. Yeni parçaları arkadaşlarla çalışıyoduk.

Zeynep: Duyuyosun, çalışıyosun.

Vasıf: Tabi.

Zeynep: Usulleri, makamları nasıl öğrendin? Öğrenme yöntemin ne?

Vasıf: Ustalarımızdan öğrendik. Ustalarımıza sorduk, bu şarkı ne makamındadır diye. Sonra peşrevleri, saz semailerini öğrendikten sonra, makamları zaten mecbur öğreniyosun oraya gelince sıra. Oyun havaları makam istemez ama şarkılar hep makam ister.

Zeynep: Sen duyuyosun, duyduğun şarkı diyelim rast makamı. Onu kulağına yerleştirip, şarkıları onun üzerinden buluyosun öyle mi?

Vasıf: Tabi evet, makamları mesela öğrenince makamlara uyduruyoruz.

Zeynep: Evet.

Vasıf: Makamı bulunca şarkı kendi oturuyo. Çalışosun şarkıyı.

Zeynep: Peki. Ritimle başlamadın mı sen? Direk klarnetle mi başladın?

Vasıf: Evet, direk klarnetle başladım.

Zeynep: Neden öyle oldu peki?

Vasıf: Babam ritim çalıyordu.

Zeynep: Baban ritimci, Onu dedin ya ondan soruyorum, ama önce mesela genellikle şey yapıyolar ya ritimle başlatıp bazı aileler.

Vasıf: Babam bana hiç öğretmedi darbuka veya davul. Ritim öğretmedi. Klarneti öğretti.

Zeynep: Orkestrayı tamamlaman için?

Vasıf: Evet.

Zeynep: Anladım, eklemek istediğin bi şey var mı?

Vasıf: Yok.

Zeynep: Teşekkür ediyorum.

Vasıf: Bi şey değil.

11. Okan Aldanmaz İle Yapılan Çekim Ağustos 2014

Zeynep: Seni biraz tanıyabilir miyiz?

Okan: İsmim Okan Aldanmaz. Tekirdağ doğumluyum. Kendim müzisyenim. Kanun çalıyorum. Çocukluğumda 6-7 yaşımdayken ritim çalıyodum. Sonradan klarnet almıştım elime. Klarnetten soğudum, çalamadım.

Zeynep: Baban mı klarnetçiydi?

Okan: Evet babam klarnetçiydi. Sonra dayılarımızdan görünce özentisi olarak kanun çalmaya başladım. Kanun öğrenmeye başladım.

Zeynep: Kaç yaşında başlamıştın?

Okan: Kanun çaldığımda 8 yaşımdaydım. O zaman öğreniyordum. Öğrenme aşamasındaydım. Bir sene iki sene sonra zaten işte biraz şarkı çalmağa başlıyodum. İşte bazı müzisyenler, abilerimiz alıyordu bizi, işlere falan gidiyoduk. Orda biraz piyasa üzerine çalıyoduk. Benim ustam Amet Gümüş var. Onun üzerine bayağ çalışıyoduk beraber. Her akşam böyle. Beni yetiştirmeye çalışıyodu. Ondan teşekkür ederim kendisine. Kanunda mesela hiç yani hiç bi fazladan merak salmadım, yani hiç bi saza falan. Kanun en sevdiğim alet olarak, küçüklükten beri.

Zeynep: Değişmedi en son tercihin.

Okan: Evet, değişmedi. Biraz öğrendikten sonra işte biraz sanatçılarla çalışmaya başladım.

Zeynep: Bide şimdi öğrenme aşamanı bi anlat. Nasıldı seni eğiten kişiler? Tekniği sana aktarıırken sözel olarak mı sana iletiyorlar ya da gidip enstrümanın başında mı gösteriyorlar? Tekrar mı ediyorlar? Bu nasıl gerçekleşti?

Okan: E enstrümanı öğrenirken ustam bana kendisi söylemişti. İşte sazi aldığımında falan düğünlerde, işte bunu yapıcıan veya evde otururken bir eser çaldığımızda bunu yapman gerekiyo, bu mandalı değiştirmen gerekiyo. İşte sesleri öğretiyodu bana.

Zeynep: Nasıl mesela örnek verir misin? Bir ders örnekle mesela?

Okan: Türk makamında kanunda re'den la'ya kadar başlıyo. (re-mi-fa-sol-la-si-do-re) diye gidiyo yani. La'ya kadar kendisi. Mandallarda mesela, hicazın donanımını söylüyordu bana mesela. Si bemol arızası alır ve do diyez la hicaz olur mesela. (La hicaz çaldı) .

Zeynep: Bunu söyleyen kişinin de eğitimi yok dimi?

Okan: Nota eğitimi vardır.

Zeynep: Direk yazabiliyor mu? Bunu donanımlarıyla birlikte gösterebiliyor muydu?

Okan: Gösteriyordu, mesela notada hangi arızayı alır bunları yazıyordu.

Zeynep: Ama bu yine de sözel oluyodur. Kâğıt üzerinde bir eğitimin yok dimi? Okuyup da sonuçta bunun bir solfejini alalım, bunu bi dikte edelim. Böyle bir eğitimden geçmedin?

Okan: Öyle bir eğitimim yoktu yani.

Zeynep: Göstererek ve sözel olarak?

Okan: Sadece göstererek ve sözel olarak gösteriyordu.

Zeynep: Duyduğun ezgiyi nasıl tekrarlıyordun?

Okan: Duyduğum ezgiyi beynimde kalarak ve kulağımında kalarak, evde gidiyodum saatlerce çalışıyodum aynı şeyi. Mesela bi parçayı çaldıyan, zaten hemen onu kulaklarımda tutuyodum veya bi şeyde tutuyodum aklımda her şeyde. Hemen anında gidip evde çalışıyodum. Bide biraz bizde yüzsüzlük var tabi. Abilerimiz çaldığı zaman işte yanına gidip bunu bana gösterebilir misin falan diyoduk işte. Biraz zor gösteriyolardı.

Zeynep: Farklı bir aileden bir abine gittiğinde kendi ailen dışındaki birine, seni göstermek için kabul ediyo mu? Yoksa zorluyo mu seni bilgisini saklamak için uğraşıyo mu? Aynı ondan olmasın diye mahallede ondan bitane daha. Böyle bir bilgi kıskançlığı var mı mahallede?

Okan: Herkes paylaşıyo yani.

Zeynep: Yani bilgi kişiler arasında dolaşıyo.

Okan: Evet.

Zeynep: Sen öğrendin, bilmeyen birine sen öğretiyorsun.

Okan: Evet.

Zeynep: O öğreniyö, bu şekilde aktarım devam ediyö.

Okan: Evet, öyle öyle gidiyö.

Zeynep: Anladım. Az önce diyodun ya ritmik ve melodik tekrar. Onu da mesela örnekeleyebilir misin? Tekirdağ yöresinden bi şeyler.

Okan: Mesela bazı senkoplar yapıyodu abilerimiz. İşte Tekirdağ Karşılması'nda. Mesela böyle yapıyolardı. (Ağız ile ritmi bapbara şeklinde söyledi). Mesela yapıyolardı. Senkopları veriyolardı. Onları gidip evde çalışıyoduk. Bize paylaşıyolardı, düğünlerde falan yani hep beraber grup içerisinde çalışıyoduk zaten.

Zeynep: Kaç yaşında ilk düğüne çıktın?

Okan: E ben ilk düğüne çıktığımda 10 yaşımıdaydım. 10 yaşında çalmaya başladım. Fazla düğünlerde kanuna gerek yoktu. Sadece fasıl üzerine gidiyoduk. Düğünlerde de çok çalıştım. Roman düğüne gidiyoduk. Bazı yerlere gidiyoduk. Öyle yani.

Zeynep: İlk çalıştığının parçanı hatırlıyör musun?

Okan: Çaldığım parça "Duydum ki unutmuşsun" çalıyodum. (Çaldı) .

Zeynep: Bu şekilde devam ediyodu eğitimin. Bunu kaç yaşında çaldın sen?

Okan: Bu parçayı mandalları sökerek egzersiz yapıyoduk ilkten.

Zeynep: Ne kadar bir süre sonra mandala geçtin?

Okan: Mandallara 11 yaşında başladım, geçtim. İşte söylüyolardı işte bunu giricen, 3 koma kaldırcan veya bir koma indiricen. (Mandalı örnekleği) .

Zeynep: Peki mandalın pratiğini nasıl yaptın evde?

Okan: Mesela abilerimizden gördüğümüz zaman işte, mesela bize gösterdiği zaman üstüne 4-5-6 saat çalışıyodum.

Zeynep: Aynı şey üzerinde mi tekrar yapıyodun?

Okan: Aynı şey üzerinde çalışıyodum. Ne yapıyodu, ellerini nasıl kullanıyodu. Mandalları hangi şeylerle kullanıyodu. Onu merak edip zaten onu şey yapıyoduk yani, çalışıyoduk.

Zeynep: O aşamayı bitirmeden ikinci bilgi geliyor muydu peki? Diyelim bunu yapamadın az önce gösterdiği bilgiyi. Ama yeni bişey öğretmesi gerekiyö sana ustanın. Bunu aşmadan gösterdiği şeyi, ikinci yeni bilgiyi veriyö muydu, yoksa onu aştıktan sonra mı üstüne koyuyordu?

Okan: Onu aştıktan sonra veriyordu.

Zeynep: Ekstra özel bir öğrenim yöntemi var mı aklında kalan? Mesela diyelim ki sen bunu ustandan gördün. Kendine bir öğrenci yetiştirirsen gerekirse bu metodla öğretirim diye aklında kalan. Hani zehir gibi bir öğrenci yetiştiririm dediğin, kolay öğrenim metodun var mı mesela?

Okan: Kolay öğrenim metodum tabi ki var yani.

Zeynep: Ne mesela? Nasıl öğreteceksin? Sana bir öğrenci gelicek, ya da çocuğun olacak, onu yetiştireceksin. Nasıl bu bilgini ona aktaracaksın?

Okan: Bu bilgimi, önce sesleri öğrenmesine yardımcı olucam, işte egzersiz yaparak kendisine. İşte biraz şarkı çaldıktan sonra, kendisine mandalları öğretilcem. Biraz daha kendisini yetiştirmesine yardımcı olucam.

Zeynep: Sonra belli bir dönemden sonra artık kendi yolunu kendi çizecek.

Okan: Evet.

Zeynep: Yani bir Okan varsa, bir Ahmet de kendi olacak bir Mehmet de kendi olacak.

Okan: (Güldü) Evet.

Zeynep: Eklemek istediğin başka bir şey var mı?

Okan: Yok, sağ olun, teşekkürler.

Zeynep: Sağ ol verdiğin bilgiler için.

12. İsmi Veremeyen X Kişiyi Yapılan Röportaj Ağustos 2014

X: Küçüktüm, bir koroya girdim. Koroda eğitim almak istedim. Benle birlikte bir udçu daha vardı. Sazın şefi bana taksim bıraktı. Ben nota bilmediğim için “Çingeneler mi doldurdu burasını” diye laf attı. O zaman ben kendimi aldım, çıktım ordan. Udumla birlikte çıktım. Dışlanmış hissettim kendimi. Aslında ben girseydim, benimle birlikte giricek çok insan vardı benim arkamda. Ben öncü olacaktım. Çıkma da ben öncü oldum. Benle birlikte 2-3 kişi daha girmek istedi. Aynı şeyi görünce onlar da çıktı.

Zeynep: Pes ettiler.

X: Mecburen. Şimdi bu sefer napıyoruz, o kişileri daha sonra bizimle iletişime geçmek istedikleri zaman onlar bizim gözümüzde bitik bir insan. Bi hiç! İsterse üstad olsun. Aslında biz hocaya hocam, her zaman hocam. Bu benden fazla bilgisi olmasa da birbirimize her zaman hocam diye hitap ederiz. Ama işte burda dışlandığımız için konservatuvarımız var burada, burdaki konservatuara alınan kişiler cahil kişiler. Ben burda konservatuara girdim ud dersine, yanımda hiç bilmiyolar ud. Ben girdim, hoca mızrap tutuşunu öğrettiyo. Ne mızrabı, ben 10 yaşından beri ud çalıyorum. Ben dedim çalabiliyorum hocam. Kendimi kasarak hocam dedim. Biliyor musun mızrap tutmasını dedi. Tabi ki hocam dedim. Mızrabı aldım, çaldım. Lütfen dışarı çıkar mısınız dedi. Dedim neden hocam. Ben sana saz öğretemem, sen benden iyisin dedi. Çıkar mısınız lütfen dışarı dedi. Hocam dedim ben ud öğrenmeye geldim. Bilebilirim ama bunun notası var, teknik aksaklıkları var. “Ben sana birşey öğretemem.” Gittim konservatuvar başkanına, hocam böyle böyle. Sen dedi git nota öğren. Ondan sonra. İyi de ben ancak sazla notayı birleştirirsem öğrenicem. Ben hem öğrenmek istedim, hem sazıma yansıtmak istedim bunu. Bunu kabul etmediler. Sadece ben nota öğrenicem, sazsız nota. Sonra saza çevircem ikisini. Dedim öğrenemez miyim öyle? Ya işte sen ikinci sınıftan üçüncü sınıfa atlamak istiyosun, o zaman öğretin. Kimse kabul etmedi. Ordan da çıktım. Çünkü yani şöyle bir şey söyleyebilirim. Burdaki insanlar Tekirdağ’da genellikle... Tekirdağ çok farklı bir yer. Tekirdağ Çingenesi, Romalı hep ayrılıyor.

Zeynep: Niye öyle oluyo?

X: Şimdi onlara da hak veriyorum bir yerde, neden hak veriyorum. Daha önce ovalarda yaşayan insanlar, beygir arabalarıyla gezen insanlar. Hepsi bizim oturduğumuz semte yerleşti. Yerlilerin yaşam alanını kısıtladılar.

Bu sefer naptılar? Bizi kısıtladılar burda kabadayılıklarına. E biz şimdi esnafız, giyinik kuşanık devamlı olmalıyız. Ne bileyim sataştılar, yaptılar. Biz hep geri kaldık. Onlar millete zarar verirken, bu sefer bizim de adımız kötüye çıktı. Ya benden şimdi sana ne zarar. Selam verince bana konuşuruz ederiz. Arkadaşlık ederiz. Çay içeriz beraber. Bizden zarar gelmez. Ama şimdi milletin gözünde ne oldu? İşte Aydoğdu Mahallesi çok berbat bir mahalle, mahalleye çıkılmaz.

Nereye giryosak eyvah, Çingeneler geldi. Hatta bi laf vardır, çocuklarını bile eskiden korkuturlardı. İşte aman kızım saklan, Çingeneler geldi diye. Bize dokunan kelimelerden bitanesi. Tamam belki çingene gözükebiliriz, ama sonuçta insanız. Konuşmasını biliyoz, oturmasını biliyoz, kalkmasını biliyoz. Bizim yetişme alanımızda çocuklarımızın yetişme alanını da hep kısıtladılar. Okulda bile dahi öyle.

Zeynep: Peki şunu sorucam abi sana. Küçük yaştaki bu kuşak için söylüyorum. Ayrı bir müzik okulu olsa nasıl olur? Bir merkez olsa burda, sen böyle birşeye olumlu bakar mıydın?

X: Aslında iyi kötü o da var. Nasıl var?

Zeynep: Hayır niye diyorum, çünkü aynı yetenek burda azıcık bile olsa her insanın bir yeteneği var.

X: Şöyle cevap vereyim. Burda Güzel Sanatlar diye bir okulumuz var. G. S.L' dE müzik eğitimi var. Bu çocuklarımız bizim oraya girdiler ve başarıyla bütün öğrencilerden başarıyla hatta ki oranın öğretmenleri başta ekstra işlere giderken bile bizim çocuklarımızı kullanarak işe gittiler. Ordaki öğretmenler. Fakat yine de ordaki sınıftaki zengin aile tabaka çocuklarını hep geçirdiler, bişeyler yaptılar. Ya bu sefer de "Ne diyosun oğlum, bak diğer kişi sınıfı geçmiş, sen geçemedin." Öğretmenine soruyoruz "Niye geçemiyo bu?" Mesela bu nota biliyo, ben bilmiyorum bu biliyo. Ona bişey soruyorum; mesela bişeyi anlayamadığım zaman. Burasını nasıl yapıcaz, hangi sesleri basıyosun burda? O bana tek tek söyleyebiliyo. Ağır da olsa söyleyebiliyo. Bi şarkıyı geçicez, belki 15 dakikada geçicez. O şarkıyı uzun bi sürede ama geçicez, tam manasıyla geçicez. O bana o sesleri veriyo, ben o sesleri basıyorum ve geçiyoruz.

Zeynep: Notanın sana ne avantajı olucak? Mesela ne?

X: Aslında çok avantajı var. Bir parçayı en azından gerçek doğru çalıcaksın. Hiç bilmediğin hiç duymadığın parçayı önüne notan gelince hiç problemsiz, bilirmiş gibi çalıcaksın.

Zeynep: Çatır çutur çalıcaksın. O muydu bu muydu demiyeceksin.

X: Demiceksin. Mesela şu ses miydi filan hiç problemsiz çalıcaksın.

Zeynep: Olanı icra ediceksin.

X: İcra ediceksin.

Zeynep: Peki kendi eğitiminden bahsedecek olursak sana öğreten kişinin metodu nasıldı, sana nasıl aktardı? Sen bir öğrenci yetiştirdiysen, sen nasıl aktarıcaz, yöntemin ne olucak?

X: Şimdi herkesin yetiştirme tarzı farklı. Saz konusuna gelirse zamanla o kendinden bulur.

Zeynep: Çünkü biliyosun Roman halkını bu konuda ben üstat kabul ediyorum. Yani Allah'ın bu kullara verdiği yetenek tartışılmaz. Tamam bi nota yok bişey yok ama sonuçta eğri ya da doğru profesyonel müzisyenler ortaya çıkıyor. Ve bunu da yaparken bi yöntem var. Bu ne? Pratik eğitimden kastımız nedir?

X: Şimdi şöyle söyleyebilirim. Mahallemizde 500 tane çalgıcı varsa bunun 250 si klarnetçidir. 150 tanesi davulcu veya darbukacıdır. Telli saz çok nadir. Yani 500 tane müzisyen varsa 20 tanesi telli sazdır. Kalan hepsi davul darbukadır. Çünkü işi bitiren davul darbuka. Atıyorum işte adamın işi yok darbukasını alır aşağı iner. Ama bi telli saz bunu yapamaz ve o telli sazı öğrenecek kişi zaten ya ... bana gerek duymaz zaten benden öğrenmeye. Ama çalgı için herkese o da çalgı çalıyo o da çalgı çalıyo. Bi tanesinden istediği parçayı bi tanesine bakarak öğrenecek. Sorarak öğrenecek. Öğrenecek. Ama telli saz, öyle bir şans yok. Telli sazı kendi yeteneğinle duymak çok önemli. Şey var şimdi, her şeyi artık rahat rahat öğrenebiliyosun. Youtube'yi açıyosun, istediğin sanatçıyı istediğin bir şekilde teknoloji ile her şekilde ulaşabiliyorsun. Dışarı bile yansımiyo bu. Seyretmiyosun, istediğin parçayı ve ya öğrenmek istediğin parçayı bilgisayardan öğrenebiliyosun istediğin şekilde. İstediyin kişiyi dinleyerek atıyorum çoğu kişi şuan hepsi klarnet çalıyo. Şimdiki nesilden bahsediyorum. Hepsi Hüsnü tarzında çalmaya çalışıyo.

Zeynep: Mahallede bu mu yaygın?

X: Evet. Dışardan gelenler de öyle. Başka müzisyen geliyo. Mesela atıyorum ben düğün yapıcam, dışardan asker arkadaşım ne bileyim diğer arkadaşım, dışardaki müzisyen arkadaşlarımı davet ediyorum. O da geldiği zaman burda açılış programı yaparken Hüsnü tarzında. Eskiden fasıl vardı. Otururduk, bir saat iki saat fasıl yapılırdı. Şimdi onlar kalktı. Gündem parçalar, işte Hüsnü tarzı parçalar.

Zeynep: Arabesk oluyor mu mesela?

X: Tabi ama çok nadir arabes. Daha özellikle Göksel Baktagir'in kanunla yapılan nostaljik parçaları. Genellikle Hüsnü Şenlendirici. Herkes bunu çalmaya çalışıyor, herkes onun parçalarını çalışıyo.

Zeynep: Serkan Çağrı yok yani?

X: Yok. Pek nadir. Çok az. Yani onun tarzını beğenmiyolar açıkçası. Hüsnü çok farklı geliyo bize, duygusal.

Zeynep: Birazcık da batıya daha yakın Serkan'ın şeyi.

X: Evet ama şimdi şöyle bişey var. İşte bu bizim çaldığımız aletler batı sazından ayrı, farklı olduğu için. Biz klasik müzik yapmaya çalışıyoruz. Klasik Türk Sanat Müziği şeklinde. Biz onu batı tarzına çevirmeye çalıştığımız için bize hoş geliyo. Biz daha önce ne bileyim, bi Sezen Aksu'nun parçalarını zor geliyodu çalmak bize. Zor geliyodu şimdi o bize öğrettiği için daha duygusal bi güzellik var. Keşke daha önce biz niye öğrenmemişik. Bu kadar güzelmiş, niye farkında değilmişik ki? Sezen Aksu senelerden beri var. Ne bileyim Yıldız Tilbe senelerden beri var. Yani var ama biz öylesine arabes tarzında dinliyomuşuk. Dinlemek ayrı, öğrenmek ayrı, çalmak ayrı. Bize onların tadını verdi. Onları tanıttırdı. Daha doğrusu Hüsnü çok yani sanatçıyı tanıttırdı bu arada.

Zeynep: Bir kapı açtı.

X: Bir kapı açtı. Biz de naptık şimdi. O eskiden mesela işte Samime Sonay'lar, ne bileyim işte Nurdan Torun'lar falan o şekilde insanları, Zeki Müren'ler o şekilde dinliyorduk. O şekilde şimdi daha farklı. Ne bileyim yabancı parçalar dinlemeye yabancı müzikler geçmeye çalışıyoruz Hüsni sayesinde.

Zeynep: Peki şimdi şunu düşündüm şuan. Teknoloji ile birlikte birçok yeniliklerle tanışıyoruz. Yeni müziklerle yeni müzik türleriyle. Sadece arabesk sadece alaturka dönmüyo repertuarda. Diyosun ki Hüsni sayesinde yeni bir tarz geliştirdik. Müzisyenler bunu taklit ederek bi şekilde öğrenmeye ve öğretmeye çalışıyo. Şimdi mesela bi kuşak yetişiyo. Siz birazcık eski kaldınız.

X: Eski kaldık evet.

Zeynep: Sen çocuğunu yetiştirmeye kalksan hangi tarza göre yetiştireceksin.

X: Eski tarza göre.

Zeynep: O eskiden bize bahset.

X: Şimdi şöyle söyleyebilirim. Daha önce dedim ya Zeki Müren işte, hastasıydık. Sanat müziği, sırf fasıl olarak çıkınca sahneye bir saat fasıl yapıyaktın aynı ses aynı makam. Bir saat fasıl yapıyaktık. Şimdiki nesilde o yok. Şimdiki nesil beni şey görüyo. Bana diyo "TRT 3,5" 4 te demiyolar, 3.5 TRT 3,5 geliyo diye tabirde bulunuyolar bana. Niye? eski repertuarım vardı, şimdi yeni repertuarı o yorumu kendime yakıştıramıyorum ben. Okuyamıyorum. Yani nasıl söyleyebilirim size? Şimdiki gençler Tarkan'ın şarkılarını Tarkan gibi okuyabiliyolar, O'nun tarzında. Kapa gözlerini dersin ki Tarkan'ı dinliyorum. Ama ben o şekilde sesimi yapamıyorum. Çekiniyorum, utaniyorum. Belki ne bileyim yaşlılık meselesi mi dicesiniz, tarz meselesi mi dicesiniz.

Zeynep: Kuşak farkı?

X: Yani o şekilde. Ne bileyim çocuk çıkıyo, Yıldız Tilbe'nin hareketlerini O'nun tavrında O'nun sesinde okuyabiliyo. Taklit yoluyla. Biz öyle bişeyi beynimizde yansıtmadık. Şarkıyı gördük, şarkıyı dinledik. Yani Zeki Müren'e benzetelim sesimizi diye düşünmedik. Biz şarkıyı öğrenelim diye... Şimdi herkes çıkıyo, ne bileyim biz bar sahnesi bilmeyiz. Eksiyeye dayanarak bar nedir bilmeyiz. Şimdi herkes barda. Mesela ben bir müzikholde çalışıyorum Tekirdağ'da. Müzikholde çalışıyorum derken 23 yaşında girdim. Yaklaşık 20 senedir de aynı müzikholde çalışıyorum. Yeni parçalar çıktığında ben çocuklardan öğreniyorum, yeni nesilden.

Zeynep: Repertuarı yeniliyorsun.

X: Onların tarzları bana daha değişik geliyo.

Zeynep: Peki onlar eskiyi arıyo mu? Bu da önemli. Sen yeniye arıyorsun, onlar eskiyi arıyolar mı?

X: Aramıyolar. Hatta nefret ediyolar.

Zeynep: Geçmiş de sorgulamıyolar.

X: Sorgulamıyolar.

Zeynep: Ama o zaman şimdi eğitimde evdeki diyelim ki 50 yaşında bi abimiz olsun, çocuğu var 15 yaşında. E bu çocuk yeni bi kuşak, hangisini öğrenecek ki babasının eğitimini kabul edecek mi?

X: Babasının eğitimini kabul etmez.

Zeynep: Dışarda mı takılacak, kim verecek ona bu desteği?

X: Dışarda gör gören işte, arkadaşlarından zaten şöyle bişey mesela. Benim çocuk oluyo (parmakla oğlunu gösterdi), O da kanuna başladı yeni yeni. Şimdi ben diyorum ki O'na, oğlum, işte kürdilhicazkâr saz semaisini yap. “Ya baba” diyo, “Ne işimiz var kürdili hizcakar saz semaisiyle.” “Bak” diyo, yeni bitane şey çıkmış diyo işte, sanatçı çıkmış diyo. O’nu geç diyo sana, bi bakıyorum arkadaşlarıyla toplandıklarında ne bileyim işte Hüsnu’nün parçasını geçiyo. Şimdi onlar geçiyo, onların çaldığı parçayı ben bilmiyom.

Zeynep: Tutmuyo repertuar.

X: Tutmuyo. Onların yanına yaklaşamıyorum. Onlar da benle “Dayı çalışalım mı?”, “Çalışalım”. Oturduğumuz zaman onlar da bana bakıyo, “Ya dayı napıyon, napıyosun dayı? Uyutuyosun bizi. Nasıl şarkı çalıyosun?” “Ya oğlum benim de şeyim bu yani.” Benim de çaldığım şeyler bunlar. Ben de bunları çalışıyodum. Bir zamanlar bunlar tutuyodu. Şimdi nasıl onlar tutuluyosa, bi zamanlar da bunlar tutuluyodu her yerde. Şimdi nasıl sizi çağırıyosalar, bi zamanlar da beni çağırıyolardı. Şimdi nesil değişti. Düğün var, gidiyo, klarnetçinin yanına oturuyo. Nasıl çaldığına bakıyo, gözlemliyö, parçayı iyice kulağına alıyo. Düğün bittiği gibi onu kafasında, beyninde tutarak geliyo. Onun yapmak istediğini yapıyo, yani onun taklidini çıkarıyo. Evde pratiğini döküyo.

Zeynep: Yani her evde bu mu dönüyo mahallede?

X: Bu dönüyo.

Zeynep: Yani bu güzel müzisyenler, güzel müzikler bu şekilde mi oluşuyo? Olay bu yani.

X: Evet evet. Dinlemelerle işte diyorum ya şimdi artık şey de yani, bakıyorum evde yabancı müzik dinliyo. Ben hayatımda hiç yabancı müzik dinlemedim. “Oğlum ne işin var senin yabancı müzikle?” .“Baba bi dinle, bi dinle.” Onun hoşuna gidiyo. Dinle demesinde bi olay var yani. Bana dinletmeye çalışıyo, onu kafasına alıyo. Mesela diğer müzisyenler yabancı müzikleri de çalmaya başladı. Ha tabi Hüsnu’nün de etkisi var burda. Eskiden mesela bi salonda gelin damadı karşılırdık, hemen dans müziğine alırdık. Yani şimdi yabancı müzik de tuhaf geliyo bana.

Zeynep: Başka Roman mahallelerine gittiniz mi Tekirdağ dışında? Tekirdağ ile kıyasladığında diğer şehirleri, mahalleleri... Eğitim aynı mı devam ediyö, değişmiyo mu?

X: Ben hemen hemen Ege, Marmara bütün Roman mahallelerini gezmişimdir. Aynı. Aynı ama şöyle söyleyebilirim. Kimi yerlerde benim söylediğim fasıl tarzı daha fazla, yani diyorum ya eskiden biz fasıl okuduk. Mesela şimdi yeni çıkan gençler fasılı da öğreniyolar. Diğer yerlerde, bazı yerde, belirli yerlerde, mesela bu neresi? Çanakkale Lapseki. Mesela ben gittim ordaki gençleri gördüm. Benim bildiklerimi onlar bilebiliyor, burdakiler bilmiyo. Ama bunu çocuklara bağlamıyorum. Benim yaşımda olanlar çocuklara bişey veremediler, kendilerini aktaramadılar. Ordaki yaşlı insanlar kendilerini onlara aktarabildiler.

Zeynep: Kuşaktan aktarım. Bilgi tam gitti onlara.

X: Burdakilere gitmedi.

Zeynep: Burda yok. Eğitim aşamasında mı oldu bu yoksa bi yere gelip de düğünlere çıkmaya başladıklarında mı oldu? Hani ailede mi bu yanlış başladı?

X: Ailede değil. Burası farklı (Tekirdağ). İşte dedim ya az önce. Buraya gelince şeyler (Mangosar) arabalarla yerleştiler filan buraya. Onlar bizi dizginleyince artık yani onların elindeyiz mahallede. Her zaman silahlar patlıyor. Korkudan bizim eve... .

Zeynep: Bu şeyi mi diyorsunuz, mangosarları?

X: He işte çok iyi, benden daha iyi biliyosun, onlar. Kendi mahallemizle kendi insanlarımızla yaşıyoruz. Kısıtlanıyoruz şurda Tekirdağ'da.

Zeynep: Onların kendi dilleri var sonuçta.

X: Evet evet.

Zeynep: İkinci bi dilleri var. Bunlar müzikal yaşamlarını, sanat yaşamlarını, düğünlerini nasıl idame ettiriyorlar? Kendi bildikleri dille mi yoksa aynı senin düğünün nasıl oluyorsa onun düğünü de aynı stil mi?

X: Kendi bildikleri dille. Onların farklı. Onların kendine özgü prensibi var.

Zeynep: Ne gibi mesela?

X: Yani ne bileyim. Onlarda mesela şöyle söyleyebilirim. Onların oyun havaları bile değişik. Onlarda devamlı mesela Karaçalı oynanabiliyo. Biz çıkınca ağır tulum, gayda filan bizde oynanıyo. Onlar da Karaçalı diye ne bileyim 2/4'lük oyunlar oynanıyo daha çok.

Zeynep: 9 zamanlı yok yani.

X: 9 zamanlı çok nadir. Yani o da nasıl? 9 zamanlı ben misafirim, ben gelirim oynamağa benle beraber oynarsalar 9/8 oynamak zorunda kalıyolar.

Zeynep: Peki çalgıcıları da kendi çevresinden mi oluyor?

X: Yok, biz de çalıyoruz. Ama biz mecburi çalıyoruz.

Zeynep: Sen onların bi repertuarını söyler misin? Onların düğününde güncel neler var?

X: Hep uzun hava, barak tarzı yani. Doğu tarafına kökenli daha çok müzik istiyolar. Biz onları istemiyoruz. Biz çok farklıyız onlardan.

Zeynep: Trakya çalılıyorsunuz kendi düğününüzde, onların tam da Trakya değil.

X: Mesela şöyle söyleyebilirim. Bi "Mühür Gözlüm". Onlar çok seviyo bu parçayı. İstenen parçalardan bitanesi "Mühür Gözlüm". İşte "Allı turnam" filan. Bize göre ters kalıyo.

Zeynep: Mesela "Tulumba" şarkısını çalıyorlar mı düğünlerinde?

X: Çok nadir.

Zeynep: Bu çok ilginç bir ayırım aslında.

X: Evet.

Zeynep: Yani bu mahallede yaşayıp, başka bir geleneği devam ettirmek... Yani sonuçta yine de köken olarak aynı gibi değil mi? Ne farklılık var, onu bi aydınlat.

X: Hayır hayır ama, köken farklı. Onlar şöyle: onların kendine has dilleri var. Bizim kendimize has bir dilimiz yok. Bizde sadece argo kelimeler vardı, bu filimlerde de geçiyo. Ne bileyim işte “sipali” bu. Türkiye biliyo bunu yani. İşte “naşlama” nedir? Gitme. Adnan Şenses bunu herkese yaydı bu şekilde yani. Biz sadece bazı kelimeler, argo kelimeler var bizde. Biz de yabancı dil yok. Onlarla biz konuşamıyoruz. Onlar başladığı zaman biz anlamıyoruz, yanımızda konuşuyolar biz anlamıyoruz. İletişime geçemiyoruz. Diğer yerlerde yok. Sadece müzisyenlere ait bir tabaka ama dışardan karışan görüşen yok. Mesela Burgaz Mahallesi. Bi düğünlerine ras geldim. Hep kendi insanları. Dışardan hiçbi insan yok. O kadar güzel bir düğün yapıyolar ki bizim düğünlerimizden çok çok farklı. Çok güzel.

Zeynep: Kaç gün oluyo?

X: Normalde 2 gece yapıyoruz. Onlar da biz de 2 gece yapıyoruz. Ama onların şöyle söyleyebilirim: onların düğünleri daha farklı bizden.

Zeynep: Nesi mesela, geleneği mi adeti mi?

X: Mesela düğüne başlaycaz biz, dışardan sazımız gelsin veya gelmesin, veya burdan olsun. Biz akşamüstü saat 5-6 gibi kondururuz sazımızı. Gelin - damat gelir falan. Onlarda sabah 10’da tesisat kurulur. Müzisyen gelir. Onlar gündüzden başlar.

Zeynep: Onlar sabahın körü mü başlıyo, aa bu çok ilginç.

X: Yani onlar başlıyo.

Zeynep: Kaça kadar devam ediyö gece?

X: Gece 12’ye kadar yani. Polis dağıtmasa belki 2’ye 3’e kadar da polis geliyo. Bitmek zorunda kalıyo. Ha bizim düğünlerimizde uzun sürüyo. Uzun sürüyo derken bilhassa yazın, zaten genellikle oluyo.

Zeynep: Peki sözlü mü sözsüz müzik mi popüler orda?

X: Orda sözlü müzik.

Zeynep: Burda ben daha çok sözsüz rastladım sizde. Neden peki ayrımı öyle? Eskiden de böyle miydi senin çocukluğunda, gençliğinde?

X: Ayrımı öyle işte. Bizde öyle işte yeni nesil. Yok sözlüydü sözlüydü. Ama farklı işte. Mesela ben çıkıyodum genellikle okuyodum çıktığım zaman. Bir saat fasıl okuyodum. Oyun havaları falan dinlemeye mola falan öyle gidiyodu. Onlarda değil, onlarda şimdi çıkıyo. Onların içki masaları kuruluyo. Bizde içki masası falan diye bi şey yok. Çıkıyo saz, herkes sandalyesinde sazı dinliyo. O kadar. Onlarda içki masaları filan kuran oluyo filan. Uzun havalar çekiliyo filan fıstık yani. Onların düğününe pek zaten biz giremiyöz kolay kolay. Her an her şey olabilir.

Zeynep: Ama mecburi de gidip iş veriyosa çalıcın dimi yani?

X: E yani.

Zeynep: Ben çalamam diyemezsin?

X: Zaten seni tehdit ediyö. Sen bizim düğünümüzde çalmazsan, bak seni bu mahallede gezdirmeyiz. Mecburen diyosun tamam çalmak zorundayım.

Zeynep: Çok kötü ya. İlginç bak, ben bu yönünü bilmiyodum böyle olduğunu.

X: Buraya bunlar yerleştikten sonra bunlar. Daha önce İncecik köyü vardı. O köylerde, Köseilyas köylerinde dağınık dağınık oturuyodu bunlar. İşte 3-5 aile

buraya geldi. Hepsi birden toplandı, birleřtilediler. Őimdi burdalar. Őimdi biz de bir Őeyler yaptık. Belediyede hatta bugūn gittik belediyeye, bir site istedik onlardan.

Zeynep: Olumlu mu?

X: Çok olumlu. Burdan sadece mūzisyenleri alıp koparmak istiyoruz.

Zeynep: Ama peki burası da bozulursa, bu kūltūr de yok olur. Burayı bozmasınlar. Bi Sulukule gibi bozulmasın yani. Őyle olursa sen de biliyorsun, būttūn gelenek-gōrenek... Gelecek kuřaęa aktarım zor olur yani.

X: Ama git gide bitiyo nesil burda. Mesela ben ocuęumu gece gezsın arkadaşlarıyla birlikte olsun, korkuyorum. ūnkū onlardan esrarcısı var, balicısı var, hapısı var, elinde bıçaęı var. Ben gece sıraları 5-6 gibi iřten geliyorum. Her gece bōyleyim. Yani her gece benim yolumu 14 yařındaki 15 yařındaki ocuk yolumu kesebiliyo. Kendi mahallemde sonra bunlar. Kanunun nasıl olduęunu nasıl ettięini bilebiliyo. Ben bu adamı ayaęından vurucam, içeri gidip řu kadar yaticam ve řu zamanda ıkıcam diyebiliyorlar. Biz bunu, ben bunu nasıl arařtırayım. Ben hayatımda bir defa karakola girdim. Onu da klarnet çalmaya girdim. Yani benim iřim olmaz. E Őimdi ben dūřunuyorum. Onlar vurup içeri girebiliyo adam ne kadar yaticaęını. Ben çoluk ocuęumu bırakıp da iřimi gūcūmū bırakıp da ben içerde yatacak insan deęilim. Ben esnafım. Herkesle selamlařan bi insanım yani. Benim gibi dūřūnen tūm mūzisyenler de bōyle. Ekmeęinde. Ha mūzisyenler arasında kavga olur. Bu da zevkli kavga zaten. Kūfūr ederiz, vuruřuruz, kavga ederiz. Ama iř geldięi zaman da bir saat sonra aynı iře gidebiliyoruz yani. Bizim Őyle yıllarca kan davası, onlarda kan davası da var, bizde kan davası diye bōyle bir Őey yok.

Zeynep: Onlarda mūzisyen yetiřsin, var mı Őyle bi gelenekleri? Kimden alıyo dersi, kendi aralarında mı?

X: İçlerinden var. Yani gūzel okuyanlar. Ders deęil yani. Onlara da Allah'ın yetenee iřte. Sesi gūzel mesela. Biz řarkı çalarken gel burayı oku sen de. Onların dūęūnde onların sevdięi parçaları onlara okutuyoruz. Ben uzun hava okumasını sevmem zaten. Zaten de bilmiyorum.

Zeynep: Onlarla bi grup yapan, iře çıkan var mı? Arasına alan mūzisyen grubundan.

X: Bir ıkıcan iki ıkıcan, ũcūncūde seni dōvcek.

Zeynep: Vay be. Çok ilginç bak iki farklı kūltūr atıřması.

X: İki kūltūr burda evet.

Zeynep: Bu kaç yıl oldu bōyle olalı bu olay?

X: Aslında bu olay 15-20 senedir var. 15 sene Őnce bōyle değildi. İnan yemin ediyorum sana hava sıcak ya ben yorganımı alırdım, battaniyemi alırdım, kapı Őnūne serip televizyonumu dışarı çıkarıp... Hiç ne hırsızlık var ne bişey.

Zeynep: Kapın açık bile yatarsın?

X: Hiç problem değil. Arabamın kapısı açık kalmış iřte řu açık kalmış hiç problem yok, hırsızlık falan yok iřte. O zaman onlar piyasaya gelince artık var ya kapılarımızı kilitlesek dahi içeri girebiliyorlar. Onun yeteneğini dahi buldular ki sana çok Őey de anlaticam. Benim eřim felçli, beyin kanaması geçirdi. Saę tarafı fel. Eřim sadece birisi olunca yanında gezinebiliyo. Dışarı çıkınca evde balkonu açık gōrūyo. Birinci katta oturuyorum. 3-4 tane onlardan kişiler balkona çıkmak istiyorlar.

Eşimi fark etmiyorlar. Eşim inliyo, eşime bıçakla saldırıyorlar, balkondan eşim düşüyor. O şekilde bana haberi geliyor. Komşular telefon açıyorlar. Diyolar ki eşini dövmek istiyorlar falan. Onlar da 13-14 yaşındaki çocuklar, bali mi ne çekmiş artık, hap mı içmiş artık bilmiyorum. Evin karşısında resmen karıma küfür ediyorlar. Baktım kafaları iyi, şimdi sataşsam beni de götürcekler. E biz korkakız açıkçası. Polizleri çağırdım telefonla, polizlere telefon açtım. Gelir misin dedim geldi. Polize dedim bakın şu karşıdaki çocuklar beni tehdit ediyorlar, karıma böyle böyle yaptı. Poliz bana dedi ki: bakın beyefendi biz onları bir saat önce aldık. Savcılığa teslim ettik. Savcılık bunları saldı. Bizim yapacak bi şeyimiz yok. Onları alsam versem yine salıcağ. Nerde bu savcılık dedim. Adliyeye gidin bulursunuz. Ben hanımı arabaya, adliyeye gittim. Dedim savcıyla konuşcam. Gittim nöbetçi savcıymış O. Selamün aleyküm aleyküm selam. Dedim bak bu eşim oluyo. Bu tarz bu tarz şeyler oldu. Bana savcı ne desin. Kardeşim öyle bi kanun yok, bizim onları tutma ihtimalimiz yok. E nasıl yapıcaz, bunlar benim kapımda beni tehdit ediyo? O zaman ben seni koruyamam, böyle bir imkân da yok. Dedim e ben vursam bunları nolcak? Vur da gel zaten dedi bana kanunsuz kanun. Ben eşimi aldım, bu şekilde eve geldim. İşte bu yüzden bizim kültürümüz de onlar sayesinde bitiyo. Aslında çok iyi kültürümüz var bizim. İnsanlara misafirperverliğimizi, ne biliyim insanlarla konuşmamızı, insanlarla davet etmemiz... Şöyle diyebilirim, ben çocuğuma sünnet düğünü yaptım. Benim kendi kişilerimden misafirlerim daha fazlaydı. Sevenlerim, dışardan gelen insanlar. Bütün tanıdığım insanlar burdaydı. Burda düğünde 300 kişi varsa, 300 kişi de dışardan gelme bana. Ama bu 300 kişiyi de benim insanlarım öyle bir ağırladılar ki hiç yabancılık çektirtmediler onlara, hiçbirisine! Ama bu saatten sonra hiçbir arkadaşımızı, yakınımızı çağıramayız bu mahalleye. Ya ben şimdi seni davet etsem, ama başına bi olay gelir mi? Birisi sataşır mı diye hep endişeliyim. Şuan şurda bile oturuyoruz, bi sarfoşun biri gelip bize sataşır mı diye endişeliyim. Saz konusu da dâhil. Mesela kavemiz orası, müzisyen kavesi. Birisine saz öğretilim. Müzisyenler sadece. Oraya şişt falan çal bana şunu diyebiliyo. Anında o müziği kesebiliyo. Biz müzik aletini bile kavde açmaa korkuyoz.

Zeynep: Peki şu geldi aklıma burda. Yetişkinler mesela pratiklerini burda mı yapıyorlar toplanıp?

X: Tabi canım. Yani hepsi kapı önünde. Zaten sokak oldu gibi müzisyen. Mesela az önce nasıl klarnetle kanunu açtı. O egzersizini orda yapar. Kaveye çıkan kavde yapar. O orda herkes sazını yokluyo. Bi şekilde hem kamışını düzeltiyo, hem sazına bakıyo. Bilhassa cuma cumartesi işe gidecekleri gün. O zaman hazırlanıyolar. Herkes kimle işe gitcekse, onun kapı önünde akortuma bakarım, sazımı orda toplarım. Veya kaveye çıkıp kavde işe gidebiliyom.

Zeynep: Son olarak roman öğretim metodu dersin müzikte müzik bilgisini aktarım. Bunu nasıl ifade edersin?

X: Ya zaten Romanlara Allah'ın yeteneği bu. Benim diyecem sadece...

Zeynep: Sözü nü kesiyorum. Birçok insanın böyle ders çalışma ortamı yok. Ayrı bir odası olmayan aileler var. İki aile bir evi kullanan aileler var. Herkesin ekonomik durumu bir değil. Bu da var. Bunu da göz önünde bulundurursak, o yüzden diyorum hani müthiş insanlar çıkıyor değil mi bu düzenden. Bunun sağlayıcısı, Roman yöntemi nedir? Bu pratik yaşama insanı, bu pratik eğitimle nasıl hazırlıyoruz?

X: Belki bu yaşam tarzı da olmasa belki bunlar olmayacak. Yani öyle düşünüyorum. Şimdi ben kendimi başka bi mahallede olsam bunların arasında

olmasam veya birkaç kişiyle beraber olsam, onlardan yeterli şeyi almadığım zaman bu kadar iyi bi müzisyen olmayabilirim.

Zeynep: Çevre birbirini mi besliyo imece usulü?

X: Yani işte diyorum ya, bi site yapıcaz fakat müzisyenlerle istiyoruz. Gidelim, bir arada olmak istiyorum.

Zeynep: Şimdi burayı al götür Hürriyet Mahallesi, aynı tat olur mu eğitimde?

X: Olur. Beraber olursak olur. Daha güzeli de olur. O mahalleyi daha şenlendiririz, daha da güzel olur.

Zeynep: Kopmaz yani diyosun bu bağ, kuvvetli.

X: İşte diyorum ya ben burdan, annemi babamı, çocumu başka bir mahalleye alsam zannetmiyorum zoraki yaşayabileyim. Ben bu mahallede yetiştim ve bu insanlarla yetiştim. Bu mahalle sadece müzisyenler kalkıp başka bir yere olsa, problem yok. Ama tek...

Zeynep: Tek koparsınız.

X: Yani. Bu şeyde olmaz, çalışma yeteneği de olmaz. İlla ki başka işlere dönmek. Mesela var bi kaç tane arkadaşımız var. Ya bi mekân açmış kendine, bu işi bırakmak peşinde. Ama biz müzisyenliği bırakacak değiliz. Benim babam müzisyen, babamın babası da müzisyen. Anne tarafı da baba tarafı da müzisyen. İki taraf da müzisyen. Annem Malkaralı, Malkara'ya gidiyorum, Malkara'nın yarısı müzisyen. Epsi de akrabam, orda tanımıyorum. Keşan'a gidiyorum annemin akrabalarının yarısı orda. Onlar zaten hepsi birbirlerine kız vermişler filan fıstık. Nereye gidiyosan hepsi de akrabamız.

Zeynep: Keşan, Malkara'da da yöntem aynı mı?

X: Evet, değişmiyo.

Zeynep: O dediğin Lapseki gibi değil dimi olay. Yeni kuşak yine aynı şekilde mi devam ediyö? Burdaki gibi. Sonuçta orası ilçe ya.

X: Malkara dahi yeni kuşak şimdi işte Hüsnü'ye özgü, eski kültürünü kaybetmeye başladı. Yok aynı aynı, değişen bi şey yok.

Zeynep: Son söylemek istediğin bişey var mı? Röportajımızı burda noktalyoruz. Ne yapmalıyız daha da iyi olmaları için?

X: Son söylemek istediğim aslında bence sadece müzisyenlere has, bizim çocuklarımız on iki sene başka okul okuyamaz. Türkiye genelinde bunları zaten romanlar yapar. Bu müzisyenliği bunlara sadece müzisyenlik hakkında okul, bunlara bu şekilde çözer bence. Daha önce bana bi kapı açılsaydı ben TRT de müzisyen olabilirdim.

Zeynep: Senin eğitim durumun neydi?

X: Benim ortaokul. Şimdiki zamanla benim zamanımda fark var. Ben ortaokula girdiğimde Roman olarak bir kişiydim.

Zeynep: Hangi okuldaydın?

X: Namık Kemal Lisesi. Herkes de bana Çingene diyebiliyordu. O yüzden ben okulu bıraktım. Yadırgandım tekim diye. Ama şimdi öyle değil. Bizim çocuklarımız

her okulda okuyacak, üniversite bitiren var içimizde. Bi tanesi mesela Yıldız Teknik Üniversitesi'ni kazandı. Müzik. Her birisi kazanamaz. O puanını kazandı ve oraya girdi. Ama şimdi napıyoruz biz. Oraya gircek ama, orda kalması lazım. Babasının bütçesi yetmediği için mecburen gönderemiycek. Babasının bütçesi yetmiyo zaten bi göz odada oturuyolar. İki tane çocuğu var bir kızı var, kendi eşi bir göz içinde oturuyolar. Ve bu çocuklardan bi tanesi üniversteyi kazanmış. E zaten babasının bütçesi olsa evini yapıcak, her çocukuna bi oda yapıcak. Bu çocuk bu şartlar altında okumuş bir insan. Bi de düşünsene rahatta okumuş daha da iyi oluyo. Sorun olmadan. E kazandı şimdi ben diyo göndericem, o çocuk orda kalması lazım. Nasıl olacak, nasıl bitcek. Buna para nerden yetişcek? Ben kendime para bulamıyorum, heba oluyo. Ha bunun üzerine sadece bir okul olursa, biz bu okula sadece Romanlar değil dışardan gelenler de. Ben eminim ki bu çocuklar o dışardan gelenler gibi bin tane yapar. Çünkü içinde var. Allah vergisi, sonradan bi şey değil. Ben çocuğa ne bırakabilirim. Sadece kendi sazımı bırakabilcem. Benim bi şeyim yok ki.

Zeynep: Onu sen eğitiyo musun peki müzikal açıdan?

X: Eğitiyorum derken, repertuar olarak ben şimdiden eğitiyorum. Şimdi o kendi kafasına göre Hüsnu'nün parçalarını, Hüsnu'den çaldığı parçaları kafasına sokabiliyo. İşte Yıldız Tilbe'nin parçaları çıkıyo. Onları kafasına. Ben soruyorum, ona diyorum ki :Ya Yıldız Tilbe'nin şu parçası var mı, biraz okusana. Biraz mırıldanıyo falan. Şimdi ben ona diyorum ki : Bak şimdi eskiden diyorum Bimen Şen'in 'Yıllar ne çabuk geçti' şarkısını biliyon mu?" "Bilmiyorum baba." Zeki Müren 'Gece kirpikli kadın' öğretiyorum şimdi benle beraber O'na, şimdi ikimiz beraber okumaya çalışıyoruz. Bu zamanla ilerleyecek.

Zeynep: Makam, usul... Evde böyle bir eğitim yok mu?

X: O zamanla kendini bulucak. Arkadaşlarıyla kendini bulucak. Mesela bir şarkıyı çalışmaa başladılar, şarkının arızalarını gelip sorucak o zaten. O merağı alıcak O. Burda nedir, ne makamı, sorucak o kendine. Biz O'na öğretmiyoruz, o kendi gelecek bulucak. Yani hatasını bulup da gelsin sorsun.

Zeynep: Takılınca bunlar birbirini buluyo, büyüklerine ulaşıyo.

X: Tabi o zaman buluyo.

Zeynep: Belli aşamadan sonra kendi stilini oluşturuyo?

X: Ya bi parçayı çalıyo. Parçada yapamadığı yeri o zaman gösteriyoruz. Burasını böyle yapıcın. O zaman orasını aldığı zaman problem ortadan kalkıyo. Bi çocuğun üstünde 15 dk durduğın zaman yetiyo zaten o çocuğa.

Zeynep: Tekirdağ Aydoğdu Mahallesi'ni, burayı ben bir okul olarak görüyorum. Diğer eğitim sistemlerinden (formal) ve illerden ayıran nokta ne? Aydoğdu müzisyenlerini ve Aydoğdu'yu Aydoğdu yapan ne? Müzik anlamında?

X: Şöyle söyleyebilirim. Biz tüm çevredeki müzisyenleri ve müzik yapanları hepsini tanıyoruz. Fakat Allah vergisi midir nedir bilmiyorum. Tekirdağ müzisyenleri hepsine has daha fazla canlı çalma yeteği var. Buranın klarneti atıyorum yeni bir çocuk bile yetişse burda diğer memleketli çocuk, çok iyi profesyonel bile olsa onun yanına geldiği zaman canlı bir gösterişi var. Aydoğdu müzisyenini Aydoğdu yapan da bu. Mesela şöyle söylebilirim sana. Düğünler oluyo köylerde. İşte ağaların düğünleri. Burgaz'dan, Edirne'den iki takım zurna tutuyo, ne bileyim Malkara'dan iki takım tutuyo. 6-7 takım bir yerde çalabiliyo. Ama 6-7 takım

çalgının içinde bizim Tekirdağ çocuğu klarnet çaldığı zaman en fazla sesi duyulan o olur.

Zeynep: Peki ritimde ne olacak?

X: Ritimde de aynı şekilde.

Zeynep: Kendini öne çıkarıyo.

X: Tabi. Yani bizimkiler önde oluyo. Nerde olursa olsun önde oluyo. Yani öyle bir yetenekleri var. Fazla bir repertuara sahip olmasa, fazla bilgisi de olmasa öyle bi yere geldiği zaman Allah vergisi gösteriyo. Mesela Çorlu'dakiler vardı. Çorlu'dakiler bizden daha iyi, daha iyi derken onlar nota öğreniyorlar. Notayla çalışıyorlar, grup yapıyorlar kendi içlerinde.

Zeynep: Orda nota daha mı yaygın bu mahalleye göre?

X: Daha yaygın.

Zeynep: Onlar nasıl öğreniyor?

X: Şimdi şöyle söyleyebilirim sana. Onlar dağaldılar aslında. Nası dağaldılar? Çorlu iş bakımından burdan daha kötüydü. Ordaki iyi müzisyenler ailelerini alıp hepsi İstanbul'a taşındı. Göç ettiler. Kalan müzisyenler şimdi sadece orda kaldı. O iyi müzisyenler de ordaki kalan müzisyenlere gelip ders verdiler. Onları yanlarına aldılar, bi şekilde onlara ekmek kapısını açtılar. İşte iş olduğunda onları İstanbul'a çağırıyorlar. Onlarla hep alışveriş yaptılar çağırıp. Onlar bizden nota bakımından daha iyi. Bi de şu "gör görenden" diyorum yani. Az önce ben sözümün başında dedim ya, burda en fazla klarnet davul yetişir, kanun çok azdır, keman çok azdır diye falan. Şimdi yeni nesilde görüyoruz ki gitarcı. Gitarcı ben hiç tanımıyorum. Düğün salonlarında var gitarcı. Yok şimdi her yerde, çay bahçelerinde var gitarcılar falan. Onların müziklerini dinleyebiliyoruz. Onların müzikleriyle beraber haşır neşir oluyoruz. Onları da öğreniyoruz. Bunlarla beraber şimdi daha farklı oldu. Şimdiki nesil bizden daha farklı ve daha akıllı. Çünkü neden? Bizden daha akıllı. Bizde bir kaset çıkardı, üç ayda beş ayda bir kaset. Biz o kaseti geçerdik. Onu millete sunardık o kaseti. Ama şimdi günde 100 taneye yetişmek mümkün değil. Bunları yapıyorlar, seçiyorlar. Kendilerine has olanları alabiliyorlar. Bizim öyle bi şansımız yok. O yüzden herkes bir anda önde olabiliyor. Mesela Yunanistan'ın güzel bir klarnetçisi var. Adam kaset çıkarmış. Burdaki klarnetçi onu geçebiliyo. Akıllıysa hemen onu geçiyo, onun tavrını çalıyo. Burda bakıyosun "Vay ne klarnet çalmış". Bizde değişik geliyo Yunanistan tavrı.

Zeynep: Peki mesela burda Bulgar mı Yunan mı klarnette öne çıkıyor?

X: Bulgar daha fazla. Sali Okka tanınıyo burda. Vasilaki tanınıyo, onların parçaları.

Zeynep: Tavırda da mesela kendi Roman şarkısında Bulgar tavrı duyuluyo yani? O üflemeler falan.

X: Tabi tabi. Şimdi şöyle bi konu var. Bulgarlar şuan Tekirdağ tavrını çalmaya çalışıyo.

Zeynep: Neden öyle?

X: Onlar bize hasta, biz onlara hastayız.

Zeynep: Allah allah. Nasıl böyle bir kontak kuruldu? Gidiş geliş mi var arada? Buraya gelen mi var?

X: Yo, onlar geliyo. Gelen var. Onların çalma stilini, biz burda düğünlerimize davet ettik, onları dinledik burda.

Zeynep: Burdan göçenler mi onlar?

X: Hayır hayır, direk Bulgar. Hiç tanımıyoruz. İşte internette gördüğümüz, telefonlarını bulup onları davet ettik.

Zeynep: Onlar sizi izliyo interetten, siz onları.

X: Onlar daha üstün.

Zeynep: Neden peki acaba Tekirdağ'ı istiyolar? O ilginç bişey. Orayı sizin taklit etmeniz batıya özenme.

X: Hiç bilmiyorum, onlar bizim taklitlerimizi çalıyo.

Zeynep: Demek ki Tekirdağ'da farklı bir tını var.

X: Evet, bir tını var.

Zeynep: Ne acaba? Bunu taklit eden var mı acaba, mesela Tekirdağ gibi çalmaya çalışsan?

X: Var.

Zeynep: Kim o mesela?

X: Sali Okka.

Zeynep: Ordan?

X: Hı hı.

Zeynep: Dinlemek istiyorum, Tekirdağ tavrı ne yapmış?

X: İşte ne bileyim Tekirdağ'dan bi "Kırmızı gül"ü çalmış. Tekirdağ'a özgü "Kırmızı gül".

Zeynep: Peki duyabiliyo musun Tekirdağ'ı onda? Tavır olarak yapabilmış mi?

X: Tavır olarak derken mesela bizim burda genç klarnetçilerden Birol Gürkan isminde biri, bu O'nun tavrını çalıyo.

Zeynep: Adaminkini mi?

X: Adaminkini çalıyo, O'nu dinliyo, O'nun tavrını çalıyo. (O da Sali'yi). O'nu dinlediği için sadece O'na benzetmeye çalışıyo kendini. Ha, dinlerken dersin ki "Birol gibi yapmış buralarını".

Zeynep: Hımm, ilginç bi şeymiş bak bu. Benim çünkü kulağıma hep geldi. Diyorum bu hiç ben Tekirdağ'da duymuyorum, hani yabancı bir yerin tavrı bu. Ne olduğunu da bilmiyorum, çünkü söz yok bişey yok.

X: Oyun havalarımızda dahi oranın tavrını çalmaya çalışıyorlar. Burdaki kendi insanımız oranın tavrını.

Zeynep: Bu, bu yıla has bişey mi? Her yıl repertuarda hep Bulgar yer alıyo mu yani?

X: Bulgar çalma tavrı 5-6 senedir var burda, daha önce yoktu.

Zeynep: Kim bunu ilk taşıdı buraya? Popülerliğini başlattı?

X: Yeni nesil taşıdı. Tanışmakla burda festivaller oluyo. Davet ediyorlardı Bulgarları. Bulgar müzisyenlerle, Makedondan müzisyenlerle haşır neşir oluyoduk. Konuşabiliyoduk. Onların çaldığını dinleyebiliyoduk. Diyorum ya birisini dinlediğimiz zaman kulak çok derin bizde. O'nun tavrını O'nun gibi yapıyoruz yani. Taklit olasılığımız büyük. Yani birisi saz çaldığında O'nun tavrını alabiliyoruz.

Zeynep: Pratik eğitim dediğimiz şey ne?

X: Ya dedim ya işte, Allah vergisi. Birisinde eksiklik gördüğün zaman onun sadece eksiklerini tamamlamak pratik eğitim. Kişiliğine kadar onu takip edebiliyoruz. Şöyle anlatayım. Babam şuan sazı bıraktı yani, yaşlılığından dolayı sazı bıraktı. E şimdi ben 15-16 yaşımdayken babam köye gittiği zaman bir sezon boyu köyde çalıyordu. Yani babama sorduğumda “Baba bu hafta işimiz var mı bizim?” Bana “Oğlum 14 hafta aynı köydeyiz” diyebiliyordu. Yani o köyün düğünlerini babamdan başkası çalmıyordu. Yani bu köyde nasıl sadece bu adamı tutabiliyorlar? Hiç mi dışardan başka müzisyen yoktu? Kişiliğinden dolayı, söz verdiği zaman söz, burdayım dediği zaman burda. Kişilik olarak biz de O'nun yolunda gidiyoruz. Mesela benim işte amıcam, Amet Usta dediğin zaman Amet Usta'yı Türkiye geneli tanıyo, bırak Trakya'yı Türkiye geneli. Mesela askere gittiğimiz zaman bize komutanlarımız soruyodu. “Nerelisin sen?” “Trakyalıyız.” “Kimleri tanıyorsun Trakya'dan?” “Ben Amet Usta'nın yeğeni.” “Ooooo, Amet Usta benim düğünümü çalmıştı.” dediği oldu, bir efsane yani. “Ben Amet Usta'nın yeğeniyim.” “Ooo, gel.” Yani böyle bir kişilik bırakmışlar köyde. Biz de onların sayesinde ekmek yiyoruz. Ha şimdi ki tabi ki nesil farklı, nesil değişti. Ama hala bunun izleri sürüyo. Mesela köylüler bile gelip şehirde, şehir salonlarında düğünlerini yapıyo. Köylerde pek nadir artık, kalktı düğünler. Mesela köylerde bile eskiden davulla köylere gidiliyodu. Şimdi orkestralar oturduğu zaman köylüler bile müziğin etkisinde kalıyorlar. Mesela “Sen hiç yabancı gelmedin bana, kimlerdensin?” dediğinde, “Amet Usta'nın” yeğeni .“Vaay”.

Zeynep: Belki o tavrı bile var sende.

X: Tabi ki tabi ki. Amet Usta'nın çaldığı insanlar, müzik yaptığı insanlar bizden hava istedikleri zaman O'nun tavrını çalmaya çalışıyoruz ki bizi beğensin. Çünkü onların kulakları orda. Onları beğeniyodu onlar. Şimdi köylerin eski insanları bizi beğenmiyo. Yeni nesili beğenmiyolar. Oyun havalarını niye beğenmiyo? Az önce dedik ya işte, şimdi yeni nesilde Bulgar havaları çıkmış, köylü oynamaz ki bunu. İşte ne bileyim “Bonzai” istiyolar. Ama şimdi köyde diyo ki adam, ağır ağır çiftetelli kabadan. E şimdi bizim nesilimize de çok ağır geliyo.” Baba diyo neyi istiyo bu adam? Ağır ağır nedir bu?” diyo ya. Şimdi biz köylülere hitap edebiliyoruz. Ama yeni nesil köylülerden sıkılıyo.

Zeynep: Yani ekmek parası için.

X: Ekmek parası için. Köylülerin de yeni nesilleri onlara hasta, bizi sevmiyolar.

Zeynep: Herkes kendi nesline göre takılıyo.

X: Yani yani.

Zeynep: Anladım peki. Teşekkür ediyorum. Verdiğin bilgiler için sağ ol.

13. İsmi Veremeyen Müzisyen ile Röportaj

Ekim 2014

Zeynep: Bu mesleği iş içinde nasıl öğreniyorsunuz?

X Kişi: Bu mesle?

Zeynep: Mesela yaparak, yaşayarak öğreniyosun dimi, mesela gidiyorsun babandan öğrendin onunla birlikte iş içinde sende. Küçüksün ama o işin parçasısın sen. Çırağsın sen ustanın bir şekilde varsın işlerin içinde sende yeni yeni öğrenen biri olarak, yani sen şunu anlat abicim bize başladığın zaman senin ustan kimdi, baban mı deden mi?

X Kişi: Babam. Köylerde zaten biz ufak yaşlarda başladık. Babalarımız bizleri bu mesle başlattı. Bugünlere biz onlardan ne gördüysek geldik. Dededen bana kadar silsile halinde gelen bişey. 7-8 yaşlarında klarnet üflemeye başladım. Babam zaten evde sürekli çalardı. Bende o zamanlar fakirlik var, oyuncak yok, bişey yok, e çocuğumda o çalıp dışarı çıkınca emen klarnetini alır bir oyuncak gibi klarnetle oynardım. Denerdim sesleri, dokunurdum ona çok oşuma(hoşuma) giderdi. Da sonra babam bana çalmayı öğretti; nasıl tutulur, nasıl üflenir, hangi makamdan çalınır er (her) bişeyi ondan kaptım. Mesela nasıl deyim sana bi düğün olur, emen(hemen) babamın yanına otururum. Onun ellerini uzun uzun ezberlerim, sonra da kendim onu taklit edip aynısını yapma çalışırım. Babam beni üfleme öğrendiğim zamanlar demci alıyordu düğüne e tabi bende iş içinde oluyodum. Babamı ve düğüleri iç(hiç) kaçırmazdım. Babamın, dedemin yanında çok vakit geçirdim. Belirli yere geldikten sonra artık parçaları öğrenme başladım. Ondan sonra yavaş yavaş beni de babamlar işin içine alma başladı. Demden şarkı çalmaya geçtim. Mesela artık çalma başladım ya babam yorulunca klarneti ben çalıyodum. İş içinde yetişme budur işte. 13-14 yaşlarında köylere düğünlere gidiyodum.

Zeynep: Bi şarkıyı ne kadar sürede öğreniyorsunuz?

X Kişi: Bu yetenek meselesi. Yeteneğe göre süre değişir. En kısa 5 dakikada kapar kulak doluysa, makamları biliyorsa 5 dakikada kapar. Öğrenemedikten sonra içte öğrenemeyebilir.

Zeynep: Peki yeni öğrendiği bişeyi; mesela verdi sana baban, al bu senin ödevin dedi sen sürekli onu mu çalıyorsun? Evin içinde 2-3 saat hep aynı şeyimi tekrarlıyorsun?

X Kişi: Öyle bi ödev vermedi.

Zeynep: Yani sana bilgiyi veriyi, kendi haline bırakıyo.

X Kişi: Zaten köylerde görüyorsun, baban ne çalıyo, amcan ne çalıyo kavede olsun, kadınlarda olsun oyun havaları, şarkıları zaten bi kulak var. Bir kulak var o kulak zaten senin ödevin oluyo. Ödevini zaten sen onların yanında yapıyorsun. Birazda merak olunca içinde, bütün ödevini sen çalışmış oluyosun.

Zeynep: Sen kendin bi öğrenciyi yetiştirirken, usta olarak ne tür bir yol izliyorsun? Çocuğun diline nasıl iniyosun? Örnek bi ders yapabilir misin çocuklardan bir tanesiyle sözel olarak?

X Kişi: Mesela bu kardeşlerimin çoğu ritim çalıyo. Bunlarda iş içinde yine bunu dersini alıyolar zaten. Mesela bizim male düğünlere olur bu gördüğün çocuklar bu male düğünlere ayrılmıyolar. Seyrediyolar zaten. Kim napıyolar ne ediyolar. Gözlem.

Zeynep: Bazıları ben görüyorum orkestraya alıyolar bazen. Kendi çocuklarını ya da mahalleden başka çocukları düğün esnasında yanlarına çalmaları için. Ama bu çocuklar o esnada sahneye çıkıp çalıyolar. Grubun dışından çocuklar. Bu nasıl oluyor?

X Kişi: Yetenek. Yetene göre alıyolar. Birde orkestranın içine aldın zaman orkestranın içinde de bi merak bir merak ve orkestranın içinde yetişme tarzı da bi iyi oluyo.

Zeynep: Hızlanıyo mu yetişme?

X Kişi: Izlanıyo çünkü bi eves kapıyo.

Zeynep: Peki bu çocuklar kişiden kişiye değişir ama müzisyen bi aileden gelen çocuk her gün çalışıyor mu? Ya da kaç saat çalışır mesela?

X Kişi: Kardeşim, günlük çalışmasa bile illaki o çocuk illaki çalar yani. Evinde darbukasını da alsın.

Zeynep: Almadığı gün yok yani?

X Kişi: Bence yoktur. Bilhassa yaz aylarında daha fazla. Çoğumuz sokakta öğreniriz, çoğu eski çalgıcılar, eski müzisyenler babalarının yanında öğrenmiştir. Sokakta öğrendik. Biz epimiz babalarımızın yanına gittik. Babalarımızın yanında babalarımıza bakardık biz. Nasıl çalıyor, napıyor ne ediyor şarkıyı nasıl söylüyor. Bunlar epsi(hepsi) bi ödevdi bizim zamanımızda. Yine bu çocuklar içinde, bunlar içinde bu ödev. Male düğünlerinde olsun, babalarıylan gidiyolar, amcalarının yanında gidiyolar ödevleri zaten bunlar. Okuyolar da okula da gidiyolar. İkisini bi arada getiriyolar.

Zeynep: 13-14 yaşında yeniler 17-18 yaşında işi götürüyo artık çalmayı beceriyo o zamana doğru nasıl, ne ödevler veriliyor ki o ustalığa geçiyo?

X Kişi: Onun ödevi zaten dinleyip çalmak. Dinlemeden algılamadan zaten bi şey çalamaz.

Zeynep: Tekirdağ karşılaşmasını öğretiyosun bi iki yerde yanlış yaptı çocuk, mesela fa# do# basmıyor kulak natürel sese alışmış iki hafta gecikti sen parçayı değiştiriyor musun? Onu çalana kadar başka parça vermiyor musun?

X Kişi: Zaten yanlış sesi bastığın zaman yanındaki baban veya kardeşin, abin yanlış bastın der. Mesela re bastın yerde re# basıcan der sana.

Zeynep: Yanlış yaptığın yeri hatırlıyo?

X Kişi: Hatırlıyo tabi. Bu dersin ki bu parça burdan basılmaz re basılmaz, re# basılır. Basarak gösterir, üfleyerekte.

Zeynep: Kendi aranızda kullandığınız müzik terimleri nelerdir? Meslek diliniz?

X Kişi: Kapma → Kulaktan kapma, algılama

Keriz → ‘Adi keriz edelim’ Adi(hadi) saz çalalım. Saza başlayalım

Piano çal → Yavaş çal ağır çal

Fort çal → Yüksek sesli, hızlı çal

Yörük çal → Hızlı çal

Mort → Şarkıyı bitirme.

Adi arkadaşlar kerize başlayalım. Müzik yapma başlayalım

Darbukaya biz pandele deriz. Keman maestro. Klarnet gırnata. Cümbüş lavurta.

Pandele müzisyenlerin kendi arasında çıkarmış olduğu bir saz adıdır. Müzisyenlerin kullandığı sokak dili yani. Müzisyenlerin kullandığı dil bu.

Zeynep: Duyduğunuz Romani dilden gelen çok eskilerden gelen türkü, mani, ninni, bilmece biliyo musun?

X Kişi: Hayır. Çünkü müzisyenler o dili kullanmamıştır. Müzisyenlerin hiç biri o dili kullanmamıştır.

Zeynep: Kako mesela.

X Kişi: Öyle duydum tabi ama ne anlama geldiğini bilmiyorum. Çay demek yani müzisyenlerin kullandığı çay 'bayan' demek müzisyenlerde. Mesela şimdi ben sana diyorum. Kemal abi çok güzel çay be abi. Sipali para erkez biliyo artık.

Zeynep: Teknoloji değişti artık. Usta-çırak ilişkisi devam ediyor ama bilgisayar geldi youtube geldi evlerimizde artık oda bir hoca bizim için. Sali Okka diyo bilgisayarların önüne geçiyo dinliyo dinliyo çalıyor. Bu konuyla ilgili ne düşünüyosun?

X Kişi: Yeni dinlemiş olduğu bilgisayarı kulaktan daha iyi duyarak dinliyo. Kulaklıkları takıyor, dinliyo em dinliyo em çalıyor yetişmesi em da çabuk oluy emde yani dinlersen çalarsın.

Zeynep: Bu adam Youtube'den dinledi diye sana ihtiyacı yok mu? Senin bi tecrüben var 40 yıllık bi tecrüben var. Senin tecrüben önemli değil mi bu genç için?

X Kişi: Bi bakarsın senin ihtiyacın o genç olabilir. Boynuz kula geçer derler ya. İşte buda odur.

Zeynep: Teknolojiyi destekliyorsun yani?

X Kişi: Teknolojiyi destekliyorum tabi kardeşim.

Zeynep: Eklemek istediğin bir şey var mı?

X Kişi: Eğitim şart bu çocuklara destekler verilmeli bu kültür ölmemeli devam etmeli. 50 yaşına geldik ama bizim bebeler, çocuklar bu sanatı yürütmeli. Adam almış eline org koymuş içine diski yanına birasını açmış valla alkış vuruyor. Açmış ritim basıda bi sürü insan oynuyor. Kolonları da koymuş oraya ne istiyosun çiftetelli basıyo düğmeye yürü çekiyo birayı alkış vuruyo bide. Kardeşim biz restorantta çalıyoz 4 saz; kanun, klarnet, kemanı darbukası falan İngilizlere çalıyoz. İngilizler, kendi aralarında konuşuyolar. Aralarında onların dillerini bilen vardı. Asıl diyor meslek bu diyor sanat diyor klavye işi diyor ki sanat değil diyor. Elektronik alet için. Ama gerçekten değil. Şimdi bunu afedersin, 30 yaşından sonra adam simitçi almış, öğrenmiş 4 tane org almış. Tekirdağ'da da çok konuşulacak şeyler var kardeşim. Düğüne gidiyor alıyor 1. 5 milyar liraya ordan bi simitçiyi çağırıyor oda bişeyler öğrenmiş işte. Çıkıyor motor arabasının üstüne orgçu geldi. Açıyo ritimleri ya da küçük bilgisayarı yanına bağlıyor ne istiyosun bunu istiyorum. Angi ava istiyosun? Adam para getiriyor, gerçek müzisyen burada malede yazın gerçek müzisyen bekliyor. Artı birde özelleşme grubu oldular. Şimdi bizim burda yazın çocuklar çoğu işe gidemeyenler var. Ben işe gidersem Amette işe gitsin. Amette

Memette gitsin. Mesela çöcüm görüyo beni babam işten geliyor. E onun babası işe gidememiş, o çocuğuna nasıl harçlık vericek. Bütün düğünleri, sünnet alaylarını onlar alıyo.

14. 75 Yaşındaki Teyzeyle Röportaj

Kasım 2014

Zeynep: Sen, gençlik yıllarında burdaydın dimi?

Nine: Ben 14 yaşında burda kocaya geldim.

Zeynep: Burda mesela düğünler nasıl oluyodu o zamanlar? Neler çalınıyodu, gençlik şarkıların var mı hatırladığın?

Nine: Pek sokulmam düğüne, şimdi ne yalan söyleyim. Hatırladığım hiç yok. Sevmem kafa almıyo gençliğimde de olsun, ihtiyarlığımda da olsun kafa almıyo.

Zeynep: Romanca biliyo musun? Ailende bilen?

Nine: Önceden biliyoduk o kadar biliyoduk ta şimdi temelli. Ha şu kızanlar, Çingenece bi sorun bilmiyo onlarda.

Zeynep: Onlar biliyo mu torunlar?

Nine: Hayır.

Zeynep: Peki hiç romanca şarkı biliyo musun, mani ninni? Mahallede söylediğiniz?

Nine: Hiç bilmiyom. O kadarlık geçti 10 tane kızan büyüttüm. Yok be güzel evladım.

Zeynep: Hiç mi yok canım?

Nine: Yok üle cilveli karı değilim. Bak doğru söylerim. Kadın var cümbüşü sever, gider her ortama karışır. Biz karışmayız. Büyük kızım gene epten bilmez. Bizde yok öyle bi şey.

Zeynep: Çingene ayrı bi şey, roman ayrı bi şey, siz roman değil misiniz?

Nine: Roman ama Çingene de deniyo.

Zeynep: Ne demek o ikisinin arasındaki fark ne?

Nine: İkisi bir söz. Bak benim gelin kırma. Yerlilerden kırma. Yarı Çingene yarı Türk.

Gelin: Çingene iki tane dil bilir. Bi Türkçe bilir bide yabancı dil konuşur. Ama biz Çingenece bilmeyiz.

Nine: Sen şimdi benim analığa gidecen avkat gibi karı. Eski Türkçe o karı. Analık benim.

Zeynep: Sen sever misin onu?

Nine: Analık ne kadar olsa derler ya analık yamalık.

Zeynep: Senin gençlik yıllarında tekrar geri dönecek olursak burada adetler nasıldı? Değişen bi adet var mı şimdi?

Nine: Valla bilmiyom be güzel evladım. Bak şimdi önceki yıllar geçti şimdiki devir daha başka seneden seneye değişiyö.

Zeynep: Nasıl evlendin anlat bakalım düğün nasıl oldu, adetler nasıldı? Kaçtın mı? İsteştin mi?

Nine: Eh işte görücü usülü. Adam askerdi. Adam askerden geldi. Başka yere nişanlıydım, onu seviyodum ama yani birbirimize yaklaştık. Bir söz için ayrılıştık. Zatı bana eli dokunsa ben kendimi söyleyem dedim arkadaşlarda var toplu âlemde. Bu sefer büyük insanlarda duyuyo benden önce onlar nineme teklif ediyo. Anada o, babada o bana. Ninem bir söz için biz Banarlı'da oturuyoz nişan orda oldu. Söz gibi bi şey nişan dediğim küçük bi şey. O zaman fakir millet dükkândan al kızım al kızım ne alayım. Bi bez aldılar. Ekşimik süz süzölür içinden. O zamanki zamanda bir bulursun bir bulamazsın fakirlik vardı. Bu çayı bilmezdi millet içmeyi şimdi en fakiri bol bulama yiyolar içiyolar. Şükür Allah'ıma.

Zeynep: Şimdiki gibi şah şaha yok.

Nine: Yok. O zaman nerde. Ağladım bile geçen gün. Çok çileli büyüdük, çileli.

Zeynep: Acıyla büyüdün dimi?

Nine: Tabi. Ninem erkek gibiydi. Çok fakir büyüdük gariplik yani anlaycan. Namuzluydu, beni o büyüttü. Bak benim başımdam iki nişan geçti. Kimsenin eli elime deymedi biz öyle büyüdük. Fakirdik ama namuzluyduk. Namuzumuza düşkünüz. Hani fakirlikte yetiştik evladım varlıkla değil. Buna şükür. Şimdiler bizim gibi değil. Bana kimsenin teni tenime dokunmadı.

15. 105 Yaşındaki Pinike Ayşe Nineyle Röportaj Kasım 2014

Mahalledeki en yaşlı kişinin 'Pinike Ayşe' lakaplı Ayşe nine olduğunu öğrendim. Yaşı 105 yaşındaymış. Çok sevindim benim için Ayşe nine koca bir tarihti. Ayşe nine Sarı Nejdin üvey ninesi oluyormuş. Bizi nineye o götürdü. Nine tek göz sade bir odada yaşıyor. Duvarı Atatürk'ün, Türk Bayrağının ve şehit olmuş asker oğlunun resmini koymuş sürekli duvara bakıyordu.

Ayşe Nine çok dindar bir kadın onunla biraz sohbet ettik.

Ayşe Nine: Bunlar episi Çingene şimdi söylicen gidicek dışarı anaya-babaya küfür edicek.

Zeynep: Yapmazlar, yapmazlar.

Ayşe Nine: Yapıyolar önümüzde burda kimisi.

Nejdin: Dengesizlerde var napcan nene.

Ayşe Nine: Biz Hacı külü (köylü), anam Arabistan'dan geldi, babamda Tekirdağlı. Hepimiz din kardeşiyiz aman o Çingene, o çifit bilmemle değil hepimiz din kardeşiyiz.

Zeynep: Hepimiz Adem oğluyuz.

Ayşe Nine: Evet. Allah ömür versin onlar bize ömür veriyo bak kaç yaşındayım hayde gene gidiyom beygir gibi.

Zeynep: Maşallah çok güzelsin nine.

Ayşe Nine: Ya sen nasılsın ya dünya güzeli.

Zeynep: Nine sen bebeklerine nasıl ninni söylüyordun?

Ayşe Nine: Ne nenni yaptım ne bişey.

Zeynep: İlahi biliyor musun?

Ayşe Nine: Yoo. İlahide bilmem. Ay nenni yapayım menni yapayım bunlar hepisi yalan. Yalan bunlar.

Zeynep: Peki nine senin gençlik yıllarında nasıldı adetler, hiç biliyor musun?

Ayşe Nine: Hiç bilmiyorum. Ben Allah'a sarıldım. Hiç. Ben onu yapayım, şunu yapayım hiç, onu okuyayım onu söyleyeyim hiç bilmem. Allah birdir Allah'tan başka hiçbir şey anma.

Zeynep: Nine sen mevlitlere gittin mi gençken?

Ayşe Nine: Hiç gitmedim.

Zeynep: Okumadın da mevlit?

Ayşe Nine: Hayır.

Zeynep: İlahi, hiç sevmez misin?

Ayşe Nine: İlahi, bırak şu şarkıları yapmayın.

Zeynep: Şarkılı şeyleri sevmiyorsun müzik yok yani?

Ayşe Nine: Yok.

Zeynep: Nine seni fotoğraf çekeyim mi?

Ayşe Nine: Evladım çekme beni.

Nejdet: Hatıra kalsın.

Ayşe Nine: Hatıra olmaz. Kimseye göstermiycen ama.

Zeynep: Bunlar bizde kalacak kimseye göstermeyiz.

Ayşe Nine artık pir olmuş dünyevi zevklerden kopmuş, hayatında çok acılar görmüş, oğlunu toprağa vermiş, vatansever bir şehit anası. Evet onunla sohbet ederken belki aradığımız sorulara cevap bulamadık ama onunla tanışmak büyük bir onur. O sadece kendini Allah'a adanmış bir kul ve her gününü oğluna vatana ve tüm askerlere dua ederek geçiyor. Her gün duvardaki Türk bayrağına şehit oğluna ve atasına bakarak dua ediyor. Onun için müzik, dini müzik, adetler, gelenekler ve anılar hiçbir şey ifade etmiyor.

EK C: Düğünler ve Kız İsteme Çekimleri

1. Sünnet Çocuklarını Mahallede Gezdirme Haziran 2014

Mahallede gezerken tesadüfen bir sünnet kutlamasına rastladım. Sünnet çocukları iki kardeştiler biri 8 diğeri 11 yaşlarında. Sünnet alayından önce yapılan bir etkinlikmiş, kutlamaya katılmak için izin istedim izin verdiler. Cep telefonumla çekim yapmaya başladım, oyun alanını ve halkasını çekerken, biri elimden çekip oynamamı istedi. Şimdi değil diyerek oynamadım. Bu grup Ankara'nın Bağları şarkısını Roman dans figürleriyle oynadılar. Çeşitli Roman havaları eşliğinde dans ettiler. Sünnet çocuklarının annesi pembe bir elbise giymişti elbise dansöz kıyafetini anımsattı bana. Sünnet çocuklarının üstünde bir örnek pullu kaftan vardı. Sonra davul ve klarnet başladı oyun havası çalmaya, birden ne olduğunu anlamadan kendimi mahallede çocukları gezdiren grubun içinde buldum. Çocuklarla karışık kadın grubu oynayarak mahalleyi dolaştılar tabi bende. Bu arada sünnet çocukları geçtikleri her sokakta hafif durup oynayarak çeşitli figürler sergilediler.

Davul ve klarnet çalan ikili bir ara çalgılarını çocuklarına teslim ettiler. Çocuklar babalarının çalgılarıyla bir süre grubu oynattı ve gezdirdiler. Daha sonra bir arabanın yanından geçerken bana gruptaki kadın çek kamaracı Çeribaşını çek dedi. Bende çektim.

Mahalleyi dans ederek dolaştıktan sonra ilk noktaya geri geldik kapının önünde sünnet çocukları, anneleri ve mahalleli bir süre oynadılar. Daha sonra sünnet annesi için Kibariye'den ve Ebru Gündeş'ten Annem şarkısını çaldılar. Alaya katılmadım çünkü aracım yoktu.

2. Mehmet'in Sünnet Düğünü Küçük Kına Kutlaması Haziran 2014

Katıldığım bu düğün kanun ustası Ahmet ustanın torunu Mehmet'in sünnet kınasıydı. Müzisyen bir ailenin kına eğlencesi olduğu sokağın başından belli oluyordu Aydoğdu mahallesi resmen müzikten sallanıyordu. Orkestra Malkara'dan gelmişti. Malkara'lı Hasan ve tayfası. Orkestra mükemmel çalıyordu. Müzikler sözsüz Bulgar havaları ve roman havalarından oluşuyordu. Ortada bir grup kadın, sünnet çocuğu ve sünnet çocuğunun annesi oynadılar. Sünnet annesi assolist gibi abartılı bir kostüm ve topuzla meydanda salınıyordu. Mehmet'in ablası 12 – 13 yaşlarındaki kız, yaşından çok büyük bir kadın kıyafeti giymiş ve makyaj yapmıştı. Sünnet annesi çok gençti sanırım benim yaşlarımdaydı. Öğrendiğim üzücü bir ayrıntı vardı, sünnet annesi kanserdi ve sırf oğlunun sünneti için hastaneden çıkıp bu düğünü organize etmişti çok üzüldüm. Hasta haliyle bile etrafa bol bol gülüyordu. Mikrofonu alan bir kadın: Aman bi recalim var evde gezişi güzel, oynayışı güzel, her hareketi güzel ama düşmanları çok dedikten sonra müzik başladı. Kadınlar tekrar oynamaya başladılar. Düğün alanı panayır gibiydi pamuk şeker, balon, çekirdek satanlar her yerde insan vardı. Çoluk çocuk, herkes kendini müziğin büyüüne kaptırılmış sanki kendinden geçiyorlardı. Kadınlar oyunda birbirleriyle yarıştıyordu. Takılarını göstermek Roman kadınlar için çok önemli, en fakiri bile bir kol bileziğini takmış parmak şaklatıyordu. Birbirlerine ilvan yapmak Roman kadınlarının çok hoşuna gidiyor. Orkestradan bir kişi: Evet kadınlar, burada herkes çocuğuna sahip çıksın ortalık çocuk parkına döndü, her taraf çocuk diyerek kadınları uyardı. Kadınların onu dikkate almadığını görünce hanımlar bunu bana yüz sefer söyletmeyin, herkes

düğünün güzel olmasını ister. Yaşlı bir kadın: Aman bir recalim var Gümüşlerin şerefine dedi ve düğün sahipleri oynamaya başladılar. Kadınlar gülüşerek parmakla düğün sahiplerini gösterip, sünnet annesinin takılarına, kıyafetine, saçına kendi aralarında yorumlar getiriyorlardı.

Hava yağmurlu olduğu için sokağın iki yanına çuvaldan bir örtü gerdiler her ihtimale karşı. Düğünde gereksiz bir telaş ve kargaşa vardı. Orkestradan biri hanımlar sandalyenizi alsanıza kenara hadiyin bakayım dedi. Misafirler eğlencede organize olamıyorlardı. Sürekli orkestradan biri mikrofonu alıp kadınlara nasıl davranmaları konusunda uyarılarda bulundu. Orkestradaki aynı erkek, oyun alanının çok kalabalık olduğunu böyle olmaz diyerek müziği durdurdu. O ses sürekli kadınlara kızıp müziği durduruyordu. Kadınlar biraz düzene kavuşunca müzik tekrar başladı. Kadınlar tekrar kalabalık şekilde oynamaya başladılar. Orkestradan tekrar o ses bağırarak bakın şu ortalık açılmadan bu düzen kurulmadan çalgılar çalmayacak haberiniz olsun dedi. Hala düzene girmiyonuz arkadaşlar. Oturma düzenini sağlayan meydancı kadın bağırarak ellerini birbirine vurarak, kadınlara geri çıkın dedi. Kadınlar geri çıktı müzik tekrar başladı kadınlar tekrar ortaya geçip oynamaya başladı.

Yaşanan bu an, sanki tiyatro sahnesi gibiydi, müzik bir durdu bir başladı. Müzik kadınların aldıkları düzene göre başlatılıyordu. Müzik ağır 9/8 çalmaya başladı Mehmet'in babanesi ve orta yaşlı bir grup kadın birlikte güzel bir oyun sergilediler. Eski usul bir roman dansı oynadılar. Onların dans stili, gençlerden farklıydı onlar eski stil oynadılar. Mehmet'in babası geldi, onlara para yaptırdı. Bir kadın mikrofonu aldı: Abe bi recalim var, herkez deli der ama delide deseler yeri var ama çok sever herkez onu sevgilisi mahallenin Aydoğdu'su. Kadın bunu Mehmet'in babanesi için söyledi. Babanne kocası yanına oynamaya gelince, ona vurmaya başladı ufak bir kavga yaşandı. Daha sonra eğlence kaldığı yerden devam etti.

Bir ara sünnet çocuğunun şerefine iki el silah attılar, çok korktum. Roman düğününde cemiyete saygı çok önemli, bu saygıyı misafirler bol bol oynayarak göstermek zorunda. Meydana oynamaya kalkmayanlara ev sahibi kızıyor, zorla ısrar ederek kolundan tutup oynamaya kaldırıyor. Sünnet çocuğunun babaannesi beni zorla oynamaya kaldırdı. Kıramadım, sünnet annesiyle bir süre oynadım. Sünnet çocuğu, annesi, babası ve ablası ortada ailece oynadılar. Uzun bir süre sonra alana oynamak için erkek misafirlerde katıldı. Erkek kadın birlikte karışık oynadılar. Düğünün sonuna doğru havai fişek atıldı ve küçük kına sona erdi.

3. Mehmet'in Sünnet Düğünü Büyük Kına Kutlaması Haziran 2014

Bugün Mehmet'in büyük kinasına katıldım. Mahallede küçük kınadaki gibi yoğun bir hareketlilik vardı. Sokağın başından itibaren mahalleli kapılarının önünde çoluk çocuk oynuyordu. Müzik sesi tüm mahalleyi bir uçtan diğerine sarmıştı. Orkestradan bir ses evet Aydoğdu mahallesi alkışlar büyük olsun dedi. Herkes alkışlamaya başladı. Küçük kınada böyle bir başlangıç olmamıştı, hatta küçük kınada alkış yapılmadı başlangıçta ve bitişte. Bu anonsun yapılmasının nedeni adı üstünde büyük kına ve sünnetin final gecesi olduğu içindi. Büyük kına sünnetin düğün gecesi oluyordu. Sünnet annesi ve babası eğlence alanına konfetiler ve havai fişek eşliğinde Kibariye'nin Gülü Soldurmam şarkısıyla ilk danslarını yaptılar ve eğlence başlamış oldu. Bugün küçük kınaya göre kişi sayısı daha fazla. Bugün her şey daha da gösterişliydi. Mehmet'in, annesinin, babasının, ablasının tüm kıyafetleri farklıydı. Sünnet annesinin bu gece saç rengi siyah elbisesi kırmızılı siyahlı pullu hoş bir

tuvaletti, sünnet ablası kırmızı bir tuvalet ve babada damatlık giymişti. Sünnet düğünü değil sanki evlilik düğünü gibi şahşahalı bir kutlama yaptılar. Sünnet çocuğunun babası, etrafa dolarlar saçtı.

Bu kutlamaya özel herkes özene bezene giyinmiş takmış takıştırmış düğüne gelmişti. Küçük kınadan farkı daha kapsamlı bir kutlama olmasıydı. Tüm kadınlar tuvalet giymiş ve saçlarını kuaförde yaptırmıştı düğün dışarıda değil de düğün salonunda kutlanıyor gibi özenli gelmişlerdi. Bu gecede kadınlara orkestradan uyarı geldi orkestra kadınlara çok kalabalık oynamayın dedi. Meydancı kadın, öne oturan çocukların ayaklarına sopasıyla vurup onları kaldırıp yerlerine kadınları oturttu. Oturma düzenini meydancılar sağladı bu onların görevi. Orkestradaki aynı kişi oyun oynayacakların sayısının 5 -6 kişi olmasını istedi. Daha sonra eğlence devam etti. Bu arada benim kameramla oyun halkasına girip çekim yapmamdan hoşlanmayan iki kadın beni kolumdan çekerek ittirdiler. Olay çıkmasın diye oyun halkasından çıkarak, eğlenceyi karşı kaldırımdan çektim. Orkestradan tekrar uyarı geldi oynayanlar otursun. Kalabalıksa ortası oynamaya kaldırmayalım, kamera güzel çeksin herkes düğününün güzel olmasını ister dedi ve müzik durdu. Özellikle müzisyenlere kızmıyoruz dedi. O ses başla ağabey dedi ve müzik başladı, kadınlarda göbek atmaya devam ettiler. Daha sonra takı törenine geçtiler. Çığırkan mikrofonla kim ne taktıysa takı takanları lakaplarıyla birlikte söyledi. Bu düğün müzisyen bir ailenin düğünü olduğu için; orkestra daha bir şevkle ve özenli çaldılar. Misafirler uzun bir süre daha oynadılar. Havai fişek patlattılar ve düğün sona erdi.

4. Gökhan'ın Sünnet Düğünü Kutlaması Ağustos 2014

Katıldığım bu sünnet eğlencesi tek gün kutlandı. Bu aile çocuklarına küçük kına eğlencesi yapmadılar. Düğün alanı akşam için hazırlanırken düğün alanına gittim. Mahalleli imece usulü sokağı süpürüp sandalyeleri yerleştiriyorlardı. Orkestra alanda fasıl çalıyordu.

Sünnet çocuğu, kız kardeşi, annesi ve babasıyla birlikte arabadan inerek alana geldiler. Sünnet çocuğu oynayarak ortaya geçti, arkadaşları da yanına gelerek onunla oynadılar. Sünnet annesi ve babası oğullarıyla birlikte oynadılar. Çocuğun arkadaşları da kendi müzik gruplarıyla arkadaşlarını ooo diyerek karşılayıp sünnet çocuğuna müzik yaptılar. Daha sonra aile hep birlikte babanne ve dedeyle birlikte tekrar oynadı sonra eve geçtiler.

Artık yavaş yavaş misafirler gelmeye başlamıştı. Bu arada sokaktaki küçük müzisyenler orkestrayı pür dikkat izliyorlardı, bazıları enstrümanını alıp sahneye çıkıp orkestrayla birlikte çalmaya çalışıyorlardı. Orkestra elemanları bazı çocuklara izin veriyor, bazılarını aralarına almıyorlardı. Ben Ali'ye çekim yapacağım alanı verdim çünkü çok üzüldü onu sahneye almıyorlar diye, Ali bir köşede darbukasını çalmaya başladı. İki kadın oyun alanına çıkıp Hint stil müziğin eşliğinde oryantal yaptılar. Bir çocuğa sordum: Pratik yapmaya mı geldin?

Çocuk: Evet öyle geliyoruz yani.

Zeynep: Sen nerden biliyorsun şarkıları neyi çalacaklarını?

Çocuk: Babam öğretti bana.

Zeynep: Böyle her isteyen oturabiliyo mu buraya?

Çocuk: Hayır. Şimdi biz müziksiyen olduğumuz için oturuyoruz. Abilerimiz seviyo bizi yani pratik yapıyoz.

Kameracı, kadınlara bak ben size baştan söylüyom, sonra kızmayın dedikten sonra bağırarak kameranın önünü açın bağırttırmayın be dedi. Sonra takı törenine geçildi. Asan'ın karısı Gülcan'dan bi küçük altın, Yusuf'un karısı Gülçin'den iki küçük altın, 10 ero Şaziye'den, ismi olmayan bayandan bir küçük altın, Allah belanızı vermesin dur hanginizden alayım dedi, sırada bekleyen kadınlara. Bakkal Tufan'ın karısı Tuba'dan bir küçük altın hiç konuşamazsınız be gaco yaparsınız kendinizi kibar konuşursunuz. Kibar yaparsınız ama konuşmayı bilmezsiniz. Takılar sünnet çocuğunun babaannesinin elindeki torbaya atıldı. Takı merasiminden sonra oynamaya geçtiler. Sözsüz Roman havaları çaldı orkestra.

Daha sonra orkestradan biri hazır mıyız dedi misafirlere konfetiler, hava fişek hazırlanmış anne ve babanın alana gelişini bekliyordu herkes. Nihayet alana geldiler Kibariye'nin Güllü Soldurma adlı şarkısıyla açılış danslarını yaptılar. Sonra oyun havaları eşliğinde göbek attılar.

Bir kadın: Aman bir recalim var, yok böyle güzel yok dedikten sonra müzik çalmaya başladı. Sünnet annesi ve kadınlar oynamaya başladılar. Kadınlar yorulmuyorlardı sanırım hiç oturmadılar kaynana oynayanların başından para çevirdi orkestraya verdi. Düğün sona erdi.

5. Gelin Çeyizi – Çeyiz Serme Ağustos 2014

Trakya da hala devam eden çeyiz serme âdeti Romanlarda da sürdürülüyor. Kız tarafı düğünden bir ay önce yeni kuracakları yuvaya götürmek üzere çeyizliklerini evdeki boş bir odaya serip, konuya komşuya akrabaya eşe dosta çeyizinde ne varsa gezdirip gösteriyor. Bunun öncesinde komşular çeyiz görmeye eve davet ediliyorlar.

Ziyaret ettiğim gelin evinde çeyizleri görmek istediğimi söyledim, onlarda beni çeyiz odasına götürdüler. Serilen çeyiz itina ile evin boş odasına dösenmişti ev sanki bir müze gibiydi.

Özenle dizilmiş çetikler, kanaviçe karyola takımları, dantelli havlular, çeşitli motiflerde tığ ve örme işleri. Duvara asılmış boy boy, renk renk kumaşlar, etekler, şalvarlar, oyalı renk renk tülbentler vardı. Dikkatimi çeken doğmamış bebek için her iki cins içinde ayrı ayrı alınmış bebek tulumları, hatta bebek gelinliği vardı. Roman kızlarına annelik misyonu evlenmeden çok önce, küçük yaşlarda yükleniyor sanırım tulumlarında çeyize konması bundan dolayı olsa gerek. Gelinin iç çamaşırı takımları, sabahlıkları, pijama takımları, bornozu, çorapları hepsi sergileniyor ve bütün bu eşyalar bir takımdan ibaret değil, çeşit çeşit ve renk renk en az 5 takım pijama takımı gördüm. Romanlar sükseyi, abartıyı çok seviyorlar. Bu yüzden çeyizdeki eşyaların sayısı çok fazla. Renkleri cıvıl cıvıl. Gelinin Sandığının içinde makyaj takımları ve gelin terliği vardı. Damat için alınmış pijamalar penye ve şortlar, bornoz ve damadın iç çamaşırılarında sergilenenler arasındaydı. Yerde battaniyeler, mutfak takımı örtüleri, uyku setleri, yorganlar, yastıklar, nevresim takımları, duvar saati, aynalı tel süpürge, gelinin kına kıyafeti bindallısı, kına tuvaleti, kınada giyeceği farklı renklerde 4 tane Hint elbisesi, kına tepsisi ve kına eldivenleriyle birlikte çeşit çeşit ayakkabılar vardı.

6. Gelin'in Küçük Kına Eğlencesi Ağustos 2014

Kına, gelinin kapısının önünde oldu. Bu kınaya küçük kına denmesinin sebebi davetli sayısının az olması ve daha az ihtişamlı olmasıymış. Küçük çaplı bir eğlenme ritüeli. Davetliler kadınlardan oluşuyordu. Gelin tarlatanlı kırmızı bir tuvalet giymişti. Bence bu tuvalet küçük kına için bile abartılıydı. Konu komşu, akrabalar kızlar ve kadınlar gelinin karşısında oyun oynadılar. Daha sonra gelin oyun halkasına geldi ve hep birlikte oynadılar. Romanlar müziği, oyunu çok seviyorlar göbek atmak bugün çok önemli. Oynamaya sıra sıra kalkıyorlar. Bu kural onların bütün eğlence törenlerinde geçerli olan değişmeyen bir kural. Oynayan kişiler düğün bitimine kadar ortada oynayamıyorlar sıra sıra olmak zorunda bu durum. Oynamaya kalkan ilk kişiler oturuyor yerlerine, yeni kişiler kaldırılıyor. Oynamayan yok herkes oynamak zorunda bu kural yapılan cemiyete saygıdan. Eğlence esnasında kadınlar, kızlar gelinin arkadaşları hep oynadılar. Bir kadın şaba diyerek oynayanların üzerinden para çevirdikten sonra, parayı orkestraya verdi.

Gelin ortaya çıktı Tepecikli şarkısı eşliğinde tek başına dans etti. Daha sonra damat geldi gelinle birlikte oynadılar. Müzik çalmaya devam ederken bir ara gelin yok oldu. Gelin kınalığını bindallısını giymişti elindeki sepetten bereket için parayla karışık kuruyemiş attı misafirlerin üzerine. Bir kadın kola dağıttı.

Kına tepsisini kızın yengesi oynayarak ortaya getirdi. Gelin, yavaşça sandalyeye oturdu. Yengeden tepsiyi alan gelinin arkadaşı, oynayarak misafirlere kına tepsisini dolaştırdı kına almaları için. Daha sonra tepsiyi geri getirdi. Kadınlar, birlikte oynadılar. Daha sonra geline kına yakmak için 4 kadın geldi gelin sandalyesinin olduğu kısma 2 kişi ellerine, 2 kişi ayaklarına kına yaktılar. Kına yakıldıktan sonra bir süre daha oynadılar ve bir anda davetliler sanki az önce birbirleriyle oynamamış gibi vedalaşmadan yok oldular.

7. Gelin'in Büyük Kına Eğlencesi Ağustos 2014

Büyük kına, küçük kınaya göre daha kalabalıktı davetli sayısı daha fazlaydı. Sandalye sayısından bu çok net anlaşılıyordu. Bir gün önce gelinin eline yakılmış kınalar gelinin elini çiçek gibi süslemişti, gelinin elleri kıpkırmızıydı. Büyük kınada da davetliler yine kadınlardan oluşuyordu. Büyük kınanın küçük kınadan farkı, daha ihtişamlı olması ve davetli sayısının fazla olması. Davetli kadınlar kulaktan kulağa konuşarak saçını yaptırmış kıyafet giymiş kadınları birbirlerine gösteriyorlardı dedikodu yapıyorlardı. Kısacası kim ne giymiş, ne takmış takı olarak bu gece onların varlıklarını sergiledikleri geceydi.

Kadınlar saçlarını yaptırmışlardı bugün özenli giyinmişlerdi. Müzik sürekli çalıyordu, kadınlar gelinle birlikte durmadan oynadılar. Gelin altın simli bir Hint kostümü giymişti burnunda da kıyafetin aksesuarı olan hızma vardı. Gelin çoğu zaman ortaya tek başına çıktı oynadı, misafirler onu alkışladılar. Kadınlar gelin dinlenmek için oturduğunda oynamaya devam ettiler. Gelin onlar oynarken kıyafetini değiştirip tekrar oynayanların arasına geldi, bu kez yeşil renkli bir Hint kıyafeti giydi. Uzun bir süre daha oynadıktan sonra gelin oturdu ve misafirleri izledi gelinin arkadaşları onu eğlendirmek için gülerek onun önünde dans ettiler.

Kadınlar Roman dansının en güzel örneklerini sergilediler öyle içten oynadılar ki hayran kaldım. Cemiyete saygı Romanlarda çok önemli, oturan herkes sıra sıra kolundan çekilerek ısrarla oynamaya kaldırılıyor eğlencenin tadı böyle çıkıyor onlarda; çünkü onlar eğlenceyi bireysel değil toplu yaşamaktan keyif

alıyorlar. Şaşım kaldım gelin sürprizler yaptı, bizlere bu gece tekrar farklı bir kıyafet giymişti bu kez pembe renkli bir Hint kıyafeti giymişti ve danslarında Hint figürleri kullanıyordu. Bir ara damat geldi, gelinle birlikte Roman havaları eşliğinde Roman dansı oynadılar. Harika oynadılar. Eğlencenin sonlarına doğru havai fişek patlattılar. Çok eğlenceli ve ilginç bir geceydi benim için.

8. Düğün Sabahı Gelin Gezdirme Ağustos 2014

Gelin, çocuklar, arkadaşları ve kadın akrabalarıyla birlikte mahalleyi davul – klarnet eşliğinde dolaştı. Bu dolaşmanın amacı, düğünü haber vermek ve 19 yılını geçirdiği bu mahalleye veda etmek amacıyla yapılan bir adetmiş. Gelin ve kalabalık grup oynayarak tüm mahalleyi gezdiler. Ardından öğlene doğru gelin, kuaförde saçları yapılmış ve gelinliğini giymiş vaziyette, kendi evlerinin önüne geldi ve kapının önünde bir süre oynadılar.

Biraz daha oynadıktan sonra gelin, bu kez mahalleyi gelinliği ile birlikte dolaştı. Bu esnada elinde çiçek olan bir kadın ve elinde tepsi olan bir kadın onlara eşlik etti. Davul ve klarnet gezinti sırasında hüzünlü parçalar çalınmadılar parçalar sözsüz oyun havasıydı. Mahalleyi dolaştıktan sonra gelini baba evine getirdiler. Gelinin babası, kıza bekâret kuşağı taktı. Bu kuşak bele bağlanan kırmızı bir kurdeleydi. Baba, adetlere göre kuşağı besmele çekerek üç kez bağladı çözdü ve ardından gelin, babasının elini öptü ve ağladı. Gelin tekrar kapının önüne çıktı. Mahalleli ve akrabaları kıza para astı, her para asana çorap verdiler. Gelin, ev halkı ve gelinin akrabaları, komşuları yere oturup doktor adlı arabesk parça eşliğinde duygulandılar ve ağladılar. Daha sonra gelin, erkek kuzenleri ve erkek kardeşiyle birlikte oyun havaları eşliğinde kapının önünde oynadılar. Oyun merasimi bittikten sonra, gelinin amcası ve babası gelinin yanına geldiler. Gelinin, biri sağ, diğeri sol koluna girdiler. Gelin Tekbir eşliğinde mahalleden akrabalarıyla birlikte gelini almaya gelen gelin arabasına kadar yürüyerek çıkarıldı. Gelin ağlayarak gelin arabasına bindirildi ve uğurlandı.

9. Düğün Töreni Ağustos 2014

Düğün, dış mekânda avluda yapıldı. Yerin toprak olmasından dolayı gelinin ve davetlilerin kıyafetleri kirlenmesin diye yere bir halı ve bir kilim serildi. Gelin düğün tören alanına doğru gelmeye başladı. Bu gün mahalleden ayrılırken çok ağlayan gelin şimdi gülümsüyordu ve birazda heyecanlıydı. Müzik müthişti, orkestra daha bir özenli çaldı. Herkes sandalyesinde oturmuş çekirdeğini çitleyerek göbek atmayı bekliyordu. Gelin ve gelinin görünmesi ve birkaç kadın ortaya halının üstüne geldiler ve oynamaya başladılar. Düğün başlamıştı. Kostümler ve saçlar çok abartılıydı. Görümceler oturduktan sonra, sadece kadın halkasından oluşan misafirler ve gelin uzun bir süre hiç oturmadan oynadılar. Ortaya çıkan genç bir kadın yerdeki halının üzerinde misafirleri eğlendirmek için tek başına dans etti, çeşitli dans figürleri sergiledi büyük alkış aldı. Sıra sıra misafirler tekrar oynamak için kalktılar ve bol bol göbek attılar.

Takı faslına geçildi. Takıdan önce adetler gereğince gelin, kaynanasının kucağına oturdu, kaynanası da gelinin kucağına oturdu. Mikrofondaki çığırkan kadın kaynanaya: Marı öptürsene geline ayağının altını dedi. Gelin üç kez kaynanasının ayağının altını öptü daha sonra da elini öptü. Mikrofondaki çığırkan kadın mikrofona bağırarak kaynana için âdetini yapsın dedi. Kaynana çantasından takı seti

çıkardı. Çığırkan kadın, mikrofona bağırdı kaynanadan takı seti, diğer takılarda, bilezikler de mikrofonla mahalleye yayın yapıldı. Sonra tekrar dans ettiler. Bu kez mikrofona erkek çığırkan geçti ve misafirlerin takı törenini başlattı. Kuzucu Mustafa'nın karısı Güllü'den 10 dolar. İmamın karısı Zehra'dan bir küçük altın diyoruz efendim. Varyemez Kazım'ın hanımından bir küçük altın diyoruz sağ olsun var olsun. Dondurmacı'nın karısı Arzu'dan bir küçük altın. Kurtçu Şevket abinin hanımından 10 ero (euro) parası. Kanuncu Halit'in hanımından bir küçük altın. Çığırkan kim ne taktıysa, hepsini mikrofondan takan kişinin lakabıyla birlikte bağırdı. Takılar ve paralar gelinin üzerine takılmadı gelinin yengesinin elinde olan torbaya bırakıldı. Gelin gelinliğini çıkardı, farklı bir kıyafet giydi. Oynayanların çoğu, düğün elbiselerini çıkarıp şalvar giydiler. Gelin ve damat ortaya geçip ilk kez oynadılar. Gelin ve damattan sonra misafirler tekrar oynadılar daha sonra havai fişek patlatıldı ve düğün sona erdi.

10. Kız İsteme – Nişan Töreni ve Eğlence Eylül 2014

Kız tarafının evinde iki tarafın büyükleri karşılıklı isteklerini dile getirdiler. Ev halkı gülerек bu diyalogu izlediler. İçerisi çok kalabalıktı. Bu aslında çeyizde alınacaklar için yapılan bir anlaşmaydı.

Diyaloglar:

Kız Tarafı Yaşlı Adam: 12 çift terlik onlarda vitrinden olucak. Kızlar beğenmiyo artık. Öyle dükkâna git gel al terlikleri öyle yok.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Abe, burada otururduya şimdi terlikçi. Alırım ondan alırım, 15 olsun. 3 tanede ben alayım. Evet söyle bakayım.

Kız Tarafı: Berbere gidiyo ya kızlar.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Böyle rofle olcak. (Gülüşme)

Kız Tarafı Yaşlı Adam: Eh aynı senin gibi.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Seninkisi ne rofle mi?

Bir Kadın: (Gülüşme) Meç.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Meç. (Gülüşme) .Onlardan.

Kız Tarafı Yaşlı Adam: Abi bize büyük bi kocaman nişan yapıyoz .

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Karpuza da nişan koyarlar. Oynarsın bi çiftetelli nişan beya.

Kız Tarafı Yaşlı Adam: Olmaz. Kocaman böyle büyük.

Bir Kadın: Pasta ister.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Şimdi çalcaz müzik bu nişan değil mi?

Kız Tarafı Yaşlı Adam: O nişan değil yüksük takıcaz.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Canım bi nişan olur tamam. Siz küçük nişandır, orta nişan, yan nişan, büyük nişan başka nişan. Nişan tamam yaptık onu. Ne zaman olacak o?

Kız Tarafı Yaşlı Adam: Ne zaman karar verirsek.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Siz bize hiç karar verdirmezsiniz. Tamam tamam kabul ederim başka bişey istemez misin abi söyle, Allah'ımı seversen söyle bana ben sana verecem, bi tane nişan sana bide koç alacam koç. Baba bi koç epsini taşısın. Koçta alacam sana başka ister misin?

Kız Tarafı Yaşlı Adam: İstemem kardeşim.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Dayak istersin benden en sonunda.

Kız Tarafı Yaşlı Adam: Ne yani sen dövce mi beni?

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Söyle bakayım başka var mı da?

Kız Tarafı Yaşlı Adam: Yok.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Ver şu elini bana. Ele bak sanki buzanedeyim. (El sıkıştılar) .

Kız Tarafı Yaşlı Adam: Kanımız çekiliyo artık yavaş yavaş.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Sana anamın sütü gibi 10 lira vericem.

Kız Tarafı Yaşlı Adam: Oldu be.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Bütün aygitlerede razıyım (Aygıt: Beyaz eşya, oturma grubu) Episine razıyım, tamam mı?

Kız Tarafı Yaşlı Adam: Allah razı olsun.

Erkek Tarafı Yaşlı Adam: Öyle bizde masal falan yok. Sen 1 dakika dur. (Kâğıttan okudu) .

10 bin TL baba hakkı, 1 adet takı seti, gelinin saçı ve yanında 3 kişi, bir koç, 2 çift terlik vitrinden, 2 çift ayakkabı vitrinden, büyük nişan var, çalgılar Tekirdağ'dan.

Evet her iki tarafa da hayırlı uğurlu olsun arkadaşlar. Misafirler alkışladı ve iki tarafta anlaşmaya vardılar. Kız tarafı ve oğlan tarafını temsil eden büyükler anlaşmaya varana kadar, Hacivat ve karagöz gibi atıştılar. Diyaloglar çok mizahiydi odadan gülüşme eksik olmadı. Ardından, 16 yaşındaki gelin içeri girdi isteme işini gerçekleştiren büyüklerin ellerini öptü. Ardından diğer misafirlerin. Bu arada gelinin yengesinin elinde bir torba vardı gelin kimin elini öperse o kişi o torbaya para bıraktı. Bir kişi tepsiyle herkese lokum dağıttı, diğer kişi herkese çorap dağıttı. Ardından çaylar içildi ve dışarıdaki eğlenceye gittik.

Gelin ve damat çok küçükler. Bu onlar için çok önemli bir gün. Onların kültüründe bu yaş oranı evlilik yaşı olarak, çok normal.

Gelin ve damat ilk danslarını Mustafa Ceceli'nin şeker isimli şarkısıyla yaptılar ve daha sonra hep birlikte roman havası oynadılar. Gelinin kaynanası çok gençti hatta bide kucağında bebeği vardı. Kaynana mikrafonu aldı ve dedi ki: Aman bi recalim var. Düğün deki Misafirler: Her kime?

Kaynana: Sabah çok erken kalkmışım güzel, güzel gelinler kapmışım Nejdet benden 20 de istese verecektim. Dedi ve tekrar hepsi oynamaya başladı.

Herkesin bir isteği vardı, biri tulumba çalsın dedi, diğeri gayda bir diğeri İzmirli Ömer. İkide birde müziği kestiler. Yine romanlar heyecanlı ve karmaşık bir hal aldılar. Bunca istekten sonra denilenin aksine gelin ve damat latin müzik eşliğinde dans etti. Gelin ve damadın başından aşağıya peçete atılar.

Düğündeki Misafir: Aman bi recalim var. Kral bayrak allandı. Kırmızı bayrak sallandı. Aman Nejdet reis 2 tane kız verdi, Aydoğdu sallandı.

Kaynana (Damadın annesi) : İç bize söylemezsın ya bizde baba akkı verdik yer yerinden sallandı.

Yaşlı Adam: Çok kıymetli Aydoğdu sakinleri her iki aile namına konuşuyorum. Bu mutlu günümüzde bizimle beraber olduğunuz için epinize ayrı ayrı teşekkür ederim. Sağ olun, var olun. Şimdi uzurlarınız da bu iki genci, altın halkalarla birbirine nişanlıycaz. Evet bu mutlu gençlere çok büyük bi alkış istiyorum. Allah bu mutlu gençleri bizim gibi beyaz saçlı yapsın. Kanundur bu. Gençleri ayırmak istemem ama makasında maşallah küçüğünü bulmuşlar. Euzübillahimineşşeytanirracim Bismillahirrahmanirrahim ben bu gençleri ayırmak istemem ama tabiatın kanunu budur. Birbirine bağlı kalmasınlar. (Kurdeleyi kesti). Çok büyük bi alkış istiyorum bu iki gence.

Gelinin Annesi: Onun gibi güzel yok Maşallah. Tuhtuh.

Eğlence devam etti. Daha sonra gelin ve damadın yanına damadın arkadaşları geldi ve oynadılar. Uzun bir süre sadece erkekler oynadı. Daha sonra gruba gelin ve arkadaşları katıldı. Karma olarak oynadılar.

Damadın Arkadaşı: Bu ortamı kim çekemeyecek?

Mikrafonu Alan Kişi: Bu ortamı kiç çekemeyecek, adamın ölüsü be bebeğim, dedi.

Herkes güldü ve Ankara'nın Bağları şarkısında dans ettiler. Ankara'nın Bağlarını Roman havası tarzında oynayan teyzeler vardı. Bu durum roman mahallesinde bana çok ilginç gelen bir ayrıntıydı. Ufak bir tartışma ve kargaşadan sonra tören sona erdi.

8. ÖZGEÇMİŞ

Zeynep ÖZVER, 21. 01. 1988'de Tekirdağ'da doğdu. İlkokulu Tekirdağ İnönü İlkokulu'nda ortaokulu Tekirdağ 50. Yıl Ortaokulu'nda bitirdi. 2002 yılında Tekirdağ Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi'ni kazanarak müzik bölümüne girdi. 2005 yılında Tekirdağ Kiraz Festivali kapsamında düzenlenen liselerarası ses yarışmasında birinci oldu. Tekirdağ Güzel Sanatlar Lisesi'nin ilk mezunlarındadır. 2006 yılında liseden mezun oldu, aynı yıl Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalını ikincilikle kazandı. Abant İzzet Baysal Gençlik Oda Orkestrası'nda keman grup üyesi olarak çeşitli illerde ve üniversitelerde konser verdi. Lisans eğitimi sırasında Erasmus sınavını kazanarak 2007 – 2008 yılları arasında Macaristan'ın Szeged şehrinde Szeged Üniversitesi'nde müzik eğitimi aldı. İstanbul 2010 Avrupa kültür başkenti projesi dâhilinde Boğaziçi Üniversitesi (Korofest) korolar şenliği etkinliğinde korist olarak görev aldı. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve Avrupa Okul Müzik Eğitimi Birliği (EAS) ortaklığıyla 26 - 29 Nisan tarihleri arasında Bolu'da düzenlenen 18. Uluslar arası “Sosyo-Kültürel Değişimler Bağlamında Müzik ve Müzik Eğitimi” temalı EAS Kongresi kapsamındaki 8. Uluslar arası EAS Öğrenci Forumu'na öğrenci temsilcisi ve katılımcı olarak seçildi. 2010 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nden mezun oldu. Çeşitli kolejlerde müzik öğretmenliği yaptı. Tekirdağ Belediye Konservatuar'ında piyano ve keman eğitmeni olarak görev aldı. Tekirdağ İl Gençlik Merkezi ve Halk Eğitim Merkezi'nde keman ve koro eğitmenliği yaptı. Tekirdağ Sakatlar Derneğinde koro şefliği yaptı.

2013 – 2014 yılları arasında Haliç Üniversitesi yüksek lisans eğitimi sırasında üniversitenin açmış olduğu Erasmus staj programı sınavını kazanarak, İspanya'nın Malaga şehrinde Conservatorio Superior de Musica de Malaga konservatuarında eğitim gördü.